

’n ONTLEDING VAN LANDBOUTOERISME IN DIE TUINROETE-GEBIED VAN SUID-AFRIKA

deur

Jacobus Lodevicus de Jager

**Voorgelê om te voldoen aan die vereistes vir die graad Magister in
Tegnologie**

Departement Landboubestuur

Port Elizabeth Technikon

George Kampus

Mei 2003

Studieleier : D.L. Rutherford

Mede-studieleier : R. J. Nowers

Mede-studieleier : J.W. Jordaan

SERTIFISERING VAN EIE WERK

Ek die ondergetekende Jacobus Lodevicus de Jager verklaar hiermee dat die werk in hierdie skripsie vervat, my eie oorspronklike werk is wat nog nie vantevore in die geheel of gedeeltelik by enige instituut ter verkryging van `n graad voorgelê is nie.

Mei 2003

J.L. de Jager

Datum

BEDANKINGS

Hiermee wil ek graag my dank en waardering teenoor die volgende persone uitspreek:

- My studieleier, mnr. D.L. Rutherford, en die ander lede van die studieleidingskomitee, mnr. R.J. Nowers en mnr. J.W. Jordaan vir hulp en leiding met die skryf en beoordeling van die verhandeling.
- Mnr. G. Taylor vir sy hulp en leiding gelewer tydens die skryf van die skripsie.
- Mev. M. van der Rijst vir die verwerking en ontleding van die vraelyste en statistiese ontledings.
- Die “National Research Foundation” en Port Elizabeth Technikon vir hul finansiële ondersteuning.
- Al die respondente wat die tyd afgestaan het om die vraelyste te voltooi.
- My ouers, wie se opregte belangstelling, hulp, opofferings en aanmoediging vir my `n groot inspirasie was.
- Familie en vriende vir aanmoediging en bystand waarsonder die studie nie voltooi sou kon word nie.

ABSTRACT

The aim of this study was to create a profile of the agricultural tourism industry in the Garden Route area of South Africa, and to determine what general influence agricultural tourism has on the macro environment (rural area) with regard to socio- economic development, as well as on the micro environment (farm) with regard to the generating of additional income.

This study only includes agricultural operations (farms) in the Garden Route area that practice tourism activities. Out of 54 potential agricultural units that were identified, 46 were willing to participate in the study. Information from only 40 of the above-mentioned units was finally included in this study. Six agricultural units could not supply sufficient information during the surveys.

Data were gathered by means of a scientifically compiled questionnaire. All the individuals involved in this study completed this questionnaire by means of a personal interview. The aspects investigated in order to compile a profile were the characteristics of the suppliers, activities and the extent of the agricultural tourism industry. In order to determine the contribution of agricultural tourism on micro- and macro levels, aspects such as the contribution to farming turnover were investigated as well as the socio-economic contribution in view of the infrastructure development, job creation, education and housing.

The results of this study indicate that 78% of respondents are aged 40 years and older, are mainly male, and, in most of the cases, married (95%). Agricultural tourism enterprises in the Garden Route area are, in most cases (60%), managed by the farmers' wives. The business type whereby respondents' agricultural tourism enterprises are conducted, is as follows: in 72.5% of the cases a sole ownership, 17.5% a private company, 5% a partnership, 2.5% a closed corporation and the other remaining 2.5% is managed as a trust. The majority (65%) of persons involved in the management of the agricultural tourism enterprise has received some form of tertiary education. A degree of statistical

significance ($p = 0.0728$) exists between the education level of the type of person/persons that manages the tourist branches and the type of activity category that is offered.

In 65% of the cases the farms that offered agricultural tourism, were smaller than 500 hectare. A negative correlation ($r^2 = -0.31700$; $p < 0.0001$) was found between farm size and the total farming turnover per year. This trend is even more distinctive ($r^2 = -0.47156$; $p < 0.0001$) for farms smaller than 1 000 ha. A statistically meaningful ($p = 0.0115$) relationship exists between farm size and the number of activities that were offered. This occurred in cases where farms were smaller than 1 000 ha. In 25% of the cases only one agricultural tourism activity was offered, 12.5% of these farms were 100 ha or smaller. The maximum number of activities that were offered was 11 and it was found in 3.13% of the cases. A highly statistically meaningful ($p = < 0.0001$) connection exists between the percentage tourism turnover per year and the different types of activity categories that were offered. In 35.75% of the cases these activity categories earned between 1 and 10% of the yearly tourism turnover. A highly statistically meaningful ($p = 0.0036$) connection also exists between the degree of popularity and the type of activity category that was offered. In 53.07% of the cases the most popular activities were those that are nature-based, followed by accommodation-based activities (23.46%).

In 82.5% of the cases additional income was the main reason for offering agricultural tourism. Other distinctive reasons were the love for people (50%) and the desire to share the farm life and beauty with others (25%). The tourism activities that were offered on the farms were respectively, guest houses (62.5%) followed by hiking trails (57.5%) and swimming opportunities (32.5%). Wildlife viewing was the activity that has been offered for the longest period of time, some 11,5 years. The general location of the agricultural tourism operations were 21.9 km from towns and 9.65 km from main routes. Word-of-mouth was the most successful marketing method, followed by the use of own brochures (90%) and local tourism bureau brochures (87.5%). A degree of statistical significance ($p = 0.0902$) exists between the number of marketing methods and the average percentage of the tourism branch as a total part of the total farming turnover per year. A positive correlation ($r^2 = 0.29118$; $p < 0.0001$) exists between the number of marketing methods

and the total farming turnover per year. Visitors to the agriculture tourism operations were in 55% of the cases mainly domestic tourists, followed by 25% that includes both domestic and foreign tourists, and a further 20% that mainly includes foreign tourists.

The majority (67.5%) of operations indicated that agricultural tourism formed less than 30% (between 2% and 30%) of their annual agricultural turnover, 5% between 30% - 50%, 25% between 80% - 100% of their turnover, while 2.5% generated no income from agricultural tourism. A highly statistically meaningful ($p = 0.0010$) relationship exists between the percentages that the tourism branch contributes as a total of the farming turnover per year and the number of years that the respondents had been involved in the offering of agricultural tourism. A positive correlation ($r^2 = 0.30005$; $p < 0.0001$) exists between the number of years involved with the offering of agricultural tourism and the average percentage of the total farming turnover per year.

New infrastructure was created by 40% of the providers, a further 12.5% partially created new infrastructure, while 47.5% made use of infrastructure that was already in place. Thus far job opportunities have been created for 58 people of whom 13.79% are male and 86.21% are female. A statistically meaningful ($p = 0.0406$) relationship exists between the number of workers that had to be appointed additionally and the number of activities that were offered. In 17.5% of the cases it was only needed to appoint one worker, followed by 2.5% that appointed three workers each, 5% that had to appoint four workers each and a further 2.5% that had to appoint seven workers each. There are 27.5% of agricultural tourism providers that had to appoint additional workers, 20% provided education to those workers and 36.36% of the above-mentioned provided housing to those workers and their dependants. A statistically meaningful ($p = 0.0209$) relationship exists between education provided to workers that had to be appointed additionally and the type of activity combination that was presented. A degree of statistical significance ($p = 0.0691$) exists between housing provided to additional workers and the number of activities that were presented. A statistically meaningful ($p = 0.0455$) relationship further exists between housing provided to workers that had to be appointed additionally and the type of activity combination that was presented.

From the results of this study it appeared that the development of agricultural tourism in the Garden Route area has a positive impact on the micro- and macro environments of the rural areas. This impact can make a direct or indirect contribution to the socio-economic development of this region and it can induce the generation of additional income, infrastructure development, job creation, education and housing. This study suggests that there is significant potential for the further development and exploitation of agricultural tourism.

OPSOMMING

Die doelwit van hierdie studie was om 'n profiel van die landboutoerisme-bedryf in die Tuinroete-gebied van Suid-Afrika saam te stel en verder te bepaal watter invloed landboutoerisme oor die algemeen het op die makro-omgewing (platteland) ten opsigte van sosio-ekonomiese ontwikkeling en op die mikro-omgewing (boerdery) ten opsigte van die generering van addisionele inkomste.

Die studie sluit alleenlik boerdery-ondernemings (plase) in die Tuinroete-gebied in wat toerisme-aktiwiteite beoefen. Uit 'n potensiële 54 boerdery-eenhede wat geïdentifiseer is, was 46 boerdery-eenhede bereid om deel te neem aan die studie. Slegs 40 van hierdie boerdery-eenhede se inligting is uiteindelik ingesluit in die studie, aangesien ses boerdery eenhede nie voldoende inligting kon verskaf tydens opnames nie.

Data is ingesamel met behulp van 'n wetenskaplik saamgestelde vraelys. Die vraelys is deur alle individue betrokke by hierdie studie ingevul tydens 'n persoonlike onderhoud. Aspekte wat ondersoek is ten einde 'n profiel saam te stel, is die eienskappe van die verskaffers, aktiwiteite en omvang van die landboutoerisme-bedryf. Ten einde die bydrae van landboutoerisme op mikro- en makro-vlak te bepaal, is aspekte soos die bydrae tot die boerdery-omset ondersoek asook die sosio-ekonomiese bydrae ten opsigte van infrastruktuur-ontwikkeling, werkskepping, opleiding en behuising.

Die resultate van die studie dui daarop dat 78% van respondente in die studie, 40 jaar of ouer is. Hulle is hoofsaaklik manlik en in die meeste gevalle getroud (95%). Landboutoerisme-vertakkings in die Tuinroete-gebied word in die meeste gevalle (60%) deur die boervrou behartig. In 72.5% van die gevalle word landboutoerisme-vertakkings berdyf as 'n eenmansaak, 17.5% as 'n privaat maatskappy, 5% as 'n vennootskap, 2.5% as 'n beslote korporasie en die orige 2.5% word bedryf as 'n trust. Die meerderheid (65%) van die persone wat betrokke is by die behartiging van landboutoerisme-vertakkings het die een of ander tersiêre opleiding ontvang. Daar bestaan 'n mate van statistiese betekenisvolheid ($p = 0.0728$) tussen die tipe persoon/persone wat die toerisme-

vertakking behartig se opleidingsvlak en die tipe aktiwiteitskategorieë wat aangebied word.

In (65%) van die gevalle is plase wat landboutoerisme aanbied kleiner as 500 ha. 'n Negatiewe korrelasie ($r^2 = -0.31700$; $p < 0.0001$) is gevind tussen plaasgrootte en die totale boerdery-omset per jaar. Die tendens is meer kenmerkend ($r^2 = -0.47156$; $p < 0.0001$) vir plase kleiner as 'n 1000 ha. 'n Statisties betekenisvolle ($p = 0.0115$) verband bestaan tussen plaasgrootte en die aantal aktiwiteite wat aangebied word, in gevalle waar plase kleiner as 'n 1000 ha is. In 25% van die gevalle word een landboutoerisme-aktiwiteit aangebied, 12.5% van laasgenoemde se plase is 100 ha of kleiner. Die meeste aktiwiteite wat aangebied word, is 11 en dit word in 3.13% van die gevalle aangetref. 'n Hoogs statisties betekenisvolle ($p = < 0.0001$) verband bestaan tussen die persentasie toerisme-omset per jaar en die verskillende tipe aktiwiteitskategorieë wat aangebied word. In 35.75% van die gevalle maak aktiwiteitskategorieë tussen 1-10% van die jaarlikse toerisme-omset uit. Daar bestaan ook 'n hoogs statisties betekenisvolle ($p = 0.0036$) verband tussen die mate van gewildheid en die tipe aktiwiteitskategorieë wat aangebied word. In 53.07% van die gevalle is natuur-gebaseerde aktiwiteite die gewildste, gevolg deur akkommodasie-gebaseerde aktiwiteite (23.46%).

In 82.5% van die gevalle is ekstra inkomste die hoofrede vir die aanbied van landboutoerisme. Ander kenmerkende redes is die liefde vir mense (50%) en die behoefte om die plaaslewe en prag met ander te deel (25%). Die toerisme-aktiwiteite wat die meeste op plase aangebied word, is gastehuse (62.5%) gevolg deur staproetes (57.5%) en swemplekke (32.5%), onderskeidelik. Wildbesigtiging is die aktiwiteit wat die langste reeds aangebied word en beloop 11,5 jaar. Die algemene ligging van landboutoerisme-ondernemings is 21.9 km vanaf dorpe en 9.65 km vanaf hoofroetes. Woord van mond is die mees suksesvolle bemarkingsmetode, gevolg deur die gebruik van eie brosjures (90%) en plaaslike toerisme buro-brosjures (87.5%). Daar bestaan 'n mate van statistiese betekenisvolheid ($p = 0.0902$) tussen die aantal bemarkingsmetodes en die gemiddelde persentasie wat die toerismevertakking as 'n totaal van die boerdery-omset per jaar

uitmaak. 'n Positiewe korrelasie ($r^2 = 0.29118$; $p < 0.0001$) bestaan tussen die aantal bemarkingsmetodes en die totale boerdery-omset per jaar. Besoekers aan landboutoerisme-ondernemings is in 55% van die gevalle hoofsaaklik binnelandse toeriste, gevolg deur 25% van die gevalle wat beide binne- en buitelandse toeriste insluit en 'n verdere 20% wat hoofsaaklik uit buitelandse toeriste bestaan.

Die meerderheid (67.5%) ondernemings toon aan dat landboutoerisme minder as 30% (tussen 2% en 30%) van hul jaarlikse boerdery-omset uitmaak, 5% tussen 30% - 50%, 25% tussen 80% - 100% van hulle jaarlikse boerdery omset terwyl 2.5% geen inkomste uit landboutoerisme genereer nie. 'n Hoogs statisties betekenisvolle ($p = 0.0010$) verband bestaan tussen die persentasie wat die toerisme-vertakking as 'n totaal van die boerdery-omset per jaar bydra en die aantal jare wat respondente reeds betrokke is by die aanbied van landboutoerisme. 'n Positiewe korrelasie ($r^2 = 0.30005$; $p < 0.0001$) bestaan tussen die aantal jare betrokke by die aanbied van landboutoerisme en die gemiddelde persentasie van die totale boerdery-omset per jaar.

Nuwe infrastruktuur is geskep deur 40% van die aanbieders, 'n verdere 12.5% het gedeeltelike nuwe infrastruktuur geskep terwyl 47.5% van reeds beskikbare infrastruktuur gebruik gemaak het. Daar is tot dusver vir 58 mense werk geskep, waarvan 13.79% mans is en 86.21% vrouens. 'n Statisties betekenisvolle ($p = 0.0406$) verband bestaan tussen die aantal werkers wat addisioneel aangestel moes word en die aantal aktiwiteite wat aangebied word. In 17.5% van die gevalle is slegs een arbeider aangestel, gevolg deur 2.5% wat elk drie werkers, 5% elk vier arbeiders en 'n verdere 2.5% wat elk sewe werkers aangestel het. Daar is 27.5% van die landboutoerisme-aanbieders wat addisionele arbeiders aangestel het, 20% verskaf opleiding aan daardie arbeiders en 36.36% van bogenoemde 27.5% verskaf behuising aan daardie arbeiders en hul afhanklikes. 'n Statisties betekenisvolle ($p = 0.0209$) verband bestaan tussen opleiding verskaf aan arbeiders wat addisioneel aangestel moes word, en die tipe aktiwiteitskombinasies wat aangebied word. 'n Mate van statisties betekenisvolheid ($p = 0.0691$) bestaan tussen behuising verskaf aan arbeiders wat addisioneel aangestel is en die aantal aktiwiteite wat aangebied word. 'n Statisties betekenisvolle ($p = 0.0455$) verband

bestaan verder ook tussen behuising verskaf aan arbeiders wat addisioneel aangestel moes word, en die tipe aktiwiteitskombinasies wat aangebied word.

Uit die resultate van hierdie studie wil dit voorkom dat die ontwikkeling van landboutoerisme in die Tuinroete-gebied wel 'n positiewe impak op die mikro- en makro-omgewings van die platteland het. Hierdie impak kan 'n direkte of indirekte bydrae tot die sosio-ekonomiese ontwikkeling van die gebied lewer en aanleiding gee tot die generering van ekstra inkomste, infrastruktuur-ontwikkeling, werkskepping, opleiding en behuising. Hierdie studie dui 'n aansienlike potensiaal vir die verdere ontginning en ontwikkeling van landboutoerisme aan.

INHOUDSOPGAWE

Bladsy

HOOFSTUK 1

1. INLEIDING

1.1	Agtergrond	1
1.2	Formulering van die navorsingsprobleem	4
1.2.1	’n Profiel vir landboutoerisme	4
1.2.2	Die bydrae van landboutoerisme	4
1.3	Sub-probleme	5
1.4	Afbakening van die navorsing	5
1.5	Noodsaaklikheid van die navorsing	6
1.6	Definisie van konsepte	7
1.6.1	Toerisme	7
1.6.2	Landboutoerisme	8
1.6.3	Karakterisering	10
1.6.4	Mikro-bydrae	10
1.6.5	Makro-bydrae	10
1.7	Metodiek wat gebruik word in die studie	11
1.8	Opsomming	11

HOOFSTUK 2

2. LITERATUURSTUDIE

2.1	Inleiding	13
2.2	Landbou in Suid-Afrika	13
2.2.1	Die landboubedryf	14
2.2.2	Strategiese plan vir Suid-Afrikaanse landbou	15

2.2.2.1	Visie	16
2.3	Die toerismebedryf	18
2.3.1	’n Wêreld perspektief	18
2.3.2	’n Suid-Afrikaanse perspektief	20
2.4	Toerisme in die Wes-Kaap	26
2.5	Landelike toerisme	27
2.5.1	Omskrywing van landelike toerisme	27
2.5.1.1	Ekonomiese voordele	29
2.5.1.2	Sosiale voordele	29
2.5.1.3	Voordele vir die omgewing	30
2.5.1.4	Nadele	30
2.6	Ekotoerisme	31
2.6.1	Omskrywing van ekotoerisme	31
2.7	Landboutoerisme	35
2.7.1	Omskrywing van landboutoerisme	35
2.7.2	Voordele wat in die bedryf ondervind word	39
2.7.2.1	Ekonomiese voordele	39
2.7.2.2	Sosiaal-kultuuruele voordele	40
2.7.2.3	Ekologiese voordele	41
2.7.2.4	Rekreasie voordele	41
2.7.3	Beperkinge wat in die bedryf ondervind word	42
2.8	Gevolgtrekking	45
2.9	Opsomming	48

HOOFSTUK 3

3. NAVORSINGSPROSEDURE

3.1	Inleiding	50
3.2	Identifisering van die studiegebied	50
3.3	Identifisering van die studiegroep	50

3.4	Navorsingsmetodologie	51
3.5	Kriteria vir insluiting van data	52
3.6	Data	52
3.6.1	Primêre data	52
3.6.2	Sekondêre data	52
3.6.3	Hantering van data	53
3.6.4	Ontleding van data	53
3.6.4.1	Statistiese ontledingsprosedure	54
3.7	Faktore wat die ondersoek bemoeilik het	56
3.8	Diagramatiese uiteensetting van die navorsingsprobleem	56
3.9	Opsomming	60

HOOFSTUK 4

4. RESULTATE

4.1	Inleiding	61
4.2	Afdeling A: Empiriese resultate	61
4.2.1	Profiel van landboutoerisme in die Tuinroete-gebied	61
4.2.1.1	Aanbieders van landboutoerisme in die Tuinroete-gebied	61
(i)	Demografie van aanbieders	61
(a)	Die gemiddelde ouderdom van boere en bestuurders betrokke by landboutoerisme	62
(b)	Die huwelikstatus van boere betrokke by landboutoerisme	62
(c)	Die tipe persoon/persone betrokke by die behartiging van landboutoerisme-vertakkings	62
(d)	Die opleidingstatus van die tipe persoon/persone betrokke by die behartiging van landboutoerisme-vertakkings	63
(ii)	Die gemiddelde grootte van plase betrokke by landboutoerisme	63
(iii)	Die hoofredes waarom boere betrokke raak by landboutoerisme	63

4.2.1.2 Landboutoerisme-aktiwiteite wat in die Tuinroete-gebied aangebied word	64
(i) Die tipe landboutoerisme-aktiwiteite wat voorkom	64
(ii) Landboutoerisme-aktiwiteite eie aan streke	67
(iii) Die persentasie wat verskillende landboutoerisme-aktiwiteite van die totale toerisme-omset per jaar uitmaak	67
(iv) Die gewildheid van verskillende landboutoerisme-aktiwiteite	68
(v) Die aantal jare wat verskillende landboutoerisme-aktiwiteite reeds aangebied word	68
4.2.1.3 Die omvang van landboutoerisme in die Tuinroete-gebied	68
(i) Die ligging van landboutoerisme-plase in die Tuinroete-gebied	68
(ii) Die grootte van die landboutoerisme-industrie in die Tuinroete-gebied	69
(iii) Die afstand wat landboutoerisme-plase vanaf dorpe en hoofroetes geleë is	69
(iv) Die aantal jare wat boere in die Tuinroete-gebied reeds betrokke is by die aanbied van landboutoerisme	69
(v) Die tipe ondernemingsvorme waarvolgens landboutoerisme-vertakkings bedryf word	69
(vi) Bemerkingsmetodes wat deur die studiegroep gebruik word	69
(vii) Die tipe toeriste (binneland of buiteland) wat landboutoerisme-plase in die Tuinroete-gebied besoek	70
4.2.1 Bydrae van landboutoerisme in die Tuinroete gebied	70
4.2.2.1 Mikro-bydrae	71
(i) Boerdery inkomste	71
(a) Persentasie van die totale boerdery-omset	71
4.2.2.2 Makro-bydrae	71
(i) Sosio-ekonomiese bydrae van landboutoerisme tot die platteland	71
(a) Infrastruktuur-ontwikkeling	72
(b) Werkskepping	72
(c) Opleiding	72

(d)	Behuising	72
4.2	Afdeling B: Statistiese ontledings	73
4.3.1	Die gemiddelde ouderdom van boere en bestuurders betrokke by landboutoerisme	73
4.3.2	Die tipe persoon/persone betrokke by die behartiging van landboutoerisme-vertakkings	78
4.3.3	Die opleidingsvlak van die persoon/persone betrokke by die behartiging van die landboutoerisme-vertakking	83
4.3.4	Die gemiddelde grootte van plase betrokke by die aanbied van landbouoerisme-vertakkings	88
4.3.5	Tipe landboutoerisme-aktiwiteite wat voorkom	97
4.3.6	Die persentasie wat verskillende landboutoerisme-aktiwiteite van die totale toerisme-omset per jaar uitmaak	104
4.3.7	Die gewildheid van verskillende landboutoerisme-aktiwiteite	107
4.3.8	Die afstand wat landboutoerisme-plase vanaf dorpe en hoofroetes geleë is	108
4.3.9	Bemarking	109
4.3.10	Tipe toeriste (binneland of buiteland)	112
4.3.11	Persentasie bydrae tot die totale boerdery-omset	118
4.3.12	Infrastruktuur-ontwikkeling	126
4.3.13	Werkskepping	131
4.3.14	Opleiding	134
4.3.15	Behuising	139
4.4	Opsomming	143

HOOFSTUK 5

5. Besprekings

5.1	Inleiding	144
5.2	Profiel	144

5.2.1	Aanbieders	144
5.2.1.1	Samevatting	149
5.2.2	Aktiwiteite	149
5.2.2.1	Samevatting	151
5.2.3	Omvang	151
5.2.3.1	Samevatting	154
5.3	Bydrae	155
5.3.1	Bydrae tot die boerdery	155
5.3.1.1	Samevatting	157
5.3.2	Bydrae tot die platteland	157
5.3.2.1	Samevatting	162
5.4	Opsomming	163

HOOFTUK 6

6. Gevolgtrekking en aanbevelings

6.1	Inleiding	164
6.2	Gevolgtrekking	164
6.3	Aanbevelings	166
6.4	Opsomming	168

Bronnelys	169
------------------	-----

Bylaes	I
--------	---

LYS VAN FIGURE

Figuur	Titel	Bladsy
Figuur 1.1:	Ligging van die Tuinroete-gebied	6
Figuur 2.1:	Gewildste Wes-Kaapse bestemmings vir binnelandse toeriste	27
Figuur 3.1:	`n Profiel van landboutoerisme in die Tuinroete-gebied	58
Figuur 3.2:	Mikro- en Makro-bydrae van landboutoerisme in die Tuinroete-gebied	59
Figuur 4.1:	Die invloed van die aantal bemarkingsmetodes wat gebruik word op die gemiddelde persentasie wat die toerisme-vertakking van die totale boerdery omset per jaar uitmaak	111
Figuur 4.2:	Die invloed van die aantal jare wat respondente reeds betrokke is by die aanbod van landboutoerisme op die persentasie van die totale boerdery-omset per jaar	125

LYS VAN TABELLE

Tabel	Titel	Bladsy
Tabel 4.1:	Persone betrokke by die behartiging van landboutoerisme- vertakkings	62
Tabel 4.2:	Die hoofredes waarom boere begin om toerisme op hul plase aan te bied	64
Tabel 4.3:	Uiteensetting van die verskillende landboutoerisme-aktiwiteite	65
Tabel 4.4:	Uiteensetting van die verskillende aktiwiteitskategorieë wat voorkom	66
Tabel 4.5:	Uiteensetting van die verskillende aktiwiteitskombinasies wat voorkom	67
Tabel 4.6:	Hoeveelheid plase per dorp betrokke by landboutoerisme	68
Tabel 4.7:	Die bemarkingsmetodes wat deur respondente gebruik word	70
Tabel 4.8:	Die tipe persone aan wie werk verskaf is	72
Tabel 4.9:	Die frekwensies van ouderdom van persone betrokke by landboutoerisme en aantal landboutoerisme-aktiwiteite	74
Tabel 4.10:	Die frekwensies van ouderdom van persone betrokke by landboutoerisme en tipe aktiwiteitskategorieë	75
Tabel 4.11:	Die frekwensies van ouderdom van persone betrokke by landboutoerisme en aantal aktiwiteitskategorieë	76
Tabel 4.12:	Die frekwensies van ouderdom van persone betrokke by landboutoerisme en tipe aktiwiteitskombinasies	77
Tabel 4.13:	Die frekwensies van tipe persone wat die toerisme- vertakking behartig en aantal aktiwiteite	79
Tabel 4.14:	Die frekwensies van tipe persone wat die toerisme-vertakking behartig en tipe aktiwiteitskategorieë	80
Tabel 4.15:	Die frekwensies van tipe persone wat die toerisme-vertakking behartig en aantal aktiwiteitskategorieë	81
Tabel 4.16:	Die frekwensies van tipe persone wat die toerisme- vertakking behartig en tipe aktiwiteitskombinasies	82

Tabel 4.17: Die frekwensies van die opleidingsvlak van persone wat die landboutoerisme-vertakking behartig en aantal aktiwiteite	84
Tabel 4.18: Die frekwensies van die opleidingsvlak van persone wat die landboutoerisme-vertakking behartig en tipe aktiwiteitskategorieë	85
Tabel 4.19: Die frekwensies van die opleidingsvlak van persone wat die landboutoerisme-vertakking behartig en aantal aktiwiteitskategorieë	86
Tabel 4.20: Die frekwensies van die opleidingsvlak van persone wat die landboutoerisme-vertakking behartig en tipe aktiwiteitskombinasies	87
Tabel 4.21 (a): Die frekwensies van plaasgrootte en aantal aktiwiteite	89
Tabel 4.21 (b): Die frekwensies van plaasgrootte (kleiner as 'n 1 000 ha) en aantal aktiwiteite	90
Tabel 4.22 (a): Die frekwensies van plaasgrootte en verskillende omgewings	91
Tabel 4.22 (b): Die frekwensies van plaasgrootte (kleiner as 'n 1 000 ha) en verskillende omgewings	92
Tabel 4.23 (a): Die frekwensies van plaasgrootte en die tipe persone wat die toerisme-vertakkings behartig	93
Tabel 4.23 (b): Die frekwensies van plaasgrootte (kleiner as 'n 1 000 ha) en die tipe persone wat toerisme-vertakkings behartig	94
Tabel 4.24 (a): Die frekwensies van plaasgrootte en die gemiddelde persentasie wat toerisme-vertakkings van die totale boerdery omset per jaar uitmaak	95
Tabel 4.24 (b): Die frekwensies van plaasgrootte (kleiner as 'n 1000 ha) en die gemiddelde persentasie wat toerisme-vertakkings van die totale boerdery omset per jaar uitmaak	96
Tabel 4.25: Die frekwensies van aantal aktiwiteite en verskillende omgewings	98
Tabel 4.26: Die frekwensies van tipe aktiwiteitskategorieë en verskillende omgewings	99
Tabel 4.27: Die frekwensies van aantal aktiwiteitskategorieë en verskillende omgewings	100

Tabel 4.28: Die frekwensies van tipe aktiwiteitskombinasies en verskillende omgewings	101
Tabel 4.29: Die frekwensies van aantal aktiwiteite en die area waarbinne 'n dorp geleë is	102
Tabel 4.30: Die frekwensies van tipe aktiwiteitskategorieë en die area waarbinne 'n dorp geleë is	103
Tabel 4.31: Die frekwensies van aantal aktiwiteitskategorieë en die area waarbinne 'n dorp geleë is	104
Tabel 4.32: Die frekwensies van tipe aktiwiteitskombinasies en die area waarbinn 'n dorp geleë is	105
Tabel 4.33: Die frekwensies van verskillende tipe aktiwiteitskategorieë en gemiddelde persentasie van toerisme-omset per jaar	106
Tabel 4.34: Die frekwensies van gemiddelde mate van gewildheid en verskillende tipe aktiwiteitskategorieë	107
Tabel 4.35: Die frekwensies van die hoeveelheid toeriste wat plase besoek en die afstand vanaf die naaste dorp	108
Tabel 4.36: Die frekwensies van die hoeveelheid toeriste wat plase besoek en die afstand vanaf die naaste hoofroete	109
Tabel 4.37: Die frekwensies van aantal bemarkingsmetodes en die gemiddelde persentasie van die totale boerdery-omset per jaar	110
Tabel 4.38: Die frekwensies van tipe toeriste wat plase besoek en aantal aktiwiteite	113
Tabel 4.39: Die frekwensies van tipe toeriste wat plase besoek en tipe aktiwiteitskategorieë	114
Tabel 4.40: Die frekwensies van tipe toeriste wat plase besoek en aantal aktiwiteitskategorieë	115
Tabel 4.41: Die frekwensies van tipe toeriste wat plase besoek en tipe aktiwiteitskombinasies	116
Tabel 4.42: Die frekwensies van tipe toeriste wat plase besoek en die afstand vanaf die naaste dorp	117
Tabel 4.43: Die frekwensies van tipe toeriste wat plase besoek en die	

afstand vanaf die naaste hoofroete	118
Tabel 4.44: Die frekwensies van gemiddelde persentasie van totale boerdery-omset per jaar en aantal aktiwiteite	119
Tabel 4.45: Die frekwensies van gemiddelde persentasie van totale boerdery omset per jaar en tipe aktiwiteitskategorieë	120
Tabel 4.46: Die frekwensies van gemiddelde persentasie van totale boerdery-omset per jaar en aantal aktiwiteitskategorieë	121
Tabel 4.47: Die frekwensies van gemiddelde persentasie van totale boerdery-omset per jaar en tipe aktiwiteitskombinasies	122
Tabel 4.48: Die frekwensies van aantal jare betrokke by landboutoerisme en gemiddelde persentasie van totale boerdery-omset per jaar	123
Tabel 4.49: Die frekwensies van skepping van infrastruktuur en aantal aktiwiteite	127
Tabel 4.50: Die frekwensies van skepping van infrastruktuur en tipe aktiwiteitskategorieë	128
Tabel 4.51: Die frekwensies van skepping van infrastruktuur en aantal aktiwiteitskategorieë	129
Tabel 4.52: Die frekwensies van skepping van infrastruktuur en tipe aktiwiteitskombinasies	130
Tabel 4.53: Die frekwensies van werkskepping en aantal aktiwiteite	131
Tabel 4.54: Die frekwensies van werkskepping en tipe aktiwiteitskategorieë	132
Tabel 4.55: Die frekwensies van werkskepping en aantal aktiwiteitskategorieë	133
Tabel 4.56: Die frekwensies van werkskepping en tipe aktiwiteitskombinasies	134
Tabel 4.57: Die frekwensies van opleiding en aantal aktiwiteite	135
Tabel 4.58: Die frekwensies van opleiding en tipe aktiwiteitskategorieë	136
Tabel 4.59: Die frekwensies van opleiding en aantal aktiwiteitskategorieë	137
Tabel 4.60: Die frekwensies van opleiding en tipe aktiwiteitskombinasies	138
Tabel 4.61: Die frekwensies van behuising en aantal aktiwiteite	139
Tabel 4.62: Die frekwensies van behuising en tipe aktiwiteitskategorieë	140
Tabel 4.63: Die frekwensies van behuising en aantal aktiwiteitskategorieë	141
Tabel 4.64: Die frekwensies van behuising en tipe aktiwiteitskombinasies	142

LYS VAN BYLAES

Bylae	Titel	Bladsy
A.	Brief aan respondente	II
B.	Vraelys	IV

HOOFSTUK 1

INLEIDING

1.1 Agtergrond

Die dinamiese omgewing waarbinne die landboubedryf homself bevind, noodsaak boere wêreldwyd om maniere te vind om waarde tot die boerderybedryf toe te voeg. Om winsgewend te bly in die moderne globale landbou-ekonomie, is 'n groot uitdaging vir die voortbestaan van die meeste boerdery-ondernemings. Daar is groeiende kommer wêreldwyd oor die volhoubaarheid van landboubedrywe. Kommer mag toegeskryf word aan baie faktore: die koste en pryse van landboukommoditeite, buitensporige prysverhogings van landbouvoorraad en brandstof (insette), globale tendense en veranderde boerderypraktyke (Jordaan, 2000). Vir Suid-Afrikaanse boere om te oorleef, sal daar na ander alternatiewe gekyk moet word. Een daarvan is toerisme.

Toerisme het die afgelope twee dekades vinnig gegroei om sodoende die wêreld se grootste industrie te word (WTTC, 1998; Tourism Talk South Africa, 1998; Knight Associates, 1999). Oor 'n tydperk van 'n paar dekades het toerisme een van die belangrikste kulturele en ekonomiese kragte ter wêreld geword (WTTC, 1998; Schaller, 2002). Dit dek 'n wye spektrum van aktiwiteite waardeur lande, streke, ondernemings en individue direk en indirek beïnvloed word (Pienaar, 1993). Volgens Botha (2000) en Rita (2000) word toerisme wêreldwyd erken as die grootste verdieners van buitelandse valuta. Toerisme is verder ook die grootste genereerder van inkomste en werkskepping wêreldwyd (Tourism Talk South Africa, 1998; Rita, 2000). Volgens Page en Getz (1997), Tourism Talk South Africa (1998) en Rita (2000) is toerisme die ekonomiese dryfkrag vir ontwikkelde en ontwikkelende ekonomieë.

Al hoe meer mense reis. Toerisme is besig om weg te breek van die grootstadondervinding van winkels, teaters en galerye na 'n era van opvoeding en landelike toerisme (Kersandt, 2000). Die moderne toeris klim berge om gorillas te sien,

gaan na yslande om pikkewyne te sien of besoek eilande wat beroemd is vir hul unieke dierelewe. Volgens 'n studie wat in Kazakhstan gedoen is, is gevind dat avontuur-, eko-, agri-, historiese en kulturele toerisme die vyf vinnigste groeiende segmente van die toerisme-industrie is, wat veral Europese en Amerikaanse toeriste lok (Agri/Ecotourism in Kazakhstan, 1995).

Volgens die "World Travel and Tourism Council" (WTTC) (1998) bevat 37% van alle internasionale toere 'n kulturele komponent. Hulle sê ook dat hierdie tipe toere na verwagting met 15% sal toeneem voor die einde van die 21ste eeu. Knight Associates (1999) stem saam met die WTTC (1998) en sê dat hierdie toere ondervindings van plattelandse en boerderykulture insluit.

Volgens die WTTC (1998) is die Suid-Afrikaanse toerismebedryf stadig maar seker besig om te ontwikkel. Landelike gebiede is besig om al hoe belangriker te word in die ontwikkeling van toerisme. Buitelandse toeriste stel belang om die Suid-Afrikaner, sy kultuur en leefwyse, veral in landelike gebiede, eerstehands te leer ken (WTTC, 1998). Binnelandse toeriste het eweneens 'n groeiende behoefte ontwikkel om meer dikwels 'n korter vakansie nader aan hulle tuiste deur te bring (WTTC, 1998). Verder laat die gejaagde lewe in stede al hoe meer stedelinge na landelike gebiede stroom. Hulle wil vir ontspanning agter 'n trekker se stuur inklim, vrugte pluk, perdry, skape skeer, hoenders kos gee en die kinders wys waar melk vandaan kom (Fabricius, 2002).

Omdat daar 'n groot verskeidenheid hulpbronne op plase beskikbaar is wat nie vir tradisionele boerderypraktyke ekonomies geskik is nie, soos byvoorbeeld berge, vleie, gronde wat nie bewerkbaar is nie en nog vele ander, bied dit die entrepreneur (boer) die geleentheid om daardie hulpbronne op so 'n wyse aan te wend dat dit waarde tot die boerdery toevoeg.

Daar bestaan dus geen rede waarom landbou en toerisme nie gesamentlik kan funksioneer nie. Boere moet net inisiatief gebruik en op hul eie oorspronklike manier die besienswaardighede en ervarings wat hul plase bied aan toeriste te bemark en te

verkoop. Op die lang duur kan toerisme moontlik een van die laaste uitwegte wees om die voortbestaan van die meeste boerdery ondernemings te verseker (Nowers, 2001b).

Die landbousektor is 'n voorbeeld van sluimerende hulpbronne wat nog nie tot hulle maksimum as toerismeproduk ontwikkel is nie. Swak-ontginde potensiaal binne landboubedrywe met 'n eiesoortige karakter bestaan tans nog. Dit bied 'n uitstekende geleentheid om die toerismebedryf maksimaal binne die landbousektor te ontwikkel. Landboutoerisme is 'n relatiewe nuwe term wat in Suid-Afrika gebruik word en tot dusver is daar relatief min studies in Suid-Afrika op hierdie gebied gedoen (Lategan, 1990; Pienaar, 1993).

Teen die agtergrond van bogenoemde en in die lig van die toenemende klem wat op landelike gebiede en boerderye geplaas word om maniere te vind om waarde tot die boerderybedryf toe te voeg, ontstaan die vraag: Watter voordele, indien enige, hou landboutoerisme in vir landbou-ondernemings indien geleenthede benut word en hoe skakel dit met die reeds bestaande toerismemark?

Om hierdie vraag te beantwoord het dit nodig geword om 'n profiel saam te stel wat landboutoerisme karakteriseer (beskryf / uiteensit) en ook vas te stel watter bydrae (mikro en makro) landboutoerisme kan lewer tot Suid-Afrika. Daar is besluit om hierdie twee onderwerpe te ondersoek omdat die navorser geen soortgelyke navorsing aangaande landboutoerisme in Suid-Afrika kon vind nie. Hierdie studie sal ook kan dien as steunpilaar vir verdere studies wat moontlik in die toekoms op landboutoerisme geloods mag word.

Verskeie individue sal ook kan baat vind uit hierdie studie, aangesien dit gebruik kan word as handleiding vir boere, landbouvoorligters, landboukonsultante, toerisme-buro's, stads- en streekbeplanners en ander partye wat 'n belang het by landboutoerisme.

1.2 Formulering van die navorsingsprobleem

Die navorsingsprobleem word dus as volg gestel:

Hoe word landboutoerisme gekarakteriseer en watter bydrae (mikro en makro) kan dit lewer?

Die oorhoofse doelwit van hierdie studie konsentreer daarop om 'n profiel saam te stel van hoe landboutoerisme gekarakteriseer word en om te bepaal watter bydrae dit kan lewer tot die boerdery self (mikro-bydrae) en die platteland (makro-bydrae) ten opsigte van sosio-ekonomiese ontwikkeling.

Die meer spesifieke doelstellings van hierdie studie is om:

- agtergrondkennis op te bou oor die landboutoerismebedryf en
- ondersoek in te stel na die mate waartoe landboutoerisme kan bydra tot die sosio-ekonomiese doelwitte van die regering soos infrastruktuur-ontwikkeling, werkskepping, opleiding en behuising.

1.2.1 'n Profiel vir landboutoerisme:

'n Volledige uiteensetting van die metodiek om 'n profiel saam te stel gaan in Hoofstuk 3 gegee word. Hierdie profiel sal beskryf hoe landboutoerisme gekarakteriseer word of andersins hoe dit lyk. Daar gaan gekyk word na die persone wat dit aanbied, toerisme-aktiwiteite wat voorkom en die omvang van landboutoerisme. Na deeglike ontleding van literatuur en gesprekke met rolspelers in die landbou- en toerisme-sektor is daar besluit om die bogenoemde metodiek te volg ten einde 'n profiel van landboutoerisme saam te stel.

1.2.2 Die bydrae van landboutoerisme:

'n Volledige uiteensetting van die metodiek om die bydrae van landboutoerisme op mikro-vlak (boerdery self) en makro-vlak (die platteland) te bepaal, gaan ook in Hoofstuk 3 gegee word. Op mikro-vlak gaan daar gekyk word na die bydrae tot boerdery-inkomste

en op makro-vlak gaan daar gekyk word na die sosio-ekonomiese bydrae van landboutoerisme tot die platteland. Na deeglike ontleding van literatuur en gesprekke met rolspelers in die landbou- en toerisme-sektor is daar besluit om die bogenoemde metodiek te volg om die bydrae van landboutoerisme tot die platteland te bepaal.

1.3 Sub-probleme

- Wat is die persoonlike eienskappe van boere wat landboutoerisme aanbied?
- Waarom bied boere toerisme-aktiwiteite op hul plase aan?
- Watter bydrae, op mikro- sowel as makro-vlak, kan landboutoerisme lewer?

1.4 Afbakening van die navorsing

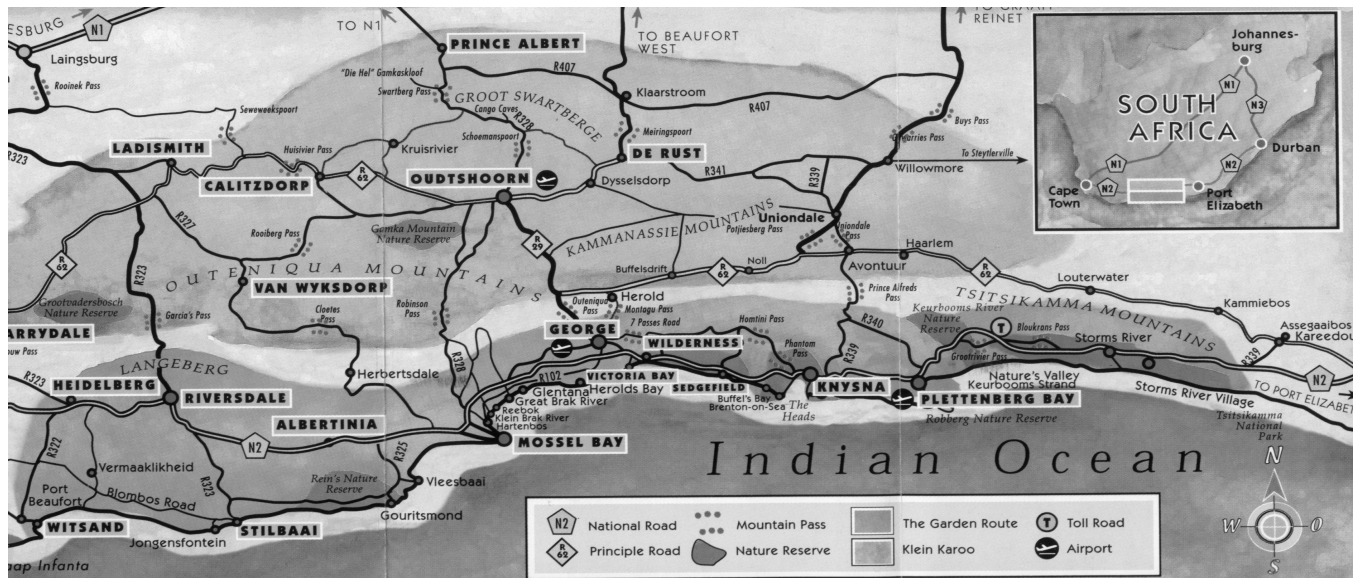
Daar bestaan onsekerheid onder die publiek van Suid-Afrika oor wat landboutoerisme behels en of dit werklik 'n verskil kan maak in die landbousektor sowel as die res van Suid-Afrika (Fabricius, 2002). Daar is op die Tuinroete-gebied van die Wes-Kaap as studiegebied besluit, aangesien die navorser in die Wes-Kaap woonagtig is. Dit is een van Suid-Afrika se primêre toerismebestemings met 'n groot verskeidenheid toerisme-atraksies, goed ontwikkelde hoofpaaie en sub-paaie en word jaarliks deur duisende toeriste besoek (Dryer, 2001; Cape Tourism, 2001; Nowers, 2001c).

Die Tuinroete-gebied is reeds baie bekend vir sy verskeidenheid toerisme-aktiwiteite, maar nie vir sy landbou-gebaseerde toerisme-aktiwiteite nie. Dit is ook een van Suid-Afrika se bekendste toerismegebiede (Cape Tourism, 2001; Dryer, 2001).

Die studie is beperk tot die Tuinroete-gebied soos omskryf deur Grier, Raubenheimer en Maasdorp (2001). Boere in die studiegebied wat die een of ander vorm van toerisme-aktiwiteit op hul plaas aanbied, is in die studie betrek. Die Tuinroete-gebied is in die Wes-Kaap geleë langs die Indiese Oseaan in die suide en strek vanaf Heidelberg in die weste tot by die Stormsrivier in die ooste. Die Langeberge, Outeniquaberge en die Tsitsikammaberge vorm die grens in die noorde. Die hoofdorpe wat in die Tuinroete geleë is, is: Heidelberg, Riversdal, Albertinia, Mosselbaai, George, Wildernis, Sedgefield, Knysna en Plettenbergbaai soos aangedui in figuur 1.1 (Grier, Raubenheimer and

Maasdorp, 2001; Welcome to South Africa's Garden Route and Klein Karoo, 2002; Dryer, 2001). Die Tuinroete-gebied is geleë op die hoofroete tussen Kaapstad en Port Elizabeth. Volgens Lamot (2002) strek die Tuinroete-gebied 311 km van wes na oos, padlangs op die N2-pad. Volgens die "Western Cape Tourism Board" (2001/2002) besoek 30% van alle toeriste wat die Wes-Kaap binnekom, die Tuinroete-gebied.

Figuur 1.1: Ligging van die Tuinroete-gebied

(Grier *et al*, 2001)

1.5 Noodsaaklikheid van die navorsing

Veranderinge in die landboubedryf, wêreldwyd, verwag van eienaars en bestuurders van landbou-ondernemings om anders te dink en op te tree om sodoende ondernemingsgroei en positiewe vooruitgang van die bedryf te verseker. Huidig word landbou in Suid-Afrika gekenmerk deur gebeurtenisse soos markderegulering, die skielike staking van regeringsondersteuning aan produsente, die daling van kommoditeitspryse, globalisering, kompeterende oorsese markte en tegnologiese vooruitgang (Van Rooyen, 1997; McDonald en Kirsten, 1999; Jordaan, 2000).

Tesame hiermee is daar ook veranderinge in landbou wêreldwyd, waar daar weg beweeg word van biologiese besighede na 'n meer besigheidsgeoriënteerde en geïntegreerde voedsel-waardeketting. Hierdie veranderings veroorsaak verskeie uitdagings aan die tradisionele ingesteldheid van landboubesighede om alleen-produsente van produkte te wees. Die oorlewing en groei van die landbousektor hang van die vermoë af om op nuwe maniere besigheid te doen, grootliks sonder die ondersteuning van die staat (Van Rooyen, 1997; Mc Donald en Kirsten, 1999). Die uitdaging wat die Suid-Afrikaanse landbou nou in die gesig staar, is hoe om die oorgangsproses van 'n produksie-georiënteerde sektor na 'n intreprenuries-georiënteerde besigheidsektor innoverend te stuur om sodoende die hele voedselketting te oorbrug (Van Rooyen, 1997; Mc Donald en Kirsten, 1999; Jordaan, 2000).

Dit wil voorkom of landboutoerisme een van die entrepreneuriese aktiwiteite is wat toenemend deur boere regoor die wêreld gebruik word om tradisionele bedryfstakke aan te vul. Daar is egter onsekerheid oor hoe landboutoerisme in die Tuinroete-gebied lyk en watter bydrae dit kan maak op mikro- sowel as makro-vlak.

Hierdie studie sal lig op die onderwerp plaas deur inligting te verskaf omtrent landboutoerisme in die Tuinroete-gebied. Dit sal ook as 'n handleiding kan dien vir boere wat kyk na die toerismebedryf om tradisionele bedryfstakke aan te vul, sowel as boere wat reeds toerisme as 'n ekstra boerderyvertakking aanbied en ander partye wat 'n belang het by landboutoerisme. Hierdie intsette sal nie noodwendig net van toepassing wees in die Tuinroete-gebied nie, maar moontlik ook in ander gedeeltes van Suid-Afrika.

1.6 Definisie van konsepte

1.6.1 Toerisme

Toerisme is eerstens 'n vorm van menslike optrede. Volgens Cooper and Wanhill (1997) is die mens die essensiële onderwerp van toerisme. Toerisme is 'n vorm van die mens se lewe, 'n manier om verskeie waardes te materialiseer. Dit is nie slegs 'n manier om vrye tyd te spandeer nie, maar is ook 'n manier om sekere ander doelwitte te bereik. Doelwitte

soos om ander gebiede, dorpe, stede, lande, kulture ens. te ervaar en te leer ken en ook om te ontspan en aan 'n verskeidenheid opwindende aktiwiteite deel te neem. Wêreldwyd behels toerisme 'n groot verskeidenheid van verskillende aktiwiteite en ondervindings, daarom is dit 'n aktiwiteit om die wêreld te leer ken en te beleef (Cooper and Wanhill, 1997).

Daar bestaan 'n groot verskeidenheid definisies aangaande toerisme regoor die wêreld. Te midde van verskeie internasionale definisies oor toerisme, word die volgende deur Holloway (1994), Nickerson (1996), Gartner (1996), Richards en Hall (2000), Jordaan (2001) en Schaller (2002) geïdentifiseer:

- Die tydelike verplasing van mense na bestemmings buite hul normale plekke van werk en verblyf waar 'n sekere tyd gespandeer word.
- 'n Komplekse handel wat alle bewegings van mense buite hul gemeenskap insluit.
- Toerisme sluit in alle aksies met die uitsluiting van die reis na werkplekke – dit impliseer 'n aktiwiteit waartydens 'n tydelike korttermyn beweging van mense na bestemmings buite die plekke waar normaalweg gewerk en gewoon word, plaasvind.

Vir die doel van hierdie studies sal die volgende definisie van toerisme soos omskryf deur Holloway (1994), Jordaan (2001) en Schaller (2002) gebruik word:

- Toerisme is 'n aktiwiteit wat alles vanaf die beplanning van 'n reis, die reis na 'n bestemming, die verblyf by 'n bestemming, die terugkeer en die refleksie oor die reis agterna insluit. Dit sluit ook in aktiwiteite wat die reisiger op die reis onderneem soos aankope en die interaksie tussen die gasheer en die gaste.

1.6.2 Landboutoerisme

Pienaar (1993) en Dreyer (2001) stel die konsep van landboutoerisme moontlik die beste in perspektief deur te beweer dat selfs 'n boer met bloot 'n voetpad oor sy plaas, wat deur besoekers op 'n ongereelde basis gebruik word, betrokke is by landboutoerisme. Die

ander uiterste is egter waar 'n boer 'n internasionale gholfbaan op sy plaas aanlê of 'n tyddeel-ontwikkeling daar toelaat (Van Der Walt, 2001). Volgens Roberts en Hall (2001) sluit landboutoerisme nie net boerderygebaseerde toerisme-aktiwiteite in nie, maar alle toerisme-aktiwiteite wat op plase in die platteland aangebied word. Roberts en Hall (2001) sê ook dat toerisme-aktiwiteite op plase dikwels niks met boerdery te doen het nie, behalwe dat dit in die meeste gevalle deur die boer bestuur word.

Volgens Pienaar (1993) en Dreyer (2001) is dit moeilik om 'n definitiewe definisie aan landboutoerisme te koppel, aangesien dit 'n diverse produk is wat verskillende aktiwiteite op 'n plaas insluit. Hulle kom ook tot die gevolgtrekking dat landboutoerisme betalende of nie-betalende besoeke aan 'n plaas insluit. Die doel van die besoek sal gevolglik wees om te oornag en die een of ander vorm van akkommodasie op die plaas te gebruik, of as 'n dagbesoeker om byvoorbeeld perd te ry en aandenkings of plaasprodukte te koop.

Die volgende omskrywings van die term landboutoerisme plaas die konsep in perspektief:

- Landboutoerisme verwys na die gedrag om 'n aktiewe plaas te besoek of enige landbou-, tuinbou- of agri-besigheid met die doel om plesier, opleiding of aktiewe betrokkenheid deur die plaasaktiwiteite te verkry (Lobo, 2000; What is Agri-Tourism, 2001a).
- Dit kan ook gedefinieer word as die ekonomiese aktiwiteit wat ontstaan wanneer 'n persoon toere met landbouprodukte, dienste en ondervindings verbind (Knight Associates, 1999; On-Farm Diversification, 2001).

Landboutoerisme verwys na die aanwending van sekere plase, plaasaktiwiteite, landbousektore, plaas- en boerekulture asook landbouprodukte om as hulpbron van toeriste-atraksie vir en verbruik deur potensiële toeriste te dien. Hierdie ekonomiese aktiwiteit vervul hoofsaaklik 'n verbindingsfunksie tussen beide die algemene toerismebedryf en die landbousektor. Hierbenewens het landboutoerisme ten doel die

wedersydse ekonomiese ondersteuning van die landbou- en algemene toerismebedryf (Lategan, 1990; Knight Associates, 1999).

Vanuit `n verskeidenheid bronne kan landboutoerisme vir die doel van hierdie studie as volg gedefinieer word (Knight Associates, 1999; Rilla, 2000; What is Agri-Tourism, 2001b):

- Landboutoerisme is `n boerdery (plaas) besigheid wat uitgevoer word deur `n boer (plaasbestuurder) vir die plesier en opvoeding van die publiek om die produkte van die plaas te bevorder, die boerdery te diversifiseer en risiko's te versprei om sodoende addisionele boerdery-inkomste te genereer.

1.6.3 Karakterisering

Met karakterisering word bedoel, `n beskrywing en uiteensetting van sekere belangrike aspekte van die landboutoerismebedryf wat die algemene beeld of profiel van die industrie weergee.

1.6.4 Mikro-bydrae

Die besigheidsomgewing waarbinne sake gedoen word, word algemeen verdeel in drie sub-omgewings, naamlik die mikro-, mark- en makro-omgewing (Kroon, 1990). In hierdie klassifikasie verteenwoordig die besigheidsonderneming as entiteit die mikro-omgewing, terwyl die mark- en makro-omgewing die omgewing is waarbinne die enkele onderneming opereer. In hierdie studie beteken die mikro-bydrae dus die bydrae wat landboutoerisme het tot die enkele boerdery-onderneming en fokus veral op die bydrae tot die boerdery-inkomste.

1.6.5 Makro-bydrae

Met die makro-omgewing word na die omstandighede en milieu waarin die boerdery onderneming moet funksioneer, verwys. Dit omsluit alle eksterne invloede waarmee die boerdery-onderneming te doen kry wat nie binne die direkte invloedsfeer van die onderneming val nie (Kroon, 1990). In hierdie studie verwys die makro-bydrae na die

voordelige bydrae wat landboutoerisme lewer tot die omgewing buite die enkele boerdery-onderneming en fokus veral op die sosio-ekonomiese bydrae in die platteland.

1.7 Metodiek wat gebruik word in die studie

’n Gevallestudie-benadering gaan gevolg word tydens die studie. Gevallestudies maak gebruik van gedetailleerde en deeglike ondersoeke wat data, van reeds beskikbare bronne, benut. Hierdie data is gewoonlik maklik aanpasbaar om sekere aspekte van die studieterein toe te lig (Olson, 1998). Die gevallestudie-benadering is dus ’n gepaste benadering om ook landboutoerisme in die Tuinroete-gebied te ondersoek.

Primêre sowel as sekondêre data gaan in die studie gebruik word. Die inligting ten opsigte van die karakterisering en die bydrae van landboutoerisme in die Tuinroete-gebied gaan die primêre data verskaf. Data afkomstig uit wetenskaplike ondersoeke, die internet, verslae en publikasies gaan as sekondêre data in Hoofstuk 2 (Literatuurstudie) hanteer word. ’n Volledige literatuuroorsig ten opsigte van landboutoerisme gaan in Hoofstuk 2 aangebied word.

Die volgende metodes gaan gebruik word om die navorsing uit te voer:

- Literatuurstudie en literatuuroorsig (sekondêre data) ten einde ’n basis te verskaf vir verdere ondersoeke en om data aan te vul met reeds nagevorste, betroubare inligting.
- Vraelyste (primêre data), aangevul deur semi-gestruktureerde onderhoue. Data lê dikwels diep in die gedagtes van mense. ’n Alledaagse instrument vir die waarneming van data buite die grense van fisiese bereiking vir die waarnemer, is die gebruik van vraelyste (Leedy, 1993).

1.8 Opsomming

In Hoofstuk 1 word ’n agtergrond gegee van die probleme wat landbou-ondernemings in die gesig staar. Daar word ook gemeld dat toerisme moontlik as uitweg kan dien vir Suid-Afrikaanse boere om hierdie probleme te oorbrug. Verder word die navorsingsprobleem

en sub-probleme bespreek sowel as die afbakening en noodsaaklikheid van die navorsing. Dit word gevolg deur definisies van konsepte en die metodiek wat gebruik gaan word in die studie.

In Hoofstuk 2 word 'n breedvoerige literatuuroorsig gegee. Dit word gevolg deur Hoofstuk 3 wat die navorsingsprosedure uiteensit, Hoofstuk 4 wat die resultate uiteensit, terwyl in Hoofstuk 5 die nodige besprekings en in Hoofstuk 6 die gevolgtrekking en aanbevelings breedvoerig uiteengesit word.

HOOFSTUK 2

LITERATUURSTUDIE

2.1 Inleiding

Hierdie hoofstuk fokus op alle aspekte wat belangrik is om die leser te laat verstaan wat landboutoerisme behels en waar dit inskakel in die breër toerisme-opset en die res van Suid-Afrika.

Daar word gefokus op die belangrikheid van landbou in Suid-Afrika en hoe dit die land reeds bevoordeel. Daar word ook kortliks gekyk na die strategiese plan vir landbou in Suid-Afrika, aangesien die inisiëring van toerisme in die landboubedryf moontlik 'n voordelige bydrae kan maak om die strategiese plan vir Suid-Afrikaanse landbou suksesvol te help deurvoer en implimenteer.

Dit word gevolg deur 'n bespreking van toerisme in die wêreld sowel as in Suid-Afrika om die leser 'n beter idee te gee van wat in die bedryf aangaan. Toerisme in die Wes-Kaap word ook kortliks bespreek, aangesien die studie juis in hierdie provinsie plaas gevind het.

'n Bespreking van landelike toerisme volg, wat ekotoerisme en landboutoerisme insluit, omrede ekotoerisme en landboutoerisme in werklikheid slegs 'n kleiner weergawe van landelike toerisme is. Ekotoerisme word daarna bespreek, want landboutoerisme is weer 'n voorbeeld van ekotoerisme op plase. Laastens word landboutoerisme in detail bespreek om al die bogenoemde aspekte van die bedryf bymekaar te bring en te verduidelik hoe landboutoerisme Suid-Afrika self, en landbou in Suid-Afrika kan bevoordeel.

2.2 Landbou in Suid-Afrika

Volgens die “National Department of Agriculture” (2000) en “Directorate Agricultural Information Services” (2001) is die produktiewe en sosiale aktiwiteite van plattelandse

dorpe en dienssentrums in Suid-Afrika gesentreer op hul ondersteuning aan die primêre landbou en verwante aktiwiteite soos landboutoerisme en wildboerdery. Meer as die helfte van die provinsies en bykans 40% van die land se totale populasie is om hierdie rede hoofsaaklik afhanklik van landbou en verwante industrië (National Department of Agriculture, 2000; Directorate Agricultural Information Services, 2001).

2.2.1 Die landboubedryf

Landbou voorsien voedsel en vesel om aan die twee mees basiese (kos en klere) menslike behoeftes te voldoen. Plaasarbeiders, boere en hul families dra ook by tot die ekonomie wanneer hulle lone en salarisse spandeer op verbruikersgoedere en -dienste, of wanneer hulle insette vir produksiedoeleindes koop vir die komende seisoen. Op hierdie manier raak landbou die steunpilaar van groei en ontwikkeling in Suid-Afrika (National Department of Agriculture, 2000; Directorate Agricultural Information Services, 2001).

Primêre landbou is gemiddeld verantwoordelik vir 4.5% van die Bruto Binnelandse Produk (BBP) van Suid-Afrika terwyl die groter agro-voedsel kompleks vir 'n verdere nege persent verantwoordelik is (Directorate Agricultural Information Services, 2001). Daar is omtrent 50 000 kommersiële boere wat die vernaamste deel uitmaak. In 2000 het hulle omtrent R16 biljoen se produkte uitgevoer, wat bykans tien persent van Suid-Afrika se totale uitvoere verteenwoordig. Hierdie boere het omtrent een miljoen werkers in diens geneem, of 11% van die totale formele indiensneming van Suid-Afrika. Baie plaaswerkers bly op kommersiële plase en hul kinders ontvang opleiding by plaasskole. Kommersiële boere voorsien heenkome en behuising aan omtrent ses miljoen familieledes van een miljoen werknemers en voorsien aan hul opleidingsbehoefte (National Department of Agriculture, 2000; Directorate Agricultural Information Services, 2001).

Daar is ook 240 000 kleinboere wat 'n heenkome aan meer as een miljoen van hulle familieledes voorsien en tydelike indiensneming van 'n verdere 500 000 mense. Hulle voorsien plaaslike en streeksmarkte waar groot hoeveelhede informele handelaars 'n lewemaak. Verder is daar nog 'n verwagte drie miljoen boere, meestal in die gemeenskaplike areas van hul vorige tuislande, wat voedsel produseer hoofsaaklik vir hul familie se

behoefte (National Department of Agriculture, 2000; Directorate Agricultural Information Services, 2001).

Die landbousektor, wat gedefinieer word as alle aktiwiteite wat verband hou met landbou-insetverskaffing, boerdery en die prosesering- en distribusie-aktiwiteite wat waarde toevoeg aan plaasprodukte, bly 'n belangrike sektor in die Suid-Afrikaanse ekonomie ten spyte van sy klein direkte bydrae tot die totale BBP (National Department of Agriculture, 2000; Directorate Agricultural Information Services, 2001). Hieruit volg dit dat die landbousektor 'n kritiese rol te vervul het in Suid-Afrika.

2.2.2 Strategiese plan vir Suid-Afrikaanse landbou

Vanweë die kritiese rol van die breër landbousektor in Suid-Afrika het die president van Suid-Afrika, Mnr. Thabo Mbeki besef dat daar 'n strategiese plan vir landbou in Suid-Afrika opgestel moet word. President Mbeki het die besluit geneem nadat hy deur georganiseerde landbou ingelig is dat die landbousektor geteister word deur 'n menigte beleide en institusionele beperkinge. Dit verhoed die landbousektor om teen sy volle potensiaal te presteer en om 'n optimale bydrae te maak tot die nasionale doelwitte van groei, kompetendheid en regverdigheid (National Department of Agriculture, 2000; Directorate Agricultural Information Services, 2001; Standard Bank, 2002).

Die President het verskillende rolspelers versoek om 'n gemeenskaplike strategie te identifiseer wat voldoende sou wees om die sektor te verenig en te laat groei. Die strategiese plan het gevolglik belangrike implikasies vir die kommersiële landbousektor (National Department of Agriculture, 2000; Directorate Agricultural Information Services, 2001; Standard Bank, 2002).

Volgens die “National Department of Agriculture” (2000), “Directorate Agricultural Information Services” (2001) en Standard Bank (2002) het die president in sy toespraak gesê dat 'n aksieplan belangrik is om:

- Die ekonomie in 'n hoër groeirigting te laat beweeg;

- Kompetentheid en doeltreffendheid te verhoog; en
- Werkverskaffingsvlakke te verhoog.

Die president het geïdentifiseer dat hierdie doelwitte die beste bereik sal word deur spesiale aandag binne die Geïntegreerde Regeringsbeplanningsraamwerk te gee aan ekonomiese sektore wat 'n hoë potensiaal vir groei en werkskepping toon. Hy het verskillende industrieë beklemtoon waaronder landbou en toerisme sterk na vore gekom het (National Department of Agriculture, 2000; Directorate Agricultural Information Services, 2001).

Die konteks en uitdagings wat deur die president gegee is, asook die basiese beginsels en waardes van die nuwe Suid-Afrikaanse gemeenskap dikteer die visie vir die landbousektor.

2.2.2.1 Visie:

Een van die doelwitte van die strategiese plan vir die landbousektor was om 'n gemeenskaplike visie vir alle belanghebbende te skep. Die visie is 'n verenigde, nie-rassige en welvarende landbousektor en dit impliseer volgehoue, winsgewende deelname aan die Suid-Afrikaanse landbou-ekonomie. Daar is 'n behoefte om die kommersiële landbousektor, wat ook internasionaal mededingend is, in stand te hou en uit te brei (National Department of Agriculture, 2000; Directorate Agricultural Information Services, 2001; Standard Bank, 2002).

Die twee hoof uitdagings vir die Suid-Afrikaanse landbousektor is die ontsluiting van sy volle potensiaal en om oplossings te bied vir die gevalle van lae winsgewindheid en swak mededingendheid. Hoewel die breër landbousektor positief op die groter internasionale mededinging gereageer het, is slegs gedeeltelike vordering in hierdie verband gemaak. Bewyse dui daarop dat sekere bedrywe en waardetoevoegende aktiwiteite nie mededingend op die plaaslike en internasionale markte is nie. Dit word onder andere deur hoë insetkoste, lae produktiwiteit en onregverdigde internasionale handelspraktyke gekenmerk en lei uiteindelik daartoe dat beleggers min vertroue in die landbousektor het.

In die strategiese plan word beleggersvertroue as noodsaaklik beskou om 'n lewendige en groeiende landbousektor te verwesenlik (National Department of Agriculture, 2000; Directorate Agricultural Information Services, 2001; Standard Bank, 2002).

Om hierdie visie te verwesenlik en hierdie uitdagings die hoof te bied, bestaan die strategiese plan uit drie kernkategorieë (National Department of Agriculture, 2000; Directorate Agricultural Information Services, 2001; Standard Bank, 2002):

- Die bevordering van gelyke toegang tot en deelname aan die landbousektor.
- Die verbetering van wêreldwye mededingendheid en winsgewendheid.
- Die daarstelling van volhoubare hulpbronbestuur.

Die doel van die eerste strategie is om die volle entrepreneurspotensiaal van die landbousektor te ontsluit deur dit vir almal moontlik te maak om toegang te hê tot en deel te hê aan landbougeleenthede (National Department of Agriculture, 2000; Directorate Agricultural Information Services, 2001; Standard Bank, 2002).

Die doel van die tweede strategie is om winsgewindheid by wyse van volgehoue wêreldwye mededingendheid van die landbousektor te bevorder. Dit is 'n holistiese doel, aangesien dit die insetverskaffings-, primêre produksie- en sekondêre verwerkingssubsektore insluit (National Department of Agriculture, 2000; Directorate Agricultural Information Services, 2001; Standard Bank, 2002).

Die doel van die derde strategie is om die verantwoordelike gebruik en bestuur van natuurlike hulpbronne te bevorder ten einde die volhoubaarheid van die landbousektor te verseker. 'n Integrale deel van hierdie strategie is die bewaring van die biologiese diversiteit van die landbou (National Department of Agriculture, 2000; Directorate Agricultural Information Services, 2001; Standard Bank, 2002).

Soos verder uit hierdie hoofstuk afgelei kan word, kan die inisiëring en bevordering van toerisme in die landboubedryf 'n voordelige bydrae maak om die strategiese plan vir

Suid-Afrikaanse landbou suksesvol te help deurvoer en implimenteer.

2.3 Die toerismebedryf

2.3.1 `n Wêreld perspektief

Internasionaal speel die toerismesektor `n al hoe belangriker rol in die wêreld ekonomie en beskryf verskeie bronne dit as die grootste en vinnigste groeiende industrie ter wêreld (Holloway, 1994; Gartner, 1996; Department of Environmental Affairs and Tourism, 1996; Tourism Talk South Africa, 1998). Hierdie sektor het `n beduidende impak op werkverskaffing, opleiding, behuising en infrastruktuur-onwikkeling sowel as die verdiening van belangrike buitelandse valuta en die ekonomiese stabiliteit van verskeie lande, nie net in ontwikkelde lande nie, maar moontlik nog belangriker, in ontwikkelende lande soos onder andere, Suid-Afrika (Cater and Lowman, 1994; Holloway, 1994; Gartner, 1996; Department of Environmental Affairs and Tourism, 1996; Tourism Talk South African, 1998; WTTC, 1998; Richards and Hall, 2000; Nowers, 2001b).

Volgens Gartner (1996) is toerisme nie `n verbygaande gier nie, maar eerder van so globale belang dat almal wat vandag gebore word op die een of ander manier daardeur beïnvloed sal word. Gartner (1996) maak die stelling dat die wêreld se bevolking reeds in 1996 verhoog het teen `n tempo van 170 persone per minuut wat oor `n periode van drie maande gelyk is aan die bevolking van Kanada. Daar kan dus tot die gevolgtrekking gekom word dat die toerismesektor nie tot `n einde sal kom nie, maar aanhoudend sal bly groei en, soos reeds genoem, die wêreld se grootste industrie sal word.

Die toerismesektor kan opreg beskou word as `n komplekse sektor wat meer as net `n tasbare produk voortbring – dit word uitgebou na die skep van `n besondere toerisme-ervaring by `n wye reeks van besoekersgroepe (WTTC, 1998). Volgens Holloway (1994), Gartner (1996) en Cooper en Wanhill (1997), raak toerisme `n manier van lewe vir die hedendaagse mens. Binne hierdie sektor is die hele voorsienings/vraagketting van kardinale belang, aangesien dit ook gekenmerk word deur `n wye reeks van verskaffers en middelgroepe wat verdere waarde toevoeg (Gartner, 1996; Nowers, 2001b). Toerisme

is arbeidsintensief en juis daarom `n belangrike werksverskaffer wat wissel van die mees basiese tot die mees geskoolde arbeid denkbaar (Holloway, 1994; Tourism Talk South Africa, 1998; WTTC, 1998; Jordaan, 2001; Fabricius, 2002). Wat juis vir ontwikkelende lande soos Suid-Afrika en dan spesifiek vir die landbou belangrik is, is dat hierdie werksgeleenthede meesal onder die armer en minder geskoolde groepe geskep word (Gartner, 1996; Fabricius, 2002; De Jager, 2002).

Volgens Gartner (1996), Richards en Hall (2000), Nowers (2001b) en Fabricius (2002) kan die waarde van toerisme, holisties gesien, gelys word as die volgende:

- Dit dien as ekonomiese stimulus en verdieners van waardevolle buitelandse valuta;
- dit skep werksgeleenthede;
- dit dra by tot die ontwikkeling van menslike hulpbronne en intellektuele kapitaal;
- dit lei tot `n diens-georiënteerde kultuur binne gemeenskappe;
- dit het betrekking op alle gemeenskappe en lei tot die bemagtiging van armer groepe; en
- dit skep vermenigvuldiger-effekte wat oorspoel tot positiewe ontwikkeling van plaaslike infrastruktuur.

Soos reeds gemeld is toerisme een van die wêreld se grootste industrië wat `n noemenswaardige bydrae lewer tot die ekonomiese en sosiale welstand van lande reg oor die wêreld (Department of Environmental Affairs and Tourism, 1996). Wêreldwyd, in 1998, is daar van toerisme verwag om US\$ 4.4 triljoen te genereer van ekonomiese aktiwiteite. Daar is voorspel dat dit sal groei tot US\$ 10.0 triljoen teen die jaar 2010 (WTTC, 1998; Tourism Talk South Africa, 1998).

Gedurende dieselfde tydperk is daar van die toerisme-industrie verwag om 4.2% by te dra tot die wêreldwye BBP, wat volgens verwagting sal styg tot 4.4% in 2010. Die Toerisme ekonomie het egter 11.6% tot die BBP in 1998 bygedra en daar word verwag dat dit tot 12.5% in 2010 sal styg (WTTC, 1998).

Toerisme is 'n vinnig groeiende aktiwiteit, en daar word voorspel dat die totale ekonomiese aktiwiteite, wêreldwyd met 4.1% kan verhoog per jaar (WTTC, 1998).

Die toerismebedryf is menslike hulpbron intensief, wat kwaliteit werksgeleenthede skep regoor die indiensneming-spektrum. In 1998 is een uit elke 10.7 werksgeleenthede deur die toerisme-ekonomie gegenereer. Die toerisme-industrie was in 1998 verantwoordelik vir 3.2% van die wêreld se indiensneming (Tourism Talk South Africam, 1998). In 1998 is daar 79.2 miljoen werksgeleenthede deur die toerisme-industrie geskep en 231 miljoen in die toerisme-ekonomie waarvan verwag word om te styg tot 116.8 miljoen werksgeleenthede in die toerisme-industrie en 325 miljoen werksgeleenthede in die toerisme-ekonomie teen 2010 (WTTC, 1998).

Toerisme is 'n groot “uitvoerder”, met inkomende besoekers wat geld en buitelandse valuta direk in die plaaslike ekonomie van lande belê. Verder dien die toerismebedryf as katalisator vir die konstruksie- en vervaardigingsbedryf. In 1998 is daar verwag dat beide die publieke en private sektore wêreldwyd gekombineerd US\$ 779 biljoen in nuwe kapitale beleggings in toerisme sal spandeer, dit is 11.8% van die totaal. Na verwagting sal dit styg tot US\$ 1.8 triljoen in 2010 wat 12.0% van die totaal uitmaak (WTTC, 1998).

Die toerismebedryf is ook 'n genereerder en ontvanger van regeringsfondse. Daar is verwag dat toerisme in 1998 wêreldwyd US\$ 802 biljoen se belasting sal genereer (10.6% van die totaal), terwyl US\$ 253 biljoen die regering se uitgawes kanaliseer (6.8% van die totaal). Teen 2010 behoort die belasting te verhoog na US\$ 1.8 triljoen (11.4% van die totaal) en regeringsuitgawes tot US\$ 542 biljoen (7.4% van die totaal) (WTTC, 1998).

2.3.2 `n Suid-Afrikaanse perspektief

Die belangrikheid van die toerismebedryf in Suid-Afrika is geleë in die interaksie daarvan met ander fasette van die land se ekonomie, want die toerismebedryf vorm 'n integrale deel van die groter nasionale en internasionale geheel (Department of Environmental Affairs and Tourism, 1996; Department of Environmental Affairs and

Tourism, 2002; Fabricius, 2002).

’n Belangrike en kritiese faktor wat Suid-Afrika in die gesig staar, is die behoefte na beter lewenskwaliteite vir al sy inwoners. Verder is dit wenslik dat die Suid-Afrikaanse ekonomie geanker word in gebiede wat korporatiewe voordele meebring wat lei tot volgehoue groei oor tyd. Dit is binne hierdie konteks dat die toerismebedryf van strategiese en ekonomiese belang is (Pienaar, 1993; Fabricius, 2002).

Toerisme is een van die opkomende voorlopers van globale ekonomiese dryfkragte vir die twintigste eeu. Dit is reeds ’n belangrike bydraer tot werkskepping en welvaart in Suid-Afrika met ’n groot deurvloeiende effek wat alle sektore van die ekonomie raak. Toerisme het na verwagting, vanaf 1998 tot 2001, alleen 187 170 nuwe werksgeleenthede geskep oor die Suid-Afrikaanse ekonomie (WTTC, 1998). Volgens die WTTC (1998) en Tourism Talk South Africa (1998) het toerisme enorme potensiaal as ’n katalisator vir toekomstige ekonomiese en sosiale ontwikkeling regdeur die totale Suid-Afrikaanse omgewing.

Die toenemende belangstelling in Suid-Afrika as ’n toerismebestemming vir buitelandse besoekers kan veral toegeskryf word aan ’n positiewe houding teenoor die land vanweë politieke hervormings sedert 1990. Dit moet egter beklemtoon word dat namate binnelandse probleme (bv.) opgelos word en die negatiewe beeld van apartheid afgeskud word, Suid-Afrika hom gereed sal moet maak vir ’n “oorstroming” van toeriste (Directorate Agricultural Information Services, 2001).

Suid-Afrika het ’n groot voordeel in die globale toerismemark, sowel as sekere kritiese uitdagings. Hierdie voordele sluit in (Department of Environmental Affairs and Tourism, 1996; WTTC, 1998):

- Die karaktereienskappe van die Suid-Afrikaanse toerismeprodukte is in lyn met globale markttendense vir avontuurtoerisme, ekotoerisme, kulturele toerisme, landboutoerisme ensovoorts;

- Sedert 1994 was daar betekenisvolle toenemende kapasiteit vir toerisme in akkommodasie, vervoer, lugvervoer ensovoorts;
- Daar is toenemende koördinerende van toerisme-inisiatiewe in Suid-Afrika vir uitbreiding en toenemende diversiteit van produkte;
- Suid-Afrika verteenwoordig besondere waarde vir geld, vir besoekers van herkoms uit buitelandse markte; en
- Suid-Afrika het 'n positiewe internasionale beeld weens sy demokraties-politiese transformasie.

Die toekomstige welvaart van die sektor sal verseker word indien bogenoemde voordele gekonsolideer word en die volgende nadele geminiseer word (WTTC, 1998):

- Sommige dele van Suid-Afrika word toenemend gesien as onveilig vir toeriste;
- Daar is leemtes in die infrastruktuur en tekorte aan kapasiteit in sommige gebiede; en
- Produkwaliteit en diensvlakke voldoen nie altyd aan internasionale standaarde nie.

Volgens die WTTC (1998) is toerisme reeds 'n sterk en groeiende krag in Suid-Afrika. Soos op internasionale vlak, genereer die plaaslike industrie ook rykdom, werkseleenthede en beleggings regoor die ekonomie en verbeter dit ook sosiale ontwikkeling.

Dit word ondersteun deur die algemene beskouing van die deurslaggewende rol van toerisme in volhoubare ekonomiese en sosiale ontwikkeling in suidelike Afrika (WTTC, 1998; Fabricius, 2002).

Die "Department of Environmental Affairs and Tourism" (1996; 2002) stem saam met en die WTTC (1998) dat toerisme reeds 'n sterk en groeiende krag in Suid-Afrika is. Hulle bevestig dat dit rykdom, werkseleenthede en beleggings regoor die ekonomie genereer en ook sosiale ontwikkeling verbeter, maar sê dat toerisme steeds 'n relatiewe klein rol in

die Suid Afrikaanse ekonomie speel en 'n lang pad het om te gaan alvorens die volle potensiaal bereik sal word.

Tradisioneel was die regering se hooffokus op die groei in internasionale inkomste en totale buitelandse valuta-verdiening. Dit het egter verander na die ontwikkeling van entrepreneuriese geleenthede vir die histories minder-bevoorregtes, armoedeverligting, werksverskaffing en plaaslike ekonomiese ontwikkeling. Die kombinasie van toerisme en landbou kan 'n groot bydrae lewer om aan hierdie behoeftes van die regering te voldoen soos verder uit hierdie hoofstuk sowel as uit ander hoofstukke afgelei kan word.

Beide binnelandse en internasionale toerisme kan werksgeleenthede skep. Toerisme is 'n relatiewe arbeidsintensiewe industrie en dit betrek 'n verskeidenheid kundiges soos rekenmeesters, haarkappers, toergidse en spoorsnyers om net 'n paar te noem. Hierdie bedryf bevorder ook die ontwikkeling van menslike hulpbronne deurdat dit goeie vaardigheds-ontwikkelingsgeleenthede aan die plaaslike gemeenskap bied (Department of Environmental Affairs and Tourism, 1996; Department of Environmental Affairs and Tourism, 2002).

Daar is in 1996 tot 'n beslissing gekom dat toerisme-ontwikkeling in Suid-Afrika grootliks 'n verlore geleentheid was, en dat die fokus op 'n smal afsetgebied die potensiaal van die industrie verlaag het om entrepreneurskap en nuwe dienste te ontwikkel soos plaaslike vermaaklikheid, handwerke en om die plaaslike ekonomie te bedryf (Department of Environmental Affairs and Tourism, 1996; Department of Environmental Affairs and Tourism, 2002). In werklikheid verskaf die formele toerismesektor 'n groot geleentheid vir die informele sektor. Toeriste reis na fabriek om produkte te verbruik en reis na spesifieke bestemmings om hulle vakansie te geniet (Department of environmental affairs and tourism, 2002).

Die waarde van 'n rit in 'n huurmotor vanaf die lughawe, wildlewebesigtiging en 'n maaltyd in 'n restaurant lewer 'n bydrae tot die plaaslike ekonomie – die uitdaging is om dit te maksimiseer deur lekkasies te verminder en om vermenigvuldigingseffekte te

ontwikkel. Toeriste-ondernemings lok binnelandse en internasionale toeriste en skep geleenthede vir klein entrepreneurs en ekonomiese skakels, soos byvoorbeeld landbou, jag, handwerk-produksie en 'n wye reeks van dienste-industrië wat toeriste by die bestemming verbruik (Department of Environmental Affairs and Tourism, 2002).

Suid-Afrika is tans besig om daaraan te werk om die plaaslike ekonomie se voordele wat toerisme na 'n gebied kan bring, te maksimiseer (Department of Environmental Affairs and Tourism, 2002). Die ontwerp van meer diverse toerismeprodukte, 'n wyer reeks ondervindings, asook aktiwiteite en dienste aan toeriste, sal noodwendig meer voordelig wees vir enige gebied. Netso kan landboutoerisme ook 'n positiewe bydrae lewer tot die maksimisering van die plaaslike ekonomie se voordele, om dieselfde redes.

Gevestigde ondernemings kan voordeel trek deur die ontwikkeling van komplimentêre produkte aan te moedig en te ondersteun – hoe groter en meer divers die plaaslike toerismebasis, hoe meer suksesvol sal ondernemings in die omgewing wees (Department of Environmental Affairs and Tourism, 2002). Daar is 'n wye reeks van geleenthede geïdentifiseer vir histories minderbevooregte groepe wat wissel van die bedryf van klein gastehuse, restaurante met plaaslike geregte, gemeenskapstoere, musiek, dans en storievertelling, ambagskunste, tradisionele jagte en medisyne, tot wasgoed-was, tuinmaak en landbou-aktiwiteite. Toerisme voorsien besondere geleenthede vir plaaslike ekonomiese ontwikkeling in plattelandse gebiede waar dit mense kan voorsien van alternatiewe om na stedelike gebiede te migreer (Department of Environmental Affairs and Tourism, 2002; Fabricius, 2002).

Binnelandse toerisme speel 'n belangrike rol in die Suid-Afrikaanse toerismesektor en daar word verwag dat dit steeds sal aanhou groei, soos histories minderbevooregtes self toeriste en reisigers begin raak. Of die toeriste binnelands of internasionaal is, hulle uitgawes in plaaslike gemeenskappe dra by tot die ekonomiese ontwikkeling van die area. Hoe groter die verhouding van die totale toerisme-uitgawes in die plaaslike gebied, hoe sterker en meer divers sal die plaaslike ekonomiese basis wees (Department of

Environmental Affairs and Tourism, 1996; Department of Environmental Affairs and Tourism, 2002; Fabricius, 2002).

Toerisme lewer 'n groot bydrae tot die ekonomiese en sosiale welstand van Suid-Afrika. In 1998, is daar van die Suid-Afrikaanse toerisme-industrie verwag om R 69.8 biljoen (US\$ 13.1 biljoen) te genereer uit ekonomiese aktiwiteite wat sal groei tot R 270.2 biljoen (US\$ 30.0 biljoen) teen 2010 (WTTC, 1998). Daar is ook van hierdie industrie verwag om 'n bydrae van 2.6% tot die BBP in 1998 te lewer, wat na verwagting sal styg na 3.3% in 2010. Verder word daar ook van die toerisme-ekonomie se bydrae verwag om te groei vanaf 8.2% tot 10.3% in dieselfde periode (WTTC, 1998). Hierdie bevinding is in lyn met die van die "Department of Environmental Affairs and Tourism" (1996).

Gedurende hierdie tydperk (1998-2010) word daar ook van die Suid-Afrikaanse toerisme industrie-verwag dat die ekonomiese aktiwiteite in reële terme sal groei tot 84.3%. Dit verteenwoordig 'n gemiddelde groei van 5.5% per jaar (WTTC, 1998).

In 1998 is die indiensneming wat deur toerisme veroorsaak is, geskat op 737 617 werksgeleenthede of sewe persent van alle werksgeleenthede, wat beteken een uit elke 14.2 werksgeleenthede was betrokke in die toerismebedryf (WTTC, 1998). Daar word verwag dat hierdie syfers sal groei tot 1 254 miljoen teen 2010, dit is 9.3% van alle werksgeleenthede of een uit elke 10.8 werksgeleenthede. Die 248 141 toerisme-industrie werksgeleenthede was verantwoordelik vir 2.4% van totale indiensneming in 1998 en daar word voorspel dat dit sal styg tot 422 182 of 3.1% van die totaal in 2010 (WTTC, 1998; Tourism Talk South Africa, 1998).

In Suid-Afrika het uitvoere 'n belangrike gedeelte van die toerisme industrie se bydrae tot die BBP uit gemaak in 1998. Van totale uitvoere, diens en goedere is verwag dat toerisme 13.2% sal genereer in 1998 wat sal groei tot 17.5% in 2010 (WTTC, 1998). Gedurende hierdie tydperk (1998-2010) is die kapitale belegging in Suid-Afrika se toerisme-ekonomie geskat op R 12.8 biljoen (US\$ 2.4 biljoen) of 11.4% van die totale

nasionale belegging. Daar word verwag dat hierdie waarde sal styg tot R 47.8 biljoen in 2010 (US\$ 5.3 biljoen) of 13.5% van die totaal (WTTC, 1998).

In 1998 is daar ook verwag dat die belasting afkomstig vanaf verdienste uit toerisme in Suid-Afrika sowat R 15.0 biljoen beloop (US\$ 2.8 biljoen US\$) of 8.4% van totale belastingsinkomste. In kontras hiermee is daar in dieselfde jaar voorspel dat die regering se bedryfsuitgawes tot 'n bedrag van R 0.8 biljoen sal beloop, of 0.6% van die totaal. Vanaf 1998 is daar verwag dat Suid-Afrika se toerismebelasting sou groei tot 'n bedrag van R 55.1 biljoen of 10.6% van totale belasting oor die volgende twaalf jaar. Gedurende daardie periode is voorspel dat die regering se uitgawes sou groei tot 'n bedrag van R 4.9 biljoen, of 1.1% van alle uitgawes (WTTC, 1998).

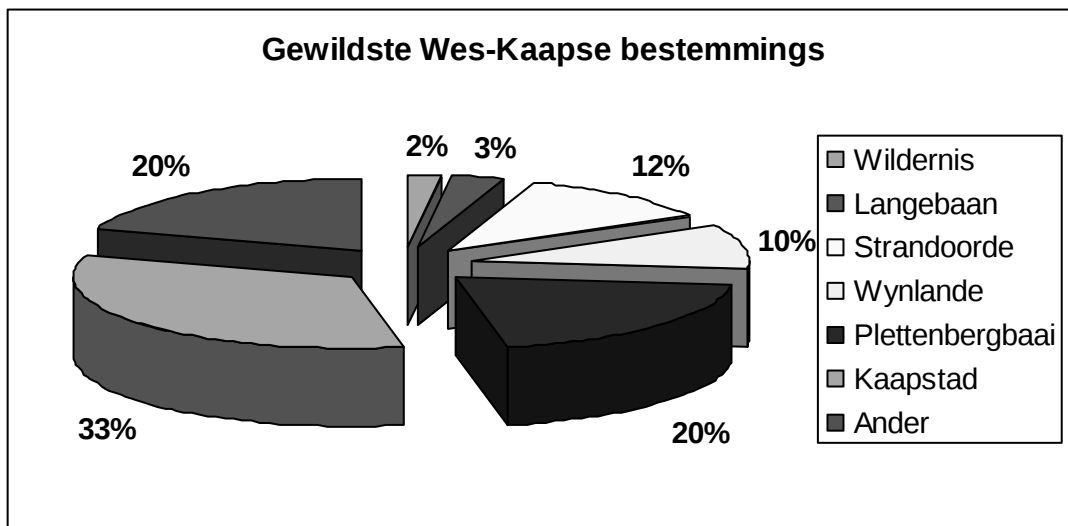
2.4 Toerisme in die Wes-Kaap

Volgens Cape Tourism (2001) en Nowers (2001c) is die Wes-Kaap in 1998 deur sowat 4.7 miljoen plaaslike toeriste besoek wat 'n Wes-Kaap aandeel van 12% in die SA plaaslike mark beteken. Verder is Suid-Afrika in 1999 deur 790 000 buitelandse toeriste besoek waarvan 53% wel die Wes-Kaap besoek het. Die meeste (39%) van hierdie besoeke was aan vakansie te danke.

Die bydrae van toerisme tot die bruto geografiese produk in die Wes-Kaap beloop nege persent en nege persent van die werksgeleenthede in die Wes-Kaap word ook deur toerisme verskaf (Cape Tourism, 2001). Volgens Cape Tourism (2001) het die “Western Cape Investment and Trade Promotion Agency” (WESGRO) toerisme as een van die 13 groeisektore binne die Provinsie geïdentifiseer. Eko- en avontuurtoerisme, gesondheid- en algemene toerisme, korporatiewe toerisme en konferensies word as die vinnigste groeiende subsektore in die Wes-Kaapse toerismesektor beskou. Die toerismemoontlikhede in plattelandse gebiede is volgens toerisme-konsultante ‘legio’ en moet die belangrike bydrae wat streeksfeeste tot die plaaslike ekonomie lewer, nie onderskat word nie. Figuur 2.1 beeld die gewildste Wes-Kaap bestemmings onder binnelandse toeriste uit (Cape Tourism, 2001; Nowers, 2001c; Dryer, 2001; Fabricius, 2002).

Uit Figuur 2.1 kan afgelei word dat die Kaapse Skiereiland (33%) en Wildernis en Plattenbergbaai (22%), wat deel vorm van die Tuinroete-gebied, van die grootste aantrekkingskragte vir die plaaslike toeriste is (Cape Tourism, 2001). Hierdie stelling deur Cape Tourism (2001) staaf die besluit om die studie in die Tuinroete-gebied te loods.

Figuur 2.1: Gewildste Wes-Kaapse bestemmings vir binnelandse toeriste (2001)

(Cape Tourism, 2001; Fabricius, 2002)

2.5 Landelike toerisme

2.5.1 Omskrywing van landelike toerisme

Vir die afgelope 200 jaar al, vandat die eerste toeriste gereis het na die Alpe van Europa, die wildernis in die weste van Amerika en die Britiese Hooglande, het landelike toerisme reeds groeiende hoeveelhede toeriste gelok na baie lande. Dit is huidig een van die mees populêre vorms van toerisme wêreldwyd (Sharpley en Sharpley, 1997). Richards en Hall (2000) stem saam met Sharpley en Sharpley (1997) en beweer dat landelike gebiede besig is om al hoe belangriker te word in die ontwikkeling van toerisme in lande, streke en plaaslike bestemmings.

Sharpley en Sharpley (1997) ondersteun hierdie stelling deur te noem dat in die Verenigde State van Amerika, vasgestel is dat meer as 70% van die bevolking die een of ander vorm van landelike toerisme geniet, 'n syfer wat grootliks weerspieël word deur die industriële wêreld. Sharpley en Sharpley (1997) beweer ook dat 'n onlangse opname in die Verenigde Koningryk bepaal het dat meer as 900 miljoen dagbesoekers alleen in 1993 die platteland besoek het. Hulle sê ook dat oor die algemeen, regoor Europa, 'n kwart van die bevolking hul hoofvakansies in die platteland spandeer. Dit styg na een derde wanneer korter breke en vakansies geneem word. Sharpley en Sharpley (1997) sê dan ook dat, in beide hierdie gevalle, die syfers verdubbel as bergagtige gebiede besoek word wat hoofsaaklik op plase voorkom.

Roberts en Hall (2001) sê dat Europese gemeenskappe die term landelike toerisme aangeneem het vir alle toerisme-aktiwiteite in die platteland. Roberts en Hall (2001) beweer ook dat daar verskeie terme gebruik word om toerisme-aktiwiteite in landelike gebiede te beskryf: agri-toerisme, landboutoerisme, plaastoerisme, plattelandse toerisme, alternatiewe toerisme, ekotoerisme en vele ander (Page en Getz, 1997).

Landelike toerisme-ontwikkeling verwys dus na die bepaalde gebruik van hulpbronne vir 'n landelike gebied wat tot die verhoging van die algemene welvaart van die omgewing, gemeenskap en besoeker sal lei (Leibold, 1992; Sharpley en Sharpley, 1997; Page en Getz, 1997; Roberts en Hall, 2001).

Sharpley en Sharpley (1997) en Page en Getz (1997) beweer dat daar lank reeds erken word dat daar 'n positiewe verhouding bestaan tussen die groei van landelike toerisme en die breër ontwikkeling en veranderinge van die samelewing in geheel. Volgens Richards en Hall (2000) is daar geen onsekerheid dat toerisme 'n belangrike rol in die hergenerering en diversifisering van plattelandse ekonomieë en gemeenskappe speel nie. Hy sê ook dat toerisme op dieselfde tyd kan optree as 'n katalisator vir die beskerming en restorering van plattelandse omgewings. Volgens Sharpley en Sharpley (1997) en Page en Getz (1997) kan toerisme-ontwikkeling in die platteland verskeie ekonomiese, sosiale en omgewingsvoordele inhou asook verskeie nadele.

2.5.1.1 Ekonomiese voordele

Volgens Sharpley en Sharpley (1997) verteenwoordig plattelandse toerisme 'n belangrike addisionele of nuwe bron van inkomste aan plattelandse gemeenskappe wat die volgende voordele inhou:

- Nuwe werksgeleenthede word geskep;
- Die voortbestaan van bestaande werksgeleenthede word verseker;
- Dit diversifiseer die plaaslike ekonomie en voorsien 'n meer stabiele ekonomiese basis vir die plaaslike gemeenskap;
- Dit voorkom die resessie van die ekonomie en beskerm vlakke van inkomste;
- Dit ondersteun bestaande besighede en dienste; en
- Nuwe besighede mag na die omgewing gelok word, wat die plaaslike ekonomie nog meer diversifiseer en versterk.

2.5.1.2 Sosiale voordele

Sharpley en Sharpley (1997) beweer ook dat die ontwikkeling van plattelandse toerisme bydrae tot 'n verskeidenheid sosiale voordele aan plattelandse gemeenskappe, insluitend:

- Die onderhou en ondersteuning van plaaslike dienste;
- Nuwe fasiliteite en attraksies;
- Verhoogde sosiale kontak in afgesondere gemeenskappe en geleenthede om kulture uit te ruil;
- Herbevolking van plattelandse gebiede; en
- Die ontwikkeling van die rol van vrouens in meer tradisionele en geïsoleerde plattelandse gemeenskappe.

2.5.1.3 Voordele vir die omgewing

Volgens Sharpley en Sharpley (1997) is die hoofrede waarom toeriste die platteland besoek die mooi omgewing. Die sukses van plattelandse toerisme-ontwikkeling hang van die aantreklikheid van die omgewing af, en daarom bied toerisme die volgende:

- Voorsien beide finansiële hulpbronne en stimuleer bewaring, beskerming en verbetering van die natuurlike plattelandse omgewing;
- Ondersteun die bewaring en verbetering van die historiese geboue omgewing; en
- Dit lei tot die verbetering van die omgewing in plattelandse dorpe en gemeenskappe.

2.5.1.4 Nadele

Maar Roberts en Hall (2001) beweer ook dat toerisme 'n betreklike negatiewe invloed op landelike ontwikkeling kan hê. Hierdie argument word gesteun deur Sharpley en Sharpley (1997), Page en Getz (1997) en Fabricius (2002):

- Inwaartse beleggings, nuwe ontwikkeling en werkskepping mag beperk word weens die kleinskaalse en verspreide natuur van die industrie;
- Dit is geneig om in die hande van daardie plattelandse entrepreneurs te wees, soos boere, klein dorpieë en gemeenskaplike besighede en plaaslike amptenare, wat gewoonlik nie spesifieke opleiding in toerisme het nie; en
- Daar is gewoonlik 'n tekort aan kapitaal.

Verskeie probleme, wat landelike ontwikkeling oor 'n wye gebied raak, word deur Gilbert (1989) beklemtoon. Hierdie argument word gesteun deur Sharpley en Sharpley (1997) en Fabricius (2002) deur die volgende stellings:

- Die ontvolking van landelike gebiede wat aanleiding gee tot toenemende kongestie in groot stedelike sentra;
- Die bestaande primêre aktiwiteite in landelike gebiede kan nie ekonomies doeltreffende gemeenskappe ondersteun nie;

- Landelike gebiede beskik oor die algemeen oor 'n gediversifiseerde ekonomie;
- Ongelyke lewenstandaarde wat aanleiding gee tot onenigheid in die samelewing; en
- Die afname, op grond van drumpelbevolking, in die basiese infrastrukturele dienste en fasiliteite waardeur 'n landelike gemeenskap se behoeftebevrediging in sy dienssentrums (dorpe) plaasvind.

Teen hierdie agtergrond moet die keuse van ekonomiese bedrywighede wat landelike ontwikkeling kan stimuleer, dus val op bedrywe wat vinnig groeiend van aard is. Dit moet verder voordurend nuwe werkseleenthede of groter bestaansmoontlikhede aan landelike gemeenskappe bied (Sharpley en Sharpley, 1997; Roberts en Hall, 2001; Fabricius, 2002; Henning, 2002). Pienaar (1993) en Sharpley en Sharpley (1997) stel dit egter duidelik dat geen bedryf in 'n landelike gebied bevredigende groei kan toon as dit net op die verbruiker van die omgewing aangewese is nie. Dit beteken dus dat landelike gebiede behoeftes het aan vinniggroeiende bedrywe (toerisme) wat 'n groter mark bedien as net die plaaslike gemeenskap (Sharpley en Sharpley, 1997; Roberts en Hall, 2001). Ekotoerisme, wat landboutoerisme insluit, is by uitstek so 'n bedryf (Sharpley en Sharpley, 1997).

2.6 Ekotoerisme

2.6.1 Omskrywing van ekotoerisme

Toerisme is 'n omgewings-afhanklike industrie. Ekotoerisme is slegs 'n nuwe uitdrukking vir hierdie verhouding (Cater en Lowman, 1994). Hierdie toerisme-subsektor beteken baie dinge vir baie mense (Henning, 2002; Strydom, 2002). Cater en Lowman (1994) beskou dit om te toer en om die wonderlike diversiteit van die natuurlewe en menslike kulture te geniet, sonder om dit te beskadig.

Ekotoerisme is 'n opwekkende natuurtoer ondervinding wat bydra tot die bewaring van die ekosisteem waartydens die integriteit van plaaslike bevolkings gerespekteer word (Scace, Grifone en Usher, 1992; Roberts en Hall, 2001; Strydom, 2002). Schaller, (2002)

definieer ekotoerisme as 'n progressiewe, opvoedkundige toer wat die omgewing bewaar en wat plaaslike gemeenskappe bevoordeel. Robert en Hall (2001) maak gebruik van die volgende definisie: “'n vorm van natuur toerisme (toerisme na natuurlike, ongerepte areas) wat veronderstel is om aktiewe promosie van omgewingsbewaring en direkte voordele vir plaaslike gemeenskappe en kulture in te hou, gesamentlik met die voorsiening van 'n positiewe leerondervinding aan toeriste”.

Dit is dus duidelik dat daar 'n verskeidenheid definisies vir ekotoerisme bestaan (Cater en Loman, 1994; Sharpley en Sharpley, 1997; Roberts en Hall, 2001; Strydom, 2002). Daar is egter 'n universele ooreenkoms dat ekotoerisme gekarakteriseer word as volg:

- Die lok van toeriste na natuurlike omgewings wat uniek en bereikbaar is;
- Die gebruik van toeriste om natuurreservate te ontwikkel of te verbeter deur opleiding, verandering van houdings in plaaslike gemeenskappe en regerings, gemeenskapsontwikkeling en verandering van politieke prioriteite; en
- Voorsiening van werksgeleenthede en entrepreneuriese geleenthede vir plaaslike mense.

Soos reeds genoem, beteken ekotoerisme verskillende dinge vir verskillende mense. Uit 'n persoonlike oogpunt moet dit die volgende beteken: Om te toer met die doel om die wêreld se wonderlike diversiteit van natuurlewe en menslike kultuur te geniet sonder om skade aan een van hierdie te doen.

Ekotoerisme is afhanklik van die ekosisteem (Strydom, 2002). Nou ontstaan die vraag, wat is 'n ekosisteem? Die grootte van 'n ekosisteem kan wissel van 'n poel water, 'n groot dam, die reënwood in die Amasone tot selfs die aarde as geheel. Dit kan ook wissel van betreklik eenvoudig soos in 'n tydelike poel water, tot geweldig kompleks soos in die oseaan. Desnieteenstaande kan daar 'n aantal ooreenstemmende eienskappe onderskei word wat onderling verweef is om die funksionering van 'n ekosisteem moontlik te maak. Elke eienskap is 'n skakel in die kringloop en begin met die produsente-

organismes en eindig met die ontbinders wat die oorspronklike anorganiese komponente in die sisteem weer beskikbaar stel vir hersirkulasie (Nowers, 2001b).

Volgens Lindberg en Sturt (1996) en Cater en Lowman (1994) is daar twee afsonderlike ekonomiese konsepte in ekotoerisme: ekonomiese impak en ekonomiese waardes. Vir die doeleindes van hierdie studie word daar gekyk na ekonomiese impak, wat verwys na verandering in verkope, inkomste, werke ensovoorts. Lindberg en Sturt (1996) beweer dat die algemene ekotoerisme mikpunt is, om ekonomiese voordele te genereer, of dit nou wins is vir besighede, werkskepping in gemeenskappe, of inkomste vir parke en plase. Volgens Lindberg en Sturt (1996) en Cater en Lowman (1994) speel ekotoerisme 'n belangrike rol omdat dit kan werk skep in afgesonderde streke wat geskiedkundig minder gebaat het uit ekonomiese ontwikkelingsprogramme. Hy sê dat selfs 'n klein hoeveelheid werksgeleenthede wat geskep word in gemeenskappe waar die bevolking laag is, betekenisvol is in daardie gebied.

Lindberg en Sturt (1996) en Cater en Lowman (1994) beweer dat hierdie ekonomiese impak, politieke en finansiële ondersteuning vir bewaring kan verhoog. Hulle noem dat beskermde gebiede en natuurbewaring oor die algemeen baie voordele aan die samelewing kan voorsien. 'n Voorbeeld wat deur Lindberg en Sturt (1996) gegee word is: duikers by 'n mariene park spandeer geld op verblyf, kos en ander goedere en dienste. Daardeur word werk aan plaaslike sowel as nie-plaaslike inwoners verskaf. Hierdie positiewe ekonomiese impak kan lei tot verhoogde ondersteuning aan beskermde gebiede waarmee hulle geassosieer word. Lindberg en Sturt (1996) meld dat dit een van die redes is waarom ekotoerisme tot die verbetering van bewaring van natuurlike hulpbronne lei.

Verskeie studies in Australië het die ekonomiese impak van ekotoerisme reeds probeer bepaal (Lindberg en Sturt, 1996). Hierdie studies beweer dat die vlak van voordele wyd versprei is as gevolg van die verskille in die kwaliteit van die verskillende aktiwiteite wat voorkom. Volgens hierdie studies sal die hoeveelheid werk wat geskep word in sekere gevalle laag wees, maar daar word gesê dat selfs 'n

klein hoeveelheid werksgeleenthede wat in die platteland geskep word, `n groot verskil sal maak (Lindberg en Sturt, 1996)

Soos reeds vroeër in hierdie hoofstuk bespreek is, dra toerisme by tot die vermenigvuldigingseffek. Volgens Lindberg en Sturt (1996) dra ekotoerisme ook daartoe by en kan die impak van ekotoerisme of enige ander ekonomiese aktiwiteit in drie kategorieë geplaas word: direk, indirek en geïnduseer. Direkte impak is die impak wat verkry word deur toeriste wat geld spandeer, soos byvoorbeeld in `n restaurant. Die restaurant koop goedere en dienste van ander besighede waardeur `n indirekte impak gegenereer word. Nou spandeer die restaurant se werknemers `n gedeelte van hul salaris om `n verskeidenheid goedere en dienste te koop, waardeur hulle `n geïnduseerde impak genereer. Wanneer die restaurant goedere en dienste van buite die streek aankoop, veroorsaak dit dat daardie geld geen indirekte impak vir die betrokke streek inhou nie.

Ekotoerisme kan `n verskeidenheid ekonomies potensieële waardes inhou, indien dit korrek ontwikkel en bestuur word. Volgens Ziffer (1989), Boo (1990) en Lindberg (1991) kan voordele wat ekotoerisme inhou, die volgende insluit:

- Ekonomiese diversifikasie, spesifiek in landelike gebiede, randgebiede en nie-industriële omgewings;
- Langtermyn ekonomiese stabiliteit;
- Die tendens vir hoër gelduitgawes en langer verblyf deur eko-toeriste;
- Vraag na plaaslike goedere en dienste wat die plaaslike ekonomie sal bevoordeel;
- Infrastruktuurontwikkeling; en
- `n Toename in die verdiening van buitelandse valuta.

Ekotoerisme, wat landboutoerisme insluit (Page en Getz, 1997), word oor die algemeen erken as een van die vinnig-groeiende industrieë in die wêreld en het oor die laaste dekade na vore getree as een van die dinamo's van plaaslike landelike ekonomieë. (Nowers, 2001b; Fabricius, 2002). Ekotoerisme het baie populêr geraak onder toeriste as `n alternatief tot konvensionele toere, met baie regerings en gemeenskappe as

ontwikkelingsgereedskap. In 1989 het ekotoerisme en die breër katogorie avontuurtoere reeds omtrent tien persent van die toeristemark uitgemaak en was op daardie stadium besig om teen 30% `n jaar te groei. In byvoorbeeld Belize, waar omtrent alle toerisme natuurgebaseerd is (hoofsaaklik ekotoerisme-gebaseerd), het inkomste uit toerisme verhoog van \$8 miljoen in 1981 tot \$91 miljoen in 1990, wat verantwoordelik was vir 25% van die land se BBP op daardie stadium (Schaller, 2002). Tydens `n ondersoek deur die 'Travel Industry Association of America' in 1992 is gevind dat reisigers gemiddeld 8.5% meer spandeer aan toerismeprodukte en -dienste wat `n natuurkomponent bevat (Roberts en Hall, 2001).

Volgens Cater en Lowman (1994) het die ontwikkelende gedeeltes (Derde Wêreld Lande) van die wêreld `n groot voordeel bo die meer ontwikkelde gedeeltes wat ekotoerisme-ontwikkeling aanbetref, in term van die groot verskeidenheid ongerepte natuurlike omgewings. Hierdie ongerepte natuurlike omgewings strek van tropiese reënwoorde tot savanna-graslande en afgesonderde strande met pragtige koraalriwwe. Sulke lande bied die geleentheid om unieke flora en fauna in hul natuurlike habitat te sien.

2.7 Landboutoerisme

2.7.1 Omskrywing van landboutoerisme

Te midde van `n landbousektor wat meer en meer aan globale en plaaslike risiko's blootgestel word, is daar sekere subsektore wat daarin slaag om staande te bly binne `n dinamiese wêreld. Sekere spesialiteitsbedrywe en entrepreneursgedrewe aktiwiteite (byvoorbeeld landboutoerisme) oorleef te midde van `n groeiende kompeterende omgewing. Die huidige landboukundige bevind hom in `n situasie waar nuwe spelreëls geld en waar slegs mense met die nodige vaardighede en visie sal oorleef (Nowers, 2001b; Henning, 2002).

In die verlede is kommersiële landbou gekenmerk deur `n produksiegerigte benadering. Vandag, na die vereniging van wêreldmarkte en die deregulering van die Suid-Afrikaanse landboubedryf, het die klem verskuif na `n bemarkingsgerigte benadering (Nowers,

2001b). Baie nuwe markgerigte idees het ontstaan weens bogenoemde gebeure wat daartoe gelei het dat landbou-entrepreneurs nie-tradisionele landboumarkte begin uitken het. 'n Voorbeeld van meer bekende entrepreneuriese idees onder boeregemeenskappe is die ontwikkeling van boeremarkte wat die verbruiker en die produsent direk met mekaar verbind. Net soos hierdie genoemde markte, lei landboutoerisme tot 'n interaksie tussen die verbruiker/toeris en die boeregemeenskappe wat 'n uitruiling van waardes bewerkstellig (Nowers, 2001b; Henning, 2002).

Die invloed van boerdery en landbou in die platteland kan nie oorbeklemtoon word nie. Sharpley en Sharpley (1997) beweer dat boerdery nog altyd die dominante grond-verbruiker in plattelandse gebiede was. Dit was nog altyd grootliks verantwoordelik vir die vorming van landskappe. Groot gedeeltes, wat voorheen onbewerk was, het onder die ploeg en ander landbou-implimente deurgeloop om nuwe lande te ontwikkel. Kunsmisstowwe en gifstowwe is toenemend gebruik om produksie op te stoot. Gesamentlik met verkeerde bewerkingsmetodes oor die jare het hierdie boerderypraktyke die natuur- en wildlewe op plase aansienlik beïnvloed en verminder. In Engeland is verskillende skemas reeds 'n geruime tyd terug ontwikkel, soos byvoorbeeld, omgewingsvriendelike gebiede, wat die belangrikheid om landbougronde te bewaar en as hulpbron vir toerisme te gebruik, beklemtoon (Sharpley en Sharpley, 1997). Volgens Sharpley en Sharpley (1997) het studies in Kanada en Europa getoon dat die beskikbaarheid van toerisme-gebaseerde voordele in die platteland omgekeerde proporsies aan die intensiteit van landskap-gebruik en -ontwikkeling verskaf, veral in die landbou.

Die verwantskap tussen landbou en toerisme is geensins vreemd nie, dit bestaan reeds so lank soos toerisme self. Suid-Afrika, met sy uitgestrekte landbougebiede, is geen uitsondering in hierdie verband nie. Volstruisboere in Oudtshoorn is al jare lank hierby betrokke, net so ook die pynappelboere van die Oos-Kaap asook die wynboere van die Wes-Kaap. Vir jare bied hul al georganiseerde toere aan wat die werking van hul plase aan geïnteresseerde toeriste verduidelik (Kersandt, 2000; Dreyer, 2001; Van Der Walt, 2001).

Landboutoerisme het volgens Lategan (1990) ontstaan binne Frankryk se wyn- en wingerdbedryf. Engelse studente het wingerd- en wynplase binne Frankryk as deeltydse arbeiders besoek. Vanaf hierdie plase het hul dan verder sekere ander attraksies besoek en so is landboutoerisme gebore.

Na aanleiding van 'n versoek deur hoteleienaars en die plaaslike munisipaliteit van Oudtshoorn het Alex Hooper in 1973 'n volstruisvertoonplaas met die naam "Highgate" begin. Hierdie ontwikkeling word algemeen beskou as die geboorte van landboutoerisme binne Suid-Afrika (Lategan, 1990).

Landboutoerisme is 'n goed gevestigde en vinnig groeiende komponent van die toerisme-industrie oor die wêreld heen. Volgens Sharpley en Sharpley (1997) is dit al reeds prominent in lande soos Oostenryk, Frankryk, Italië en Spanje vir die afgelope 50 jaar. Eers gesien as 'n "armmansvakansie", het die belangrikheid van plaasvakansies toegeneem met toenemende verbruikersvoorkeure vir natuur-gebaseerde en kulturele vakansies (Sharpley en Sharpley, 1997). Die populêriteit van landboutoerisme bly styg in die Verenigde State met 'n reeks van produkbesikbaarheid in state soos Iowa, Montana, Idaho and Pennsylvania (Van Der Walt, 2001; Review of Agri-tourism in Canada, 2001).

Landboutoerisme neem verskillende vorme aan wat die besoek aan plaasstalletjies insluit, maar ook die oornag op plase, landbou-opvoedkundige toere, landboufeeste, proegeleenthede, landboumuseums, plattelandse feeste, produkfeeste, staproetes, fietsroetes, 4x4-roetes, konferensies, spanbou-aktiwiteite en vele ander. Die toeriste verkry 'n ware plaaservaring weg van die stad en geboue, gedruis van mense en besoedelde lug. Hulle kan vars plaasprodukte geniet, die boerekultuur ervaar en 'n gasvrye plaasatmosfeer geniet. Die boere, aan die anderkant, ervaar selfbevrediging deur positiewe ondervindings te deel met die toeriste, hul leer nuwe groepe mense ken en verkry boonop ekstra inkomste as vergoeding vir dienste verskaf (Nowers, 2001b; Fabricius, 2002).

Landboutoerisme bied `n geleentheid om iets smaakliks te eet asook die kans om die produksie daarvan waar te neem en heel dikwels ook die geleentheid om die produk te koop en saam huis toe te neem. Dit is dus `n ondervinding wat mag wissel van plaas-diere, gewasse en selfs ook die uitvoering van fisiese plaaswerk. Stedelinge is drie tot vier generasies verwyder van die platteland en plase en weet in die meeste gevalle nie waar melk, eiers of selfs brood vandaan kom nie (Bringing the City & Country Together, 1999; On-Farm Diversification, 2001; Roberts en Hall, 2001; De Jager, 2002; Strydom, 2002).

Die vorm wat `n plaasvakansie kan aanneem, verskil van plaas tot plaas en na gelang van die behoeftes van potensiële toeriste asook van die aard en diversiteit van die plaasaktiwiteite (Lategan, 1990; Fabricius, 2002). Plaasvakansies kan dus wissel van hoogs gestruktureerde vakansieprogramme waar landboutoeriste `n vaste skedule of program op die plaas volg, tot die algehele ongestruktureerde, onafhanklike keuse van handel op die plaas (Zeeman, 2001; Henning, 2002). Lategan (1990) sê ook dat indien `n landboutoerisme-ontwikkelaar uitsluitlik spesialiseer in plaasvakansies, kan gepoog word om ten volle in die potensiële toeriste se behoeftes te voldoen. Indien `n boer egter by die bedryf betrokke raak om sy boerdery te diversifiseer, is dit nie altyd prakties uitvoerbaar om ten volle in potensiële toeriste se behoeftes te voldoen nie. In sodanige gevalle stel Lategan (1990) dit onomwonde dat die toeriste by die boerdery moet inval en nie die boerdery by die toeriste nie (Kersandt, 2001; Zeeman, 2001). Lategan (1990) beweer dat plase, waar met lewende hawe geboer word, `n groter kans op sukses het, aangesien sodanige plase `n groter toeriste-aantrekkingskrag, veral onder kinders besit.

Dit is belangrik om die toeriste van meer as net voedsel of die besigtiging van plaasdiere te voorien. Die toeriste behoort blootgestel te word aan die ondervinding, satisfaksie en geestelike beloning van die plaaslewe, ten einde plesier, vrede en ontspanning as beloning te ontvang (A Growth Industry, 2001; Henning, 2002; Strydom, 2002; Fabricius, 2002).

2.7.2 Voordele wat in die bedryf ondervind word :

Hierdie voordele stem baie ooreen met die voordele in afdeling 2.6 (ekotoerisme) van hierdie hoofstuk omrede landboutoerisme in werklikheid slegs 'n kleiner weergawe van landelike toerisme is.

2.7.2.1 Ekonomiese voordele :

- 'n Landboutoerismevertakking lei tot diversifikasie van die boerdery-operasie (Agri-Tourism Benefits Farmers in San Diego Country, 2001). Dit is nog 'n bron van ekstra inkomste en is nie aan dieselfde beperkings as landbouproduksie blootgestel nie. Volgens Nowers (2001c) kan landboutoerisme tussen 5-30% van 'n boerdery se totale boerdery-omset per jaar uitmaak. Dit versprei ook risiko's wat bestuursstrategieë vergemaklik (Richards en Hall, 2000; Dunn, 2001; A Growth Industry, 2001);
- Dit dra by tot die stabiliteit van 'n provinsie se landbou-industrie. Dit verseker 'n skoon industrie (bedryf wat daarop ingestel is om so ver moontlik omgewingsvriendelik te opereer: sonder onnodige chemiese stowwe, toepassing van omgewingsvriendelike praktyke, handhawing van gesonde arbeidsverhoudinge en handhawing en bevordering van gesonde ekologiese beginsels) (Richards en Hall, 2000; Nowers, 2001c; A Growth Industry, 2001);
- Dit is 'n uitstekende bron wat landelike gemeenskappe en besighede ondersteun. Toerisme bring geld in vir besighede en hou die gemeenskap aan die lewe. Dit beveg ontvolking en bevolkingsveroudering. Dit bring kapitaal van die stede en groot dorpe na die platteland en bied ook finansiële voordele vir boere deurdat hulle nou huisvesting en ander geriewe, wat vantevore nie optimaal benut is nie, ten volle kan benut. Dit skep ook 'n addisionele plaaslike mark vir landbouprodukte asook werkseleenthede veral vir vroue en jongmense wat nie tradisioneel by die boerdery inpas nie (Lategan, 1990; Richards en Hall, 2000; Nowers, 2001a; Dunn, 2001; A Growth Industry, 2001);
- Boerderybedrywighede dien as rekreasie-atraksie en geen verdere kapitaallitleg in die verband is noodsaaklik nie (Lategan, 1990);

- Dit verskaf waardetoevoeging aan produkte en bied rasionele benutting van hulpbronne en die ontwikkeling van menslike hulpbronne. Dit bevorder en moedig die bewaring van natuurlike en kulturele hulpbronne aan (Richards en Hall, 2000; Nowers, 2001c; Van Der Walt, 2001; A Growth Industry, 2001); en
- Die voorsiening van rekreasiefasiliteite deur verskeie boere sal lei tot onderlinge kompetisie. Sodanige kompetisie sal individualisme en inisiatief bevorder wat weer sal lei tot mededingende pryse en beter voorsieningsaksies (Lategan, 1990; Richards en Hall, 2000).

2.7.2.2 Sosiaal-kulturele voordele :

- Dit trek kliënte na die plaas. Fasiliteite soos kampeer- en piekniek fasiliteite, dagtoere, padstalletjies, plaasrestaurant, dieretuin met plaasdiere, gastehuis ensovoorts sal nie net families na die plaas trek nie, maar sal hulle ook aanmoedig om langer te bly as gemaklike en interessante attraksies verskaf word. Dit bied `n geleentheid om landboubewustheid en landbou-opvoeding te verbeter onder die publiek en ook om landbouprodukte te bemark en dit bevorder ook die uitruil van kultuurgoedere tussen stads- en plaasmense. Groter belangstelling ten opsigte van die platteland word sodoende gekweek wat die ontvolking van die platteland kan teëwerk (Lategan, 1990; Richards en Hall, 2000; Dreyer, 2001; A Growth Industry, 2001);
- Dit bevorder entrepreneurskap en moedig ander aan om entrepreneurs te funksioneer. Nuwe belangstellingsvelde, veral vir die boer se vrou, word op die plaas geskep en `n gees van entrepreneurskap ontwikkel (Lategan, 1990; Nowers, 2001a; Dunn, 2001; A Growth Industry, 2001; De Jager, 2002);
- Stedelinge kan `n beter begrip kry van wat boerdery werklik behels en kan dan toekomstig moontlik meer simpatiek teenoor die boer en sy probleme staan (Lategan, 1990; Fabricius, 2002); en
- Die opvoedingsmoontlikhede vir die stadskinders is legio, veral wat begrip van en liefde vir die natuur betref (Lategan, 1990; Fabricius, 2002; Strydom, 2002).

2.7.2.3 Ekologiese voordele :

- Boere sal bewus word van die uitsonderlike waarde van bewaring en gepaardgaande ongerepte natuurlike omgewings en dit bevorder en aanmoedig deur die bewaring van natuurlike en kulturele hulpbronne (Lategan, 1990; Nowers, 2001c; Van der Walt, 2001; A Growth Industry, 2001; Strydom, 2002);
- Terreine op plase met 'n lae gebruikers- en monetêre waarde sal opnuut in terme van rekreatiewe gebruikerswaarde sowel as hul ekologiese en estetiese waarde geherewalueer word (Lategan, 1990; Strydom, 2002);
- Boere sal aangemoedig word om grond, wat vanweë ekologiese redes nie aan boerdery-aktiwiteite onderwerp moes wees nie, te herskep tot natuurlike omgewings, wat 'n hoër inkomste kan bied (Lategan, 1990; Richards en Hall, 2000; De Jager, 2002; Strydom, 2002; Henning, 2002);
- Die instelling van wildboerdery in die plek van tradisionele veeboerdery bied interessante moontlikhede (bv. wildtoere en nagritte) wat toeriste sal lok (Lategan, 1990; De Jager, 2002).

2.7.2.4 Rekreasie voordele :

- Rekreasie-ontwikkelaars, veral binne en om stedelike gebiede, word grotendeels gestuit deur hoë kapitaalligte, hoofsaaklik as gevolg van grondpryse. Die gebruik van onbenutte grond op plase kan dus moontlik lei tot relatief goedkoop voorsiening van rekreasie geleenthede, op klein- en gedesentraliseerde skaal, en die nabyheid van sodanige rekreasiefasiliteite op plase kan lei tot verlaagde reiskostes (Lategan, 1990; Richards en Hall, 2000; Fabricius, 2002); en
- Bestaande rekreasie-oorde is hoofsaaklik ingestel op die tradisionele rekreasie aktiwiteite soos swem, stap, draf en kamp. Die landbou-aktiwiteit op die onderskeie plase kan egter opsigself as 'n rekreasie-aktiwiteit aangewend en as sodanig ervaar word deur die rekreasieverbruikers (toeriste) (Lategan, 1990; Strydom, 2002).

2.7.3 Beperkinge wat in die bedryf ondervind word :

- Wetgewing rondom die vervoer van toeriste is redelik streng. Die verkryging van lisensies is nie altyd maklik nie, maar kan wel bekom word, indien die regte prosedures gevolg word (Kersandt, 2001; Hill, 2002);
- Wetgewing rondom die oprig van padtekens om rigting na die plaas aan te wys, is streng. Padtekens kan nie net uit vrye wil op enige plek geplaas word nie (Zeeman, 2001; Hill, 2002);
- Sommige media skep internasionaal 'n negatiewe politieke beeld van Suid-Afrika, wat op sy beurt weer toeriste afskrik om in Suid-Afrika te toer (Kersandt, 2001; Zeeman, 2001; Strydom, 2002);
- Sodra 'n bedryf sukses behaal, wil almal daaraan deel, al is hul nie reg ingerig daarvoor nie en sodoende kan die naam van die bedryf geskaad word (Kersandt, 2001; Strydom, 2002; Henning, 2002);
- Toeriste spandeer kort tydperke op plase. Soms kom hul eers laat die middag op die plaas aan, oornag slegs en vertrek weer die volgende môre vroeg (Kersandt, 2001; Fabricius, 2002);
- Bemaking deur instansies is duur. Boere is in die meeste gevalle nie bereid om soms tot R 2000 en meer te betaal om 'n brosjure te laat opstel nie. Hul doen dit dan eerder self wat veroorsaak dat hul nie so baie blootstelling kry nie en sodoende op die ou end moet opgee (Kersandt, 2001; Zeeman, 2001; Henning, 2002);
- Gewone Suid-Afrikaanse toergidse weet so te sê niks van boerdery af nie. As hul toeriste deur die platteland neem en daar word vrae rondom gewasse wat langs die snelweg groei gevra, of selfs diere wat daar wei, kan hul dit nie beantwoord nie. Hulle bevorder geensins die landboutoerisme bedryf nie (Kersandt, 2001; Zeeman, 2001; Strydom, 2002);
- Die meeste plase kan slegs sekere tye van die jaar besienswaardighede aan toeriste bied aangesien hul alleenlik sekere maande van die jaar byvoorbeeld oes of lammers en kalwers het (Kersandt, 2001; Henning, 2002; Strydom, 2002; De Jager, 2002);

- Tydens besige tye van die jaar (bv. oes-, kalf- en lamtyd) kan boere nie altyd soveel tyd aan toeriste spandeer as wat nodig is nie (Kersandt, 2001; Zeeman, 2001; Fabricius, 2002);
- Die oprig van 'n gebou vir die doeleindes van 'n bed- en ontbyt-fasiliteit, of selfs die omskepping van 'n ou huis daarvoor, is duur (Kersandt, 2001; Zeeman, 2001);
- Buitengewone ure moet gehandhaaf word om toeriste gelukkig te hou. Die meeste boere werk van voor sonop tot na sononder en moet dan nog toeriste tot laat in die nag vermaak (Kersandt, 2001). Volgens Fabricius (2002) moet mense in die toerismebedryf bereid wees om 24 uur 'n dag, sewe dae 'n week te werk;
- Daar is 'n leemte in gevestigde bemarkingsprogramme van spesifiek landboutoerisme (Nowers, 2000b; Fabricius, 2002; Henning, 2002);
- Die rol van landboutoerisme in die breër toerisme-organisasies van lande is nie duidelik nie (Nowers, 2000; Fabricius, 2002; De Jager, 2002);
- Te veel klem word op akkommodasie geplaas, terwyl dagbesoekers nie dieselfde hoeveelheid aandag geniet nie (Nowers, 2000; Fabricius, 2002);
- Daar word slegs aandag gegee aan die positiewe uitwerking van landboutoerisme op plase en nie genoeg aandag word aan die negatiewe uitwerking daarvan gegee nie (Nowers, 2000; Fabricius, 2002).
- Die sosiale kultuur van 'n familie (beide die werkgewer en werknemer) mag sekere veranderinge ondergaan en dit word nie altyd in gedagte gehou tydens die beplanning van so 'n besigheid nie (Nowers, 2000; Fabricius, 2002); en
- Die omgewingsimpak van landboutoerisme geniet gewoonlik geen aandag tydens beplanning nie, wat 'n negatiewe uitwerking op die bewaring van biodiversiteit mag veroorsaak (Nowers, 2000; Richards en Hall, 2000).

Hoewel die oopstel van sy plaas dus vir die boer oorbruggingsfinansiering kan beteken, is dit nie al rede waarom al hoe meer boere by landboutoerisme betrokke raak nie. Baie van hulle is ingestel op die sosio-ekonomiese ontwikkeling van hul streke (Richards en Hall, 2000). Pienaar (1993) het tot die gevolgtrekking gekom dat, in Suid-Afrika, is gemiddeld nege plaaswerkers per vakansieplaas betrokke by landboutoerisme. Hy sê ook dat landboutoerisme, wat in samewerking met die plaaslike dorp en streek in Brittanje bedryf

word, ook onregstreeks 'n beduidende bydrae tot werkskepping lewer (Pienaar, 1993; Nowers, 2001a; Dunn, 2001).

Dit is veral die plaaswerkgemeenskap wat baat vind by die skep van addisionele werksgeleenthede, omdat dit hulle in hul bekende omgewing hou en hulle gevolglik nie na die stede hoef te migreer om werk te soek nie (Dunn, 2001). Landboutoerisme lewer dus 'n bydrae om die ontvolking van plattelandse gebiede teen te werk (Richards en Hall, 2000; Nowers, 2001a). Dit hou ook die verdere voordeel in dat die arbeidsmag op plase beter benut kan word omdat baie landbou-aktiwiteite besonder seisoenaal van aard is (Pienaar, 1993; Nowers, 2001a; Fabricius, 2002).

Volgens Pienaar (1993) kan daar hoofsaaklik tussen drie groepe onderskei word wat baat by landboutoerisme, te wete die toeris, die plaaseienaar/arbeidsmag en die plaaslike gemeenskap.

Die toeris:

Ekonomies gesproke, beteken 'n besoek aan 'n plaas vir die toeris waarde vir sy geld, aangesien verblyf goedkoper is as hotelle, motelle, ensovoorts (Botha, 2000; Dreyer, 2001). In die opsig verrig die vakansieplaas 'n nuttige funksie deurdat 'n wyer sosio-ekonomiese groep gebruik kan maak van dienste wat verskaf word (Richards en Hall, 2000; Van Der Walt, 2001). Dit pas dus 'n groter gedeelte van die samelewing se sak, met ander woorde, dit is 'n meer bekostigbare verblyf.

Die plaaseienaar/arbeidsmag:

Die akkommodering van toeriste op plase stel die plaaseienaar / arbeidsmag daartoe in staat om moontlike kulturele en sosiale grense te verbreek. Die eienaar ontwikkel 'n ondernemingsgees en leer bestuursvaardighede aan, 'n "beroep" word aan die vrou verskaf, inkomste word aangevul en addisionele werksgeleenthede word geskep, 'n

algehele styging in lewenskwaliteit word ondervind en hopelik word 'n simbiotiese verhouding tussen landbou en toerisme geskep (Richards en Hall, 2000; Dunn, 2001).

Die plaaslike gemeenskap:

Die voordele vir die plaaslike gemeenskap, as 'n direkte gevolg van die vermenigvuldiger-effek, is legio. Die toeristerand word na menigte sektore van die plaaslike gemeenskap versprei. Werksgeleenthede word geskep. Plaaslike munisipaliteite kry geleentheid om attraksies, infrastruktuur en fasiliteite op te gradeer. Landelike toerisme word bevorder en onspanningsaktiwiteite wat vir die toeris geskep is, kan deur die plaaslike gemeenskap aangewend word. Laastens word die kulturele en sosiale grense, wat algemeen tussen stedelinge en landelike gemeenskappe bestaan, geleidelik uitgewis (Richards en Hall, 2000; Van Der Walt, 2001; Fabricius, 2002; Henning, 2002).

'n Mens moet nie die landbousektor in isolasie sien nie, maar as 'n integrale deel van die landelike omgewing (Richards en Hall, 2000; Dreyer, 2001). Deur die groter betrokkenheid van die landbou in die toerismebedryf, word die totale produk binne 'n bepaalde landelike gebied vergroot – daar is dus meer om te sien en te doen. Op sy beurt verhoog dit die “verkoopbaarheid” van die gebied aan die voornemende toeris. Die toename in die getal toeriste aan daardie gebied bring meer inkomste aan die gebied mee met gevolglike werkskepping, uitbreiding van dienste, ensovoorts. Die eenvoudige, maar ware antwoord, is dus dat toerisme tot voordeel van die hele gemeenskap in die landelike gebied is en nie slegs tot die voordeel van daardie sektor wat die toeris direk van fasiliteite en dienste voorsien nie (Richards en Hall, 2000; Fabricius, 2002; Henning, 2002; Strydom, 2002).

2.8 Gevolgtrekking

Daar word tot die gevolgtrekking gekom dat ekotoerisme en landboutoerisme slegs kleiner afdelings is van landelike toerisme. Landelike toerisme, ekotoerisme en landboutoerisme omvat dieselfde beginsels en sluit in werklikheid by mekaar aan. As die voor- en nadele van landelike toerisme met dié van landboutoerisme vergelyk word, stem

dit in die meeste gevalle ooreen. Verder word die gevolgtrekking gemaak dat landboutoerisme, tot `n sekere mate, slegs `n voorbeeld van ekotoerisme op plase is.

Daar is ook besef dat toerisme-atraksies in soveel verskillende vorms, groottes en eienaarskap voorkom, dat dit nie net eenvoudig in een kategorie, naamlik 'toerisme-atraksies of toerisme-aktiwiteite' geplaas kan word nie (Nickerson, 1996; Strydom, 2002). Volgens Roberts en Hall (2001) is dit belangrik om toerisme-aktiwiteite te segmenteer en in verskillende kategorieë te plaas, omdat daar so `n groot verskeidenheid aktiwiteite bestaan. Roberts en Hall (2001) beweer ook dat hierdie segmente of kategorieë belangrik is vir die eienaars van toerisme-atraksies of -aktiwiteite om hul produkte en dienste te vergelyk met die behoeftes van teikenverbruikers.

Volgens Roberts en Hall (2001) kan toerisme-aktiwiteite in ses verskillende aktiwiteitskategorieë geplaas word:

- Avontuur-gebaseerde aktiwiteite

Volgens Roberts en Hall (2001) en Strydom (2002) sluit avontuur-gebaseerde toerisme aktiwiteite opwinding, uitdaging, sensasie en fantasie van die een of ander soort in. Hulle beweer ook dat verbeelding voorkom as die enigste beperking tot hierdie toenemende diverse tipe aktiwiteit wat dit een van die vinnigste groeiende tipe aktiwiteite in die hele toerisme-sektor maak. Avontuur-gebaseerde aktiwiteite is `n vinnig-groeiende mark wat voorspel word om geweldig te groei oor die volgende dekade. Hierdie aktiwiteite is, net soos die mense wat deel neem daaraan, baie divers. Avontuur beteken verskillende ondervindings vir verskillende mense (Roberts en Hall, 2001; Strydom, 2002). Wêreldwyd groei hierdie mark. Roberts en Hall (2001) meld dat hierdie tipe toerisme met 15% gegroei het vanaf 1995 tot 1999 in sekere Europese lande, drie maal so veel as toerisme in die algemeen.

- Natuur-gebaseerde aktiwiteite

Volgens Roberts en Hall (2001) is natuur-gebaseerde aktiwiteite net so gewild onder toeriste soos avontuur-gebaseerde aktiwiteite. Hy maak die stelling dat natuur- en avontuur-gebaseerde aktiwiteite mekaar aanvul. Soos avontuur-gebaseerde aktiwiteite, is natuur-gebaseerde aktiwiteite ook 'n vinnig-groeiende mark, waarvan voorspel word om ook geweldig te groei oor die volgende dekade.

- Boerdery-gebaseerde aktiwiteite

Volgens Roberts en Hall (2001) sluit boerdery-gebaseerde toerisme-aktiwiteite alle toerisme-aktiwiteite op plase in wat die een of ander boerderykomponent bevat.

- Akkommodasie-gebaseerde aktiwiteite

Volgens Holloway (1994), Page en Getz (1997), Roberts en Hall (2001) en Fabricius (2002) sluit akkommodasie-gebaseerde toerisme-aktiwiteite kampering tot gastehuse in. Die meeste akkommodasie-gebaseerde aktiwiteite wat volgens hulle voorkom, soos bewys deur studies in die Pole en Ysland, is bed en ontbyt in plaashuse self.

- Kultuur-gebaseerde aktiwiteite

Volgens Roberts en Hall (2001) sluit kultuur-gebaseerde toerisme-aktiwiteite geskiedenis en tradisies in wat aaneen gesmee is deur die werk van generasies van mans en vrouens, en bevat dit gewoonlik sterk erfenis-, of sterk kulturele identiteite (Richards en Hall, 2000; Henning, 2002). Die trots en welvaart van plaaslike gemeenskappe kan 'n groot belegging wees vir ontwikkeling van hierdie tipe toerisme.

’n Eenvoudige definisie vir kultuur is soos volg: Dit is ’n komplekse interaksie van menslike fenomologie. In die breër konsep is kultuur enige iets wat ontwerp word deur menslike interaksie met die omgewing. Dit mag materialisties wees soos byvoorbeeld die landskap, argitektuur, tale, klere en kos, of dit mag ontasbaar wees soos tradisies, kennis en vaardighede, tale en dialek en waardes. Kultuur omvat en word ontwikkel oor generasies (Getz, 1997; Roberts en Hall, 2001).

- Konferensie-gebaseerde aktiwiteite

Hierdie tipe aktiwiteite sluit alle vorms van konferensie-gebaseerde bedrywighede in (Roberts en Hall, 2001).

2.9 Opsomming

Hierdie hoofstuk het op alle aspekte gefokus wat belangrik is om die leser te laat verstaan wat landboutoerisme behels en waar dit inskakel in die breër toerisme-opset in die res van Suid-Afrika.

Daar is gefokus op die belangrikheid van landbou in Suid-Afrika en hoe dit die land reeds bevoordeel. Daar is ook kortliks gekyk na die strategiese plan vir landbou in Suid-Afrika, omrede die inisiëring en bevordering van toerisme in die landboubedryf ’n voordelige bydrae kan maak om die strategiese plan vir Suid-Afrikaanse landbou suksesvol te help implimenteer en deur tevoer.

Daarna is internasionaal gekyk na toerisme, sowel as plaaslik in Suid-Afrika ten einde die leser in staat te stel om ’n beter idee te kry van wat in die bedryf aangaan. Toerisme in die Wes-Kaap is ook kortliks bespreek, omdat die betrokke studie daar gedoen is en om, meer spesifiek, die rede te staaf waarom die studie in die Tuinroete-gebied gedoen is.

Daar is ook gekyk na landelike toerisme, wat ekotoerisme en landboutoerisme insluit, omrede ekotoerisme en landboutoerisme in werklikheid slegs ’n kleiner weergawe van

landelike toerisme is. Ekotoerisme is ook bespreek, want landboutoerisme is weer 'n voorbeeld van ekotoerisme op plase. Laastens is landboutoerisme bespreek om al die aspekte van die bedryf bymekaar te bring en te verduidelik hoe landboutoerisme Suid-Afrika self, en landbou in Suid-Afrika kan bevoordeel.

Hierdie hoofstuk word gevolg deur Hoofstuk 3 wat die navorsingsprosedure uiteensit. Alle metodes wat gevolg is om die navorsing uit te voer, word in die hoofstuk breedvoerig bespreek.

HOOFSTUK 3

NAVORSINGSPROSEDURE

3.1 Inleiding

Hierdie hoofstuk sit die navorsingsprosedure volledig uiteen. Alle metodes wat gevolg is om die navorsing uit te voer, word in hierdie hoofstuk breedvoerig bespreek.

Daar word eerstens gekyk na die identifisering van die studiegebied en die studiegroep, gevolg deur die navorsingsmetodologie. Daarna word die kriteria vir die insluiting van data bespreek. Dit word gevolg deur die data self wat uit primêre sowel as sekondêre data bestaan en daarna word die hantering van die data en ontleding van die data bespreek. Hierna word die statistiese ontledingsprosedure, bespreek, gevolg deur die faktore wat die ondersoek bemoeilik het. Dit word gevolg deur die uiteensetting van die navorsingsprobleem in diagramformaat.

3.2 Identifisering van die studiegebied

Die wye geografiese verspreiding van plase bemoeilik die taak om al die plase in Suid-Afrika wat landboutoerisme beoefen by hierdie studie in te sluit. Daar is gevolglik besluit om 'n gevallestudie benadering in die Wes-Kaap te volg, aangesien die navorser in hierdie gebied woonagtig is en sodoende respondente betrokke by hierdie studie makliker persoonlik sou kon besoek. Ten einde die navorsing te vergemaklik, is daar gevolglik op die Tuinroete-gebied van die Wes-Kaap besluit wat een van Suid-Afrika se primêre toerisme-bestemmings is, soos reeds in Hoofstuk 2 bespreek is.

3.3 Identifisering van die studiegroep

Die studie sluit alleenlik boerdery-ondernemings (plase) in die Tuinroete-gebied in wat toerisme-aktiwiteite beoefen. Plase is geïdentifiseer met behulp van data wat verkry is by toerismeburo's, koöperasies en boereverenigings van elke dorp betrokke by hierdie studie. In landelike gebiede in Suid-Afrika verteenwoordig koöperasies en boereverenigings die twee entiteite waarby die meerderheid boere vrywilliglik geaffilieer

is, en verskaf daarom 'n betroubare databron vir die identifisering van landboutoerisme-verskafers per bedieningsgebied. Die plaaslike toerismeburo's is aanvullend gebruik as databron. Daar is altesaam 54 boerdery-eenhede (populasie : N=54) gevind wat betrokke is by die aanbod van landboutoerisme, waarna 'n brief aan elk gestuur is om hul in kennis te stel van die studie wat plaas sou vind (sien Bylae A). Hierna is al 54 boerdery-eenhede telefonies gekontak. Uit die 54, was 46 respondente bereid om deel te neem aan die studie. Net 40 van hulle is uiteindelik ingesluit in die studie, aangesien ses boerdery-eenhede nie voldoende inligting kon, of wou verskaf tydens opnames nie.

3.4 Navorsingsmetodologie

'n Gevallestudiebenadering op die 40 plase (74% populasie) is gevolg, aangesien hierdie tegniek 'n gedetailleerde en deeglike ondersoek behels wat gebaseer is op data van reeds beskikbare bronne. Hierdie data is maklik aanpasbaar om vrae aangaande landboutoerisme, ook in die Tuinroete-gebied, te beantwoord (Olson, 1998).

Die volgende metodes is gebruik om die navorsing uit te voer:

- 'n Literatuurstudie (sekondêre data), om meer kennis op te doen en insig te kry oor landboutoerisme en om data aan te vul met reeds nagevorste, betroubare inligting. Daar is gevind dat literatuur aangaande landboutoerisme redelik beperk is, maar na 'n breedvoerige ondersoek is daar wel genoegsame data gevind om te voldoen aan die doeleindes van hierdie studie, soos bespreek in Hoofstuk 2; en
- Vraelyste, aangevul deur semi-gestruktureerde onderhoude (primêre data). Daar is gevind dat data dikwels diep gestoor word in die gedagtes van mense (Leedy, 1993). 'n Alledaagse instrument vir die waarneming van data, buite die grense van die fisiese bereiking van die waarnemer, is die gebruik van vraelyste. 'n Vraelys is 'n totale onpersoonlike ondersoek (Leedy, 1993). Die metode is relatief vinnig en daar kan na 'n groot hoeveelheid (N=40) boerdery-ondernemings (plase) gekyk word. Indien die opname korrek uitgevoer word, is die uitslag relatief betroubaar en verteenwoordigend. Dit produseer data wat relatief maklik

uitgedruk kan word in statistiese formaat, kategoriestate of modelle. Dit kan deur die pos, e-pos, faksimilee of deur middel van telefoon aan boere gestuur word, wat ook al die respondent die beste pas.

Primêre data is ingesamel met behulp van 'n wetenskaplik-saamgestelde vraelys (sien Bylae B). Hierdie vraelys is saamgestel om die nodige data te bekom om te voldoen aan die diagram soos uiteengesit in Figure 3.1 en 3.2. Die vraelys is in Afrikaans sowel as in Engels aan tien betrokke boere in die George-omgewing voorgelê om te voltooi. Dit het gedien as 'n toetsvraelys. Nadat die tien vraelyste ontleed en veranderinge aangebring is, is die 46 boere (bestuurders) wat aanvanklik bereid was om betrokke by hierdie studie te wees persoonlik deur die navorser besoek. Die gekorrigeerde vraelyste is aan hulle voorgelê vir voltooiing, onder die toesig van die navorser.

3.5 Kriteria vir insluiting van data

Daar is vooraf besluit dat data net uit volledige en korrek ingevulde vraelyste in die studie ingesluit sou word.

3.6 Data

3.6.1 Primêre data

Die inligting, afkomstig uit vraelyste, ten opsigte van die profiel en die bydrae van landboutoerisme in die Tuinroete-gebied, het die primêre data verskaf.

3.6.2 Sekondêre data

Data afkomstig uit wetenskaplike ondersoeke, internet, verslae en publikasies is as sekondêre data in Hoofstuk 2 (Literatuurstudie) hanteer. Sekondêre data vul die primêre data aan, ten einde lig te werp op die landboutoerisme-bedryf en die rol daarvan binne die boerdery onderneming in die algemeen.

3.6.3 Hantering van data

Alle vraelyste is by terug-ontvangs nagegaan om te verseker dat dit volledig en korrek ingevul is. Die vraelyste is gekodeer sodat respondente genader kon word, indien daar enige onduidelikhede op die vraelyste voorgekom het.

Veertig van die vraelyste wat terug ontvang is, kon vir die studie gebruik word. Die resultate kan dus as verteenwoordigend beskou word van die landboutoerisme-bedryf in die Tuinroete-gebied van die Wes-Kaap. Hierdie stelling kan gemaak word, aangesien bogenoemde hoeveelheid boerdery-eenhede, 74% van die boerdery-eenhede wat landboutoerisme in die Tuinroete-gebied aanbied ($n = 54$), verteenwoordig.

3.6.4 Ontleding van data

Slegs primêre data afkomstig uit vraelyste is ontleed. Data is eerstens in tabelvorm op die Excel rekenaarprogram ingevoer en ontleed (hoeveelhede, gemiddeldes en persentasie van die studiegroep). Data wat nie deur die rekenaar ontleed kon word nie, is verder per hand ontleed. Hierna is data statisties ontleed om te bepaal of sekere veranderlikes uit Figuur 3.1 en 3.2 'n moontlike invloed op mekaar het (of daar enige statisties betekenisvolle verbande voorkom tussen verskillende veranderlikes).

Tydens statistiese ontledings is daar na al 40 plase gekyk en, in sekere gevalle, slegs na plase wat 1000 ha en kleiner is, omdat die navorser besef het dat die meerderheid van die respondente in hierdie studie plase kleiner as 'n 1000 ha besit. Verder het die navorser besef dat landboutoerisme-aktiwiteite wat in die Tuinroete-gebied voorkom, geweldig divers is en dat sekere van hierdie aktiwiteite net deur enkele respondente aangebied word. Die diverse aard van die landboutoerisme-aktiwiteite het daartoe gelei dat daar besluit is om die verskillende landboutoerisme-aktiwiteite (sien Tabel 4.3) op te deel volgens aktiwiteitskategorieë (sien Tabel 4.4) en aktiwiteitskombinasies (sien Tabel 4.5). Die verdeling van aktiwiteitskategorieë is gedoen volgens die verdeling van aktiwiteitskategorieë in Hoofstuk 2 geïdentifiseer en die verdeling van die aktiwiteitskombinasies is weer volgens die aktiwiteitskategorieë wat voorkom gedoen. Daarna is areas waar landboutoerisme-ondernemings voorkom, verdeel in binnelandse

dorpe en kusdorpe, aangesien die navorser vermoed het dat toerisme-aantreklikhede teen die kus en in die binneland waarskynlik van mekaar kon verskil.

3.6.4.1 Statistiese ontledingsprosedure

Data is ontleed deur gebruik te maak van SAS V8.1 Statistiese Sagteware (SAS, 2000). Beide kwalitatiewe en kwantitatiewe data in die studie is statisties ontleed.

Kwalitatiewe data bestaan tipies uit woorde (nominale metingskaal) wat dit moeilik maak om waarnemings volgens rangorde te rangskik. Dit maak dit moontlik om die studiegroep (respondente) in klasse te verdeel en die hoeveelheid (frekwensie) in elke klas te meet. Plase kan byvoorbeeld geklassifiseer word volgens tipe aktiwiteit aangebied en die aantal plase wat 'n sekere aktiwiteit aanbied, kan gemeet word. 'n Frekwensietabel waarin 'n waarneming geklassifiseer word volgens twee eienskappe, word 'n gebeurlikheidstabel genoem en kan gebruik word om die verwantskappe te ondersoek tussen veranderlikes. Om vir onafhanklikheid te toets, is die Chi-kwadraattoets gebruik wat 'n kwantitatiewe toets verskaf vir die afwykingsverskil tussen die waargenome en verwagte frekwensies. Met ander woorde, om die nulhipotese te toets dat twee eienskappe onafhanklik van mekaar voorkom en sodoende die waarskynlikheid dat 'n individu in 'n sekere klas val nie deur 'n ander klas waaraan die individu behoort, beïnvloed word nie, aan te dui. Dus is die beginsel van die Chi-kwadraat statistiek eenvoudig: hoe groter die verskil (waargeneem teenoor verwag), hoe sterker die bewys teen die nul-hipotese. Wanneer die veranderlikes onafhanklik is, verskaf die kennis van die een geen inligting oor die ander veranderlike nie. Wanneer hulle afhanklik is, is die kennis van een veranderlike behulpsaam in die voorspelling van die ander veranderlike (Mood, 1950; Keeping, 1962; Snedecor en Cochran, 1980; Mead en Curnow, 1983; Bouer en Schumann, 1989).

Ten einde in staat te wees om antwoorde op vrae relevant tot hierdie studie te verskaf, is elke waarneming geklassifiseer deur een karaktereienskap in R-klasse en tot 'n tweede karaktereienskap in C-klasse. Hierdie eienskappe word voorgestel in 'n tabel met R-rye en C-kolomme, met ander woorde 'n $R \times C$ gebeurlikheidstabel. As voorbeeld, mag die tipe aktiwiteit aangebied op 'n plaas geklassifiseer word in een van 13 klasse volgens

kombinasies van aktiwiteite en in drie klasse volgens die tipe toeriste wat plase besoek. Dit word voorgestel in 'n 13×3 gebeurlikheidstabel. Die nul-hipotese van onafhanklikheid is getoets deur middel van 'n Chi-kwadraattoets met (R-1) en (C-1) vryheidsgrade. In dié geval van die voorbeeld kan die volgende vraag gevra word: Is die tipe toeriste wat plase besoek afhanklik van die kombinasie van aktiwiteite aangebied (Mood, 1950; Keeping, 1962; Snedecor en Cochran, 1980; Mead en Curnow, 1983; Bouer en Schumann, 1989).

Vir kwantitatiewe terugvoering is Pearson korrelasiekoëffisiënte (r) tussen relevante veranderlikes bereken as 'n maatstaf van die intensiteit van die liniêre verband tussen twee veranderlikes. Liniêre regressie-ontleding is gedoen vir veranderlikes met betekenisvolle korrelasies sodat moontlike verbande beskryf kon word met behulp van 'n liniêre regressievergelyking $y = a + bx$. Die volgende liniêre regressieformules is in hierdie studie gebruik:

- $B11 = a + b \cdot C21$
- $B11 = a + b \cdot C2$

waar B11 = die gemiddelde persentasie van boerdery omset per jaar;

a = die afsnit (y waarde waar $x = 0$);

b = die helling (tempo van verandering);

C21 = die aantal bemarkingsmetodes; en

C2 = die aantal jare betrokke by die aanbod van landboutoerisme verteenwoordig.

Tendense word geïllustreer met behulp van grafieke. Indien veranderinge in die y -veranderlike verklaar kan word deur veranderinge in die x -veranderlike, sal die kwadraat van die korrelasiekoëffisiënt (r^2) 'n aanduiding gee van die deel (of verhouding) van die totale variasie (verspreiding) van die Y -waardes wat verklaar kan word deur die reglynige verband met die X -veranderlike (Mood, 1950; Keeping, 1962; Snedecor en Cochran, 1980; Mead en Curnow, 1983; Bouer en Schumann, 1989).

3.7 Faktore wat die ondersoek bemoeilik het

Met verloop van die studie het 'n aantal faktore die navorsingsproses bemoeilik:

- Literatuurbronne rakende die onderwerp was van beperkende aard. Die aantal internasionale en plaaslike artikels wat wel gevind is, het dit bevestig dat hierdie studieveld nog nie behoorlik nagevors is nie. Daar is wel studies deur Lategan (1990) en Pienaar (1993) op hierdie gebied in Suid-Afrika onderneem, maar die aspekte van hierdie studie word nie uitdruklik in hulle studies aangespreek nie.
- Hoewel die samewerking, wat vanaf boere wat betrokke is by die aanbied van landboutoerisme in die Tuinroete-gebied verkry is, oor die algemeen goed was, was daar tog enkeles wat nie bereid was om deel te neem aan die studie nie.
- Die beperkte hoeveelheid boere wat betrokke is by die aanbied van landboutoerisme in die Tuinroete-gebied het 'n invloed gehad op die grootte van die uiteindelijke studiegroep ($n = 40$). Gevolglik word betekenisvolle interpretasies bemoeilik.

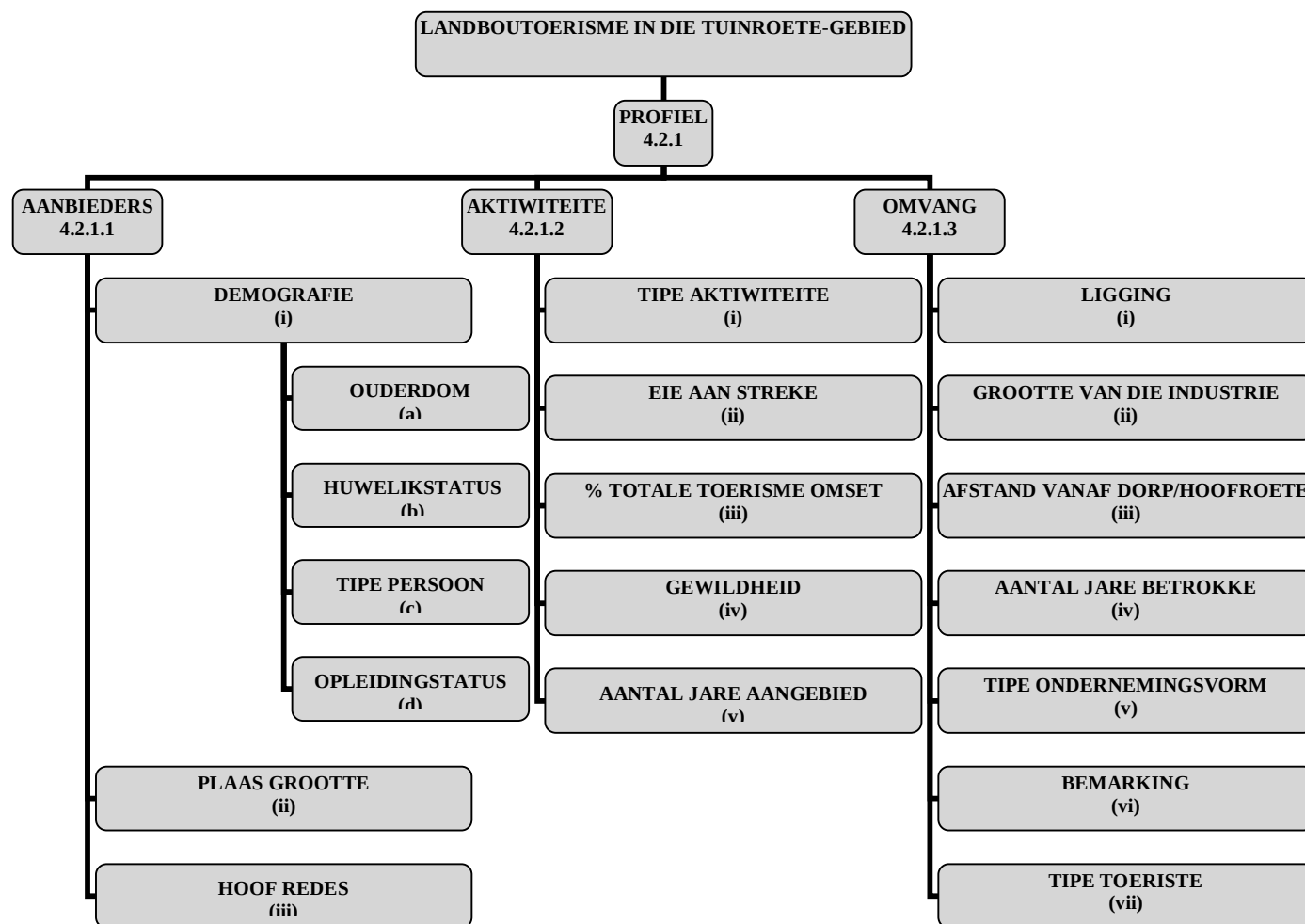
3.8 Diagramatiese uiteensetting van die navorsingsprobleem

Soos reeds in Hoofstuk 1 bespreek is, konsentreer die oorhoofse doelwit van hierdie studie daarop om 'n profiel saam te stel van hoe landboutoerisme gekarakteriseer kan word en om te bepaal watter bydrae dit kan lewer tot die boerdery self (mikro-bydrae), sowel as tot die sosio-ekonomie van die platteland (makro-bydrae).

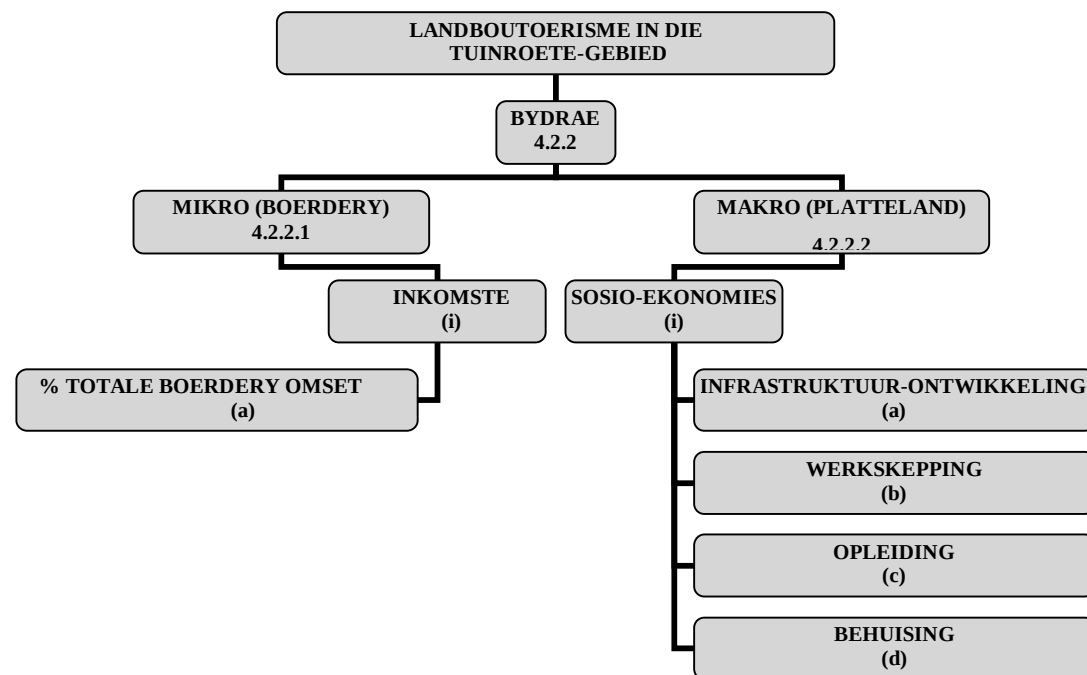
Figuur 3.1 verskaf 'n uiteensetting van die aspekte wat ondersoek word ten einde die profiel te bepaal. Hierdie profiel beskryf hoe landboutoerisme gekarakteriseer word of, andersins, hoe dit lyk. Daar word onderskeidelik na die aanbieders, toerisme-aktiwiteite wat voorkom en die omvang van landboutoerisme gekyk. Figuur 3.2 verskaf 'n uiteensetting van die aspekte wat ondersoek word ten einde die bydrae van landboutoerisme te bepaal op beide mikro- en makro-vlak onderskeidelik. Op mikro-vlak word daar gekyk na die bydrae tot die inkomste van die boerdery en op makro-vlak word daar gekyk na die sosio-ekonomiese bydrae van landboutoerisme tot die platteland.

Resultate (hoofstuk 4) en besprekings (hoofstuk 5) word volgens hierdie skema in Figure 3.1 en 3.2 gedoen.

Figuur 3.1: 'n Profiel van landboutoerisme in die Tuinroete-gebied

Figuur 3.2: Mikro- en makro-bydrae van landboutoerisme in die Tuinroete-gebied

3.9 Opsomming

In Hoofstuk 3 word die navorsingsprosedure volledig uiteen gesit. Metodes wat gevolg is om die navorsing uit te voer en te ontleed, is breedvoerig in hierdie hoofstuk bespreek.

Daar is eerstens gekyk na die identifisering van die studiegebied, sowel as die studiegroep gevolg deur 'n bespreking van die navorsingsmetodologie. Daarna is die kriteria vir die insluiting van data bespreek. Dit is gevolg deur 'n beskrywing van die tipe data, wat uit primêre sowel as sekondêre data bestaan. Die hantering van data en die ontleding van data is vervolgens bespreek, met melding van die statistiese ontledingsprosedure en die faktore wat die ondersoek bemoeilik het. Laastens is die uiteensetting van die navorsingsprobleem in diagramvorm voorgestel.

In Hoofstuk 4 word die resultate van die navorsing volledig uiteengesit soos in Figure 3.1 en 3.2.

HOOFSTUK 4

RESULTATE

4.1 Inleiding

Die resultate van die studie oor landboutoerisme in die Tuinroete-gebied word in hierdie hoofstuk uiteengesit volgens Figure 3.1 en 3.2 in Hoofstuk 3. Nadat data deur middel van die opgestelde vraelys ingesamel en ontleed is, het die vermoede ontstaan dat sekere veranderlikes in Figure 3.1 en 3.2 'n moontlike invloed (moontlikheid van statisties betekenisvolle verbande tussen sekere veranderlikes) op mekaar mag hê. Dit het daartoe gelei dat sekere verbande ondersoek is deur middel van statistiese ontledings. Hierdie hoofstuk word verdeel in Afdelings A en Afdeling B. Afdeling A bestaan uit die rapportering van empiriese resultate wat gevind is tydens die ontleding van vraelyste, terwyl Afdeling B bestaan uit statistiese ontledings van data, met motiverings waarom die invloed van sekere veranderlikes op mekaar ondersoek is.

4.2 Afdeling A: Empiriese resultate

4.2.1 Profiel van landboutoerisme in die Tuinroete-gebied

Ten einde 'n profiel saam te stel van landboutoerisme in die Tuinroete-gebied, was dit nodig om die aanbieders of verskaffers betrokke, die aktiwiteite betrokke en die omvang van landboutoerisme in die Tuinroete-gebied te ondersoek. Elk van vooraangaande word vervolgens aangebied.

4.2.1.1 Aanbieders van landboutoerisme in die Tuinroete-gebied

Die demografie, grootte van plase en die hoofredes waarom boere by landboutoerisme betrokke raak, is hier ondersoek ten einde 'n oorsig te verkry van die aanbieders betrokke by landboutoerisme in die Tuinroete-gebied.

(i) Demografie van aanbieders

Ten einde 'n oorsig van die demografie van die persone betrokke by landboutoerisme in die Tuinroete-gebied te kry is daar gekyk na hul ouderdom, huwelikstatus, tipe persone betrokke by die behartiging van 'n landboutoerisme-vertakking en die opleidingstatus van daardie

persone.

(a) Die gemiddelde ouderdom van boere en bestuurders betrokke by landboutoerisme

In 78% van die gevalle was respondente in die studiegroep 40 jaar of ouer. Die gemiddelde ouderdom van die studiegroep is 49.3 jaar. Die gemiddelde ouderdom van persone wat die landboutoerisme-vertakking op plase behartig, is 48.25 jaar. Die verskil is dat respondente nie noodwendig self die landboutoerisme-vertakking behartig nie, maar heel dikwels word dit deur 'n ander persoon of ander persone behartig.

(b) Die huwelikstatus van boere betrokke by landboutoerisme

Respondente in die studiegroep is in 95% van die gevalle getroud.

(c) Die tipe persoon/persone betrokke by die behartiging van landboutoerisme-vertakkings

Die plaaseienaars in die studiegroep wat landboutoerisme op hul plase aanbied, is almal van die manlike geslag, alhoewel die toerisme-vertakking nie in alle gevalle noodwendig deur die eienaar self behartig word nie. Die persone betrokke by die behartiging van landboutoerisme-vertakkings op plase in die Tuinroete-gebied word in Tabel 4.1 aangedui.

Tabel 4.1: Persone betrokke by die behartiging van landboutoerisme-vertakkings

No.	Persone	n	%
1.	Self	10	25
2.	Vrou	12	30
3.	Ander Familie	1	2.5
4.	Plaasbestuurder	1	2.5
5.	Spesiaal aangestelde bestuurder	1	2.5
6.	Self en eggenoot	12	30
7.	Self, dogter en seun	1	2.5
8.	Eggenoot, dogter en seun	1	2.5
9.	Self, eggenoot en familielid	1	2.5

*n = verteenwoordigende hoeveelheid

*% = persentasie van die studiegroep ($\Sigma 40$)

Uit Tabel 4.1 kan daar afgelei word dat gevalle waar die boer se vrou (30%) alleen verantwoordelik is vir die landboutoerisme vertakking net soveel voorkom as gevalle waar die

boer en sy eggenoot (30%) gesamentlik verantwoordelik is vir die landboutoerisme-vertakking. Dit word gevolg deur gevalle waar die boer (man) alleen die landboutoerisme-vertakking behartig.

(d) Die opleidingstatus van die tipe persoon/persone betrokke by die behartiging van landboutoerisme-vertakkings

Al die persone betrokke by die behartiging van landboutoerisme-vertakkings in die Tuinroete-gebied het 'n minimum opleiding van matriek (sekondêre opleiding) terwyl 65% van die persone oor die een of ander vorm van tersiêre opleiding beskik.

(ii) Die gemiddelde grootte van plase betrokke by landboutoerisme

Die gemiddelde grootte van plase in die studiegroep is 587.31 ha, met die grootste plaas wat 3643 ha groot en die kleinste plaas wat 6 ha groot is. Oor die algemeen (65%) is respondente in die studiegroep se plase 500 ha of kleiner.

(iii) Die hoofredes waarom boere betrokke raak by landboutoerisme

Daar word 12 verskillende redes aangevoer waarom boere in die Tuinroete-gebied begin om toerisme op hul plase aan te bied. Hierdie redes word in Tabel 4.2 aangedui. Daar is ook vasgestel dat respondente in 72.5% van die gevalle landboutoerisme op hul plase aanbied om die boerdery-inkomste aan te vul. In 25% van die gevalle word die omgekeerde ondervind, waar respondente se hoofvertakking landboutoerisme is en die boerdery slegs aanvullend is, en die orige 2.5% van die respondente bied landboutoerisme bloot aan uit die liefde vir mense en die behoefte om die lewe en natuurskoon op hul plase met ander te deel. Daar is verder ook vasgestel dat 52.5% van die respondente in die studiegroep toerisme as 'n volwaardige boerderyvertakking aanbied en die ander 47.5% toerisme slegs as 'n stokperdjie beoefen.

Tabel 4.2: Die hoofredes waarom boere begin om toerisme op hul plaas aan te bied

No.	Hoofredes	n	%
1	Ekstra inkomste	33	82.5
2	Diversifisering van die boerdery om risiko's te versprei	9	22.5
3	Liefde vir mense	20	50
4	Om die plaaslewe, -prag ens. met ander te deel	10	25
5	Verdere ontwikkeling van die plaas	7	17.5
6	Om werk te skep	3	7.5
7	Om te voldoen aan die behoefte om toerisme in die omgewing te bevorder	9	22.5
8	Het 'n ekstra huis beskikbaar gehad (instandhouding daarvan)	7	17.5
9	Bemarking en verkope van plaasprodukte	1	2.5
10	Hedendaagse potensiaal van toerisme	1	2.5
11	Oorkoop van 'n reeds gevestigde besigheid	1	2.5
12	Om 'n familie tradisie te laat oorleef en dit met ander te deel (bewaring van geskiedenis)	2	5

*n = verteenwoordigende hoeveelheid wat elke rede ondersteun; *% = persentasie van die studiegroep ($\Sigma 40$)

In 82.5% van die gevalle het respondente by landboutoerisme betrokke geraak met die doel om ekstra inkomste te genereer, hierdie rede word gevolg deur respondente se liefde vir mense (50%) en respondente se behoefte om die plaaslewe, -prag, ensovoorts met ander te deel (25%).

4.2.1.2 Landboutoerisme-aktiwiteite wat in die Tuinroete-gebied aangebied word

Die tipe aktiwiteite wat aangebied word, aktiwiteite eie aan sekere omgewings, die persentasie wat elke aktiwiteit van die totale toerisme-omset per jaar uitmaak, die gewildheid van elke aktiwiteit en die tydperk wat elke aktiwiteit reeds aangebied word, is in hierdie geval ondersoek om 'n oorsig van die landboutoerisme-aktiwiteite wat in die Tuinroete-gebied aangebied word, te kry.

(i) Die tipe landboutoerisme-aktiwiteite wat voorkom

Daar word altesaam 34 verskillende landboutoerisme-aktiwiteite in die Tuinroete-gebied aangebied, soos in Tabel 4.3 aangedui. Volgens literatuur (Roberts en Hall, 2001) kan hierdie aktiwiteite in ses verskillende aktiwiteitskategorieë geplaas word soos aangedui in Tabel 4.4. Verder word daar 13 verskillende kombinasies van hierdie aktiwiteitskategorieë deur respondente in die studiegroep aangebied soos in Tabel 4.5 aangedui word.

Tabel 4.3: Uiteensetting van die verskillende landboutoerisme-aktiwiteite (2002)

No.	Tipe Aktiwiteite	n	%	Verkoop	Nie verkoop	% Omset	Mate van gewildheid	Aantal jare
1.	Wildbesigtiging	2	5	1	1	45	1	11.5
2.	4x4 Roetes	6	15	6	0	29	2	3.99
3.	Staproetes	23	57.5	10	13	5.3	3	2.8
4.	Bergfietsroetes	11	27.5	8	3	4.5	3	3.2
5.	Perdry	11	27.5	9	2	21.46	2	5.4
6.	Padstal	2	5	2	0	20	3	1.67
7.	Gastehuis	25	62.5	25	0	66.4	2	3.93
8.	Self-help woonstelle	16	40	15	1	55.3	1	4.73
9.	Kampeerplesse	10	25	9	1	8.6	3	4.69
10.	Piekniekfasiliteite	10	25	6	4	4	3	3.13
11.	Konferensiefasiliteite	5	12.5	5	0	7.8	3	3.02
12.	Self-pluk geleentheid	2	5	2	0	5	2	5.71
13.	Visvang	6	15	3	3	16.7	2	3.32
14.	Kanoritte	4	10	1	3	2	3	3.63
15.	Aktiewe deelname aan plaaswerk	6	15	2	4	20	3	3.67
16.	Abseiling en rotsklim	2	5	2	0	35	2	1
17.	Trekkerritte	6	15	5	1	10.2	2	3.83
18.	Swemplekke	13	32.5	5	8	5	2	4.67
19.	Vierwiel motorfietse	1	2.5	1	0	5	2	10
20.	Voëlbesigtiging	4	10	0	4	0	3	8.5
21.	Plaasmuseum	1	2.5	1	0	100	3	3
22.	Vetplantbesigtiging	1	2.5	0	1	0	3	1
23.	“Back packers”	1	2.5	0	1	0	3	4
24.	Ou wa-pad op plaas	1	2.5	0	1	0	4	4
25.	Toer deur blommepakstoor	1	2.5	0	1	0	1	4
26.	Pypkarritte	1	2.5	0	1	0	1	4
27.	Wynproe en -verkope	1	2.5	1	0	95	1	11
28.	Kaasproe en -verkope	1	2.5	1	0	100	1	2
29.	Teetuin	1	2.5	1	0	50	1	2
30.	Toer deur blomme kwekery	1	2.5	1	0	30	1	2
31.	Plaaskroeg	1	2.5	1	0	20	2	0.33
32.	Plaasrestaurant	1	2.5	1	0	30	2	0.33
33.	“Animal farm” (diereplaas)	1	2.5	1	0	30	1	6
34.	Teikenskiet	1	2.5	1	0	5	2	1

*n = hoeveelheid respondente betrokke by elke aktiwiteit; *% = persentasie van die studiegroep ($\Sigma 40$);

*verkoop = hoeveelheid repondente wat geld vra vir deelname aan `n aktiwiteit; (Vervolg)

(Tabel 4.3 vervolg)

*nie verkoop = hoeveelheid respondente wat nie geld vra vir deelname aan 'n aktiwiteit; *% Omset = gemiddelde persentasie wat elke aktiwiteit van die toerisme-omset per jaar kan uitmaak; *Mate van gewildheid = (1 = baie gewild, 5 = minder gewild); *Aantal jare = die gemiddelde aantal jare wat elke aktiwiteit reeds aangebied word

In 62.5% van die gevalle het respondente gastehuse op hul plase bedryf en was staproetes (57.5%) en swemplekke (32.5%) onderskeidelik die meer prominente aktiwiteite op die betrokke plase.

Tabel 4.4: Uiteensetting van die verskillende aktiwiteitskategorieë wat voorkom

No.	Aktiwiteitskategorieë	Aktiwiteite
1.	Avontuur-gebaseerde aktiwiteite	4x4 Roetes
		Abseiling en rots klim
		Vierwiel motorfietse
		Pypkar ritte
		Teikenskiet
2.	Natuur-gebaseerde aktiwiteite	Wild besigtiging
		Staproetes
		Bergfietsroetes
		Perdry
		Visvang
		Kanoritte
		Swemplekke
		Voëlbesigtiging
		Vetplantbesigtiging
		Kampeerplekke
		Piekniekfasiliteite
3.	Boerdery-gebaseerde aktiwiteite	Padstal
		Self pluk geleenthede
		Aktiewe deelname aan plaaswerk
		Trekker ritte
		Toer deur blomme pakstoor
		Toer deur blomme kwekery
		"Animal farm" (diereplaas)
4.	Akkommodasie-gebaseerde aktiwiteite	Gastehuis
		Selfhelp woonstelle
		"Back packers"
5.	Kultuur-gebaseerde aktiwiteite	Wynproe en -verkope
		Kaasproe en -verkope
		Teetuin
		Plaaskroeg
		Plaasrestaurant
		Plaasmuseum
		Ou wa-pad op plaas
6.	Konferensie-gebaseerde aktiwiteite	Konferensiefasiliteite

Tabel 4.5: Uiteensetting van die verskillende aktiwiteitskombinasies wat voorkom

No.	Aktiwiteitskombinasies
1.	Akkommodasie-, natuur-, boerdery- en avontuur-gebaseerde aktiwiteite
2.	Akkommodasie-, natuur-, boerdery- en konferensie-gebaseerde aktiwiteite
3.	Akkommodasie-, natuur-, boerdery- en kultuur-gebaseerde aktiwiteite
4.	Akkommodasie-, avontuur- en boerdery-gebaseerde aktiwiteite
5.	Akkommodasie-, natuur- en avontuur-gebaseerde aktiwiteite
6.	Akkommodasie-, natuur- en boerdery-gebaseerde aktiwiteite
7.	Akkommodasie-, natuur- en konferensie-gebaseerde aktiwiteite
8.	Akkommodasie- en boerdery-gebaseerde aktiwiteite
9.	Akkommodasie- en natuur-gebaseerde aktiwiteite
10.	Akkommodasie-gebaseerde aktiwiteite
11.	Akkommodasie-, natuur-, boerdery-, avontuur- en konferensie-gebaseerde aktiwiteite
12.	Kultuur- en boerdery-gebaseerde aktiwiteite
13.	Kultuur-gebaseerde aktiwiteite

(ii) Landboutoerisme-aktiwiteite eie aan streke

Daar kom wel enkele landboutoerisme-aktiwiteite in die Tuinroete-gebied voor wat slegs in sekere omgewings aangebied word, maar as gevolg van die beperkte omvang in die getal respondente wat aan die studie deel geneem het per geografiese area, kan dit nie sinvol spesifiek aan daardie streek gekoppel word nie.

(iii) Die persentasie wat verskillende landboutoerisme-aktiwiteite van die totale toerisme-omset per jaar uitmaak

Soos reeds genoem, kom daar 'n variasie van landboutoerisme-aktiwiteite in die Tuinroete-gebied voor. Die verskillende landboutoerisme-aktiwiteite wat voorkom, dra nie noodwendig tot dieselfde mate by tot die toerisme-omset per jaar nie, soos uit resultate in Tabel 4.3 afgelei kan word. Resultate in Tabel 4.3 dui daarop dat gastehuse, staproetes en self-help woonstelle oor die algemeen deur die meeste respondente aangebied word en kan hieruit 'n gemiddelde bydrae van onderskeidelik 66.4%, 5.3% en 55.3% tot die inkomste uit toerisme per jaar gemaak word.

(iv) Die gewildheid van verskillende landboutoerisme-aktiwiteite

Die mate van gewildheid tussen verskillende aktiwiteite word in resultate uit Tabel 4.3 aangedui. Geen aktiwiteit blyk ongewild (geen aktiwiteit het 'n nommer vyf op die gewildheidsskaal gekry nie) onder toeriste te wees nie.

(v) Die aantal jare wat verskillende landboutoerisme-aktiwiteite reeds aangebied word

Landboutoerisme word reeds vir die afgelope 11.5 jaar lank in die Tuinroete-gebied aangebied. Sekere landboutoerisme-aktiwiteite word reeds baie langer aangebied as ander, soos in resultate uit Tabel 4.3 afgelei kan word met wildbesigtiging (11.5 jaar), vierwiel-motorfietse (11 jaar) en wynproe en -verkope (10 jaar) wat die langste aangebied word.

4.2.1.3 Die omvang van landboutoerisme in die Tuinroete-gebied

Ten einde die omvang van landboutoerisme in die Tuinroete-gebied te bepaal, was dit noodsaaklik om die ligging, grootte van die industrie, afstand vanaf dorpe en hoofroetes, aantal jare betrokke by die aanbied van landboutoerisme, die tipe ondernemingsvorm, bemarkingsmetodes wat gebruik word en die tipe toeriste wat plase besoek, te ondersoek.

(i) Die ligging van landboutoerisme plase in die Tuinroete-gebied

Tabel 4.6 dui die dorpe aan wat in die studiegebied voorkom en hoeveel plase per dorp deel uitmaak van hierdie studie. George omgewing het die meeste plase (12) wat landboutoerisme aanbied, gevolg deur Riversdal en Heidelberg met ag en sewe plase onderskeidelik. In die gevalle van Mosselbaai-, Wildernis- en Sedgfield-omgewings kom slegs een plaas in elke omgewing voor.

Tabel 4.6: Hoeveelheid plase per dorp betrokke by landboutoerisme

No.	Dorpe	n
1.	Heidelberg	7
2.	Riversdal	8
3.	Albertinia	5
4.	Mosselbaai	1
5.	George	12
6.	Wildernis	1
7.	Sedgfield	1
8.	Knysna	2
9.	Plettenbergbaai	3
		= 40 Plase

Die George-omgewing bevat 30% van die respondente in die studiegroep, verder is die meerderheid (67.5%) van die respondente in die George-, Riversdal- en Heidelberg-omgewings geleë. Dorpe wat langs die kus geleë is, soos Mosselbaai, Wildernis, Sedgfield, Knysna en Plettenbergbaai het minder plase wat toerisme-aktiwiteite aanbied as dorpe wat binnelands geleë is, soos Heidelberg, Riversdal, Albertinia en George. Resultate in Tabel 4.6 bewys hierdie stelling.

(ii) Die grootte van die landboutoerisme-industrie in die Tuinroete-gebied

Daar is altesaam 54 boerdery-eenhede in die Tuinroete-gebied wat betrokke is by landboutoerisme.

(iii) Die afstand wat landboutoerisme-plase vanaf dorpe en hoofroetes geleë is

Die gemiddelde afstand wat landboutoerisme-plase vanaf dorpe in die Tuinroete-gebied geleë is, is 21.9 km en vanaf hoofroetes is 9.65 km.

(iv) Die aantal jare wat boere in die Tuinroete-gebied reeds betrokke is by die aanbod van landboutoerisme

Die respondent wat toerisme die langste aanbied, bied dit al vir die afgelope 11.5 jaar lank aan en die respondent wat dit die kortste aanbied, bied dit slegs vir die afgelope 4 maande aan. Die gemiddelde van die studiegroep is reeds vir die afgelope 4.24 jaar betrokke by die aanbod van landboutoerisme.

(v) Die tipe ondernemingsvorme waarvolgens landboutoerisme-vertakkings bedryf word

Oor die algemeen (72.5%) bedryf respondente die toerisme-vertakking op hul plase as 'n eenmansaak gevolg deur 17.5% van die respondente wat dit as 'n privaat maatskappy bedryf. Vyf persent bedryf dit as 'n vennootskap, 2.5% bedryf dit as 'n beslote korporasie en die orige 2.5% bedryf dit as 'n trust.

(vi) Bemerkingsmetodes wat deur die studiegroep gebruik word

Daar is vasgestel dat boere in die Tuinroete-gebied van 'n variasie bemerkingsmetodes gebruik maak om die landboutoerisme-vertakking op hulle plase te bemark, soos in resultate uit Tabel 4.7 gesien kan word.

Tabel 4.7: Die bemarkingsmetodes wat deur respondente gebruik word

No.	Bemarkingsmetodes	n	%	Sukksesvolheid
1.	Woord van mond	40	100	2
2.	Eie brosjures	36	90	2
3.	Plaaslike toerismeburo brosjure	35	87.5	3
4.	Internet – eie webblad	13	32.5	3
5.	Internet – koppel met ander webblad	10	25	3
6.	Internet advertensies	2	5	4
7.	Uitstalling by skoue	7	17.5	3
8.	Radio advertensies	3	7.5	4
9.	Koerant advertensies	6	15	4
10.	Tydskrif advertensies	10	25	2
11.	Plakkate	2	5	4
12.	Ander	6	15	4

*n = hoeveelheid respondente wat van elke metode gebruik maak; *% = persentasie van die studiegroep ($\Sigma 40$); *Sukksesvolheid = gemiddelde suksesvolheid van elke metode (1 = uiters suksesvol, 5 = nie so suksesvol)

Al die respondente beweer dat woord van mond die mees suksesvolle bemarkingsmetode is gevolg deur die gebruik van eie brosjures (90%) en plaaslike toerismeburo-brosjures (87.5%). 'n Groot persentasie (57.5%) van die respondente maak van internet gebaseerde bemarkingsmetodes gebruik.

(vii) Die tipe toeriste (binneland of buiteland) wat landboutoerisme-plase in die Tuinroete-gebied besoek

Die Tuinroete-gebied word deur binnelandse toeriste sowel as buitelandse toeriste besoek. In 55% van die gevalle word plase hoofsaaklik deur binnelandse toeriste besoek gevolg deur 25% van die gevalle waar plase deur ewe veel binnelandse sowel as buitelandse toeriste besoek word en deur 20% van die gevalle waar plase hoofsaaklik deur buitelandse toeriste besoek word.

4.2.2 Bydrae van landboutoerisme in die Tuinroete-gebied

Die bydrae van landboutoerisme is op beide mikro- en makro-vlak in die Tuinroete-gebied bepaal.

4.2.2.1 Mikro-bydrae

Mikro-bydrae verwys na die bydrae van landboutoerisme tot die boerdery. Daar is gefokus op landboutoerisme se bydrae tot die boerdery-inkomste.

(i) Boerdery-inkomste

Die persentasie wat landboutoerisme van die boerdery-omset per jaar uitmaak, is ondersoek. Hoewel 'n beter maatstaf die bydrae tot die Netto Boerdery Inkomste of selfs Boerderywins is, is dit nie maklik bekombaar nie weens die konfidensialiteit van sulke inligting en die sensitiwiteit van respondente in terme van winste wat gemaak word. Derhalwe is besluit om te fokus op die bydrae tot bruto omset.

(a) Persentasie van die totale boerdery-omset

Landboutoerisme in die Tuinroete-gebied kan gemiddeld 'n bydrae van 33.33% tot 'n boerdery se totale omset per jaar lewer. Die meerderheid (67.5%) van die respondente beweer dat landboutoerisme minder as 30% (tussen 2% en 30%) van hul jaarlikse boerdery omset uitmaak, 5% tussen 30% - 50% van hulle jaarlikse boerdery-omset, 25% tussen 80% - 100% en 2.5% vra nie geld vir deelname aan landboutoerisme-aktiwiteite op hul plase nie, en gevolglik word geen direkte bydrae tot omset gelever nie.

Soos reeds gemeld, bied die meerderheid (72.5%) van die respondente landboutoerisme-aktiwiteite aan om hul boerdery te ondersteun. Landboutoerisme maak tussen 2% - 50% van hul totale boerdery-omset per jaar uit. 'n Verdere 25% van die respondente bied landboutoerisme as hoof vertakking aan en beoefen boerdery-aktiwiteite om die landboutoerisme-vertakking aan te vul. Toerisme maak tussen 80% - 100% van hul totale boerdery-omset per jaar uit en die orige 2.5% van die respondente bied landboutoerisme bloot aan uit die liefde vir mense en die behoefte om die lewe en natuurskoon op hul plase met ander te deel.

4.2.2.2 Makro-bydrae

Makro-bydrae verwys na die sosio-ekonomiese bydrae van landboutoerisme tot die platteland.

(i) Sosio-ekonomiese bydrae van landboutoerisme tot die platteland

Daar is gefokus op landboutoerisme se bydrae tot infrastruktuur-ontwikkeling, werkskepping, opleiding en behuising. Elk van bogenoemde word vervolgens bespreek.

(a) Infrastruktuur-ontwikkeling

Van die 40 respondente, wat deel uitmaak van hierdie studie, het 40% nuwe infrastruktuur geskep om toerisme op hul plase te akkommodeer en 12.5% gedeeltelike infrastruktuur. Die orige 47.5% het gebruik gemaak van reeds beskikbare infrastruktuur.

(b) Werkskepping

Landboutoerisme in die Tuinroete-gebied het tot dusver werk geskep aan 58 mense, waarvan 13.79% mans is en 86.21% vrouens, soos in resultate uit Tabel 4.8 afgelei kan word.

Tabel 4.8: Die tipe persone aan wie werk verskaf is

No.	Tipe Persoon	n	Mans	Vrouens	Respondente
1.	Arbeiders	25	5	20	11
2.	Vrou	25	0	25	25
3.	Dogters	2	0	2	2
4.	Seuns	2	2	0	2
5.	Familie	3	1	2	2
6.	Spesiaal aangestelde bestuurder	1	0	1	1
		= 58	= 8	= 50	

*n = hoeveelheid werk wat geskep is deur landboutoerisme; *Mans = hoeveelheid mans aan wie werk verskaf is; *Vrouens = hoeveelheid vrouens aan wie werk verskaf is; *Respondente = hoeveelheid respondente wie werk verskaf het aan die verteenwoordigende persone

Werk is hoofsaaklik aan arbeiders en boervrouens verskaf. Ietwat meer as 'n kwart (27.5%) van die respondente het ekstra arbeiders aangestel.

(c) Opleiding

Van die 40 respondente uit die studiegroep is daar 27.5% wat die een of ander tipe opleiding aan algemene plaasarbeiders vir toerisme doeleindes verskaf het. Van die 27.5% respondente wat addisionele arbeiders aangestel het vir toerisme-doeleindes, is daar slegs 20% wat die een of ander tipe opleiding verskaf het aan daardie arbeiders.

(d) Behuising

Van die 27.5% respondente wat ekstra arbeiders aangestel het vir toerisme-doeleindes, is daar 36.36% wat behuising aan daardie arbeiders verskaf. Van hierdie 27.5% respondente is daar

36.36% wat behuising verskaf aan afhanklikes (18 afhanklikes) van die arbeiders wat addisioneel aangestel is vir toerisme doeleindes.

4.3 Afdeling B: Statistiese ontledings

Nadat data deur middel van die vraelys ingesamel en ontleed is, het die vermoede ontstaan dat sekere veranderlikes wat ondersoek is (sien Figuur 3.1 en 3.2) 'n moontlike invloed op mekaar mag hê. Dit het daartoe gelei dat sekere verbande ondersoek is deur middel van statistiese ontledings. Soos in Hoofstuk 3 bespreek, is kwalitatiewe aspekte ontleed deur middel van die Chi-kwadraattoets en kwantitatiewe aspekte met die Pearson korrelasiekoëfisiënt en regressievergelykings in gevalle waar korrelasies gevind is. Gebeurlikheidstabelle toon die waargenome frekwensies aan van die verskillende veranderlikes waarvan die verbande ondersoek is. Hierdie gebeurlikheidstabelle word aangebied in Tabelle 4.9 tot 4.64 van hierdie Afdeling.

4.3.1 Die gemiddelde ouderdom van boere en bestuurders betrokke by landboutoerisme

Daar is vermoed dat die ouderdom van die persone betrokke by die behartiging van landboutoerisme-vertakkings 'n moontlike invloed op die landboutoerisme-aktiwiteite (aantal aktiwiteite, tipe aktiwiteitskategorieë, aantal aktiwiteitskategorieë en tipe aktiwiteitskombinasies) wat aangebied word, mag hê. Ouer mense en jonger mense se bereidwilligheid om risiko's te neem verskil, sowel as hul denkwyses en prioriteite. Ouer mense is ook moontlik meer besigheidsgeïntereerd as in die geval van jonger mense. Statistiese ontledings is gedoen om te toets of die bogenoemde veranderlikes enigsins 'n invloed op mekaar het. Tydens statistiese ontledings is daar geen statisties-betekenisvolle verbande tussen bogenoemde veranderlikes gevind nie, getoon in Tabelle 4.9 tot 4.12.

Tabel 4.9: Die frekwensies van ouderdom van persone betrokke by landboutoerisme en aantal landboutoerisme-aktiwiteite

Aantal Aktiwiteite		Ouderdom (jaar)					Totaal
		20 – 30	30 – 40	40 – 50	50 – 60	60+	
1	n	0	1	1	3	3	8
	%	0.00	2.50	2.50	7.50	7.50	20.00
2	n	0	2	2	0	1	5
	%	0.00	5.00	5.00	0.00	2.50	12.50
3	n	0	0	2	0	1	3
	%	0.00	0.00	5.00	0.00	2.50	7.50
4	n	0	0	3	0	2	5
	%	0.00	0.00	7.50	0.00	5.00	12.50
5	n	1	0	1	3	2	7
	%	2.50	0.00	2.50	7.50	5.00	17.50
6	n	0	1	1	1	0	3
	%	0.00	2.50	2.50	2.50	0.00	7.50
7	n	0	0	1	1	0	2
	%	0.00	0.00	2.50	2.50	0.00	5.00
8	n	0	0	0	1	1	2
	%	0.00	0.00	0.00	2.50	2.50	5.00
9	n	0	1	0	1	0	2
	%	0.00	2.50	0.00	2.50	0.00	5.00
10	n	1	0	1	0	0	2
	%	2.50	0.00	2.50	0.00	0.00	5.00
11	n	1	0	0	0	0	1
	%	2.50	0.00	0.00	0.00	0.00	2.50
Totaal		3	5	12	10	10	40
%		7.50	12.50	30.00	25.00	25.00	100.00

Die waargenome frekwensies en proporsies van die ouderdom van die persone betrokke by landboutoerisme en die aantal landboutoerisme-aktiwiteite wat aangebied word, word in Tabel 4.9 aangedui. Daar is geen statisties betekenisvolle ($p = 0.2533$) verband tussen die ouderdom van die persone betrokke by landboutoerisme en die aantal landboutoerisme-aktiwiteite wat aangebied word, gevind nie. Die meerderheid (30%) van die persone betrokke by landboutoerisme is tussen 40 en 50 jaar oud en hulle bied oor die algemeen vier verskillende aktiwiteite aan. \n Variasie van aantal aktiwiteite word deur die hele studiegroep aangebied, maar 70% van die studiegroep bied vyf of minder aktiwiteite aan.

Tabel 4.10: Die frekwensies van ouderdom van persone betrokke by landboutoerisme en tipe aktiwiteitskategorieë

Tipe Kategorieë	Ouderdom (jaar)					Totaal
	20 – 30	30 – 40	40 – 50	50 – 60	60+	
Akkommodasie n	3	5	10	9	10	37
%	2.97	4.95	9.90	8.91	9.90	36.63
Avontuur n	3	1	2	1	1	8
%	2.97	0.99	1.98	0.99	0.99	7.92
Boerdery n	2	3	7	2	3	17
%	1.98	2.97	6.93	1.98	2.97	16.83
Konferensie n	1	0	1	2	1	5
%	0.99	0.00	0.99	1.98	0.99	4.95
Kultuur n	0	1	2	2	1	6
%	0.00	0.99	1.98	1.98	0.99	5.94
Natuur n	3	3	9	7	6	28
%	2.97	2.97	8.91	6.93	5.94	27.72
TOTAAL	12	13	31	23	22	101
%	11.88	12.87	30.69	22.77	21.78	100.00

Die waargenome frekwensies en proporsies van die persone betrokke by landboutoerisme en die tipe aktiwiteitskategorieë wat aangebied word, word in Tabel 4.10 aangedui. Daar is geen statisties betekenisvolle verband ($p = 0.9351$) tussen die ouderdom van die persone betrokke by landboutoerisme en die tipe aktiwiteitskategorieë wat aangebied word, gevind nie. 'n Variasie van verskillende aktiwiteitskategorieë word deur die studiegroep aangebied. Respondente bied hoofsaaklik akkommodasie-gebaseerde aktiwiteite (36.63%) aan, gevolg deur natuur-gebaseerde aktiwiteite (27.72%) en boerdery-gebaseerde aktiwiteite (16.83%), onderskeidelik.

Tabel 4.11: Die frekwensies van ouderdom van persone betrokke by landboutoerisme en aantal aktiwiteitskategorieë

Aantal Kategorieë	Ouderdom (jaar)					Totaal
	20 – 30	30 – 40	40 – 50	50 – 60	60+	
1	0	1	1	3	3	8
n	0.00	2.50	2.50	7.50	7.50	20.00
2	0	2	5	2	4	13
n	0.00	5.00	12.50	5.00	10.00	32.50
3	1	0	4	4	1	10
n	2.50	0.00	10.00	10.00	2.50	25.00
4	1	2	2	1	2	8
n	2.50	5.00	5.00	2.50	5.00	20.00
5	1	0	0	0	0	1
n	2.50	0.00	0.00	0.00	0.00	2.50
Totaal	3	5	12	10	10	40
%	7.50	12.50	30.00	25.00	25.00	100.00

Die waargenome frekwensies en proporsies van die persone betrokke by landboutoerisme en die aantal aktiwiteitskategorieë wat aangebied word, word in Tabel 4.11 aangedui. Daar is geen statisties betekenisvolle ($p = 0.1408$) verband tussen die ouderdom van die persone betrokke by landboutoerisme en die aantal aktiwiteitskategorieë wat aangebied word, gevind nie. 'n Variasie van aantal aktiwiteitskategorieë word deur die hele studiegroep aangebied, maar die meerderheid respondente bied hoofsaaklik twee (32.5%) verskillende aktiwiteitskategorieë aan.

Tabel 4.12: Die frekwensies van ouderdom van persone betrokke by landboutoerisme en tipe aktiwiteitskombinasies

Tipe Aktiwiteits- kombinasies		Ouderdom (jaar)					Totaal
		20 – 30	30 – 40	40 – 50	50 – 60	60+	
1	n	1	1	2	0	0	4
	%	2.50	2.50	5.00	0.00	0.00	10.00
2	n	0	0	0	0	1	1
	%	0.00	0.00	0.00	0.00	2.50	2.50
3	n	0	1	0	1	1	3
	%	0.00	2.50	0.00	2.50	2.50	7.50
4	n	0	0	0	0	1	1
	%	0.00	0.00	0.00	0.00	2.50	2.50
5	n	1	0	0	1	0	2
	%	2.50	0.00	0.00	2.50	0.00	5.00
6	n	0	0	3	1	0	4
	%	0.00	0.00	7.50	2.50	0.00	10.00
7	n	0	0	1	2	0	3
	%	0.00	0.00	2.50	5.00	0.00	7.50
8	n	0	1	1	0	0	2
	%	0.00	2.50	2.50	0.00	0.00	5.00
9	n	0	1	3	2	4	10
	%	0.00	2.50	7.50	5.00	10.00	25.00
10	n	0	1	0	2	3	6
	%	0.00	2.50	0.00	5.00	7.50	15.00
11	n	1	0	0	0	0	1
	%	2.50	0.00	0.00	0.00	0.00	2.50
12	n	0	0	1	0	0	1
	%	0.00	0.00	2.50	0.00	0.00	2.50
13	n	0	0	1	1	0	2
	%	0.00	0.00	2.50	2.50	0.00	5.00
Totaal		3	5	12	10	10	40
%		7.50	12.50	30.00	25.00	25.00	100.00

Die waargenome frekwensies en proporsies van die persone betrokke by landboutoerisme en die tipe aktiwiteitskombinasies wat aangebied word, word in Tabel 4.12 aangedui. Daar is geen statisties betekenisvolle ($p = 0.2742$) verband tussen die ouderdom van die persone betrokke by landboutoerisme en die tipe aktiwiteitskombinasies wat aangebied word, gevind nie. Verskeie tipe aktiwiteitskombinasies word deur die studiegroep aangebied, maar die meerderheid (25%) van die respondente bied aktiwiteitskombinasie nommer nege (akkommodasie- en natuur gebaseerde aktiwiteite) aan gevolg deur aktiwiteitskombinasie nommer tien (akkommodasie gebaseerde aktiwiteite).

4.3.2 Die tipe persoon/persone betrokke by die behartiging van landboutoerisme vertakkings

Daar is vermoed dat die tipe persoon/persone wat betrokke is by die behartiging van landboutoerisme-vertakkings, `n moontlike invloed op die landboutoerisme-aktiwiteite (aantal aktiwiteite, tipe aktiwiteitskategorieë, aantal aktiwiteitskategorieë en tipe aktiwiteitskombinasies) wat aangebied word, mag hê. Persone direk betrokke by die boerdery het nie noodwendig soveel tyd tot hul beskikking om aan die landboutoerisme-vertakking te spandeer as persone wat slegs by die landboutoerisme-vertakking betrokke is nie. Mans is moontlik ook oor die algemeen nie so kreatief soos vrouens nie. Statistiese ontledings is gedoen om te toets of die bogenoemde veranderlikes enigsins `n invloed op mekaar het. Geen statistiese betekenisvolle verbande tussen bogenoemde veranderlikes is egter gevind nie, getoon in Tabele 4.13 tot 4.16.

Tabel 4.13: Die frekwensies van tipe persone wat die toerisme-vertakking behartig en aantal aktiwiteite

Aantal aktiwiteite		Tipe persoon									
		Self	Vrou	Ander familie	Plaasbestuurder	Spesiaal aangestelde bestuurder vir toerisme	Self en eggenoot	Self, dogter, seun	Eggenoot, dogter, seun	Self, eggenoot en familielid	TOTAAL
1	n	2	4	0	0	0	2	0	0	0	8
	%	5.00	10.00	0.00	0.00	0.00	5.00	0.00	0.00	0.00	20.00
2	n	1	1	0	0	0	1	0	1	1	5
	%	2.50	2.50	0.00	0.00	0.00	2.50	0.00	2.50	2.50	12.50
3	n	0	1	1	0	0	1	0	0	0	3
	%	0.00	2.50	2.50	0.00	0.00	2.50	0.00	0.00	0.00	7.50
4	n	2	1	0	0	0	1	1	0	0	5
	%	5.00	2.50	0.00	0.00	0.00	2.50	2.50	0.00	0.00	12.50
5	n	1	2	0	0	1	3	0	0	0	7
	%	2.50	5.00	0.00	0.00	2.50	7.50	0.00	0.00	0.00	17.50
6	n	1	2	0	0	0	0	0	0	0	3
	%	2.50	5.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	7.50
7	n	1	0	0	0	0	1	0	0	0	2
	%	2.50	0.00	0.00	0.00	0.00	2.50	0.00	0.00	0.00	5.00
8	n	1	0	0	0	0	1	0	0	0	2
	%	2.50	0.00	0.00	0.00	0.00	2.50	0.00	0.00	0.00	5.00
9	n	1	0	0	0	0	1	0	0	0	2
	%	2.50	0.00	0.00	0.00	0.00	2.50	0.00	0.00	0.00	5.00
10	n	0	1	0	1	0	0	0	0	0	2
	%	0.00	2.50	0.00	2.50	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	5.00
11	n	0	0	0	0	0	1	0	0	0	1
	%	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	2.50	0.00	0.00	0.00	2.50
Totaal		10	12	1	1	1	12	1	1	1	40
%		25.00	30.00	2.50	2.50	2.50	30.00	2.50	2.50	2.50	100.00

Die waargenome frekwensies en proporsies van die tipe persoon/persone wat die toerisme-vertakking behartig en die aantal aktiwiteite wat aangebied word, word in Tabel 4.13 aangedui. Daar is geen statisties betekenisvolle ($p = 0.7590$) verband tussen die tipe persoon/persone wat die toerisme-vertakking behartig en die aantal aktiwiteite wat aangebied word, gevind nie. Oor die algemeen is dit die boer se vrou (30%) of beide die boer en sy vrou (30%) wat betrokke is by die aanbied van toerisme-vertakkings. Hierdie twee groepe bied 'n groot variasie (tussen een en 11 aktiwiteite) van verskillende hoeveelhede aktiwiteite aan soos getoon in bogenoemde tabel.

Tabel 4.14: Die frekwensies van tipe persone wat die toerisme-vertakking behartig en tipe aktiwiteitskategorieë

Tipe Kategorieë	Tipe persoon									TOTAAL
	Self	Vrou	Ander familie	Plaasbestuurder	Spesiaal aangestelde bestuurder vir toerisme	Self en eggenoot	Self, dogter, seun	Eggenoot, dogter, seun	Self, eggenoot en familielid	
Akkommodasie n %	10 9.90	10 9.90	1 0.99	1 0.99	1 0.99	12 11.88	1 0.99	0 0.00	1 0.99	37 36.63
Avontuur n %	3 2.97	1 0.99	0 0.00	1 0.99	0 0.00	3 2.97	0 0.00	0 0.00	0 0.00	8 7.92
Boerdery n %	3 2.97	7 6.93	0 0.00	1 0.99	0 0.00	5 4.95	0 0.00	1 0.99	0 0.00	17 16.83
Konferensie n %	1 0.99	0 0.00	0 0.00	0 0.00	0 0.00	4 3.96	0 0.00	0 0.00	0 0.00	5 4.95
Kultuur n %	0 0.00	4 3.96	0 0.00	0 0.00	0 0.00	1 0.99	0 0.00	1 0.99	0 0.00	6 5.94
Natuur n %	7 6.93	7 6.93	1 0.99	1 0.99	1 0.99	9 8.91	1 0.99	0 0.00	1 0.99	28 27.72
TOTAAL %	24 23.76	29 28.71	2 1.98	4 3.96	2 1.98	34 33.66	2 1.98	2 1.98	2 1.98	101 100.00

Die waargenome frekwensies en proporsies van die tipe persoon/persone wat die toerisme-vertakking behartig en die tipe aktiwiteitskategorieë wat aangebied word, word in Tabel 4.14 aangedui. Daar is geen statisties betekenisvolle ($p = 0.9021$) verband tussen die tipe persoon/persone wat die toerisme-vertakking behartig en die tipe aktiwiteitskategorieë wat aangebied word, gevind nie. Dit is weereens die boer se vrou (28.71%) of beide die boer en sy vrou (33.66%) wat betrokke is by die aanbied van die toerisme-vertakking. Hierdie twee groepe bied 'n variasie (tussen akkommodasie- en natuur-gebaseerde aktiwiteite) van tipe aktiwiteitskategorieë aan.

Tabel 4.15: Die frekwensies van tipe persone wat die toerisme vertakking behartig en aantal aktiwiteitskategorieë

Aantal kategorieë	Tipe persoon									
	Self	Vrou	Ander familie	Plaasbestuurder	Spesiaal aangestelde bestuurder	Self en eggenoot	Self, dogter, seun	Eggenoot, dogter, seun	Self, eggenoot en familielid	TOTAAL
1 n %	2 5.00	4 10.00	0 0.00	0 0.00	0 0.00	2 5.00	0 0.00	0 0.00	0 0.00	8 20.00
2 n %	3 7.50	2 5.00	1 2.50	0 0.00	1 2.50	3 7.50	1 2.50	1 2.50	1 2.50	13 32.50
3 n %	4 10.00	3 7.50	0 0.00	0 0.00	0 0.00	3 7.50	0 0.00	0 0.00	0 0.00	10 25.00
4 n %	1 2.50	3 7.50	0 0.00	1 2.50	0 0.00	3 7.50	0 0.00	0 0.00	0 0.00	8 20.00
5 n %	0 0.00	0 0.00	0 0.00	0 0.00	0 0.00	1 2.50	0 0.00	0 0.00	0 0.00	1 2.50
Totaal %	10 25.00	12 30.00	1 2.50	1 2.50	1 2.50	12 30.00	1 2.50	1 2.50	1 2.50	40 100.00

Die waargenome frekwensies en proporsies van die tipe persoon/persone wat die toerisme vertakking behartig en die aantal aktiwiteitskategorieë wat aangebied word, word in Tabel 4.15 aangedui. Daar is geen statisties betekenisvolle ($p = 0.9410$) verband tussen die tipe persoon/persone wat die toerisme-vertakking behartig en die aantal aktiwiteitskategorieë wat aangebied word, gevind nie. \n Variasie van aktiwiteitskategorieë word in bogenoemde tabel aangebied, maar oor die algemeen bied respondente twee (32.5%) of drie (25%) verskillende aktiwiteitskategorieë aan.

Tabel 4.16: Die frekwensies van tipe persone wat die toerisme-vertakking behartig en tipe aktiwiteitskombinasies

Aktiwiteitskombinasies		Tipe persoon									TOTAAL
		Self	Vrou	Ander familie	Plaasbestuurder	Spesiaal aangestelde bestuurder vir toerisme	Self en eggenoot	Self, dogter, seun	Eggenoot, dogter, seun	Self, eggenoot en familielid	
1	n %	1 2.50	1 2.50	0 0.00	1 2.50	0 0.00	1 2.50	0 0.00	0 0.00	0 0.00	4 10.00
2	n %	0 0.00	0 0.00	0 0.00	0 0.00	0 0.00	1 2.50	0 0.00	0 0.00	0 0.00	1 2.50
3	n %	0 0.00	2 5.00	0 0.00	0 0.00	0 0.00	1 2.50	0 0.00	0 0.00	0 0.00	3 7.50
4	n %	1 2.50	0 0.00	0 0.00	0 0.00	0 0.00	0 0.00	0 0.00	0 0.00	0 0.00	1 2.50
5	n %	1 2.50	0 0.00	0 0.00	0 0.00	0 0.00	1 2.50	0 0.00	0 0.00	0 0.00	2 5.00
6	n %	1 2.50	3 7.50	0 0.00	0 0.00	0 0.00	0 0.00	0 0.00	0 0.00	0 0.00	4 10.00
7	n %	1 2.50	0 0.00	0 0.00	0 0.00	0 0.00	2 5.00	0 0.00	0 0.00	0 0.00	3 7.50
8	n %	0 0.00	1 2.50	0 0.00	0 0.00	0 0.00	1 2.50	0 0.00	0 0.00	0 0.00	2 5.00
9	n %	3 7.50	1 2.50	1 2.50	0 0.00	1 2.50	2 5.00	1 2.50	0 0.00	1 2.50	10 25.00
10	n %	2 5.00	2 5.00	0 0.00	0 0.00	0 0.00	2 5.00	0 0.00	0 0.00	0 0.00	6 15.00
11	n %	0 0.00	0 0.00	0 0.00	0 0.00	0 0.00	1 2.50	0 0.00	0 0.00	0 0.00	1 2.50
12	n %	0 0.00	0 0.00	0 0.00	0 0.00	0 0.00	0 0.00	0 0.00	1 2.50	0 0.00	1 2.50
13	n %	0 0.00	2 5.00	0 0.00	0 0.00	0 0.00	0 0.00	0 0.00	0 0.00	0 0.00	2 5.00
Totaal %		10 25.00	12 30.00	1 2.50	1 2.50	1 2.50	12 30.00	1 2.50	1 2.50	1 2.50	40 100.00

Die waargenome frekwensies en proporsies van die tipe persoon/persone wat die toerisme-vertakking behartig en die tipe aktiwiteitskombinasies wat aangebied word, word in Tabel 4.16 aangedui. Daar is geen statisties betekenisvolle ($p = 0.7767$) verband tussen die tipe persoon/persone wat die toerisme-vertakking behartig en die tipe aktiwiteitskombinasies wat aangebied word, gevind nie. Aktiwiteitskombinasie nommer nege (akkommodasie en natuur

gebaseerde aktiwiteite) word oor die algemeen (25%) aangebied deur alle bedryfspersone, behalwe deur plaasbestuurders.

4.3.3 Die opleidingsvlak van die persoon/persone betrokke by die behartiging van die landboutoerisme-vertakking

Daar is vermoed dat die opleidingsvlak van persone betrokke by die behartiging van landboutoerisme-vertakkings 'n moontlike invloed op die landboutoerisme-aktiwiteite (aantal aktiwiteite, tipe aktiwiteitskategorieë, aantal aktiwiteitskategorieë en tipe aktiwiteitskombinasies) wat aangebied word, mag hê, omdat persone met tersiêre opleiding se denkwyse en vermoëns in die algemeen beter en meer ontwikkelde geag word as persone met sekondêre opleiding. Statistiese ontledings is gedoen om te toets of die bogenoemde veranderlikes enigsins 'n invloed op mekaar het, getoon in Tabelle 4.17 tot 4.20. Tydens statistiese ontledings is daar een geval van 'n statisties betekenisvolle ($p = 0.0728$) verband tot 'n relatiewe mate gevind tussen die opleidingstatus van persone betrokke by die behartiging van die landboutoerisme-vertakking en die tipe aktiwiteitskategorieë wat aangebied word.

Tabel 4.17: Die frekwensies van die opleidingsvlak van persone wat die landboutoerisme-vertakking behartig en aantal aktiwiteite

Aantal Aktiwiteite		Opleidingsvlak		TOTAAL
		Matriek	Tersiër	
1	n	3	5	8
	%	7.50	12.50	20.00
2	n	0	5	5
	%	0.00	12.50	12.50
3	n	2	1	3
	%	5.00	2.50	7.50
4	n	2	3	5
	%	5.00	7.50	12.50
5	n	3	4	7
	%	7.50	10.00	17.50
6	n	0	3	3
	%	0.00	7.50	7.50
7	n	1	1	2
	%	2.50	2.50	5.00
8	n	1	1	2
	%	2.50	2.50	5.00
9	n	0	2	2
	%	0.00	5.00	5.00
10	n	1	1	2
	%	2.50	2.50	5.00
11	n	1	0	1
	%	2.50	0.00	2.50
TOTAAL		14	26	40
%		35.00	65.00	100.00

Die waargenome frekwensies en proporsies van die opleidingsvlak van die tipe persoon/persone wat die landboutoerisme-vertakking behartig en die aantal aktiwiteite wat aangebied word, word in Tabel 4.17 aangedui. Daar is geen statisties betekenisvolle ($p = 0.4924$) verband tussen die tipe persoon/persone wat die toerisme-vertakking behartig se opleidingsvlak en die aantal aktiwiteite wat aangebied word gevind nie. In 65% van die gevalle het respondente wel naskoolse opleiding. 'n Verskeidenheid van aantal aktiwiteite (tussen een en 11) word deur beide groepe aangebied. In die groep respondente wat slegs matriek as hoogste kwalifikasie het, word tot soveel as 11 aktiwiteite aangebied terwyl die ander groep wat naskoolse opleiding ontvang het tot soveel as 10 aktiwiteite aanbied.

Tabel 4.18: Die frekwensies van die opleidingsvlak van persone wat die landboutoerisme-vertakking behartig en tipe aktiwiteitskategorieë

Tipe Kategorieë		Opleidingsvlak		TOTAAL
		Matriek	Tersiër	
Akkommodasie	n %	14 13.86	23 22.77	37 36.63
Avontuur	n %	5 4.95	3 2.97	8 7.92
Boerdery	n %	5 4.95	12 11.88	17 16.83
Konferensie	n %	4 3.96	1 0.99	5 4.95
Kultuur	n %	0 0.00	6 5.94	6 5.94
Natuur	n %	10 9.90	18 17.82	28 27.72
TOTAAL	%	38 37.62	63 62.38	101 100.00

Die waargenome frekwensies en proporsies van die opleidingsvlak van die tipe persoon/persone wat die landboutoerisme-vertakking behartig en die tipe aktiwiteitskategorieë wat aangebied word, word in Tabel 4.18 aangedui. Daar is tot 'n mate 'n statisties betekenisvolle ($p = 0.0728$) verband tussen die tipe persoon/persone wat die toerisme-vertakking behartig se opleidingsvlak en die tipe aktiwiteitskategorieë wat aangebied word, gevind. 'n Variasie (tussen akkommodasie- en natuurgebaseerde aktiwiteite) van die tipe aktiwiteitskategorieë wat voorkom, word deur beide groepe aangebied. Beide van die twee groepe respondente bied hoofsaaklik akkommodasie-gebaseerde aktiwiteite aan. Verskeie respondente met naskoolse opleiding bied ook boerdery- of natuur-gebaseerde aktiwiteite aan.

Tabel 4.19: Die frekwensies van die opleidingsvlak van persone wat die landboutoerisme-vertakking behartig en aantal aktiwiteitskategorieë

Aantal Kategorieë	Opleidingsvlak		TOTAAL
	Matriek	Tersiër	
1 n %	3 7.50	5 12.50	8 20.00
2 n %	3 7.50	10 25.00	13 32.50
3 n %	4 10.00	6 15.00	10 25.00
4 n %	3 7.50	5 12.50	8 20.00
5 n %	1 2.50	0 0.00	1 2.50
TOTAAL %	14 35.00	26 65.00	40 100.00

Die waargenome frekwensies en proporsies van die opleidingsvlak van die tipe persoon/persone wat die landboutoerisme-vertakking behartig en die aantal aktiwiteitskategorieë wat aangebied word, word in Tabel 4.19 aangedui. Daar is geen statisties betekenisvolle ($p = 0.5878$) verband tussen die persoon/persone wat die toerisme-vertakking behartig se opleidingsvlak en die aantal aktiwiteitskategorieë wat aangebied word gevind nie. 'n Variasie (tussen een en vyf) van aktiwiteitskategorieë word deur beide groepe aangebied. Respondente wat slegs matriek as hoogste kwalifikasie het, bied, tot soveel as vyf verskillende aktiwiteitskategorieë aan terwyl die ander groep wat naskoolse opleiding ontvang het slegs tot vier verskillende aktiwiteitskategorieë aanbied.

Tabel 4.20: Die frekwensies van die opleidingsvlak van persone wat die landboutoerisme-vertakking behartig en tipe aktiwiteitskombinasies

Aktiwiteits-kombinasies		Opleidingsvlak		TOTAAL
		Matriek	Tersiër	
1	n %	2 5.00	2 5.00	4 10.00
2	n %	1 2.50	0 0.00	1 2.50
3	n %	0 0.00	3 7.50	3 7.50
4	n %	1 2.50	0 0.00	1 2.50
5	n %	1 2.50	1 2.50	2 5.00
6	n %	0 0.00	4 10.00	4 10.00
7	n %	2 5.00	1 2.50	3 7.50
8	n %	0 0.00	2 5.00	2 5.00
9	n %	3 7.50	7 17.50	10 25.00
10	n %	3 7.50	3 7.50	6 15.00
11	n %	1 2.50	0 0.00	1 2.50
12	n %	0 0.00	1 2.50	1 2.50
13	n %	0 0.00	2 5.00	2 5.00
TOTAAL %		14 35.00	26 65.00	40 100.00

Die waargenome frekwensies en proporsies van die opleidingsvlak van die tipe persoon/persone wat die landboutoerisme-vertakking behartig en die tipe aktiwiteitskombinasies wat aangebied word, word in Tabel 4.20 aangedui. Daar is geen statisties betekenisvolle ($p = 0.2610$) verband tussen die opleidingsvlak van die tipe persoon/persone wat die toerisme-vertakking behartig en die tipe aktiwiteitskombinasies wat aangebied word gevind nie. In 65% van die gevalle het respondente tersiêre opleiding ontvang en 35% slegs opleiding tot matriek. Respondente met

naskoolse opleiding bied ook die meeste variasies (tussen een en 13) van aktiwiteitskombinasies aan.

4.3.4 Die gemiddelde grootte van plase betrokke by die aanbod van landboutoerisme-vertakkings

Daar is vermoed dat die grootte van 'n plaas moontlik 'n invloed op die aantal landboutoerisme aktiwiteite wat aangebied word, mag hê. Groter plase is veronderstel om meer hulpbronne tot beskikking te hê vir landboutoerisme-doeleindes as kleiner plase en is dus veronderstel om 'n groter verskeidenheid landboutoerisme-aktiwiteite aan te bied as kleiner plase. 'n Statistiese ontleding is gedoen om die verband tussen plaasgrootte en die aantal landboutoerisme-aktiwiteite wat aangebied word, te toets, getoon in Tabel 4.21 (a). Geen statisties betekenisvolle verbande is gevind tydens hierdie ontleding nie. Aangesien die meeste plase in die studiegroep kleiner as 'n 1000 ha is, is dieselfde statistiese toets uitgevoer vir die groep plase kleiner as 'n 1000 ha, getoon in Tabel 4.21 (b). Dit het gelei tot 'n statisties betekenisvolle ($p = 0.0115$) verband.

Tabel 4.21 (a): Die frekwensies van plaasgrootte en aantal aktiwiteite

Aantal Aktiwiteite	Plaasgrootte in Hektaar						TOTAAL
	0 – 500	500 – 1 000	1 000 – 1 500	1 500 – 2 000	2 000 – 2 500	3 500 – 4 000	
1 n	6	2	0	0	0	0	8
%	15.00	5.00	0.00	0.00	0.00	0.00	20.00
2 n	4	0	0	0	1	0	5
%	10.00	0.00	0.00	0.00	2.50	0.00	12.50
3 n	0	1	0	1	1	0	3
%	0.00	2.50	0.00	2.50	2.50	0.00	7.50
4 n	3	0	1	0	0	1	5
%	7.50	0.00	2.50	0.00	0.00	2.50	12.50
5 n	6	0	0	1	0	0	7
%	15.00	0.00	0.00	2.50	0.00	0.00	17.50
6 n	2	0	1	0	0	0	3
%	5.00	0.00	2.50	0.00	0.00	0.00	7.50
7 n	0	1	0	1	0	0	2
%	0.00	2.50	0.00	2.50	0.00	0.00	5.00
8 n	2	0	0	0	0	0	2
%	5.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	5.00
9 n	2	0	0	0	0	0	2
%	5.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	5.00
10 n	1	1	0	0	0	0	2
%	2.50	2.50	0.00	0.00	0.00	0.00	5.00
11 n	0	1	0	0	0	0	1
%	0.00	2.50	0.00	0.00	0.00	0.00	2.50
TOTAAL	26	6	2	3	2	1	40
%	65.00	15.00	5.00	7.50	5.00	2.50	100.00

Die waargenome frekwensies en proporsies van plaasgrootte en die aantal aktiwiteite wat aangebied word, word in Tabel 4.21 (a) aangedui. Daar is geen statisties betekenisvolle ($p = 0.3686$) verband tussen plaasgrootte en die aantal toerisme-aktiwiteite wat aangebied word, gevind nie. In 20% van die gevalle bied respondente slegs een aktiwiteit aan en die grootte van hul plase oorskry nie 'n 1 000 ha nie. Dit is in die meeste gevalle tussen 0 - 500 ha. Dit word gevolg deur 17.5% van die respondente wat vyf aktiwiteite in geheel op hul plase aanbied. Die meeste aktiwiteite wat op 'n plaas in die studie-gebied aangebied word, is 11 aktiwiteite. Dit word slegs in 2.5% (1 uit 40 respondente) van die gevalle aangetref en word aangebied op plase tussen 500 - 1000 ha.

Tabel 4.21 (b): Die frekwensies van plaasgrootte (kleiner as ‘n 1 000 ha) en aantal aktiwiteite

Plaasgrootte in Hektaar	Aantal Aktiwiteite											TOTAAL
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	
0 – 100	n	4	2	0	2	3	1	0	1	0	0	13
	%	12.50	6.25	0.00	6.25	9.38	3.13	0.00	3.13	0.00	0.00	40.63
100 – 200	n	0	0	0	0	1	1	0	0	1	1	4
	%	0.00	0.00	0.00	0.00	3.13	3.13	0.00	0.00	3.13	3.13	12.50
200 – 300	n	1	2	0	0	1	0	0	0	0	0	4
	%	3.13	6.25	0.00	0.00	3.13	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	12.50
300 – 400	n	1	0	0	1	1	0	0	0	1	0	4
	%	3.13	0.00	0.00	3.13	3.13	0.00	0.00	0.00	3.13	0.00	12.50
400 – 500	n	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	1
	%	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	3.13	0.00	0.00	0.00	3.13
500 – 600	n	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	1
	%	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	3.13	0.00	0.00	0.00	3.13
600 – 700	n	0	0	1	0	0	0	0	0	0	1	2
	%	0.00	0.00	3.13	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	3.13	6.25
700 – 800	n	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1
	%	3.13	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	3.13
800 – 900	n	1	0	0	0	0	0	0	0	1	0	2
	%	3.13	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	3.13	0.00	6.25
TOTAAL		8	4	1	3	6	2	1	2	2	1	32
%		25.00	12.50	3.13	9.38	18.75	6.25	3.13	6.25	6.25	3.13	100.00

Die waargenome frekwensies en proporsies van plaasgrootte kleiner as ‘n 1000 ha en die aantal aktiwiteite wat aangebied word, word in Tabel 4.21 (b) aangedui. Daar is ‘n statisties betekenisvolle ($p = 0.0115$) verband gevind tussen plaasgrootte en die aantal aktiwiteite wat aangebied word toe data vir plase kleiner as ‘n 1 000 ha ontleed is. In 25% van die gevalle bied respondente slegs een landboutoerisme-aktiwiteit aan. Die helfte (12.5%) van die respondente wat slegs een landboutoerisme-aktiwiteit aanbied se plase is 100 ha of kleiner. Dit word gevolg deur 18.75% respondente wat vyf landboutoerisme-aktiwiteite aanbied. Die meeste landboutoerisme-aktiwiteite wat op ‘n plaas in hierdie ontleding aangebied word, is 11 aktiwiteite, dit word in 3.13% van die gevalle aangetref.

Daar is vermoed dat plaasgroottes van landboutoerisme-plase tussen verskillende omgewings moontlik mag verskil omdat die klimaat en reënval tussen die weste en die ooste van die Tuinroete-gebied verskil. Klimaat en reënval het tot ‘n groot mate ‘n invloed op die grootte van ekonomiese eenhede en dus ook op plaasgroottes. Statistiese ontledings is gedoen om te toets of die bogenoemde veranderlikes enigsins ‘n invloed op mekaar het, soos aangedui in

Tabel 4.22 (a). Tydens statistiese ontledings is daar geen statisties betekenisvolle verbande tussen plaasgrootte en verskillende omgewings gevind nie al is dieselfde toets weereens vir plase kleiner as 'n 1000 ha gedoen, soos aangedui in Tabel 4.22 (b).

Tabel 4.22 (a): Die frekwensies van plaasgrootte en verskillende omgewings

Omgewing	Plaasgrootte in Hektaar						TOTAAL
	0 – 500	500 – 1 000	1 000 – 1 500	1 500 – 2 000	2 000 – 2 500	3 500 – 4 000	
Albertinia	n	5	0	0	0	0	5
	%	12.50	0.00	0.00	0.00	0.00	12.50
George	n	10	1	0	1	0	12
	%	25.00	2.50	0.00	2.50	0.00	30.00
Heidelberg	n	3	1	0	1	1	7
	%	7.50	2.50	0.00	2.50	2.50	17.50
Knysna	n	2	0	0	0	0	2
	%	5.00	0.00	0.00	0.00	0.00	5.00
Mosselbaai	n	0	0	0	1	0	1
	%	0.00	0.00	0.00	2.50	0.00	2.50
Plettenbergbaai	n	2	1	0	0	0	3
	%	5.00	2.50	0.00	0.00	0.00	7.50
Riversdal	n	2	3	2	0	1	8
	%	5.00	7.50	5.00	0.00	2.50	20.00
Sedgefield	n	1	0	0	0	0	1
	%	2.50	0.00	0.00	0.00	0.00	2.50
Wildernis	n	1	0	0	0	0	1
	%	2.50	0.00	0.00	0.00	0.00	2.50
TOTAAL		26	6	2	3	2	40
%		65.00	15.00	5.00	7.50	5.00	100.00

Die waargenome frekwensies en proporsies van plaasgrootte en verskillende omgewings word in Tabel 4.22 (a) aangedui. Daar is geen statisties betekenisvolle ($p = 0.4651$) verband tussen plaasgroottes en verskillende omgewings gevind nie. George het die grootste hoeveelheid plase in die studiegroep naamlik 30%, waarvan 25% ook tussen 0 - 500 ha lê gevolg deur Riversdal en Heidelberg (20% en 17.5%) onderskeidelik.

Tabel 4.22 (b): Die frekwensies van plaasgrootte (kleiner as 1000 ha) en verskillende omgewings

Plaasgrootte in Hektaar	Omgewing								TOTAAL	
	Albertinia	George	Heidelberg	Knysna	Plettenbergbaai	Riversdal	Sedgefield	Wildernis		
0 – 100	n %	0 0.00	9 28.13	0 0.00	1 3.13	2 6.25	0 0.00	0 0.00	1 3.13	13 40.63
100 – 200	n %	1 3.13	1 3.13	0 0.00	1 3.13	0 0.00	0 0.00	1 3.13	0 0.00	4 12.50
200 – 300	n %	2 6.25	0 0.00	1 3.13	0 0.00	0 0.00	1 3.13	0 0.00	0 0.00	4 12.50
300 – 400	n %	2 6.25	0 0.00	1 3.13	0 0.00	0 0.00	1 3.13	0 0.00	0 0.00	4 12.50
400 – 500	n %	0 0.00	0 0.00	1 3.13	0 0.00	0 0.00	0 0.00	0 0.00	0 0.00	1 3.13
500 – 600	n %	0 0.00	0 0.00	0 0.00	0 0.00	0 0.00	1 3.13	0 0.00	0 0.00	1 3.13
600 – 700	n %	0 0.00	0 0.00	1 3.13	0 0.00	0 0.00	1 3.13	0 0.00	0 0.00	2 6.25
700 – 800	n %	0 0.00	0 0.00	0 0.00	0 0.00	1 3.13	0 0.00	0 0.00	0 0.00	1 3.13
800 – 900	n %	0 0.00	1 3.13	0 0.00	0 0.00	0 0.00	1 3.13	0 0.00	0 0.00	2 6.25
TOTAAL %		5 15.63	11 34.38	4 12.50	2 6.25	3 9.38	5 15.63	1 3.13	1 3.13	32 100.00

Die waargenome frekwensies en proporsies van plaasgrootte kleiner as 1000 ha en verskillende omgewings word in Tabel 4.22 (b) aangedui. Daar is geen statisties betekenisvolle ($p = 0.2075$) verband tussen plaasgroottes en verskillende omgewings gevind toe data vir plase kleiner as 'n 1000 ha ontleed is nie. Die grootste hoeveelheid plase in die ontleding (40.63%) lê tussen 0 - 100 ha. George het die grootste hoeveelheid plase in die groep kleiner as 1000 ha naamlik 34.38%, waarvan 28.13% van die plase tussen 0 - 100 ha lê, gevolg deur Riversdal en Albertinia (15.63%) gesamentlik.

'n Verdere vermoede het ontstaan dat die tipe persoon/persone wat die landboutoerisme-vertakking behartig moontlik deur die grootte van 'n plaas beïnvloed mag word, want boere met groter plase het oor die algemeen minder tyd om self by die toerisme-vertakking betrokke te wees teenoor boere met kleiner plase en plaas moontlik as gevolg hiervan die

verantwoordelikheid in 'n ander persoon/persone se hande. Statistiese ontledings is gedoen om te toets of die bogenoemde veranderlikes enigsins 'n invloed op mekaar het, soos aangedui in Tabel 4.23 (a). Daar is geen statistiese betekenisvolle verbande gevind toe data tussen die tipe persoon/persone betrokke by die behartiging van die landboutoerisme-vertakking en die grootte van plase ontleed is nie, ook nie in die geval waar dieselfde ontleding vir plase kleiner as 1000 ha gedoen is nie, soos aangedui in Tabel 4.23 (b).

Tabel 4.23 (a): Die frekwensies van plaasgrootte en die tipe persone wat die toerisme-vertakking behartig

Tipe persoon		Plaasgrootte in Hektaar						TOTAAL
		0 – 500	500 – 1 000	1 000 – 1 500	1 500 – 2 000	2 000 – 2 500	3 500 – 4 000	
Self	n	6	2	0	1	0	1	10
	%	15.00	5.00	0.00	2.50	0.00	2.50	25.00
Vrou	n	8	1	2	1	0	0	12
	%	20.00	2.50	5.00	2.50	0.00	0.00	30.00
Ander familie	n	0	0	0	0	1	0	1
	%	0.00	0.00	0.00	0.00	2.50	0.00	2.50
Plaasbestuurder	n	0	1	0	0	0	0	1
	%	0.00	2.50	0.00	0.00	0.00	0.00	2.50
Spesiaal aangestelde bestuurder	n	1	0	0	0	0	0	1
	%	2.50	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	2.50
Self en eggenoot	n	8	2	0	1	1	0	12
	%	20.00	5.00	0.00	2.50	2.50	0.00	30.00
Self, dogter, seun	n	1	0	0	0	0	0	1
	%	2.50	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	2.50
Eggenoot, dogter, seun	n	1	0	0	0	0	0	1
	%	2.50	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	2.50
Self, eggenoot en familielid	n	1	0	0	0	0	0	1
	%	2.50	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	2.50
TOTAAL		26	6	2	3	2	1	40
%		65.00	15.00	5.00	7.50	5.00	2.50	100.00

Die waargenome frekwensies en proporsies van plaasgrootte en die tipe persoon/persone wat die toerisme-vertakking behartig, word in Tabel 4.23 (a) aangedui. Daar is geen statisties betekenisvolle ($p = 0.6464$) verband tussen plaasgroottes en die tipe persoon/persone wat die toerisme-vertakking behartig, gevind nie. Oor die algemeen word die toerisme-vertakking op plase deur die boer se eggenoot (30%) of gesamentlik deur die boer en sy eggenoot (30%)

behartig soos reeds voorheen gemeld is. In 25% van die gevalle word dit deur die boer self behartig. Hierdie drie groepe word die sterkste verteenwoordig op plaasgroottes tussen 0 - 500 ha.

Tabel 4.23 (b): Die frekwensies van plaasgrootte (kleiner as 1 000 ha) en die tipe persone wat toerisme-vertakking behartig

Plaasgrootte in Hektaar	Tipe persoon								TOTAAL
	Self	Vrou	Ander familie	Plaasbestuurder	Spesiaal aangestelde bestuurder vir toerisme	Self en eggenoot	Self, dogter, seun	Eggenoot, dogter, seun	
0 – 100	n 1	n 4	n 0	n 0	n 6	n 1	n 0	n 1	13
	% 3.13	% 12.50	% 0.00	% 0.00	% 18.75	% 3.13	% 0.00	% 3.13	40.63
100 – 200	n 1	n 1	n 0	n 1	n 1	n 0	n 0	n 0	4
	% 3.13	% 3.13	% 0.00	% 3.13	% 3.13	% 0.00	% 0.00	% 0.00	12.50
200 – 300	n 1	n 1	n 0	n 0	n 1	n 0	n 1	n 0	4
	% 3.13	% 3.13	% 0.00	% 0.00	% 3.13	% 0.00	% 3.13	% 0.00	12.50
300 – 400	n 2	n 2	n 0	n 0	n 0	n 0	n 0	n 0	4
	% 6.25	% 6.25	% 0.00	% 0.00	% 0.00	% 0.00	% 0.00	% 0.00	12.50
400 – 500	n 1	n 0	n 0	n 0	n 0	n 0	n 0	n 0	1
	% 3.13	% 0.00	% 0.00	% 0.00	% 0.00	% 0.00	% 0.00	% 0.00	3.13
500 – 600	n 1	n 0	n 0	n 0	n 0	n 0	n 0	n 0	1
	% 3.13	% 0.00	% 0.00	% 0.00	% 0.00	% 0.00	% 0.00	% 0.00	3.13
600 – 700	n 0	n 0	n 0	n 0	n 2	n 0	n 0	n 0	2
	% 0.00	% 0.00	% 0.00	% 0.00	% 6.25	% 0.00	% 0.00	% 0.00	6.25
700 – 800	n 1	n 0	n 0	n 0	n 0	n 0	n 0	n 0	1
	% 3.13	% 0.00	% 0.00	% 0.00	% 0.00	% 0.00	% 0.00	% 0.00	3.13
800 – 900	n 0	n 1	n 1	n 0	n 0	n 0	n 0	n 0	2
	% 0.00	% 3.13	% 3.13	% 0.00	% 0.00	% 0.00	% 0.00	% 0.00	6.25
TOTAAL	8	9	1	1	10	1	1	1	32
%	25.00	28.13	3.13	3.13	31.25	3.13	3.13	3.13	100.00

Die waargenome frekwensies en proporsies van plaasgrootte kleiner as 1 000 ha en die tipe persoon/persone wat die toerisme-vertakking behartig, word in Tabel 4.23 (b) aangedui. Daar is geen statisties betekenisvolle ($p = 0.6427$) verband tussen plaasgroottes en die tipe persoon/persone wat die toerisme-vertakking behartig, gevind toe data vir plase kleiner as 1000 ha ontleed is nie. In 40.63% van die gevalle is plase 100 ha of kleiner. Oor die algemeen

word die toerisme-vertakking deur die boer en sy eggenoot (31.25%) behartig of net deur die eggenoot (28.13%) in die geval van plase kleiner as 1000 ha. Hierdie twee groepe word die sterkste verteenwoordig op plaasgroottes tussen 0 - 100 ha.

Die vermoede dat daar meer aktiwiteite op groter plase aangebied word, gee moontlik aanleiding daartoe dat landboutoerisme-vertakkings op groter plase 'n groter bydrae tot die totale boerdery-omset per jaar lewer as op kleiner plase. Statistiese ontledings is gedoen om bogenoemde verband te toets waarna geen statisties betekenisvolle verbande tussen bogenoemde veranderlikes gevind kon word nie, soos aangedui in Tabel 4.24 (a). Toetse is ook vir plase kleiner as 1000 ha gedoen om die moontlikheid van statisties betekenisvolle verbande te probeer verhoog, soos aangedui in Tabel 4.24 (b).

Tabel 4.24 (a): Die frekwensies van plaasgrootte en die gemiddelde persentasie wat toerisme-vertakking van die totale boerdery-omset per jaar uitmaak

% van Totale Boerdery-omset	Plaasgrootte in Hektaar						TOTAAL
	0 - 500	500 - 1 000	1 000 - 1 500	1 500 - 2 000	2 000 - 2 500	3 500 - 4 000	
0% - 10% n %	10 25.00	5 12.50	2 5.00	2 5.00	0 0.00	1 2.50	20 50.00
10% - 20% n %	2 5.00	1 2.50	0 0.00	0 0.00	2 5.00	0 0.00	5 12.50
20% - 30% n %	3 7.50	0 0.00	0 0.00	0 0.00	0 0.00	0 0.00	3 7.50
40% - 50% n %	2 5.00	0 0.00	0 0.00	0 0.00	0 0.00	0 0.00	2 5.00
70% - 80% n %	1 2.50	0 0.00	0 0.00	0 0.00	0 0.00	0 0.00	1 2.50
80% - 90% n %	1 2.50	0 0.00	0 0.00	1 2.50	0 0.00	0 0.00	2 5.00
90% - 100% n %	7 17.50	0 0.00	0 0.00	0 0.00	0 0.00	0 0.00	7 17.50
TOTAAL %	26 65.00	6 15.00	2 5.00	3 7.50	2 5.00	1 2.50	40 100.00

Die waargenome frekwensies en proporsies van plaasgroottes en die gemiddelde persentasie wat die toerisme-vertakking van die totale boerdery omset per jaar uitmaak, word in Tabel 4.24 (a) aangedui. Daar is geen statisties betekenisvolle ($p = 0.4306$) verband tussen

plaasgroottes en die gemiddelde persentasie wat die toerisme-vertakking as 'n totaal (33.33%) van die boerdery-omset per jaar uitmaak, gevind nie en dit wil voorkom dat plaasgrootte onafhanklik is van die bydrae wat toerisme lewer tot die boerdery-omset per jaar. Die helfte van die studiegroep (50%) toon dat landboutoerisme tussen 0 - 10% van hul jaarlikse inkomste uitmaak, veral op die 26 plase tussen 0 - 500 ha soos getoon deur 25% van bogenoemde respondente. Ongeveer 17.5% van die plase in die studiegroep wat kleiner as 500 ha is, toon dat landboutoerisme tussen 90% en 100% van hulle jaarlikse inkomste uitmaak. Daar kom ook 'n negatiewe korrelasie ($r^2 = -0.31700$; $p < 0.0001$) tussen plaasgrootte en die totale boerdery-omset per jaar voor.

Tabel 4.24 (b): Die frekwensies van plaasgrootte (kleiner as 1000 ha) en die gemiddelde persentasie wat toerisme-vertakking van die totale boerdery-omset per jaar uitmaak

Plaasgrootte in Hektaar	% van Totale Boerdery-omset							TOTAAL
	0% - 10%	10% - 20%	20% - 30%	40% - 50%	70% - 80%	80% - 90%	90% - 100%	
0 – 100	n	2	1	2	1	1	1	5
	%	6.25	3.13	6.25	3.13	3.13	3.13	15.63
100 – 200	n	3	0	0	1	0	0	0
	%	9.38	0.00	0.00	3.13	0.00	0.00	0.00
200 – 300	n	3	0	0	0	0	0	1
	%	9.38	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	3.13
300 – 400	n	2	0	1	0	0	0	1
	%	6.25	0.00	3.13	0.00	0.00	0.00	3.13
400 – 500	n	0	1	0	0	0	0	0
	%	0.00	3.13	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00
500 – 600	n	1	0	0	0	0	0	0
	%	3.13	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00
600 – 700	n	1	1	0	0	0	0	0
	%	3.13	3.13	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00
700 – 800	n	1	0	0	0	0	0	0
	%	3.13	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00
800 – 900	n	2	0	0	0	0	0	0
	%	6.25	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00
TOTAAL		15	3	3	2	1	1	7
%		46.88	9.38	9.38	6.25	3.13	3.13	21.88
								100.00

Die waargenome frekwensies en proporsies van plaasgrootte kleiner as 1000 ha en die gemiddelde persentasie wat die toerisme-vertakking van die totale boerdery-omset per jaar uitmaak, word in Tabel 4.24 (b) aangedui. Daar is geen statisties betekenisvolle ($p = 0.9369$) verband tussen plaasgroottes en die gemiddelde persentasie wat die toerisme-vertakking as 'n totaal (37.16%) van die boerdery-omset per jaar uitmaak, gevind, toe data vir die 32 plase kleiner as 1 000 ha ontleed is nie. Dit wil voorkom dat 'n toename in plaasgrootte nie noodwendig 'n verhoging in boerdery-omset per jaar veroorsaak nie. In 46.88% van die gevalle het respondente getoon dat landboutoerisme tussen 0 - 10% van hul jaarlikse inkomste uitmaak. Dit word veral op plase kleiner as 400 ha gevind. Hierop volg 21.88% van die respondente wat aandui dat landboutoerisme tot soveel as 90 - 100% van hul jaarlikse inkomste uitmaak. Daar kom ook 'n negatiewe korrelasie ($r^2 = -0.47156$; $p < 0.0001$) tussen plaasgrootte en die totale boerdery-omset per jaar voor.

4.3.5 Tipe landboutoerisme-aktiwiteite wat voorkom

Daar is vermoed dat die omgewing en die area waar 'n plaas voorkom die landboutoerisme-aktiwiteite (aantal aktiwiteite, tipe aktiwiteitskategorieë, aantal aktiwiteitskategorieë en tipe aktiwiteitskombinasies) wat aangebied word, moontlik mag beïnvloed. Soos reeds genoem, verskil die klimaat en reënval tussen die weste en die ooste van die Tuinroete-gebied, en moontlik ook die grootte van plase en die toerisme-aantreklikhede wat uniek tot 'n omgewing is. Aantreklikhede in binnelandse dorpe en kUSDorpe verskil ook. Landboutoerisme-plase in die Tuinroete-gebied wat in die binneland geleë is, het oor die algemeen nabygeleë berge gepaardgaande met 'n groter variasie van fauna en flora teenoor plase wat teen die kus geleë is waar die see moontlik 'n groter toerisme-aantreklikheid mag wees as die fauna en flora van die area. Statistiese ontledings is gedoen om te toets of die bogenoemde veranderlikes enigsins 'n invloed op mekaar het, getoon in Tabele 4.25 tot 4.32 Daar is geen statisties betekenisvolle verbande gevind toe data tussen die omgewing of die area waar 'n plaas voorkom en die landboutoerisme-aktiwiteite (aantal aktiwiteite, tipe aktiwiteitskategorieë, aantal aktiwiteitskategorieë en tipe aktiwiteitskombinasies) wat aangebied word, ontleed is nie.

Tabel 4.25: Die frekwensies van aantal aktiwiteite en verskillende omgewings

Aantal Aktiwiteite		Omgewing									TOTAAL
		Albertinia	George	Heidelberg	Knysna	Mosselbaai	Plettenbergbaai	Riversdal	Sedgefield	Wildernis	
1	n	1	3	1	0	0	2	1	0	0	8
	%	2.50	7.50	2.50	0.00	0.00	5.00	2.50	0.00	0.00	20.00
2	n	1	1	1	1	0	0	1	0	0	5
	%	2.50	2.50	2.50	2.50	0.00	0.00	2.50	0.00	0.00	12.50
3	n	0	0	2	0	0	0	1	0	0	3
	%	0.00	0.00	5.00	0.00	0.00	0.00	2.50	0.00	0.00	7.50
4	n	0	1	2	0	0	0	1	0	1	5
	%	0.00	2.50	5.00	0.00	0.00	0.00	2.50	0.00	2.50	12.50
5	n	2	4	0	0	0	1	0	0	0	7
	%	5.00	10.00	0.00	0.00	0.00	2.50	0.00	0.00	0.00	17.50
6	n	0	1	0	1	0	0	1	0	0	3
	%	0.00	2.50	0.00	2.50	0.00	0.00	2.50	0.00	0.00	7.50
7	n	0	0	0	0	1	0	1	0	0	2
	%	0.00	0.00	0.00	0.00	2.50	0.00	2.50	0.00	0.00	5.00
8	n	0	1	1	0	0	0	0	0	0	2
	%	0.00	2.50	2.50	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	5.00
9	n	1	0	0	0	0	0	1	0	0	2
	%	2.50	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	2.50	0.00	0.00	5.00
10	n	0	1	0	0	0	0	0	1	0	2
	%	0.00	2.50	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	2.50	0.00	5.00
11	n	0	0	0	0	0	0	1	0	0	1
	%	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	2.50	0.00	0.00	2.50
Totaal		5	12	7	2	1	3	8	1	1	40
%		12.50	30.00	17.50	5.00	2.50	7.50	20.00	2.50	2.50	100.00

Die waargenome frekwensies en proporsies van die aantal aktiwiteite wat aangebied word en verskillende omgewings word in Tabel 4.25 aangedui. Daar is geen statisties betekenisvolle ($p = 0.2432$) verband tussen die aantal aktiwiteite wat aangebied word en die verskillende omgewings waar dit voorkom, gevind nie. In 20% van die gevalle bied respondente slegs een aktiwiteit aan gevolg deur 17.5% van die respondente wat vyf aktiwiteite aanbied.

Tabel 4.26: Die frekwensies van tipe aktiwiteitskategorieë en verskillende omgewings

Omgewing	Tipe Kategorieë						TOTAAL	
	Akkommodasie	Avontuur	Boerdery	Konferensie	Kultuur	Natuur		
Albertinia	n %	4 3.96	2 1.98	3 2.97	0 0.00	1 0.99	3 2.97	13 12.87
George	n %	11 10.89	2 1.98	6 5.94	2 1.98	3 2.97	8 7.92	32 31.68
Heidelberg	n %	6 5.94	1 0.99	4 3.96	1 0.99	1 0.99	4 3.96	17 16.83
Knysna	n %	2 1.98	0 0.00	0 0.00	0 0.00	0 0.00	2 1.98	4 3.96
Mosselbaai	n %	1 0.99	1 0.99	0 0.00	0 0.00	0 0.00	1 0.99	3 2.97
Plettenbergbaai	n %	3 2.97	0 0.00	0 0.00	1 0.99	0 0.00	1 0.99	5 4.95
Riversdal	n %	8 7.92	2 1.98	3 2.97	1 0.99	1 0.99	7 6.93	22 21.78
Sedgefield	n %	1 0.99	0 0.00	1 0.99	0 0.00	0 0.00	1 0.99	3 2.97
Wildernis	n %	1 0.99	0 0.00	0 0.00	0 0.00	0 0.00	1 0.99	2 1.98
TOTAAL %		37 36.63	8 7.92	17 16.83	5 4.95	6 5.94	28 27.72	101 100.00

Die waargenome frekwensies en proporsies van die tipe aktiwiteitskategorieë wat aangebied word en verskillende omgewings word in Tabel 4.26 aangedui. Daar is geen statisties betekenisvolle ($p = 0.9995$) verband tussen die tipe aktiwiteitskategorieë wat aangebied word en die verskillende omgewings waar dit voorkom, gevind nie. Oor die algemeen (36.63%) bied respondente akkommodasie-gebaseerde aktiwiteite aan in teenstelling met konferensie-gebaseerde aktiwiteite wat slegs deur 4.95% van die respondente aangebied word. Akkommodasie-gebaseerde aktiwiteite word gevolg deur natuur-gebaseerde aktiwiteite (27.72%).

Tabel 4.27: Die frekwensies van aantal aktiwiteitskategorieë en verskillende omgewings

Aantal Kategorieë	Omgewing									TOTAAL
	Albertinia	George	Heidelberg	Knysna	Mosselbaai	Plettenbergbaai	Riversdal	Sedgefield	Wildernis	
1 n %	1 2.50	3 7.50	1 2.50	0 0.00	0 0.00	2 5.00	1 2.50	0 0.00	0 0.00	8 20.00
2 n %	2 5.00	2 5.00	2 5.00	2 5.00	0 0.00	0 0.00	4 10.00	0 0.00	1 2.50	13 32.50
3 n %	0 0.00	3 7.50	4 10.00	0 0.00	1 2.50	1 2.50	0 0.00	1 2.50	0 0.00	10 25.00
4 n %	2 5.00	4 10.00	0 0.00	0 0.00	0 0.00	0 0.00	2 5.00	0 0.00	0 0.00	8 20.00
5 n %	0 0.00	0 0.00	0 0.00	0 0.00	0 0.00	0 0.00	1 2.50	0 0.00	0 0.00	1 2.50
TOTAAL %	5 12.50	12 30.00	7 17.50	2 5.00	1 2.50	3 7.50	8 20.00	1 2.50	1 2.50	40 100.00

Die waargenome frekwensies en proporsies van die aantal aktiwiteitskategorieë wat aangebied word en verskillende omgewings word in Tabel 4.27 aangedui. Daar is geen statisties betekenisvolle ($p = 0.4166$) verband tussen die aantal aktiwiteitskategorieë wat aangebied word en die verskillende omgewings waar dit voorkom, gevind nie. Die meerderheid (57.5%) van die respondente bied twee of drie verskillende aktiwiteitskategorieë aan.

Tabel 4.28: Die frekwensies van tipe aktiwiteitskombinasies en verskillende omgewings

Aktiwiteits- kombinasies		Omgewing									TOTAAL
		Albertinia	George	Heidelberg	Knysna	Mosselbaai	Plettenbergbaai	Riversdal	Sedgefield	Wildernis	
1	n %	2 5.00	1 2.50	0 0.00	0 0.00	0 0.00	0 0.00	1 2.50	0 0.00	0 0.00	4 10.00
2	n %	0 0.00	1 2.50	0 0.00	0 0.00	0 0.00	0 0.00	0 0.00	0 0.00	0 0.00	1 2.50
3	n %	0 0.00	2 5.00	0 0.00	0 0.00	0 0.00	0 0.00	1 2.50	0 0.00	0 0.00	3 7.50
4	n %	0 0.00	0 0.00	1 2.50	0 0.00	0 0.00	0 0.00	0 0.00	0 0.00	0 0.00	1 2.50
5	n %	0 0.00	1 2.50	0 0.00	0 0.00	1 2.50	0 0.00	0 0.00	0 0.00	0 0.00	2 5.00
6	n %	0 0.00	1 2.50	2 5.00	0 0.00	0 0.00	0 0.00	0 0.00	1 2.50	0 0.00	4 10.00
7	n %	0 0.00	1 2.50	1 2.50	0 0.00	0 0.00	1 2.50	0 0.00	0 0.00	0 0.00	3 7.50
8	n %	0 0.00	1 2.50	1 2.50	0 0.00	0 0.00	0 0.00	0 0.00	0 0.00	0 0.00	2 5.00
9	n %	1 2.50	1 2.50	1 2.50	2 5.00	0 0.00	0 0.00	4 10.00	0 0.00	1 2.50	10 25.00
10	n %	1 2.50	2 5.00	0 0.00	0 0.00	0 0.00	2 5.00	1 2.50	0 0.00	0 0.00	6 15.00
11	n %	0 0.00	0 0.00	0 0.00	0 0.00	0 0.00	0 0.00	1 2.50	0 0.00	0 0.00	1 2.50
12	n %	1 2.50	0 0.00	0 0.00	0 0.00	0 0.00	0 0.00	0 0.00	0 0.00	0 0.00	1 2.50
13	n %	0 0.00	1 2.50	1 2.50	0 0.00	0 0.00	0 0.00	0 0.00	0 0.00	0 0.00	2 5.00
Totaal %		5 12.50	12 30.00	1 2.50	2 5.00	1 2.50	3 7.50	8 20.00	1 2.50	1 2.50	40 100.00

Die waargenome frekwensies en proporsies van die tipe aktiwiteitskombinasies wat aangebied word en die verskillende omgewings word in Tabel 4.28 aangedui. Daar is geen statisties betekenisvolle ($p = 0.7088$) verband tussen die tipe aktiwiteitskombinasies wat aangebied word en die verskillende omgewings waar dit voorkom, gevind nie. In 25% van die gevalle bied respondente 'n aktiwiteitskombinasie (nommer 9) van akkommodasie- en natuur gebaseerde aktiwiteite aan. Hierdie respondente word egter in verskillende omgewings aangetref.

Tabel 4.29: Die frekwensies van aantal aktiwiteite en die area waarbinne 'n dorp geleë is

Aantal Aktiwiteite		Area		TOTAAL
		Binnelands (dorpe)	Kus (dorpe)	
1	n	6	2	8
	%	15.00	5.00	20.00
2	n	4	1	5
	%	10.00	2.50	12.50
3	n	3	0	3
	%	7.50	0.00	7.50
4	n	4	1	5
	%	10.00	2.50	12.50
5	n	6	1	7
	%	15.00	2.50	17.50
6	n	2	1	3
	%	5.00	2.50	7.50
7	n	1	1	2
	%	2.50	2.50	5.00
8	n	2	0	2
	%	5.00	0.00	5.00
9	n	2	0	2
	%	5.00	0.00	5.00
10	n	1	1	2
	%	2.50	2.50	5.00
11	n	1	0	1
	%	2.50	0.00	2.50
TOTAAL		32	8	40
%		80.00	20.00	100.00

Die waargenome frekwensies en proporsies van die aantal aktiwiteite wat aangebied word en die area waarbinne 'n dorp geleë is, word in Tabel 4.29 aangedui. Daar is geen statisties betekenisvolle ($p = 0.9009$) verband tussen die totale aantal aktiwiteite wat aangebied word en die area waarbinne 'n dorp geleë is, gevind nie. In 80% van die gevalle kom respondente in die binneland voor. Hierdie groep bied ook meer aktiwiteite aan as areas wat langs die kus geleë is. Beide binnelandse en kus-areas bied tot tien verskillende aktiwiteite aan.

**Tabel 4.30: Die frekwensies van tipe aktiwiteitskategorieë en die area waarbinne
`n dorp geleë is**

Area	Tipe Kategorieë						TOTAAL
	Akkommodasie	Avontuur	Boerdery	Konferensie	Kultuur	Natuur	
Binnelandse (dorpe) n %	29 28.71	7 6.93	16 15.84	4 3.96	6 5.94	22 21.78	84 83.17
Kus (dorpe) n %	8 7.92	1 0.99	1 0.99	1 0.99	0 0.00	6 5.94	17 16.83
TOTAAL %	37 36.63	8 7.92	17 16.83	5 4.95	6 5.94	28 27.72	101 100.00

Die waargenome frekwensies en proporsies van die tipe aktiwiteitskategorieë wat aangebied word en die area waarbinne `n dorp geleë is, word in Tabel 4.30 aangedui. Daar is geen statisties betekenisvolle ( $p = 0.5723$ ) verband tussen die tipe aktiwiteitskategorieë wat aangebied word en die area waarbinne `n dorp geleë is, gevind nie. In 83.17% van die gevalle is respondente in die binneland geleë en bied hulle ook 'n groter variasie (akkommodasie- tot natuur-gebaseerde aktiwiteite) van aktiwiteitskategorieë aan as dorpe wat teen die kus geleë is. `n Variasie (behalwe kultuur-gebaseerde aktiwiteite) van aktiwiteitskategorieë word ook in kusdorpe aangetref waarvan akkommodasie-gebaseerde- (7.29%) en natuur-gebaseerde aktiwiteite (5.94%) die belangrikste is.

**Tabel 4.31: Die frekwensies van aantal aktiwiteitskategorieë en die area waarbinne
`n dorp geleë is**

Aantal Kategorieë	Area		TOTAAL
	Binnelandse (dorpe)	Kus (dorpe)	
1 n	6	2	8
%	15.00	5.00	20.00
2 n	10	3	13
%	25.00	7.50	32.50
3 n	7	3	10
%	17.50	7.50	25.00
4 n	8	0	8
%	20.00	0.00	20.00
5 n	1	0	1
%	2.50	0.00	2.50
TOTAAL	32	8	40
%	80.00	20.00	100.00

Die waargenome frekwensies en proporsies van die aantal aktiwiteitskategorieë wat aangebied word en die area waarbinne `n dorp geleë is, word in Tabel 4.31 aangedui. Daar is geen statisties betekenisvolle ( $p = 0.5450$ ) verband tussen die totale aantal aktiwiteitskategorieë wat aangebied word en die area waarbinne `n dorp geleë is, gevind nie. Binnelandse dorpe bied `n groter variasie (tussen een en vyf) van aktiwiteitskategorieë aan as dorpe wat langs die kus geleë is. Kusdorpe bied egter tot drie verskillende aktiwiteitskategorieë aan.

Tabel 4.32: Die frekwensies van tipe aktiwiteitskombinasies en die area waarbinne 'n dorp geleë is

Aktiwiteits-kombinasies		Area		TOTAAL
		Binnelandse (dorpe)	Kus (dorpe)	
1	n	4	0	4
	%	10.00	0.00	10.00
2	n	1	0	1
	%	2.50	0.00	2.50
3	n	3	0	3
	%	7.50	0.00	7.50
4	n	1	0	1
	%	2.50	0.00	2.50
5	n	1	1	2
	%	2.50	2.50	5.00
6	n	3	1	4
	%	7.50	2.50	10.00
7	n	2	1	3
	%	5.00	2.50	7.50
8	n	2	0	2
	%	5.00	0.00	5.00
9	n	7	3	10
	%	17.50	7.50	25.00
10	n	4	2	6
	%	10.00	5.00	15.00
11	n	1	0	1
	%	2.50	0.00	2.50
12	n	1	0	1
	%	2.50	0.00	2.50
13	n	2	0	2
	%	5.00	0.00	5.00
TOTAAL		32	8	40
%		80.00	20.00	100.00

Die waargenome frekwensies en proporsies van die tipe aktiwiteitskombinasies wat aangebied word en die area waarbinne 'n dorp geleë is, word in Tabel 4.32 aangedui. Daar is geen statisties betekenisvolle ($p = 0.8851$) verband tussen die tipe aktiwiteitskombinasies wat aangebied word en die area waarbinne 'n dorp geleë is, gevind nie. 'n Verskeidenheid (tussen een en 13) van aktiwiteitskombinasies word in beide binnelandse en kusdorpe aangetref. Binnelandse dorpe bied egter 13 verskillende tipe aktiwiteitskombinasies aan teenoor kusdorpe se vyf verskillende aktiwiteitskombinasies.

4.3.6 Die persentasie wat verskillende landboutoerisme-aktiwiteite van die totale toerisme-omset per jaar uitmaak

Daar is vermoed dat sekere aktiwiteitskategorieë wat deur respondente aangebied word 'n groter invloed op die gemiddelde persentasie van die toerisme-omset per jaar mag hê as ander. Soos uit Tabel 4.3 op bladsy 65 afgelei kan word, bring sekere individuele landboutoerisme-aktiwiteite meer geld jaarliks in as ander. Dit het 'n behoefte laat ontstaan om 'n statistiese toets tussen die tipe aktiwiteitskategorieë wat aangebied word en die persentasie wat dit tot die gemiddelde-toerisme omset per jaar bydrae te doen. Toe die invloed van die twee veranderlikes op mekaar statisties getoets is, is daar 'n statisties betekenisvolle ($p = < 0.0001$) verband gevind, getoon in Tabel 4.33.

Tabel 4.33: Die frekwensies van verskillende tipe aktiwiteitskategorieë en gemiddelde persentasie van toerisme-omset per jaar

Tipe Kategorieë	% van Totale Toerisme-omset											
	0%	1 – 10%	11 – 20%	21 – 30%	31 – 40%	41 – 50%	51 – 60%	61 – 70%	71 – 80%	81 – 90%	90 – 100%	TOTAAL
1 n %	2 1.12	4 2.23	3 1.68	4 2.23	1 0.56	5 2.79	3 1.68	4 2.23	2 1.12	2 1.12	12 6.70	42 23.46
2 n %	1 0.56	4 2.23	4 2.23	0 0.00	0 0.00	0 0.00	1 0.56	0 0.00	0 0.00	1 0.56	0 0.00	11 6.15
3 n %	6 3.35	8 4.47	0 0.00	5 2.79	0 0.00	0 0.00	0 0.00	0 0.00	0 0.00	0 0.00	0 0.00	19 10.61
4 n %	0 0.00	4 2.23	1 0.56	0 0.00	0 0.00	0 0.00	0 0.00	0 0.00	0 0.00	0 0.00	0 0.00	5 2.79
5 n %	1 0.56	0 0.00	1 0.56	1 0.56	0 0.00	1 0.56	0 0.00	0 0.00	0 0.00	0 0.00	3 1.68	7 3.91
6 n %	43 24.02	44 24.58	4 2.23	0 0.00	1 0.56	2 1.12	0 0.00	0 0.00	1 0.56	0 0.00	0 0.00	95 53.07
Totaal %	53 29.61	64 35.75	13 7.26	10 5.59	2 1.12	8 4.47	4 2.23	4 2.23	3 1.68	3 1.68	15 8.38	179 100.00

Die waargenome frekwensies en proporsies van die verskillende tipe aktiwiteitskategorieë wat aangebied word en die gemiddelde persentasie toerisme omset per jaar word in Tabel 4.33 aangedui. Daar is 'n hoogs statisties betekenisvolle ($p = < 0.0001$) verband tussen die persentasie toerisme-omset per jaar en die verskillende tipe aktiwiteitskategorieë wat aangebied word, gevind. In 35.75% van die gevalle maak aktiwiteitskategorieë, wat deur respondente aangebied word, tussen 1-10% van hul jaarlikse toerisme-omset uit. Binne hierdie groep bied 24.58% van die respondente natuur-gebaseerde aktiwiteite aan.

4.3.7 Die gewildheid van verskillende landboutoerisme-aktiwiteite

Na daar vasgestel is tot watter mate die gewildheid van verskillende landboutoerisme-aktiwiteite van mekaar verskil, is daar tot die vermoede gekom dat die gewildheid van verskillende aktiwiteitskategorieë wat aangebied word ook tot 'n mate van mekaar sal verskil. Daar is besluit om die verband tussen die tipe aktiwiteitskategorieë en die gemiddelde mate van gewildheid statisties te toets. Toe die verskil in mate van gewildheid tussen verskillende tipe aktiwiteitskategorieë statisties ontleed is, is daar 'n statisties betekenisvolle ($p = 0.0036$) verband gevind, getoon in Tabel 4.34.

Tabel 4.34: Die frekwensies van gemiddelde mate van gewildheid en verskillende tipe aktiwiteitskategorieë

Tipe Kategorieë	Mate van Gewildheid					TOTAAL
	1	2	3	4	5	
Akkommodasie n	28	8	4	1	1	42
%	15.64	4.47	2.23	0.56	0.56	23.46
Avontuur n	5	4	1	1	0	11
%	2.79	2.23	0.56	0.56	0.00	6.15
Boerdery n	9	3	3	4	0	19
%	5.03	1.68	1.68	2.23	0.00	10.61
Konferensie n	0	2	1	1	1	5
%	0.00	1.12	0.56	0.56	0.56	2.79
Kultuur n	3	2	1	1	0	7
%	1.68	1.12	0.56	0.56	0.00	3.91
Natuur n	19	27	27	14	8	95
%	10.61	15.08	15.08	7.82	4.47	53.07
TOTAAL	64	46	37	22	10	179
%	35.75	25.70	20.67	12.29	5.59	100.00

Die waargenome frekwensies en proporsies van die gemiddelde mate van gewildheid en die verskillende tipe aktiwiteitskategorieë wat aangebied word, word in Tabel 4.34 aangedui. Daar is 'n hoogs statisties betekenisvolle ($p = 0.0036$) verband tussen die mate van gewildheid en die tipe aktiwiteitskategorieë wat aangebied word, gevind. In 53.07% van die gevalle bied respondente natuur-gebaseerde aktiwiteite aan. In hierdie groep is 'n gewildheidsvlak van twee en drie gesamentlik deur 15.08% van die respondente toegeken. Akkommodasie-gebaseerde aktiwiteite volg met 23.46% van die respondente wat aktiwiteite in hierdie aktiwiteitskategorieë aanbied. Binne hierdie groep het 15.64% van die respondente 'n gewildheidsvlak van een (baie gewild) toegeken.

4.3.8 Die afstand wat landboutoerisme-plase vanaf dorpe en hoofroetes geleë is

Daar is vermoed dat die afstand vanaf 'n dorp of hoofroete 'n invloed op die hoeveelheid toeriste wat plase besoek, mag hê. Plaaspaaie is oor die algemeen in slegte toestande. Toeriste wil nie graag lang afstande op slegte paaie aflê nie. Data is statisties ontleed om die invloed van bogenoemde veranderlikes op mekaar vas te stel. Daar was geen statisties betekenisvolle verbande gevind toe die invloed van bogenoemde veranderlikes op mekaar getoets is nie, getoon in Tabele 4.35 en 4.36.

Tabel 4.35: Die frekwensies van die hoeveelheid toeriste wat plase besoek en die afstand vanaf die naaste dorp

Afstand in km vanaf naaste dorp		Invloed van Afstand		TOTAAL
		Ja	Nee	
0 – 10	n %	4 10.00	6 15.00	10 25.00
10 – 20	n %	11 27.50	3 7.50	14 35.00
20 – 30	n %	4 10.00	2 5.00	6 15.00
30 – 40	n %	3 7.50	3 7.50	6 15.00
40 – 50	n %	1 2.50	1 2.50	2 5.00
50 – 60	n %	2 5.00	0 0.00	2 5.00
TOTAAL	%	25 62.50	15 37.50	40 100.00

Die waargenome frekwensies en proporsies van die hoeveelheid toeriste wat plase besoek en die afstand vanaf die naaste dorp word in Tabel 4.35 aangedui. Daar is geen statisties betekenisvolle ($p = 0.3601$) verband tussen die hoeveelheid toeriste wat plase besoek en die afstand vanaf die naaste dorp, gevind nie. Alhoewel afstand nie 'n invloed het op die hoeveelheid toeriste wat plase besoek nie, meld 62.5% van die respondente dat afstand vanaf die naaste dorp tog 'n invloed het op die hoeveelheid toeriste wat plase besoek.

Tabel 4.36: Die frekwensies van die hoeveelheid toeriste wat plase besoek en die afstand vanaf die naaste hoofroete

Afstand in km vanaf naaste hoofroete	Invloed van Afstand		TOTAAL
	Ja	Nee	
0 – 10 n %	14 35.00	12 30.00	26 65.00
10 – 20 n %	5 12.50	1 2.50	6 15.00
20 – 30 n %	5 12.50	1 2.50	6 15.00
30 – 40 n %	1 2.50	1 2.50	2 5.00
TOTAAL %	25 62.50	15 37.50	40 100.00

Die waargenome frekwensies en proporsies van die hoeveelheid toeriste wat plase besoek en die afstand vanaf die naaste hoofroete word in Tabel 4.36 aangedui. Daar is geen statisties betekenisvolle ($p = 0.3638$) verband tussen die hoeveelheid toeriste wat plase besoek en die afstand vanaf die naaste hoofroete gevind nie. Alhoewel afstand vanaf die naaste hoofroete nie 'n invloed het op die hoeveelheid toeriste wat plase besoek nie, meld 62.5% van die respondente dat afstand vanaf die naaste hoofroete wel 'n invloed het op die hoeveelheid toeriste wat plase besoek.

4.3.9 Bemaking

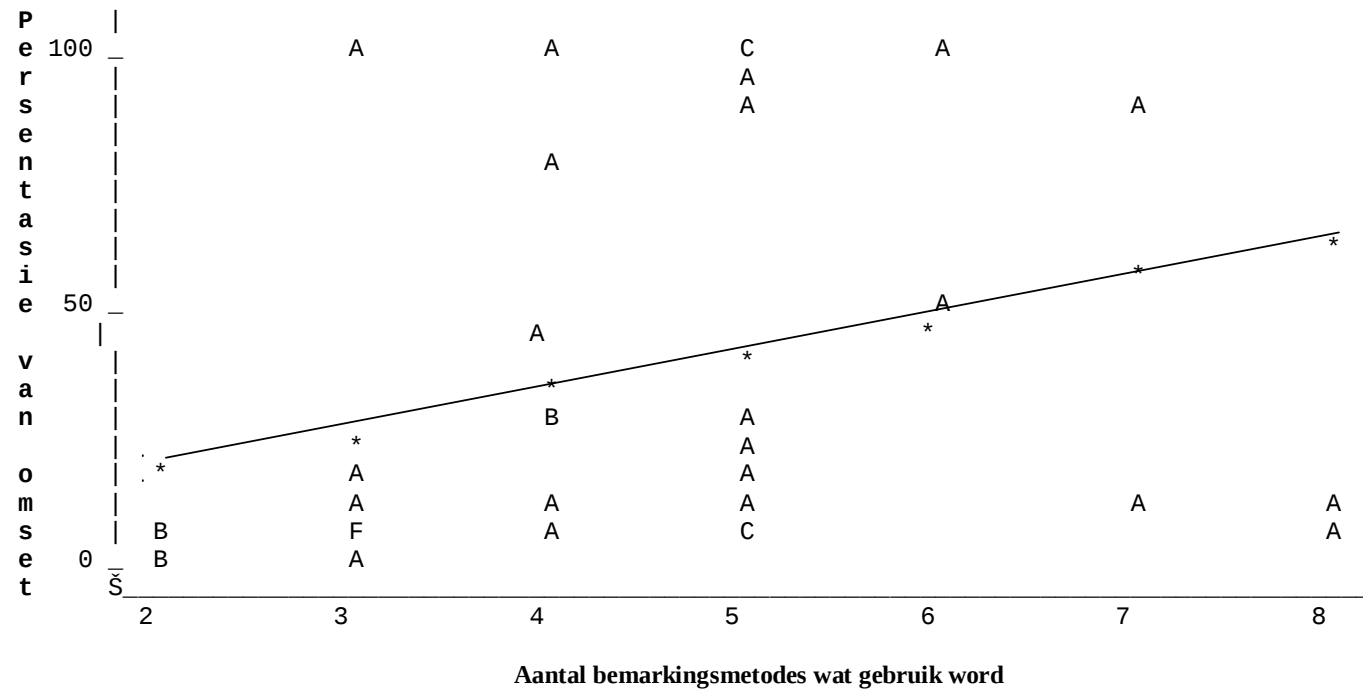
Daar is vermoed dat die hoeveelheid bemakingsmetodes waarvan gebruik gemaak word, 'n moontlike invloed op die totale boerdery-omset per jaar mag hê. Hoe meer bemakingsmetodes gebruik word, hoe beter word die individuele boer se landboutoerisme-vertakking blootgestel aan potensiële toeriste en hoe meer mense sal daardie plase jaarliks besoek. Tydens statistiese ontledings tussen bogenoemde veranderlikes is daar tot 'n mate 'n statisties betekenisvolle ($p = 0.0902$) verband gevind, getoon in Tabel 4.37 en Figuur 4.1 ($p = 0.0683$).

Tabel 4.37: Die frekwensies van aantal bemarkingsmetodes en die gemiddelde persentasie van die totale boerdery-omset per jaar

% Van Totale Boerdery-omset	Aantal Bemarkingsmetodes							TOTAAL
	2	3	4	5	6	7	8	
0 – 10 n	4	8	2	4	0	0	2	20
%	10.00	20.00	5.00	10.00	0.00	0.00	5.00	50.00
10 – 20 n	0	2	0	2	0	1	0	5
%	0.00	5.00	0.00	5.00	0.00	2.50	0.00	12.50
20 – 30 n	0	0	2	1	0	0	0	3
%	0.00	0.00	5.00	2.50	0.00	0.00	0.00	7.50
40 – 50 n	0	0	1	0	1	0	0	2
%	0.00	0.00	2.50	0.00	2.50	0.00	0.00	5.00
70 – 80 n	0	0	1	0	0	0	0	1
%	0.00	0.00	2.50	0.00	0.00	0.00	0.00	2.50
80 – 90 n	0	0	0	1	0	1	0	2
%	0.00	0.00	0.00	2.50	0.00	2.50	0.00	5.00
90 – 100 n	0	1	1	4	1	0	0	7
%	0.00	2.50	2.50	10.00	2.50	0.00	0.00	17.50
TOTAAL	4	11	7	12	2	2	2	40
%	10.00	27.50	17.50	30.00	5.00	5.00	5.00	100.00

Die waargenome frekwensies en proporsies van die aantal bemarkingsmetodes wat gebruik word en die gemiddelde persentasie wat die toerisme-vertakking van die totale boerdery-omset per jaar uitmaak, word in Tabel 4.37 aangedui. Daar is tot 'n mate 'n statisties betekenisvolle ($p = 0.0902$) verband tussen die aantal bemarkingsmetodes en die gemiddelde persentasie wat die toerisme-vertakking as 'n totaal (33%) van die totale boerdery-omset per jaar uitmaak, gevind en dit wil voorkom of 'n toename in bemarkingsmetodes 'n verhoging in boerdery-omset per jaar veroorsaak. Die helfte (50%) van die respondente toon dat landboutoerisme tussen 0 – 10% van hul jaarlikse boerdery-inkomste uitmaak. Binne hierdie groep gebruik 20% van die respondente drie verskillende bemarkingsmetodes. Daar word egter oor die algemeen van 'n wye verskeidenheid bemarkingsmetodes gebruik gemaak soos aangedui in bogenoemde tabel. Daar kom ook 'n positiewe korrelasie ($r^2 = 0.29118$; $p < 0.0001$) voor tussen die aantal bemarkingsmetodes en die totale boerdery-omset per jaar.

Figuur 4.1: Die invloed van die aantal bemarkingsmetodes wat gebruik word op die gemiddelde persentasie wat die toerisme-vertakking van die totale boerdery-omset per jaar uitmaak

$$y = 2.78 + 7.14x$$

(17.29) (3.81)

$$(r^2 = 0.08; p = 0.07)$$

Die invloed van die aantal bemarkingsmetodes op die gemiddelde persentasie wat die toerisme-vertakking per jaar van die totale boerdery-omset uitmaak, word in Figuur 4.1 aangedui. Die grafiek dui aan dat 8% van die variasie in data met dié lyn verklaar kan word. Daar kan dus afgelei word dat, met 'n toename in die aantal bemarkingsmetodes, daar ook 'n toename in die inkomste uit landboutoerisme per jaar voorkom.

4.3.10 Tipe toeriste (binneland of buiteland)

Daar is vermoed dat die tipe toeriste wat landboutoerisme-plase besoek moontlik beïnvloed mag word deur die landboutoerisme-aktiwiteite (aantal aktiwiteite, tipe aktiwiteitskategorieë, aantal aktiwiteitskategorieë en die tipe aktiwiteitskombinasies). Binnelandse toeriste gaan gewoonlik op korter vakansies en spandeer minder geld as buitelandse toeriste. Statistiese ontledings is gedoen om die invloed van bogenoemde veranderlikes op mekaar te toets. Daar is geen statisties betekenisvolle verbande tydens statistiese ontledings tussen bogenoemde veranderlikes gevind nie, getoon in Tabele 4.38 tot 4.41.

Tabel 4.38: Die frekwensies van tipe toeriste wat plase besoek en aantal aktiwiteite

Aantal Aktiwiteite	Tipe Toeriste (oorsprong)			TOTAAL
	Binnelands	Buitelands	Binne- en Buitelands	
1 n %	4 10.00	1 2.50	3 7.50	8 20.00
2 n %	3 7.50	1 2.50	1 2.50	5 12.50
3 n %	1 2.50	1 2.50	1 2.50	3 7.50
4 n %	4 10.00	1 2.50	0 0.00	5 12.50
5 n %	4 10.00	2 5.00	1 2.50	7 17.50
6 n %	1 2.50	0 0.00	2 5.00	3 7.50
7 n %	1 2.50	1 2.50	0 0.00	2 5.00
8 n %	1 2.50	1 2.50	0 0.00	2 5.00
9 n %	1 2.50	0 0.00	1 2.50	2 5.00
10 n %	1 2.50	0 0.00	1 2.50	2 5.00
11 n %	1 2.50	0 0.00	0 0.00	1 2.50
TOTAAL %	22 55.00	8 20.00	10 25.00	40 100.00

Die waargenome frekwensies en proporsies van die tipe toeriste wat plase besoek en die aantal aktiwiteite wat aangebied word, word in Tabel 4.38 aangedui. Daar is geen statisties betekenisvolle ($p = 0.9077$) verband tussen die tipe toeriste wat plase besoek en die aantal aktiwiteite wat aangebied word, gevind nie. Plase word oor die algemeen (55%) deur binnelandse toeriste besoek. In die gevalle waar respondente een, twee, drie en vyf verskillende aktiwiteite aanbied kan daar nie onderskeid getref word tussen die twee tipes (binnelands en buitelands) toeriste wat plase besoek nie.

Tabel 4.39: Die frekwensies van tipe toeriste wat plase besoek en tipe aktiwiteitskategorieë

Tipe Kategorieë	Tipe Toeriste (oorsprong)			TOTAAL
	Binnelands	Buitelands	Binne- en Buitelands	
Akkommodasie n %	19 18.81	8 7.92	10 9.90	37 36.63
Avontuur n %	6 5.94	2 1.98	0 0.00	8 7.92
Boerdery n %	10 9.90	4 3.96	3 2.97	17 16.83
Konferensie n %	3 2.97	1 0.99	1 0.99	5 4.95
Kultuur n %	5 4.95	0 0.00	1 0.99	6 5.94
Natuur n %	15 14.85	7 6.93	6 5.94	28 27.72
TOTAAL %	58 57.43	22 21.78	21 20.79	101 100.00

Die waargenome frekwensies en proporsies van die tipe toeriste wat plase besoek en die tipe aktiwiteitskategorieë wat aangebied word, word in Tabel 4.39 aangedui. Daar is geen statisties betekenisvolle ($p = 0.8588$) verband tussen die tipe toeriste wat plase besoek en die tipe aktiwiteitskategorieë wat aangebied word, gevind nie. Akkommodasie- en natuur gebaseerde aktiwiteite trek oor die algemeen die meeste toeriste.

Tabel 4.40: Die frekwensies van tipe toeriste wat plase besoek en aantal aktiwiteitskategorieë

Aantal Kategorieë	Tipe Toeriste (oorsprong)			TOTAAL
	Binnelands	Buitelands	Binne- en Buitelands	
1 n %	4 10.00	1 2.50	3 7.50	8 20.00
2 n %	7 17.50	2 5.00	4 10.00	13 32.50
3 n %	5 12.50	3 7.50	2 5.00	10 25.00
4 n %	5 12.50	2 5.00	1 2.50	8 20.00
5 n %	1 2.50	0 0.00	0 0.00	1 2.50
TOTAAL %	22 55.00	8 20.00	10 25.00	40 100.00

Die waargenome frekwensies en proporsies van die tipe toeriste wat plase besoek en die aantal aktiwiteitskategorieë wat aangebied word, word in Tabel 4.40 aangedui. Daar is geen statisties betekenisvolle ($p = 0.9197$) verband tussen die tipe toeriste wat plase besoek en die aantal aktiwiteitskategorieë wat aangebied word, gevind nie. Plase wat aktiwiteite aanbied wat in twee aktiwiteitskategorieë voorkom, word in 32.5% van die gevalle deur toeriste besoek. In die gevalle waar respondente een, twee, drie of vier verskillende aktiwiteitskategorieë aanbied, kan daar nie onderskeid getref word tussen die tipe toeriste wat plase besoek nie.

Tabel 4.41: Die frekwensies van tipe toeriste wat plase besoek en tipe aktiwiteitskombinasies

Aktiwiteits- kombinasies	Tipe Toeriste (oorsprong)			TOTAAL
	Binnelands	Buitelands	Binne- en Buitelands	
1 n %	3 7.50	1 2.50	0 0.00	4 10.00
2 n %	0 0.00	1 2.50	0 0.00	1 2.50
3 n %	2 5.00	0 0.00	1 2.50	3 7.50
4 n %	1 2.50	0 0.00	0 0.00	1 2.50
5 n %	1 2.50	1 2.50	0 0.00	2 5.00
6 n %	1 2.50	2 5.00	1 2.50	4 10.00
7 n %	2 5.00	0 0.00	1 2.50	3 7.50
8 n %	1 2.50	0 0.00	1 2.50	2 5.00
9 n %	5 12.50	2 5.00	3 7.50	10 25.00
10 n %	2 5.00	1 2.50	3 7.50	6 15.00
11 n %	1 2.50	0 0.00	0 0.00	1 2.50
12 n %	1 2.50	0 0.00	0 0.00	1 2.50
13 n %	2 5.00	0 0.00	0 0.00	2 5.00
TOTAAL %	22 55.00	8 20.00	10 25.00	40 100.00

Die waargenome frekwensies en proporsies van die tipe toeriste wat plase besoek en die tipe aktiwiteitskombinasies wat aangebied word, word in Tabel 4.41 aangedui. Daar is geen statisties betekenisvolle ($p = 0.8073$) verband tussen die tipe toeriste wat plase besoek en die tipe aktiwiteitskombinasies wat aangebied word nie. Plase wat hoofsaaklik binnelandse toeriste ontvang bied die grootste variasie (tussen een en 13) van aktiwiteitskombinasies aan.

Verder kan die afstande wat na plase afgelê moet word, ook 'n invloed hê op die tipe toeriste wat plase besoek, aangesien binnelandse toeriste oor die algemeen met hul eie voertuie reis en buitelandse toeriste met gehuurde voertuie. Statistiese ontledings is gedoen om die invloed van bogenoemde veranderlikes op mekaar te toets. Daar kon geen statisties betekenisvolle

verbande tussen bogenoemde veranderlikes gevind word nie, soos afgelei uit Tabele 4.42 en 4.43.

Tabel 4.42: Die frekwensies van tipe toeriste wat plase besoek en die afstand vanaf die naaste dorp

Afstand in km	Tipe Toeriste (oorsprong)			TOTAAL
	Binnelands	Buitelands	Binne- en Buitelands	
0 – 10	3	3	4	10
n	7.50	7.50	10.00	25.00
%				
10 – 20	10	1	3	14
n	25.00	2.50	7.50	35.00
%				
20 – 30	5	0	1	6
n	12.50	0.00	2.50	15.00
%				
30 – 40	3	2	1	6
n	7.50	5.00	2.50	15.00
%				
40 – 50	0	1	1	2
n	0.00	2.50	2.50	5.00
%				
50 – 60	1	1	0	2
n	2.50	2.50	0.00	5.00
%				
TOTAAL	22	8	10	40
%	55.00	20.00	25.00	100.00

Die waargenome frekwensies en proporsies van die tipe toeriste wat plase besoek en die afstand vanaf die naaste dorp, word in Tabel 4.42 aangedui. Daar is geen statisties betekenisvolle ($p = 0.3323$) verband tussen die tipe toeriste wat plase besoek en die afstand vanaf die naaste dorp gevind nie. In die gevalle van 0 – 10 km, 10 – 20 km en 30 – 40 km word al drie tipes toeriste ontvang.

Tabel 4.43: Die frekwensies van tipe toeriste wat plase besoek en die afstand vanaf die naaste hoofroete

Afstand in km	Tipe Toeriste (oorsprong)			TOTAAL
	Binnelands	Buitelands	Binne- en Buitelands	
0 – 10	14	5	7	26
n	35.00	12.50	17.50	65.00
%				
10 – 20	5	1	0	6
n	12.50	2.50	0.00	15.00
%				
20 – 30	2	1	3	6
n	5.00	2.50	7.50	15.00
%				
30 – 40	1	1	0	2
n	2.50	2.50	0.00	5.00
%				
TOTAAL	22	8	10	40
%	55.00	20.00	25.00	100.00

Die waargenome frekwensies en proporsies (%) van die tipe toeriste wat plase besoek en die afstand vanaf die naaste hoofroete, word in Tabel 4.43 aangedui. Daar is geen statisties betekenisvolle ($p = 0.4327$) verband tussen die tipe toeriste wat plase besoek en die afstand vanaf die naaste hoofroete nie. In die gevalle van 0 – 10 km en 20 – 30 km word al drie tipes toeriste ontvang.

4.3.11 Persentasie bydrae tot die totale boerdery-omset

Daar is vermoed dat die persentasie wat die landboutoerisme-vertakking tot die totale boerdery-omset per jaar bydra moontlik deur die landboutoerisme-aktiwiteite (aantal aktiwiteite, tipe aktiwiteitskategorieë, aantal aktiwiteitskategorieë en tipe aktiwiteitskombinasies) wat aangebied word, beïnvloed word. Meer aktiwiteite of die spesifieke insluiting van sekere aktiwiteite kan moontlik 'n groter bydrae lewer tot die totale boerdery-omset per jaar as ander. Statistiese ontledings is gedoen om die invloed van bogenoemde veranderlikse op mekaar te toets, getoon in Tabele 4.44 tot 4.47. Daar is geen statisties betekenisvolle verbande tussen bogenoemde veranderlikes gevind tydens statistiese ontledings nie.

Tabel 4.44: Die frekwensies van gemiddelde persentasie van totale boerdery-omset per jaar en aantal aktiwiteite

Aantal Aktiwiteite		% van Totale Boerdery-omset							TOTAAL
		0 – 10	10 – 20	20 – 30	40 – 50	70 – 80	80 – 90	90 - 100	
1	n	3	1	1	0	1	0	2	8
	%	7.50	2.50	2.50	0.00	2.50	0.00	5.00	20.00
2	n	2	1	0	1	0	0	1	5
	%	5.00	2.50	0.00	2.50	0.00	0.00	2.50	12.50
3	n	1	2	0	0	0	0	0	3
	%	2.50	5.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	7.50
4	n	2	0	1	0	0	1	1	5
	%	5.00	0.00	2.50	0.00	0.00	2.50	2.50	12.50
5	n	5	0	1	0	0	0	1	7
	%	12.50	0.00	2.50	0.00	0.00	0.00	2.50	17.50
6	n	2	0	0	1	0	0	0	3
	%	5.00	0.00	0.00	2.50	0.00	0.00	0.00	7.50
7	n	1	0	0	0	0	1	0	2
	%	2.50	0.00	0.00	0.00	0.00	2.50	0.00	5.00
8	n	0	1	0	0	0	0	0	2
	%	0.00	2.50	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	5.00
9	n	1	0	0	0	0	0	1	2
	%	2.50	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	2.50	5.00
10	n	2	0	0	0	0	0	0	2
	%	5.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	5.00
11	n	1	0	0	0	0	0	0	1
	%	2.50	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	2.50
Totaal		20	5	3	2	1	2	7	40
%		50.00	12.50	7.50	5.00	2.50	5.00	17.50	100.00

Die waargenome frekwensies en proporsies van die persentasie wat toerisme van die totale boerdery-omset per jaar uitmaak en die aantal aktiwiteite wat aangebied word, word in Tabel 4.44 aangedui. Daar is geen statisties betekenisvolle ($p = 0.8497$) verband tussen die aantal aktiwiteite wat aangebied word en die gemiddelde persentasie wat die toerisme-vertakking as 'n totaal van die boerdery-omset per jaar uitmaak, gevind nie. In 20% van die gevalle bied respondente slegs een aktiwiteit aan, gevolg deur 17.5% van die respondente wat vyf aktiwiteite aanbied en gesamentlik 12.5% van die respondente wat twee en vier aktiwiteite aanbied. Die invloed wat verskillende hoeveelhede aktiwiteite op die persentasie van die totale boerdery-omset per jaar het varieer (tussen 0-100%) onderskeidelik, soos aangedui in bogenoemde tabel.

Tabel 4.45: Die frekwensies van gemiddelde persentasie van totale boerdery-omset per jaar en tipe aktiwiteitskategorieë

Tipe Kategorieë	% van Totale Boerdery-omset							TOTAAL
	0 – 10	10 – 20	20 – 30	40 – 50	70 – 80	80 – 90	90 – 100	
Akkommodasie n	19	4	3	2	1	2	6	37
%	18.81	3.96	2.97	1.98	0.99	1.98	5.94	36.63
Avontuur n	6	0	1	0	0	1	0	8
%	5.94	0.00	0.99	0.00	0.00	0.99	0.00	7.92
Boerdery n	12	1	2	1	0	0	1	17
%	11.88	0.99	1.98	0.99	0.00	0.00	0.99	16.83
Konferensie n	1	1	0	0	0	1	2	5
%	0.99	0.99	0.00	0.00	0.00	0.99	1.98	4.95
Kultuur n	3	1	1	0	0	0	1	6
%	2.97	0.99	0.99	0.00	0.00	0.00	0.99	5.94
Natuur n	16	3	1	1	0	2	5	28
%	15.84	2.97	0.99	0.99	0.00	1.98	4.95	27.72
Totaal	57	10	8	4	1	6	15	101
%	56.44	9.90	7.92	3.96	0.99	5.94	14.85	100.00

Die waargenome frekwensies en proporsies van die persentasie wat die toerisme-vertakking van die totale boerdery-omset per jaar uitmaak en die tipe aktiwiteitskategorieë wat aangebied word, word in Tabel 4.45 aangedui. Daar is geen statisties betekenisvolle ($p = 0.9649$) verband tussen die tipe aktiwiteitskategorieë wat aangebied word en die persentasie wat die toerisme-vertakking as 'n totaal van die boerdery-omset per jaar uitmaak, gevind nie. In 56.44% van die gevalle verdien respondente tussen 0-10% van hul jaarlikse inkomste uitsluitlik uit landboutoerisme.

Tabel 4.46: Die frekwensies van gemiddelde persentasie van totale boerdery-omset per jaar en aantal aktiwiteitskategorieë

Aantal Kategorieë		% van Totale Boerdery-omset							TOTAAL
		0 – 10	10 – 20	20 – 30	40 – 50	70 – 80	80 – 90	90 - 100	
1	n	3	1	1	0	1	0	2	8
	%	7.50	2.50	2.50	0.00	2.50	0.00	5.00	20.00
2	n	5	3	0	2	0	0	3	13
	%	12.50	7.50	0.00	5.00	0.00	0.00	7.50	32.50
3	n	5	1	1	0	0	2	1	10
	%	12.50	2.50	2.50	0.00	0.00	5.00	2.50	25.00
4	n	6	0	1	0	0	0	1	8
	%	15.00	0.00	2.50	0.00	0.00	0.00	2.50	20.00
5	n	1	0	0	0	0	0	0	1
	%	2.50	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	2.50
Totaal		20	5	3	2	1	2	7	40
%		50.00	12.50	7.50	5.00	2.50	5.00	17.50	100.00

Die waargenome frekwensies en proporsies van die persentasie wat die toerisme-vertakking van die totale boerdery-omset per jaar uitmaak en die aantal aktiwiteitskategorieë wat aangebied word, word in Tabel 4.46 aangedui. Daar is geen statisties betekenisvolle ($p = 0.6178$) verband tussen die aantal aktiwiteitskategorieë wat aangebied word en die gemiddelde persentasie wat die toerisme vertakking as 'n totaal van die boerdery omset per jaar uitmaak, gevind nie. Respondente bied in 32.5% van die gevalle aktiwiteite aan wat slegs in twee aktiwiteitskategorieë voorkom. In 50% van die gevalle bied respondente aktiwiteite aan wat in vier verskillende aktiwiteitskategorieë voorkom, gevolg deur 15% van die respondente wat aktiwiteite aanbied wat in twee of drie aktiwiteitskategorieë val.

Tabel 4.47: Die frekwensies van gemiddelde persentasie van totale boerdery-omset per jaar en tipe aktiwiteitskombinasies

Aktiwiteits-kombinasies	% van Totale Boerdery-omset							TOTAAL
	0 – 10	10 – 20	20 – 30	40 – 50	70 – 80	80 – 90	90 – 100	
1	n	4	0	0	0	0	0	4
	%	10.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	10.00
2	n	0	0	0	0	0	1	1
	%	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	2.50	2.50
3	n	2	0	1	0	0	0	3
	%	5.00	0.00	2.50	0.00	0.00	0.00	7.50
4	n	0	0	1	0	0	0	1
	%	0.00	0.00	2.50	0.00	0.00	0.00	2.50
5	n	1	0	0	0	1	0	2
	%	2.50	0.00	0.00	0.00	2.50	0.00	5.00
6	n	4	0	0	0	0	0	4
	%	10.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	10.00
7	n	0	1	0	0	1	1	3
	%	0.00	2.50	0.00	0.00	2.50	2.50	7.50
8	n	0	1	0	1	0	0	2
	%	0.00	2.50	0.00	2.50	0.00	0.00	5.00
9	n	4	2	0	1	0	3	10
	%	10.00	5.00	0.00	2.50	0.00	7.50	25.00
10	n	3	0	1	0	1	1	6
	%	7.50	0.00	2.50	0.00	2.50	2.50	15.00
11	n	1	0	0	0	0	0	1
	%	2.50	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	2.50
12	n	1	0	0	0	0	0	1
	%	2.50	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	2.50
13	n	0	1	0	0	0	1	2
	%	0.00	2.50	0.00	0.00	0.00	2.50	5.00
Totaal		20	5	3	2	1	2	40
%		50.00	12.50	7.50	5.00	2.50	5.00	17.50
								100.00

Die waargenome frekwensies en proporsies van die persentasie wat die toerisme-vertakking van die totale boerdery-omset per jaar uitmaak en die tipe aktiwiteitskombinasies wat aangebied word, word in Tabel 4.47 aangedui. Daar is geen statisties betekenisvolle ($p = 0.3618$) verband tussen die persentasie wat die toerisme-vertakking as 'n totaal van die boerdery-omset per jaar uitmaak en die tipe aktiwiteitskombinasies wat aangebied word, gevind nie. In 50% van die gevalle maak landboutoerisme tussen 0 – 10% van respondente se jaarlikse inkomste uit. Dit word gevolg deur 12.5% van die respondente wat toon dat landboutoerisme tussen 10 – 20% van hul jaarlikse inkomste uitmaak. Hierdie twee groepe bied 'n wye variasie van aktiwiteitskombinasies aan, soos aangedui in bogenoemde tabel.

Daar is verder vermoed dat die aantal jare wat respondente reeds by landboutoerisme betrokke is ook 'n moontlike invloed op die persentasie wat die toerisme-vertakking van die totale boerdery-omset per jaar uitmaak, kan hê, aangesien boere wat reeds langer by landboutoerisme betrokke is, reeds gesien het wat werk in hulle omstandighede en wat nie werk nie. Statistiese ontledings is gedoen om die invloed van bogenoemde veranderlikes op mekaar te toets en daar is 'n statisties betekenisvolle ($p = 0.0010$) verband tydens hierdie ontledings gevind, soos afgelei uit Tabel 4.48 en Figuur 4.2 ($p = 0.0683$).

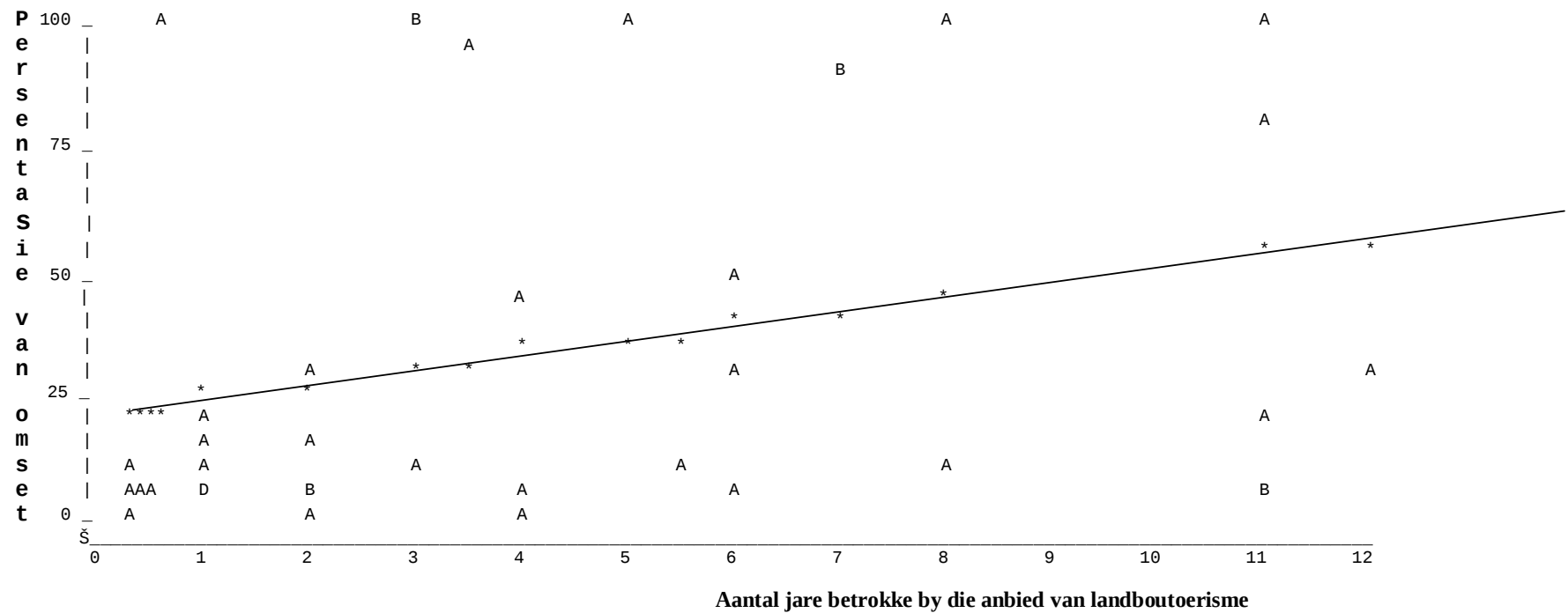
Tabel 4.48: Die frekwensies van aanal jare betrokke by landboutoerisme en gemiddelde persentasie van totale boerdery-omset per jaar

% van Totale Boerdery-omset	Aantal jare betrokke											
	0 - < 1	1 - < 2	2 - < 3	3 - < 4	4 - < 5	5 - < 6	6 - < 7	7 - < 8	8 - < 9	11 - < 12	12 - < 13	TOTAAL
0 - 10	5	5	3	1	2	0	1	0	1	2	0	20
n	12.50	12.50	7.50	2.50	5.00	0.00	2.50	0.00	2.50	5.00	0.00	50.00
10 - 20	0	2	1	0	0	1	0	0	0	1	0	5
n	0.00	5.00	2.50	0.00	0.00	2.50	0.00	0.00	0.00	2.50	0.00	12.50
20 - 30	0	0	1	0	0	0	1	0	0	0	1	3
n	0.00	0.00	2.50	0.00	0.00	0.00	2.50	0.00	0.00	0.00	2.50	7.50
40 - 50	0	0	0	0	1	0	1	0	0	0	0	2
n	0.00	0.00	0.00	0.00	2.50	0.00	2.50	0.00	0.00	0.00	0.00	5.00
70 - 80	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	1
n	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	2.50	0.00	2.50
80 - 90	0	0	0	0	0	0	0	2	0	0	0	2
n	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	5.00	0.00	0.00	0.00	5.00
90 - 100	1	0	0	3	0	1	0	0	1	1	0	7
n	2.50	0.00	0.00	7.50	0.00	2.50	0.00	0.00	2.50	2.50	0.00	17.50
Totaal	6	7	5	4	3	2	3	2	2	5	1	40
%	15.00	17.50	12.50	10.00	7.50	5.00	7.50	5.00	5.00	12.50	2.50	100.00

Die waargenome frekwensies en proporsies van die aantal jare wat respondente reeds betrokke is by die aanbod van landboutoerisme en die persentasie van die totale boerdery-omset per jaar word in Tabel 4.48 aangedui. Daar is 'n hoogs statisties betekenisvolle ($p = 0.0010$) verband gevind tussen die persentasie wat die toerisme-vertakking as 'n totaal (33.33%) van die boerdery-omset per jaar bydrae en die aantal jare wat respondente reeds betrokke is by die aanbod van landboutoerisme. Dit wil voorkom dat 'n toename in die aantal jare 'n verhoging in die gemiddelde persentasie van die totale boerdery-omset per jaar

veroorzaak. In 15% van die gevalle toon respondente wat tussen 0-2 jaar betrokke is by die aanbod van toerisme, dat landboutoerisme tussen 0-10% van hulle jaarlikse inkomste uitmaak. `n Verdere 7.5% van die respondente, wat reeds 3-4 jaar betrokke is by die aanbod van landboutoerisme, toon dat landboutoerisme tussen 90-100% van hulle jaarlikse inkomste uitmaak. Daar bestaan ook `n positiewe korrelasie ($r^2 = 0.30005$; $p < 0.0001$) tussen die aantal jare betrokke by die aanbod van landboutoerisme en die gemiddelde persentasie van die totale boerdery-omset per jaar.

Figuur 4.2: Die invloed van die aantal jare wat respondente reeds betrokke is by die aanbod van landboutoerisme op die persentasie van die totale boerdery-omset per jaar

$$y = 20.26 + 3.08x$$

(8.90) (1.59)

$$(r^2 = 0.09; p = 0.06)$$

Die invloed van die die aantal jare betrokke by die aanbod van landboutoerisme op die gemiddelde persentasie wat toerisme van die totale boerdery-omset per jaar uitmaak, word in Figuur 4.2 aangedui. Die grafiek dui aan dat 9% van die variasie in die data met dié lyn verklaar kan word. Die grafiek dui daarop dat met 'n toename in die aantal jare betrokke by die aanbod van landboutoerisme, kom daar ook 'n toename in die inkomste uit landboutoerisme voor.

4.3.12 Infrastruktuur-ontwikkeling

Daar is vermoed dat die landboutoerisme-aktiwiteite (aantal aktiwiteite, tipe aktiwiteitskategorieë, aantal aktiwiteitskategorieë en aantal aktiwiteitskombinasies) wat aangebied word 'n moontlike invloed op die skepping van nuwe infrastruktuur mag hê. Meer aktiwiteite, verskillende- of spesifieke aktiwiteite mag moontlik meer infrastruktuur verlang. Statistiese ontledings is gedoen om verbande tussen bogenoemde veranderlikes te toets. Daar kon geen statisties betekenisvolle verbande gevind word tussen die landboutoerisme-aktiwiteite (aantal aktiwiteite, tipe aktiwiteitskategorieë, aantal aktiwiteitskategorieë en aantal aktiwiteitskombinasies) wat aangebied word en die skepping van nuwe infrastruktuur nie, getoon in Tabelle 4.49 tot 4.52.

Tabel 4.49: Die frekwensies van skepping van infrastruktuur en aantal aktiwiteite

Aantal Aktiwiteite	Skepping van Infrastruktuur			TOTAAL
	Reeds beskikbaar	Addisioneel	Reeds beskikbaar & Addisioneel	
1 n	5	3	0	8
 %	12.50	7.50	0.00	20.00
2 n	3	1	1	5
 %	7.50	2.50	2.50	12.50
3 n	2	1	0	3
 %	5.00	2.50	0.00	7.50
4 n	2	3	0	5
 %	5.00	7.50	0.00	12.50
5 n	3	2	2	7
 %	7.50	5.00	5.00	17.50
6 n	2	1	0	3
 %	5.00	2.50	0.00	7.50
7 n	0	2	0	2
 %	0.00	5.00	0.00	5.00
8 n	0	1	1	2
 %	0.00	2.50	2.50	5.00
9 n	1	1	0	2
 %	2.50	2.50	0.00	5.00
10 n	1	1	0	2
 %	2.50	2.50	0.00	5.00
11 n	0	0	1	1
 %	0.00	0.00	2.50	2.50
TOTAAL	19	16	5	40
 %	47.50	40.00	12.50	100.00

Die waargenome frekwensies en proporsies van die skepping van nuwe infrastruktuur en die aantal aktiwiteite wat aangebied word, word in Tabel 4.49 aangedui. Daar is geen statisties betekenisvolle ($p = 0.4388$) verband tussen die skepping van nuwe infrastruktuur en die aantal aktiwiteite wat aangebied word, gevind nie. In 47.5% van die gevalle het respondente reeds infrastruktuur beskikbaar gehad en 'n verdere 40% het addisionele infrastruktuur opgerig. 'n Variasie van aantal aktiwiteite word in beide van hierdie twee gevalle aangebied soos aangedui in bogenoemde tabel.

Tabel 4.50: Die frekwensies van skepping van infrastruktuur en tipe aktiwiteitskategorieë

Tipe Kategorieë	Skepping van Infrastruktuur			TOTAAL
	Reeds beskikbaar	Addisioneel	Reeds beskikbaar & Addisioneel	
Akkommodasie n %	16 15.84	16 15.84	5 4.95	37 36.63
Avontuur n %	3 2.97	4 3.96	1 0.99	8 7.92
Boerdery n %	10 9.90	5 4.95	2 1.98	17 16.83
Konferensie n %	0 0.00	3 2.97	0 0.00	5 4.95
Kultuur n %	5 4.95	1 0.99	0 0.00	6 5.94
Natuur n %	11 10.89	12 11.88	5 4.95	28 27.72
TOTAAL %	45 44.55	41 40.59	15 14.85	101 100.00

Die waargenome frekwensies en proporsies van die skepping van nuwe infrastruktuur en die tipe aktiwiteitskategorieë wat aangebied word, word in Tabel 4.50 aangedui. Daar is geen statisties betekenisvolle ($p = 0.3742$) verband tussen die skepping van nuwe infrastruktuur en die tipe aktiwiteitskategorieë wat aangebied word, gevind nie. In 44.55% van die gevalle het respondente reeds infrastruktuur beskikbaar gehad en 'n verdere 40.59% het addisionele infrastruktuur opgerig. 'n Variasie van hoeveelheid tipe aktiwiteitskategorieë word in beide hierdie twee gevalle aangebied, soos aangedui in bogenoemde tabel.

Tabel 4.51: Die frekwensies van skepping van infrastruktuur en aantal aktiwiteitskategorieë

Aantal Kategorieë	Skepping van Infrastruktuur			TOTAAL
	Reeds beskikbaar	Addisioneel	Reeds beskikbaar & Addisioneel	
1 n %	5 12.50	3 7.50	0 0.00	8 20.00
2 n %	6 15.00	5 12.50	2 5.00	13 32.50
3 n %	4 10.00	4 10.00	2 5.00	10 25.00
4 n %	4 10.00	4 10.00	0 0.00	8 20.00
5 n %	0 0.00	0 0.00	1 2.50	1 2.50
TOTAAL %	19 47.50	16 40.00	5 12.50	40 100.00

Die waargenome frekwensies en proporsies van die skepping van nuwe infrastruktuur en die aantal aktiwiteitskategorieë wat aangebied word, word in Tabel 4.51 aangedui. Daar is geen statisties betekenisvolle ($p = 0.2466$) verband tussen die skepping van nuwe infrastruktuur en die aantal aktiwiteitskategorieë wat aangebied word, gevind nie. Respondente het oor die algemeen (47.5%) reeds infrastruktuur beskikbaar gehad, gevolg deur respondente (40%) wat addisionele infrastruktuur opgerig het. 'n Variasie van die aantal kategorieë waarin aktiwiteite voorkom, word in beide hierdie gevalle aangetref.

Tabel 4.52: Die frekwensies van skepping van infrastruktuur en tipe aktiwiteitskombinasies

Aktiwiteits- kombinasies	Skepping van Infrastruktuur			TOTAAL
	Reeds beskikbaar	Addisioneel	Reeds beskikbaar & Addisioneel	
1 n %	2 5.00	2 5.00	0 0.00	4 10.00
2 n %	0 0.00	1 2.50	0 0.00	1 2.50
3 n %	2 5.00	1 2.50	0 0.00	3 7.50
4 n %	0 0.00	1 2.50	0 0.00	1 2.50
5 n %	1 2.50	1 2.50	0 0.00	2 5.00
6 n %	3 7.50	0 0.00	1 2.50	4 10.00
7 n %	0 0.00	2 5.00	1 2.50	3 7.50
8 n %	2 5.00	0 0.00	0 0.00	2 5.00
9 n %	3 7.50	5 12.50	2 5.00	10 25.00
10 n %	3 7.50	3 7.50	0 0.00	6 15.00
11 n %	0 0.00	0 0.00	1 2.50	1 2.50
12 n %	1 2.50	0 0.00	0 0.00	1 2.50
13 n %	2 5.00	0 0.00	0 0.00	2 5.00
TOTAAL %	19 47.50	16 40.00	5 12.50	40 100.00

Die waargenome frekwensies en proporsies van die skepping van infrastruktuur en die tipe aktiwiteitskombinasies wat aangebied word, word in Tabel 4.52 aangedui. Daar is geen statisties betekenisvolle ($p = 0.4023$) verband tussen die skepping van infrastruktuur en die tipe aktiwiteitskombinasies wat aangebied word, gevind nie. Respondente wat reeds infrastruktuur beskikbaar gehad het, bied die grootste variasie van aktiwiteitskombinasies aan soos aangedui in bogenoemde tabel.

4.3.13 Werkskepping

Daar is vermoed dat die landboutoerisme-aktiwiteite (aantal aktiwiteite, tipe aktiwiteitskategorieë, aantal aktiwiteitskategorieë en aantal aktiwiteitskombinasies) wat aangebied word 'n moontlike invloed mag hê op werkskepping. Verskillende aktiwiteite sowel as 'n groter hoeveelheid aktiwiteite is meer arbeidsintensief as ander aktiwiteite en daarom stel boere moontlik in sekere gevalle ekstra arbeid aan vir toerisme-doeleindes. Statistiese ontledings is gedoen om die invloed van bogenoemde veranderlikes op mekaar te toets, getoon in Tabelle 4.53 tot 4.56. Tydens statistiese ontledings is gevind dat slegs die aantal landboutoerisme-aktiwiteite wat aangebied word 'n invloed op werkskepping het.

Tabel 4.53: Die frekwensies van werkskepping en aantal aktiwiteite

Aantal Aktiwiteite	Aantal arbeiders addisioneel aangestel					TOTAAL
	0	1	3	4	7	
1 n	8	0	0	0	0	8
%	20.00	0.00	0.00	0.00	0.00	20.00
2 n	3	2	0	0	0	5
%	7.50	5.00	0.00	0.00	0.00	12.50
3 n	3	0	0	0	0	3
%	7.50	0.00	0.00	0.00	0.00	7.50
4 n	3	1	0	0	1	5
%	7.50	2.50	0.00	0.00	2.50	12.50
5 n	4	3	0	0	0	7
%	10.00	7.50	0.00	0.00	0.00	17.50
6 n	3	0	0	0	0	3
%	7.50	0.00	0.00	0.00	0.00	7.50
7 n	1	1	0	0	0	2
%	2.50	2.50	0.00	0.00	0.00	5.00
8 n	0	0	1	1	0	2
%	0.00	0.00	2.50	2.50	0.00	5.00
9 n	1	0	0	1	0	2
%	2.50	0.00	0.00	2.50	0.00	5.00
10 n	2	0	0	0	0	2
%	5.00	0.00	0.00	0.00	0.00	5.00
11 n	1	0	0	0	0	1
%	2.50	0.00	0.00	0.00	0.00	2.50
TOTAAL	29	7	1	2	1	40
%	72.50	17.50	2.50	5.00	2.50	100.00

Die waargenome frekwensies en proporsies van die skepping van werk en die aantal aktiwiteite wat aangebied word, word in Tabel 4.53 aangedui. Daar is 'n statisties betekenisvolle ($p = 0.0406$) verband tussen die aantal arbeiders wat addisioneel aangestel moes word en die aantal aktiwiteite wat aangebied word, gevind. Uit die studiegroep het

17.5% van die respondente elk een arbeider aangestel, 2.5% elk drie arbeiders, 5% elk vier arbeiders en `n verdere 2.5% elk sewe arbeiders. Die aanstel van addisionele arbeiders teenoor die aantal aktiwiteite wat aangebied word, is sigbaar in die geval waar sewe, agt of nege aktiwiteite betrokke is.

Tabel 4.54: Die frekwensies van werkskepping en tipe aktiwiteitskategorieë

Tipe Kategorieë		Aantal arbeiders addisioneel aangestel					TOTAAL
		0	1	3	4	7	
Akkommodasie	n	26	7	1	2	1	37
	%	25.74	6.93	0.99	1.98	0.99	36.63
Avontuur	n	5	3	0	0	0	8
	%	4.95	2.97	0.00	0.00	0.00	7.92
Boerdery	n	13	3	0	1	0	17
	%	12.87	2.97	0.00	0.99	0.00	16.83
Konferensie	n	2	1	1	1	0	5
	%	1.98	0.99	0.99	0.99	0.00	4.95
Kultuur	n	6	0	0	0	0	6
	%	5.94	0.00	0.00	0.00	0.00	5.94
Natuur	n	18	6	1	2	1	28
	%	17.82	5.94	0.99	1.98	0.99	27.72
TOTAAL		70	20	3	6	2	101
%		69.31	19.80	2.97	5.94	1.98	100.00

Die waargenome frekwensies en proporsies van die skepping van werk en die tipe aktiwiteitskategorieë wat aangebied word, word in Tabel 4.54 aangedui. Daar is geen statisties betekenisvolle ($p = 0.8374$) verband tussen die aantal arbeiders wat addisioneel aangestel moes word en die tipe aktiwiteitskategorieë wat aangebied word, gevind nie. Uit die studiegroep het 19.8% van die respondente elk een arbeider aangestel, 2.97% elk drie arbeiders, 5.94% elk vier arbeiders en 1.98% elk `n verdere sewe arbeiders. In die geval waar slegs een addisionele arbeider aangestel is, word 'n verskeidenheid aktiwiteitskategorieë aangebied. In die aktiwiteitskategorieë, akkommodasie-gebaseerde sowel as natuur-gebaseerde aktiwiteite, is een tot sewe addisionele arbeiders in beide gevalle aangestel.

Tabel 4.55: Die frekwensies van werkskepping en aantal aktiwiteitskategorieë

Aantal Kategorieë	Aantal arbeiders addisioneel aangestel					TOTAAL
	0	1	3	4	7	
1 n	8	0	0	0	0	8
%	20.00	0.00	0.00	0.00	0.00	20.00
2 n	9	2	0	1	1	13
%	22.50	5.00	0.00	2.50	2.50	32.50
3 n	5	4	1	0	0	10
%	12.50	10.00	2.50	0.00	0.00	25.00
4 n	6	1	0	1	0	8
%	15.00	2.50	0.00	2.50	0.00	20.00
5 n	1	0	0	0	0	1
%	2.50	0.00	0.00	0.00	0.00	2.50
TOTAAL	29	7	1	2	1	40
%	72.50	17.50	2.50	5.00	2.50	100.00

Die waargenome frekwensies en proporsies van die skepping van werk en die aantal aktiwiteitskategorieë wat aangebied word, word in Tabel 4.55 aangedui. Daar is geen statisties betekenisvolle ($p = 0.6438$) verband tussen die aantal arbeiders wat addisioneel aangestel moes word en die aantal aktiwiteitskategorieë wat aangebied word, gevind nie. Uit die studie-groep het 17.5% van die respondente elk een arbeider aangestel, 2.5% elk drie arbeiders, 5% elk vier arbeiders en 2.5% elk sewe arbeiders. In die geval waar slegs een addisionele arbeider aangestel is word 'n verskeidenheid aktiwiteitskategorieë aangebied. Waar slegs twee aktiwiteitskategorieë aangebied word, is onderskeidelik een, vier en sewe arbeiders addisioneel aangestel. Die meeste (72.5%) respondente het geen addisionele arbeiders aangestel nie.

Tabel 4.56: Die frekwensies van werkskepping en tipe aktiwiteitskombinasies

Aktiwiteits- kombinasies	Aantal arbeiders addisioneel aangestel					TOTAAL
	0	1	3	4	7	
1 n %	3 7.50	1 2.50	0 0.00	0 0.00	0 0.00	4 10.00
2 n %	0 0.00	0 0.00	0 0.00	1 2.50	0 0.00	1 2.50
3 n %	3 7.50	0 0.00	0 0.00	0 0.00	0 0.00	3 7.50
4 n %	1 2.50	0 0.00	0 0.00	0 0.00	0 0.00	1 2.50
5 n %	0 0.00	2 5.00	0 0.00	0 0.00	0 0.00	2 5.00
6 n %	3 7.50	1 2.50	0 0.00	0 0.00	0 0.00	4 10.00
7 n %	1 2.50	1 2.50	1 2.50	0 0.00	0 0.00	3 7.50
8 n %	1 2.50	1 2.50	0 0.00	0 0.00	0 0.00	2 5.00
9 n %	7 17.50	1 2.50	0 0.00	1 2.50	1 2.50	10 25.00
10 n %	6 15.00	0 0.00	0 0.00	0 0.00	0 0.00	6 15.00
11 n %	1 2.50	0 0.00	0 0.00	0 0.00	0 0.00	1 2.50
12 n %	1 2.50	0 0.00	0 0.00	0 0.00	0 0.00	1 2.50
13 n %	2 5.00	0 0.00	0 0.00	0 0.00	0 0.00	2 5.00
TOTAAL %	29 72.50	7 17.50	1 2.50	2 5.00	1 2.50	40 100.00

Die waargenome frekwensies en proporsies van die skepping van werk en die tipe aktiwiteitskombinasies wat aangebied word, word in Tabel 4.56 aangedui. Daar is geen statisties betekenisvolle ($p = 0.3080$) verband tussen die aantal arbeiders wat addisioneel aangestel moes word en die tipe aktiwiteitskombinasies wat aangebied word nie. In 17.5% van die gevalle het respondente wat addisionele arbeiders aangestel het, slegs een arbeider aangestel. Hierdie groep bied ook die grootste variasie van aktiwiteitskombinasies aan, behalwe in die geval waar respondente geen addisionele arbeiders aangestel het nie.

4.3.14 Opleiding

Daar is vermoed dat die landboutoerisme-aktiwiteite (aantal aktiwiteite, tipe aktiwiteitskategorieë, aantal aktiwiteitskategorieë en aantal aktiwiteitskombinasies) wat

aangebied word 'n moontlike invloed op die opleiding aan addisionele arbeiders mag hê. Baie van die toerisme-aktiwiteite wat voorkom, het opgeleide personeel nodig om aan toeriste se behoeftes te voldoen en voldoende diens te lewer. Die feit dat toeriste van tyd tot tyd in aanraking kom met arbeiders, lei daartoe dat boere arbeiders tot 'n mate oplei om met die toeriste te werk en te kommunikeer. Statistiese ontledings is gedoen om die invloed van bogenoemde veranderlikes op mekaar te bepaal, getoon in Tabelle 4.57 tot 4.60. Daar is vasgestel dat slegs in die geval van aktiwiteitskombinasies 'n statisties betekenisvolle verband met opleiding voorkom.

Tabel 4.57: Die frekwensies van opleiding en aantal aktiwiteite

Aantal Aktiwiteite	Opleiding Verskaf			TOTAAL
	Geen addisionele arbeiders aangestel	Ja	Nee	
1 n %	8 20.00	0 0.00	0 0.00	8 20.00
2 n %	3 7.50	1 2.50	1 2.50	5 12.50
3 n %	3 7.50	0 0.00	0 0.00	3 7.50
4 n %	3 7.50	2 5.00	0 0.00	5 12.50
5 n %	4 10.00	2 5.00	1 2.50	7 17.50
6 n %	3 7.50	0 0.00	0 0.00	3 7.50
7 n %	1 2.50	0 0.00	1 2.50	2 5.00
8 n %	0 0.00	2 5.00	0 0.00	2 5.00
9 n %	1 2.50	1 2.50	0 0.00	2 5.00
10 n %	2 5.00	0 0.00	0 0.00	2 5.00
11 n %	1 2.50	0 0.00	0 0.00	1 2.50
TOTAAL %	29 72.50	8 20.00	3 7.50	40 100.00

Die waargenome frekwensies en proporsies van opleiding en die aantal aktiwiteite wat aangebied word, word in Tabel 4.57 aangedui. Daar is geen statisties betekenisvolle ($p = 0.2196$) verband tussen opleiding verskaf aan arbeiders wat addisioneel aangestel moes word

en die aantal aktiwiteite wat aangebied word, gevind nie. In 20% van die gevalle verskaf respondente wat ekstra werkers vir toerismedoelendes aangestel het, opleiding van die een of ander aard aan daardie werkers en dit varieer teenoor die aantal aktiwiteite wat aangebied word, soos aangedui in bogenoemde tabel

Tabel 4.58: Die frekwensies van opleiding en tipe aktiwiteitskategorieë

Aantal Kategorieë	Opleiding Verskaf			TOTAAL
	Geen addisionele werkers aangestel	Ja	Nee	
Akkommodasie n %	26 25.74	8 7.92	3 2.97	37 36.63
Avontuur n %	5 4.95	1 0.99	2 1.98	8 7.92
Boerdery n %	13 12.87	4 3.96	0 0.00	17 16.83
Konferensie n %	2 1.98	3 2.97	0 0.00	5 4.95
Kultuur n %	6 5.94	0 0.00	0 0.00	6 5.94
Natuur n %	18 17.82	7 6.93	3 2.97	28 27.72
TOTAAL %	70 69.31	23 22.77	8 7.92	101 100.00

Die waargenome frekwensies en proporsies van opleiding en die tipe aktiwiteitskategorieë wat aangebied word, word in Tabel 4.58 aangedui. Daar is geen statisties betekenisvolle ($p = 0.2831$) verband tussen opleiding verskaf aan werkers wat addisioneel aangestel moes word en die tipe aktiwiteitskategorieë wat aangebied word, gevind nie. In alle tipe aktiwiteitskategorieë behalwe in die geval van kultuur-gebaseerde aktiwiteite, word opleiding verskaf.

Tabel 4.59: Die frekwensies van opleiding en aantal aktiwiteitskategorieë

Aantal Kategorieë		Opleiding Verskaf			TOTAAL
		Geen addisionele arbeiders aangestel	Ja	Nee	
1	n %	8 20.00	0 0.00	0 0.00	8 20.00
2	n %	9 22.50	3 7.50	1 2.50	13 32.50
3	n %	5 12.50	3 7.50	2 5.00	10 25.00
4	n %	6 15.00	2 5.00	0 0.00	8 20.00
5	n %	1 2.50	0 0.00	0 0.00	1 2.50
TOTAAL	%	29 72.50	8 20.00	3 7.50	40 100.00

Die waargenome frekwensies en proporsies van opleiding en die aantal aktiwiteitskategorieë wat aangebied word, word in Tabel 4.59 aangedui. Daar is geen statisties betekenisvolle ($p = 0.4855$) verband tussen opleiding verskaf aan arbeiders wat addisioneel aangestel moes word en die aantal aktiwiteitskategorieë wat aangebied word, gevind nie. Opleiding word aan addisionele arbeiders verskaf in alle gevalle waar twee, drie of vier aktiwiteitskategorieë aangebied word.

Tabel 4.60: Die frekwensies van opleiding en tipe aktiwiteitskombinasies

Aktiwiteits-kombinasies		Opleiding Verskaf			TOTAAL
		Geen addisionele arbeiders aangestel	Ja	Nee	
1	n	3	1	0	4
	%	7.50	2.50	0.00	10.00
2	n	0	1	0	1
	%	0.00	2.50	0.00	2.50
3	n	3	0	0	3
	%	7.50	0.00	0.00	7.50
4	n	1	0	0	1
	%	2.50	0.00	0.00	2.50
5	n	0	0	2	2
	%	0.00	0.00	5.00	5.00
6	n	3	1	0	4
	%	7.50	2.50	0.00	10.00
7	n	1	2	0	3
	%	2.50	5.00	0.00	7.50
8	n	1	1	0	2
	%	2.50	2.50	0.00	5.00
9	n	7	2	1	10
	%	17.50	5.00	2.50	25.00
10	n	6	0	0	6
	%	15.00	0.00	0.00	15.00
11	n	1	0	0	1
	%	2.50	0.00	0.00	2.50
12	n	1	0	0	1
	%	2.50	0.00	0.00	2.50
13	n	2	0	0	2
	%	5.00	0.00	0.00	5.00
TOTAAL		29	8	3	40
%		72.50	20.00	7.50	100.00

Die waargenome frekwensies en proporsies van opleiding en die tipe aktiwiteitskombinasies wat aangebied word, word in Tabel 4.60 aangedui. Daar is 'n statisties betekenisvolle ($p = 0.0209$) verband tussen opleiding verskaf aan arbeiders wat addisioneel aangestel moes word en die tipe aktiwiteitskombinasies wat aangebied word, gevind. Respondente wat opleiding verskaf aan arbeiders wat addisioneel aangestel is, bied die grootste variasie van aktiwiteitskombinasies aan. Oor die algemeen het respondente wat aktiwiteitskombinasie 6 (akkommodasie-, natuur- en boerdery-gebaseerde aktiwiteite) en 9 (akkommodasie- en natuurgebaseerde aktiwiteite) aanbied op hul plase, opleiding aan arbeiders betrokke, verskaf.

4.3.15 Behuising

Daar is vermoed dat die landboutoerisme-aktiwiteite (aantal aktiwiteite, tipe aktiwiteitskategorieë, aantal aktiwiteitskategorieë en aantal aktiwiteitskombinasies) wat aangebied word, 'n moontlike invloed op behuising aan addisionele arbeiders mag hê. As gevolg van sekere aktiwiteite wat redelik arbeidsintensief is, verkies boere dat arbeiders op plase self bly om sodoende 24 uur 'n dag beskikbaar te wees. Hierdie arbeiders het in sekere gevalle afhanklikes en boere voorsien ook behuising aan hierdie afhanklikes. Statistiese ontledings is gedoen om die invloed van bogenoemde veranderlikes op mekaar te toets, getoon in Tabele 4.61 tot 4.64. Na statistiese ontledings gedoen is om verbande tussen bogenoemde veranderlikes te toets, is vasgestel dat daar slegs statistiese betekenisvolle verbande voorkom in die geval van die aantal aktiwiteite en aktiwiteitskombinasies wat aangebied word.

Tabel 4.61: Die frekwensies van behuising en aantal aktiwiteite

Aantal Aktiwiteite	Behuising Verskaf			TOTAAL
	Geen addisionele arbeiders aangestel	Ja	Nee	
1 n	8	0	0	8
%	20.00	0.00	0.00	20.00
2 n	3	0	2	5
%	7.50	0.00	5.00	12.50
3 n	3	0	0	3
%	7.50	0.00	0.00	7.50
4 n	3	0	2	5
%	7.50	0.00	5.00	12.50
5 n	4	2	1	7
%	10.00	5.00	2.50	17.50
6 n	3	0	0	3
%	7.50	0.00	0.00	7.50
7 n	1	1	0	2
%	2.50	2.50	0.00	5.00
8 n	0	0	2	2
%	0.00	0.00	5.00	5.00
9 n	1	1	0	2
%	2.50	2.50	0.00	5.00
10 n	2	0	0	2
%	5.00	0.00	0.00	5.00
11 n	1	0	0	1
%	2.50	0.00	0.00	2.50
TOTAAL	29	4	7	40
%	72.50	10.00	17.50	100.00

Die waargenome frekwensies en proporsies van behuising en die aantal aktiwiteite wat aangebied word, word in Tabel 4.61 aangedui. Daar is tot 'n mate 'n statisties betekenisvolle ($p = 0.0691$) verband tussen behuising verskaf aan arbeiders wat addisioneel aangestel is en die aantal aktiwiteite wat aangebied word gevind. Van die 27.5% respondente wat nuwe arbeiders aangestel het vir toerismedoeleindes, verskaf slegs 10% behuising aan daardie arbeiders, terwyl die ander 17.5% van die respondente se arbeiders nie op die plaas bly nie. In die gevalle waar vyf, sewe of nege verskillende aktiwiteite aangebied word, word behuising verskaf aan sekere arbeiders en aan ander nie.

Tabel 4.62: Die frekwensies van behuising en tipe aktiwiteitskategorieë

Tipe Kategorieë		Behuising Verskaf			TOTAAL
		Geen addisionele arbeiders aangestel	Ja	Nee	
Akkommodasie	n %	26 25.74	4 3.96	7 6.93	37 36.63
Avontuur	n %	5 4.95	3 2.97	0 0.00	8 7.92
Boerdery	n %	13 12.87	1 0.99	3 2.97	17 16.83
Konferensie	n %	2 1.98	0 0.00	3 2.97	5 4.95
Kultuur	n %	6 5.94	0 0.00	0 0.00	6 5.94
Natuur	n %	18 17.82	4 3.96	6 5.94	28 27.72
TOTAAL	%	70 69.31	12 11.88	19 18.81	101 100.00

Die waargenome frekwensies en proporsies van behuising en die tipe aktiwiteitskategorieë wat aangebied word, word in Tabel 4.62 aangedui. Daar is geen statisties betekenisvolle ($p = 0.1184$) verband tussen behuising verskaf aan arbeiders wat addisioneel aangestel is en die tipe aktiwiteitskategorieë wat aangebied word, gevind nie. Akkommodasie-gebaseerde aktiwiteite gesamentlik met natuur-gebaseerde aktiwiteite is in 3.96% van die gevalle verantwoordelik vir behuising aan arbeiders wat addisioneel aangestel is vir toerisme-doeleindes. Oor die algemeen (81.81% teenoor 11.8%) verskaf respondente nie behuising aan arbeiders wat addisioneel aangestel is vir toerisme-doeleindes nie.

Tabel 4.63: Die frekwensies van behuising en aantal aktiwiteitskategorieë

Aantal Kategorieë	Behuising Verskaf			TOTAAL
	Geen addisionele arbeiders aangestel	Ja	Nee	
1	n 8 % 20.00	0 0.00	0 0.00	8 20.00
2	n 9 % 22.50	1 2.50	3 7.50	13 32.50
3	n 5 % 12.50	2 5.00	3 7.50	10 25.00
4	n 6 % 15.00	1 2.50	1 2.50	8 20.00
5	n 1 % 2.50	0 0.00	0 0.00	1 2.50
TOTAAL	29 % 72.50	4 10.00	7 17.50	40 100.00

Die waargenome frekwensies en proporsies van behuising en die aantal aktiwiteitskategorieë wat aangebied word, word in Tabel 4.63 aangedui. Daar is geen statisties betekenisvolle ($p = 0.5919$) verband tussen behuising verskaf aan arbeiders wat addisioneel aangestel is en die aantal aktiwiteitskategorieë wat aangebied word, gevind nie. Respondente wat addisionele arbeiders aangestel het, verskaf behuising aan sekere arbeiders en aan ander nie. Dit geld in gevalle waar twee, drie of vier aktiwiteitskategorieë aangebied word.

Tabel 4.64: Die frekwensies van behuising en tipe aktiwiteitskombinasies

Aktiwiteits-kombinasies		Behuising Verskaf			TOTAAL
		Geen addisionele arbeiders aangestel	Ja	Nee	
1	n	3	1	0	4
	%	7.50	2.50	0.00	10.00
2	n	0	0	1	1
	%	0.00	0.00	2.50	2.50
3	n	3	0	0	3
	%	7.50	0.00	0.00	7.50
4	n	1	0	0	1
	%	2.50	0.00	0.00	2.50
5	n	0	2	0	2
	%	0.00	5.00	0.00	5.00
6	n	3	0	1	4
	%	7.50	0.00	2.50	10.00
7	n	1	0	2	3
	%	2.50	0.00	5.00	7.50
8	n	1	0	1	2
	%	2.50	0.00	2.50	5.00
9	n	7	1	2	10
	%	17.50	2.50	5.00	25.00
10	n	6	0	0	6
	%	15.00	0.00	0.00	15.00
11	n	1	0	0	1
	%	2.50	0.00	0.00	2.50
12	n	1	0	0	1
	%	2.50	0.00	0.00	2.50
13	n	2	0	0	2
	%	5.00	0.00	0.00	5.00
TOTAAL		29	4	7	40
%		72.50	10.00	17.50	100.00

Die waargenome frekwensies en proporsies van behuising en die tipe aktiwiteitskombinasies wat aangebied word, word in Tabel 4.64 aangedui. Daar is 'n statisties betekenisvolle ($p = 0.0455$) verband tussen behuising verskaf aan arbeiders wat addisioneel aangestel moes word en die tipe aktiwiteitskombinasies wat aangebied word, gevind. Die helfte (5%) van die respondente wat wel behuising verskaf het aan arbeiders wat addisioneel aangestel moes word, bied aktiwiteitskombinasie nommer 5 (akkommodasie-, natuur- en avontuur-gebaseerde aktiwiteite) aan.

4.4 Opsomming

Hierdie hoofstuk is bespreek volgens die uiteensetting van Figure 3.1 en 3.2 in Hoofstuk 3. Dit is verdeel in Afdelings A en Afdeling B. Afdeling A bestaan uit die rapportering van empiriese resultate wat gevind is tydens die ontleding van vraelyste, terwyl Afdeling B bestaan uit statistiese ontledings van data, met motiverings waarom die invloed van sekere veranderlikes op mekaar ondersoek is. Hieropvolgend volg Hoofstuk 5 waarin besprekings aangaande die resultate, in dieselfde formaat, gedoen word.

HOOFSTUK 5

BESPREKINGS

5.1 Inleiding

Die resultate van die studie oor landboutoerisme in die Tuinroete-gebied word in Hoofstuk 4 volledig uiteengesit volgens die diagramme soos uiteengesit in Figure 3.1 en 3.2 in Hoofstuk 3 en word volgens die hooffokus areas van aanbieders, aktiwiteite, omvang, mikro-bydrae en makro-bydrae, in hierdie hoofstuk bespreek.

5.2 Profiel

Die profiel van landboutoerisme in die Tuinroete-gebied wat beskryf hoe dit gekarakteriseer word, kan 'n waardevolle bydrae lewer tot die verdere beplanning en bestuur van reeds gevestigde en moontlike nuwe toetreders tot die landboutoerisme-bedryf in die Tuinroete-gebied. Onder andere kan dit dien as 'n waardevolle handleiding vir boere wat landboutoerisme oorweeg as 'n ekstra boerdery-vertakking, asook deur landbouvoorligters, landboukonsultante, toerismeburo's, stads- en streek beplanners en ander partye wat 'n belang het by landboutoerisme. Verder kan hierdie studie ook dien om moontlike insigte aan ander navorsers te bied wat graag soortgelyke studies in ander dele van Suidelike Afrika wil onderneem.

5.2.1 Aanbieders

Literatuur aangaande die ouderdom van mense wat betrokke is by die aanbied van landboutoerisme, is skaars. Respondente wat landboutoerisme in die Tuinroete-gebied aanbied, is oor die algemeen middeljarig. Meer as 78% van die 40 respondente wat deelgeneem het aan die studie was 40 jaar en ouer, soos uit resultate in Tabelle 4.9 tot 4.12 gesien kan word. Lategan (1990) het 'n soortgelyke tendens bevind in die Oudtshoorn-omgewing waar 54% van die repondente in sy studie ook middeljarig was. Moontlike faktore waarom dit hoofsaaklik middeljarige persone is, wat toetree tot die landboutoerisme-bedryf, kan wees dat hulle meer wêreldwys en besigheidsgeoriënteerd as jonger mense is of dat hulle dalk entrepreneurs is wat hulpbronne op hul plase, probeer optimaal benut. Omdat hulle moontlik besef dat die inkomste uit die plaas alleenlik, nie noodwendig genoeg is om 'n volhoubare lewe te kan voer nie. Daar word verder gespekuleer, dat nog 'n moontlike

verduideliking vir hierdie verskynsel kan wees dat ouer mense (boere) oor die algemeen geneig is om hul boerdery te diversifiseer om sodanige risiko's te versprei. Jonger mense daarenteen is heel moontlik nog te kort in die landboubedryf om die waarde van 'n ekstra boerdery-vertakking soos landboutoerisme te beseft, en ag, in die meeste gevalle, ander aangeleenthede belangriker as in die geval van middeljarige persone. 'n Verdere belangrike faktor op hierdie stadium van hul lewe is om voorsiening te maak vir die dag as hulle aftree. Hierdie stelling word ondersteun deur resultate in Tabel 4.2 wat daarop dui dat die generering van ekstra inkomste die hoofrede is waarom respondente in die Tuinroete-gebied begin om landboutoerisme op hul plase aan te bied soos gemeld deur 82.5% van die respondente. 'n Soortgelyke bevinding is deur Lategan (1990) gemaak in die Oudtshoorn-gebied waar 82.8% van die respondente in sy studie beweer dat die landbousektor ekonomies baat kan vind deur die deelname aan landboutoerisme en deur Pienaar (1993) in die Grabouw-Elgin-gebied waar respondente dit ook as 'n hoofrede bevestig.

Die resultate in Tabelle 4.9 tot 4.12 lewer geen statisties betekenisvolle verbande op tussen die ouderdom van persone betrokke by landboutoerisme in die Tuinroete-gebied en landboutoerisme-aktiwiteite nie. Die ouderdom van persone betrokke by landboutoerisme in die Tuinroete-gebied het dus geen invloed op landboutoerisme aktiwiteite wat aangebied word nie. Alhoewel die ouderdom van persone wel 'n belangrike rol vervul het ten opsigte van betrokkenheid by landboutoerisme, het ouderdom "persai" geen noemenswaardige invloed op die landboutoerisme aktiwiteite wat aangebied word, gehaad nie.

Die huwelikstatus van boere was belangrik vir hierdie ondersoek, aangesien gevind is dat die boer se vrou 'n belangrike rol te vervul het binne die landboutoerisme-bedryf. Resultate toon, dat boervrouens, in die meeste gevalle, betrokke is by die stigting en behartiging van landboutoerisme-vertakkings in die Tuinroete-gebied. Die resultate in Tabel 4.1 dui aan dat die meerderheid van die landboutoerisme-vertakkings in die Tuinroete-gebied deur die boervrou behartig word en hulle was ook in baie van die gevalle betrokke by die skepping van die landboutoerisme-vertakking op die plaas. Alhoewel 65% van die boervrouens in hierdie studie insette lewer by landboutoerisme het Lategan (1990) gevind dat 'n aansienlike hoer persentasie (86%) van die boervrouens in sy studie wat in die Oudtshoorn gebied plaas gevind het, insette gelewer het in landboutoerisme-vertakkings. Uit beide studies is dit wel duidelik dat die boervrou 'n belangrike rol vervul om landboutoerisme te bevorder. Die tendens is nie uniek aan die twee studies van die Tuinroete- en Oudtshoorn-gebied nie. Bevindings is in pas

met Page en Getz (1997) wat gevind het dat die boervrou wêreldwyd 'n belangrike rol vervul in die landboutoerisme-bedryf. Die skepping van werk vir vrouens deur landboutoerisme is 'n positiewe punt wat die bemagtiging van vroue, nie net in die Tuinroete-gebied, maar regoor die wêreld ondersteun en bevorder. Roberts en Hall (2001) beweer dat werkskepping aan vrouens in die platteland (op plase) bydra tot die bevordering van hulle marginale status in die plattelandse arbeidsmag.

Die belangrike rol wat die boervrou in die aanbieding van landboutoerisme vervul, word beklemtoon deur resultate wat in Tabel 4.1 aangebied word en word verder ondersteun deur resultate uit Tabelle 4.13 tot 4.16 wat die belangrike rol van die boervrou verder beklemtoon. Uit die bogenoemde resultate kan die afleiding gemaak word dat die grootste positiewe faktor wat landboutoerisme bied, die bemagtiging van die boervrou en die boer self as entrepreneur is. Dit word bewerkstellig deurdat òf die vrou meestal die verantwoordelikheid van die vertakking oorneem òf die boer besluit om die vertakking gedeeltelik onder die bestuur te plaas van sy kinders, of selfs familielede teen 'n vasgestelde vergoeding (Nowers, 2001b).

Soos uit resultate in Tabelle 4.13 tot 4.16 afgelei kan word, is daar geen statisties betekenisvolle verbande gevind tussen die tipe persoon/persone wat landboutoerisme-vertakkings op plase in die Tuinroete-gebied behartig en die landboutoerisme-aktiwiteite wat aangebied word nie. Die tipe persoon/persone wat landboutoerisme-vertakkings in die Tuinroete-gebied behartig, het dus geen invloed op landboutoerisme-aktiwiteite wat aangebied word.

Literatuur aangaande die opleidingstatus van persone wat landboutoerisme aanbied op nasionale- en internasionale vlak, is beperk. Die resultate in hierdie studie (Tabelle 4.17 tot 4.20) dui daarop dat 65% van die persone wat landboutoerisme in die Tuinroete-gebied aanbied, die een of ander aard van tersiêre opleiding ontvang het. Die oorblywende 35% van die respondente wat betrokke is by die aanbied van landboutoerisme in die Tuinroete-gebied het ten minste opleiding tot matriek. Dit blyk asof respondente in hierdie studie oor die algemeen 'n hoër opleidingstatus het as dié van persone wat landboutoerisme in die Oudtshoorn-gebied aanbied (48.4% van die persone in die Oudtshoorn-gebied het tersiêre opleiding van die een of ander aard, 'n verdere 48.4% opleiding tot matriek en 3.2% geen opleiding). Lategan (1990) dui daarop dat respondente in sy studie wat landboutoerisme in die Oudtshoorn-gebied aanbied, uit net soveel persone met tersiêre opleiding as persone met opleiding tot matriek (48.4%) bestaan. 'n Verdere verskil tussen dié studie in die Tuinroete-

gebied en die een deur Lategan (1990) is dat al die respondente wat landboutoerisme in die Tuinroete-gebied aanbied, opleiding van die een of ander aard het, terwyl in Lategan se studie 3.2% van die respondente geen opleiding ontvang het nie. Daar kan dus gestel word dat, om landboutoerisme suksesvol aan te bied, dit oor die algemeen nodig is om 'n mate van sekondêre of tersiêre opleiding te hê. Die stelling word wel ondersteun as in ag geneem word dat daar 'n relatiewe mate van betekenisvolheid ($p = 0.0728$) is wat die verband tussen die opleidingsvlak van die tipe persoon/persone wat die landboutoerisme-vertakking behartig en die tipe aktiwiteitskategorieë wat aangebied word. Die tendens word verder weerspieël in die resultate van Tabel 4.18.

Verder, omdat beide die opleidingstatus en die boervrou belangrike rolle speel, kan die sukses van landboutoerisme-vertakkings in die Tuinroete-gebied ook grootendeels toegeskryf word aan die opleidingstatus van die boervrou, soos uit resultate in Tabelle 4.17 tot 4.20 afgelei kan word. Aangesien die meeste boervrouens opgeleide persone is, begin hulle alternatiewe opsies in terme van besigheidsgleenthede en selfvervulling op die plaas ondersoek. Landboutoerisme blyk om 'n goeie geleentheid of opsie vir die boervrou te bied, omdat dit, in die meeste gevalle, minimale betrokkenheid deur die boer behels in terme van hulpbronne soos finansies en tyd om so 'n bedryfstak te ontwikkel. Page en Getz (1997) dui aan dat in Duitsland die landboutoerisme-bedrywe hoofsaaklik deur die boervrou self behartig word en dat dit grootliks die boervrou se idee is om so 'n vertakking te begin op die plaas. Europese lande soos Duitsland is reeds langer betrokke by die aanbied van landboutoerisme as in die geval van Suidelike Afrika waar dit as 'n nuwe proses bestempel word. Die studie in die Tuinroete-gebied en die een deur Lategan (1990) beklemtoon die bevindings deur Page en Getz (1997) dat landboutoerisme-bedrywe hoofsaaklik deur die boervrou self behartig word en dat dit grootliks die boervrou se idee is om so 'n vertakking te begin op die plaas

Hierdie studie toon dat die grootte van landboutoerisme-plase in die Tuinroete-gebied baie varieer soos getoon word in resultate uit Tabelle 4.21 tot 4.25. Geen statisties betekenisvolle verbande kon gevind word tussen plaasgrootte en die omgewing waarin die studie plaasgevind het nie, soos aangedui in Tabelle 4.22 (a) en (b). Daar is gevind dat die meerderheid (65%) van die plase in hierdie studie 500 ha en kleiner is. Dit is heelwat kleiner as die gemiddelde grootte van plase wat betrokke is by die aanbied van landboutoerisme in die Oudtshoorn-gebied (1330 ha) soos deur Lategan (1990) bevind word. Dit kan heel moontlik toegeskryf word aan klimaat- en reënval-verskille tussen die Tuinroete-gebied en die

Oudtshoorn-gebied (Klein Karoo) aangesien klimaat en reënval in 'n groot mate 'n invloed het op die grootte van ekonomiese eenhede en dus op plaasgrootte. Dieselfde verskynsel (klimaat- en reënval-verskille) kom tussen die weste en ooste van die Tuinroete-gebied voor. Gemiddelde plaasgroottes in die weste (Heidelberg en Riversdal, wat in die binneland geleë is) is oor die algemeen baie groter as gemiddelde plaasgroottes in die oostelike dele (Knysna en Plattenbergbaai, wat teen die kus geleë is) soos uit resultate in Tabelle 4.22 (a) en (b) afgelei kan word.

'n Verdere rede waarom plase kleiner as 500 ha in die Tuinroete-gebied landboutoerisme as alternatiewe boerdery-vertakking benut, kan toegeskryf word aan verskille in inkomste wat gekoppel word aan plaasgrootte. Hierdie stelling word ondersteun in resultate uit Tabel 4.2 wat daarop dui dat ekstra inkomste die hoofrede is waarom respondente betrokke raak by landboutoerisme in die Tuinroete-gebied. Wat wel insiggewend is, is die feit dat die grootte van die plaas geen invloed op die aantal toerisme-aktiwiteite wat aangebied word, het nie. Resultate in Tabel 4.21(a) dui aan dat soos plase groter word daar nie noodwendig meer aktiwiteite aangebied word nie.. 'n Persoon sou verwag dat die volgende tendens sou geld: dat hoe groter die plaas, hoe meer aktiwiteite sou aangebied word, omdat daar soveel meer hulpbronne beskikbaar is vir landboutoerisme-doeleindes en die moontlikheid vir variasie van aktiwiteite. Die teendeel is egter bewys in hierdie studie met 'n herontleding vir plase kleiner as 'n 1000 ha. Daar is 'n betekenisvolle ($p = 0.0115$) verband in die resultate van Tabel 21 (b) gevind. Verder Tabel 21 (b) dui daarop dat kleiner plase meer aktiwiteite aanbied as groter plase. Dit word verder ondersteun in resultate uit Tabel 24 (a) en (b) wat weerspieël dat plaasgrootte nie die inkomste uit landboutoerisme afekteer nie, en dus, nie die gemiddelde persentasie bydrae tot die boerdery-omset beïnvloed nie.

'n Verdere onverwagte bevinding wat gemaak is, is die feit dat die grootte van die plaas geen invloed op die tipe persoon/persone wat die landboutoerisme-vertakking behartig, het nie (Tabelle 4.23 a en b). 'n Persoon sou verwag dat, hoe groter die plaas, hoe minder tyd het die boer om self by die toerisme-vertakking betrokke te wees en hoe makliker delegeer hy die verantwoordelikheid na 'n ander persoon/persone.

Die afleiding uit bogenoemde resultate kan ook gemaak word dat hoër opgeleide mense nie noodwendig groter plase besit nie wat bewys dat mense met opleiding dalk die vermoë het om hulpbronne beter te benut, met ander woorde, die grootte van skaal is nie noodwendig van

toepassing nie. Uit die beperkinge hierbo kan gestel word dat die grootte van 'n plaas wat landboutoerisme in die Tuinroete-gebied aanbied dus nie as 'n maatstaf gebruik kan word om die verhoging in boerdery-omset deur 'n landboutoerisme-vertakking te voorspel of te bepaal nie.

5.2.1.1 Samevatting

Boere in die Tuinroete-gebied wat betrokke is by die aanbied van landboutoerisme is oor die algemeen getroude, middeljarige mense met plase wat 500 ha en kleiner is. Die hoofrede waarom boere in die Tuinroete-gebied betrokke raak by die aanbied van landboutoerisme is om ekstra inkomste te bekom. Dit is verder waarskynlik nodig om 'n mate van sekondêre of tersiêre opleiding te hê om 'n landboutoerisme-vertakking suksesvol aan te bied. Die boervrou se rol binne die landboutoerisme-bedryf is belangrik en moet nie onderbeklemtoon word nie. Die studie toon dat in die praktyk die vrou in die meeste gevalle die een is wat die daadwerklike landboutoerisme-bedryf op die plaas behartig.

5.2.2 Aktiwiteite

Nickerson (1996) beweer dat mense toer met die doel om iets anders te sien of te beleef. Hierdie behoefte kan deur verskillende toerisme aktiwiteite voorsien word. Landboutoerisme-aktiwiteite is divers, maar die literatuur aangaande hierdie opkomende bedryf ten opsigte van landboutoerisme-aktiwiteite is skaars. Die resultate ten opsigte van die verskillende omgewings en die area waarbinne 'n dorp geleë is, word in Tabela 4.26 tot 4.33 aangedui. Geen statisties-betekenisvolle invloed kon gevind word tussen die verskillende omgewings en die area waar 'n dorp geleë is en die landboutoerisme-aktiwiteite wat in die Tuinroete-gebied aangebied word nie.

Soos getoon word in resultate uit Tabela 4.27 en 4.31 word akkommodasie-gebaseerde en natuur-gebaseerde aktiwiteite deur respondente in al die dorpe (omgewings) van die Tuinroete-gebied aangebied teenoor kultuur-gebaseerde aktiwiteite wat slegs deur respondente in die binneland aangebied word. So ook word avontuur-, boerdery- en konferensie-gebaseerde aktiwiteite hoofsaaklik deur respondente in die binneland aangebied. Daar kom wel enkele aktiwiteite voor wat net in sekere omgewings aangebied word, maar as gevolg van die beperkte omvang in die getal respondente wat aan die studie deelgeneem het per geografiese area, kon dit nie spesifiek aan daardie omgewing gekoppel word nie. 'n Verdere rede vir bogenoemde stelling kan moontlik toegeskryf word aan die feit dat daar wel

34 verskillende landboutoerisme-aktiwiteite in die Tuinroete-gebied aangebied word, maar sekeres hiervan word slegs deur 'n enkele respondent voorsien, soos aangedui in resultate (Tabel 4.3). Volgens Richards en Hall (2000) is dit belangrik om in gedagte te hou dat, hoewel die toerismemark toenemend besig is om te groei, die kompetisie tussen verskillende deelnemers ook besig is om toenemend te groei. Om hierdie rede is dit belangrik om unieke aktiwiteite op plase aan te bied en saam te werk met ander landboutoerisme-ondernemings. Deur meer aktiwiteite in 'n omgewing aan te bied, kan dit moontlik meer toeriste na daardie spesifieke omgewing lok en ook moontlik hierdie toeriste vir langer in daardie bepaalde omgewing laat vertoef, wat 'n verdere verhoging in inkomste vir die gebied as 'n geheel kan beteken en nie net vir enkele ondernemings nie.

Alhoewel die logiese afleiding, dat vennootskappe die aantal aktiwiteite wat in 'n omgewing aangebied word, waarskynlik kan verhoog tot die voordeel van alle landboutoerisme-aanbieders, moet dit ook in ag geneem word dat dit nie noodwendig die hoeveelheid aktiwiteite is wat toeriste na die platteland, en meer spesifiek, plase lok nie, maar die gewildheid van sekere aktiwiteite, soos gemeld word deur Sharpley en Sharpley (1997). Die gewildheid van aktiwiteite speel dus 'n noemenswaardige rol, want aktiwiteite wat meer gewild is as ander sal in 'n groter mate deur toeriste beoefen word as aktiwiteite wat minder gewild is en ook waarskynlik in die meeste gevalle meer inkomste genereer as minder gewilde aktiwiteite. Die gewildheid van verskillende landboutoerisme-aktiwiteite en die persentasie wat elke landboutoerisme-aktiwiteit van die gemiddelde toerisme-omset per jaar kan uitmaak, word in Tabel 4.3 aangedui. Daar is statisties betekenisvolle verbande gevind tussen die gemiddelde persentasie van toerisme-omset per jaar en die tipe aktiwiteitskategorieë ($p = <0.0001$) wat aangebied word toe data ontleed is (Tabel 4.34). Die meerderheid (35.75%) van die aktiwiteite kan gemiddeld tussen een tot tien persent van die toerisme-omset per jaar uitmaak.

Aangesien die tydperk waarin die studie voltooi moes word, beperk was, is daar besluit om respondente self te vra hoe gewild verskillende aktiwiteite onder toeriste is eerder as om die toeriste te probeer nader. Die resultate in Tabel 4.3 toon dat die meerderheid van die landboutoerisme-aktiwiteite wat in die Tuinroete-gebied aangebied word, redelik gewild is. Op 'n gewildheidskaal van een tot vyf, waar een baie gewild is en vyf glad nie gewild is nie, val meer as 80% van die aktiwiteite tussen een en drie soos deur respondente gerapporteer is. Daar is 'n statisties betekenisvolle ($p = 0.0036$) verband in die geval waar gemiddelde mate

van gewildheid teenoor die tipe aktiwiteitskategorieë ontleed is, soos aangedui in resultate uit Tabel 4.36. Dit dui daarop dat landboutoerisme-plase in die Tuinroete-gebied oor die algemeen aktiwiteite aanbied wat in dieselfde aktiwiteitskategorieë met 'n redelike hoë mate van gewildheid val. Daarom kan daar afgelei word dat die bogenoemde resultate die stelling van Sharpley en Sharpley (1997) ondersteun, dat die gemiddelde mate van gewildheid van landboutoerisme-aktiwiteite wel 'n invloed het op die hoeveelheid toeriste wat daaraan deelneem. Dit verseker egter nie dat toeriste langer in 'n gebied sal vertoef nie en daarom het die potensiaal van vennootskappe deur die aanbied van moontlike pakette, van verskillende landboutoerisme-aktiwiteite, aan toeriste 'n moontlike groter voordeel vir inkomstegenerering aan individue of 'n gebied as wat die aanbieding van 'n enkele gewilde aktiwiteit het.

5.2.2.1 Samevatting

Daar kom 'n groot diversiteit van landboutoerisme-aktiwiteite in die Tuinroete-gebied voor. As gevolg van die diversiteit van die aktiwiteite en die grootte van die studiegroep kan geen aktiwiteite in werklikheid gesien word as eie aan 'n spesifieke streek nie. Oor die algemeen bied respondente akkommodasie- en natuur-gebaseerde aktiwiteite aan. Die suksesvolheid van 'n landboutoerisme-aktiwiteit kan toegeskryf word aan die uniekheid, asook die gewildheid, daarvan onder toeriste. Gemiddeld kan 'n enkele aktiwiteit tussen een en tien persent van die totale toerisme-omset per jaar uitmaak.

5.2.3 Omvang

Dorpe in die Tuinroete-gebied wat langs die kus geleë is, soos Mosselbaai, Wildernis, Sedgfield, Knysna en Plettenbergbaai het minder plase wat toerisme-aktiwiteite aanbied as dorpe wat binnelands geleë is, soos Heidelberg, Riversdal, Albertinia en George, soos weerspieël in Tabel 4.6. Die rede hiervoor kon moontlik wees dat toeriste wat kusdorpe besoek, eerder in die dorp self bly om sodoende elke dag tyd by die see te kan spandeer teenoor binnelandse dorpe waar die see nie die belangrikste toerisme-aantreklikheid is nie, maar die natuurskoon van die platteland wel. Hierdie stelling word ondersteun deur 'n studie wat in Cyprus gedoen is deur Sharpley en Sharpley (1997), waar gevind is dat die meeste toeriste wat Cyprus besoek die see as die hoofattraksie beskou en daarna volg die natuurskoon van die platteland. Om hierdie probleem in Cyprus in 'n mate op te los, is daar met landboutoerisme in die binneland begin wat meer toeriste na die binneland gelok het, ekstra

inkomste na die gebied gebring het en ook gehelp het om die ontvolking van die platteland teen te werk.

Die gemiddelde afstand wat plase in die Tuinroete-gebied vanaf dorpe en hoofroetes geleë is, is min of meer in lyn met Lategan (1990) se bevindings in die Oudtshoorn-gebied. Uit beide studies wil dit voorkom dat, ongeag die omgewing, ondernemings wat op landboutoerisme fokus, binne 'n 30 km radius vanaf dorpe geleë is en binne 'n 10 km radius vanaf die naaste hoofroete. Volgens Lategan (1990) blyk reisafstand egter minder bepalend te wees ten opsigte van toerisme-deelname as reistyd. Die reistyd van en na 'n betrokke toerisme-atraksie is 'n groter demper op effektiewe toerisme-aanvraag as reisafstand. Volgens die oordeel van respondente betrokke by hierdie studie kan die swak toestand van plaaspaaie en dus die fisiese toeganklikheid na plase 'n negatiewe impak op die landboutoerisme-potensiaal uitoefen, soos gemeld deur 62.5% van die respondente, aangedui in Tabela 4.36 en 4.37. Dit ondersteun die bevinding van Lategan (1990) dat reisafstand egter minder bepalend is ten opsigte van toerisme-deelname as reistyd. Daar is geen betekenisvolle verbande gevind toe data ontleed is tussen die hoeveelheid toeriste wat plase besoek en die afstand vanaf die naaste dorp (Tabel 4.36) of die naaste hoofroete (Tabel 4.37) nie. Die rede hiervoor kon moontlik wees dat die infrastruktuur en toestande van paaie in die Tuinroete-gebied oor die algemeen beter is as dié van die Oudtshoorn-gebied en dus kon hulle verder reis in dieselfde tydperk.

Alhoewel landboutoerisme in sekere bedrywe reeds 'n gevestigde industrie is, soos die volstruisbedryf in Oudtshoorn, die pynappelbedryf van die Oos-Kaap en die wynbedryf van die Wes-Kaap, is landboutoerisme in die Tuinroete-gebied 'n nuwe ontwikkelende industrie. Boere in die Tuinroete-gebied bied landboutoerisme gemiddeld slegs vir die afgelope 4.24 jaar aan, alhoewel enkele boere reeds langer as tien jaar hierby betrokke is. Teenoor bogenoemde bedrywe (volstruis-, pynappel- en wynbedryf) is dit nie noemenswaardige tydperke nie. Landboutoerisme in die Tuinroete-gebied is 'n bedryf wat homself nog moet vestig en onsekerhede uit die weg ruim, aangesien boere nog nie seker is wat werk en wat nie werk nie.

In 52.5% van die gevalle bedryf respondente hul boerdery en toerisme-vertakking beide as 'n eenmansaak. Volgens 72.5% van die respondente is dit belangrik om die toerisme-vertakking afsonderlik van die res van die boerdery te bedryf. Hulle beweer dat dit die bestuur en beplanning van die toerisme-vertakking vergemaklik. Winste, verliese en slaggate kan

sodoende met die eerste oogopslag waargeneem word. Die rede vir bogenoemde verskynsel kan moontlik ook daaraan toegeskryf word dat 47.5% van die respondente landboutoerisme bloot as 'n stokperdjie beoefen.

Bemarking van 'n produk is sekerlik een van die belangrikste aspekte in die bestuursproses van enige besigheid. Sonder die korrekte bemarkingsmetodes is die behaling van sukses feitlik onmoontlik (Watt, 1998). Volgens Sharpley en Sharpley (1997) het toerisme 'n agterstand teenoor ander industrieë met die toepassing van goeie bemarkingspraktyke. Hulle gaan dan verder en sê dat dit duidelik is dat kreatiwiteit in bemarking verkieslik en nodig in vandag se dinamiese en diverse ekonomiese en sosiale omgewings is en dat dit nie genoegsaam is om op intellektuele raaiwerk staat te maak om aan kliënte se behoeftes te voldoen nie.

Resultate in Tabel 4.7 dui die bemarkingsmetodes aan wat deur respondente in die Tuinroetegebied gebruik word. Alle respondente in die studiegroep maak staat op woord van mond om hulle landboutoerisme-vertakking te bemark en beweer ook dat dit 'n baie suksesvolle metode is. Sharpley en Sharpley (1997) beweer egter dat dit 'n fout is vir individuele toerisme-ondernemings om aan te neem dat waar die plattelandse omgewing die hoof-aantreklikheid is, geen verdere bemarking vanaf hulle kant nodig is om kliënte te trek nie. Respondente moet dus nie net op woord van mond staat maak nie, al is dit 'n baie suksesvolle bemarkingsmetode. Hulle sê dan ook dat die behoefte om kliënt-georiënteerd te wees, ondersteun moet word deur sistematiese prosesse van implimentering deur van 'n verskeidenheid bemarkingsmetodes gebruik te maak. Page en Getz (1997) beweer dat die korrekte bemarkingstrategie kan help met die ontwikkeling van landboutoerisme in die platteland. Dit dien as middel om fondse sowel as besigheid te genereer en ook om aan kliënte se behoeftes te voldoen.

Daar is statisties betekenisvolle ($p = 0.0902$; $p = 0.683$) verbande gevind toe data ontleed is tussen die verskillende bemarkingsmetodes wat gebruik word en die gemiddelde persentasie wat die toerisme-vertakking van die totale boerdery-omset per jaar uitmaak (Tabel 4.38 en Figuur 4.1). Dit blyk dat die hoeveelheid bemarkingsmetodes wat gebruik word 'n definitiewe invloed uitoefen op die persentasie wat die toerisme-vertakking van die totale boerdery-omset per jaar uitmaak. Soos wat die aantal bemarkingsmetodes styg, styg die persentasie boerdery-

omset. Dit kom dus voor dat, indien respondente van meer bemarkingsmetodes gebruik maak, die inkomste uit die landboutoerisme-vertakking ook sal verhoog.

In hierdie studie is vasgestel dat in 55% van die gevalle plase hoofsaaklik deur binnelandse toeriste besoek word, gevolg deur 25% van die gevalle waar plase deur ewe veel binnelandse sowel as buitelandse toeriste besoek word en 20% van die gevalle waar plase hoofsaaklik deur buitelandse toeriste besoek word. Daarenteen dui Lategan (1990) in sy studie wat in die Oudtshoorn-gebied gedoen is, daarop dat plase in 84.6% van die gevalle, deur binnelandse toeriste besoek word en in 15.4% van die gevalle deur buitelandse toeriste. Daar is vasgestel dat landboutoerisme-aktiwiteite wat aangebied word, (Tabelle 4.39 tot 4.42) geen invloed op die tipe toeriste wat plase besoek, het nie. So ook nie die afstand vanaf die naaste dorp en hoofroete (Tabelle 4.43 en 4.44) nie. Dit kan moontlik daaraan toegeskryf word dat binnelandse toeriste oor die algemeen vir korter tydperke nader aan hul tuiste met vakansie gaan teenoor buitelandse toeriste wat vir langer tydperke met vakansie na Suid-Afrika kom en tydens hul besoek in Suid-Afrika eerder bekende toerisme-atraksies besoek.

5.2.3.1 Samevatting

Landboutoerisme is nog 'n betreklike jong industrie in die Tuinroete-gebied en word slegs gemiddeld vir die afgelope vyf jaar aangebied. Boere is moontlik nog onseker oor watter aktiwiteite geskik is vir hulle betrokke gebied. Resultate van die studie dui wel daarop dat dit hoofsaaklik binnelandse toeriste is wat landboutoerisme-plase besoek en dat landboutoerisme-aktiwiteite geen invloed het op die tipe toeriste wat plase besoek nie.

Alhoewel binnelandse dorpe meer landboutoerisme-plase het as kusdorpe, wil dit voorkom asof reistyd 'n groter invloed op toerisme-deelname het as reisafstand. Respondente in hierdie studie meld dat die swak toestande van plaaspaai 'n negatiewe impak kan hê op die landboutoerisme-potensiaal van 'n plaas.

Die landboutoerisme-vertakking word hoofsaaklik deur respondente as 'n eenmansaak bedryf, aangesien dit die bestuur en beplanning daarvan vergemaklik. Verder speel bemarking 'n baie belangrike rol by landboutoerisme en hoewel die respondente hoofsaaklik konsentreer op woord van mond as bemarkingsmetode, dui die resultate van die studie daarop dat, hoe meer bemarkingsmetodes gebruik word, hoe groter is die persentasie bydrae tot die totale omset van die boerdery per jaar.

5.3 Bydrae

Die bydrae van landboutoerisme tot die boerdery (mikro-vlak) en die platteland (makro-vlak) is nie altyd maklik kwantifiseerbaar nie, maar die invloed van landboutoerisme op mikro-vlak word hoofsaaklik deur boerdery-inkomste weerspieël, terwyl die bydrae van landboutoerisme op makro-vlak fokus op die sosio-ekonomiese bydrae van landboutoerisme tot die platteland. Die sosio-ekonomiese bydrae van landboutoerisme tot die platteland behels infrastruktuur-ontwikkeling, werkskepping, opleiding en behuising.

Internasionaal speel die toerismesektor 'n al hoe belangriker rol in die wêreld ekonomie en beskryf verskeie bronne dit as die grootste en vinnigsgroeiende industrie ter wêreld (Holloway, 1994; Gartner, 1996). Hierdie tendens word ook in Suid-Afrika waargeneem (Tourism Talk South Africa, 1998). Toerisme het 'n beduidende impak op werkverskaffing, opleiding, behuising en infrastruktuur-ontwikkeling sowel as die verdiening van belangrike buitelandse valuta en die ekonomiese stabiliteit van verskeie lande (Cater and Lowman, 1994; Holloway, 1994; Gartner, 1996; Tourism Talk South African, 1998; WTTC, 1998; Richards and Hall, 2000; Nowers, 2001b). Daar is dus geen rede waarom landboutoerisme as 'n afdeling van toerisme nie ook soortgelyke groei en welvaart kan geniet as wat tans in die res van die toerisme-industrie beleef word nie.

5.3.1 Bydrae tot die boerdery

Die impak van globalisering op die Suid-Afrikaanse landboubedryf en die onsekerhede wat daarmee gepaard gaan, dwing boere om ander alternatiewe te vind om ekstra inkomste te genereer en risiko's te versprei om sodoende te bly voort bestaan in die dinamiese landbou-omgewing wat hedendaags geskep word. Dit blyk dat landboutoerisme moontlik so 'n alternatief vir boere in die Tuinroete-gebied mag bied. Landboutoerisme kan moontlik 'n opsie vir diversifikasie wees wat meer stabiliteit en risikoverspreiding in die boerdery te weeg kan bring wat weer kan lei tot die generering van ekstra boerdery-inkomste.

Die positiewe bydrae van landboutoerisme tot boerdery-inkomste word deurgaans in hierdie studie weerspieël. In 67.5% van die gevalle het respondente getoon dat die implimentering van 'n landboutoerisme-vertakking as 'n middel tot diversifikasie en risikoverspreiding 'n verhoging van tot 30% (tussen 2%-30%) tot die boerdery-omset per jaar meebring. Die verhoogde inkomste in boerdery-omset per jaar vir die boere in die Tuinroete-gebied is vergelykbaar met die bevindings van Nowers (2001b), wat beweer dat landboutoerisme oor

die algemeen 'n verhoging van 5%-30% per jaar tot 'n boerdery se omset kan genereer.

Die resultate van Tabel 4.2 versterk bostaande bevindings en wys 'n ooreenkoms met Maude en Van Rest (1985) wat 'n soortgelyke tendens in hulle studie gevind het. Althoe die studies wys daarop dat die addisionele inkomste wat gegenereer word uit die implimentering van 'n landboustoerisme-vertakking die hoofrede was waarom plaasienaars betrokke geraak het by landboustoerisme. Die tendens word ook deur Page en Getz (1997) en Roberts en Hall (2001) bevestig in studies wat hulle in Griekeland en Kanada gedoen het. Hulle dui in hulle studies aan dat dit die addisionele inkomste, sowel as werkskeppingsmoontlikhede aan families en minder-bevoorregtes was wat aanduiding daartoe gegee het dat respondente in hulle studies tot die landboustoerisme-bedryf toegetree het. Soortgelyk het Richards en Hall (2000) in hulle studie klem gelê op die ekonomiese voordele wat landboustoerisme in die noordelike streek van Portugal teweeg gebring het. Verskeie outeurs het ook die ekonomiese voordele wat landboustoerisme vir gemeenskappe inhou in ander dele van die wêreld beklemtoon, soos Richards en Hall (2000) in Australië en Page en Getz (1997) in Europa.

Bogenoemde positiewe invloede word egter nie in hierdie studie bevestig nie (Tuinroete-gebied). Die teendeel word egter in hierdie studie aangedui as na resultate in Tabela 4.45 tot 4.48 gekyk word. Dié resultate dui aan dat daar geen statisties betekenisvolle verbande bestaan tussen die persentasie wat die landboustoerisme-vertakking van die totale boerdery-omset per jaar uitmaak en die landboustoerisme-aktiwiteite wat aangebied word ten opsigte van die moontlike voordeel wat landboustoerisme tot die boerdery-omset inhou. Die afleiding kan dus gemaak word dat die landboustoerisme-aktiwiteite geen invloed op die persentasie van die totale boerdery-omset per jaar in hierdie studie het nie. Die potensiaal van landboustoerisme om addisionele inkomste vir 'n boerdery te genereer word swakker in hierdie studie weerpieël as in ander. Die rede hiervoor kan moontlik toegeskryf word aan die klein hoeveelheid boere wat amptelik landboustoerisme in die Tuinroete-gebied aanbied. Dit is dus moeilik om die ware situasie te bepaal. Benewens die feit dat dit 'n jong industrie in die Tuinroete-gebied is, is daar bevind dat geen groepsaktiwiteite ten opsigte van bemarking en handhawing van standarde plaasvind nie. Landboustoerisme in die Tuinroete-gebied word hoofsaaklik individueel bemark. Dit is moontlik 'n aspek wat die landboustoerisme industrie in die Tuinroete-gebied in die toekoms sal moet aanspreek, omdat daar reeds in Suid-Afrika bewys is dat vennootskappe, groepsbemarking en markontginning meer voordelig is as individuele strategieë. 'n Goeie voorbeeld hiervan is die ontwikkeling van wynroetes in die

Wes-Kaap. As boere in die Tuinroete-gebied wat betrokke is by landboutoerisme die huidige probleme in 'n mate uitskakel, kan soortgelyke positiewe resultate as in bostaande studies heel moontlik aan die orde van die dag wees.

Die resultate in Tabel 4.49 en Figuur 4.2 demonstreer dat daar 'n statisties betekenisvolle ($p = 0.0010$; $p = 0.0600$) verband bestaan tussen die aantal jare wat respondente reeds betrokke is by die aanbied van landboutoerisme en die gemiddelde persentasie wat die landboutoerisme-vertakking van die totale boerdery-omset per jaar uitmaak. Dit dui daarop dat, hoe langer boere betrokke is by landboutoerisme, hoe groter is die persentasie bydrae, tot die boerdery-omset per jaar. Die rede hiervoor kan moontlik daaraan toegeskryf word dat, hoe langer boere betrokke is by landboutoerisme, hoe meer ondervinding en kundigheid doen hulle op en hoe beter raak hulle aanvoeling ten opsigte van bemarking, infrastruktuur en die voorsiening aan toeriste se behoeftes.

5.3.1.1 Samevatting

Verskeie probleme in die landboubedryf dwing boere om ander alternatiewe metodes te vind om ekstra inkomste te genereer. Landboutoerisme kom voor as so 'n alternatief vir boere in die Tuinroete-gebied, aangesien dit 'n verhoging kan bewerkstellig van tussen 2%-30% tot die totale boerdery-omset per jaar. Hoewel die potensiaal van landboutoerisme om ekstra inkomste te genereer, moontlik swakker in hierdie studie uitgebeeld word as in ander, kan dit as motivering gebruik word om bemarking en die handhawing van standarde aan te spreek. Verder dui die resultate van die studie wel daarop dat tyd in die vorm van ondervinding 'n bepalende faktor is by die persentasie wat landboutoerisme tot die totale boerdery-omset per jaar bydra. Dit kom dus voor dat, hoe langer boere betrokke is by landboutoerisme, hoe groter sal die bydrae tot die totale boerdery-omset per jaar wees.

5.3.2 Bydrae tot die platteland

Volgens Richards en Hall (2000) en Fabricius (2002) dra toerisme nie net by tot die verbetering van die ekonomiese en fisiese omgewing van die platteland nie, maar dit dra ook by tot die sosiale en kulturele instandhouding van die plaaslike gemeenskap. Dit kan ook 'n rol speel in die veranderings van waardesisteme, tradisionele leefwyses, familieverhoudings, individuele optredes en gemeenskapstrukture. Dus lê die waarde van landboutoerisme vir die platteland in die vermoë van die industrie om 'n sinvolle bydrae te lewer ten opsigte van die verbetering van lewenskwaliteit. Dit stem ooreen met die stelling van die WTTC (1998) dat

die ontwikkeling van infrastruktuur 'n kritiese komponent van toerisme-ontwikkeling in Suid-Afrika is en dat landboutoerisme 'n beduidende rol kan speel tot die instandhouding en verbetering van die landelike omgewing en selfs 'n moontlike vermenigvuldigingseffek teweeg kan bring. Daarom is die kwaliteit van infrastruktuur essensieel om die produkbasis te diversifiseer, knelpunte te verwyder, goeie diens te verseker en die voordele van toerismevloei reg rondom die ekonomie te versprei.

Landboutoerisme in die Tuinroete-gebied het tot dusver wel 'n bydrae gelewer tot die skepping van nuwe infrastruktuur om toerisme op plase te fasiliteer, soos gemeld deur 40% van die studiegroep (Tabelle 4.50 tot 4.53). Die statistiese resultate van hierdie studie is egter ietwat teenstrydig hiermee, aangesien daar geen verband gevind kon word tussen die landboutoerisme-aktiwiteite wat aangebied word en die skepping van infrastruktuur nie. Maar as gevolg van baie faktore moet daar nie veel waarde aan die nie-betekenisvolle resultate geheg word nie, want dit wil voorkom asof dit nie 'n goeie weergawe van die werklike situasie is nie. Omdat 40% van die respondente wel nuwe infrastruktuur geskep het en daar ook 'n addisionele 12,5% van die respondente was wat gedeeltelike infrastruktuur geskep het, terwyl sekere ander respondente moontlik kleiner veranderinge aangebring het en dit nie nodig geag het om te meld tydens opnames nie. Hierdie verskynsel kan moontlik verder daaraan toegeskryf word dat 47,5% van die respondente oor die algemeen van reeds gevestigde infrastruktuur op die plase vir landboutoerisme-doeleindes gebruik gemaak het. Die resultate ondersteun egter die studie deur Richards en Hall (2000) wat gedoen is in die noordelike dele van Portugal waar ook gevind is dat landboutoerisme 'n waardevolle bydrae lewer tot die ontwikkeling van infrastruktuur en sosiale vooruitgang van die platteland, alhoewel dit nie altyd direk kwantifiseerbaar was nie. Volgens Cater en Lowman (1994) is fasiliteite in terme van infrastruktuur eenvoudiger en goedkoper in die platteland en op plase as in die geval van konvensionele massatoerisme in stede en ander gebiede. Hulle beweer dat die skepping van infrastruktuur in die platteland en op plase 'n vermenigvuldigingseffek veroorsaak wat weer die plaaslike ekonomie in daardie gebied verder ondersteun. Verder wil dit voorkom of die resultate in hierdie studie ook die bevindings deur Cater en Lowman (1994) ondersteun, as daar gekyk word na die vermenigvuldigingseffek van landboutoerisme in die platteland, wat weereens beklemtoon dat die statistiese resultate ten opsigte van die invloed van landboutoerisme-aktiwiteite op die skepping van infrastruktuur nie in isolasie beskou moet word nie. Ander redes wat kan bydra tot die resultate in hierdie studie, was die moontlikheid dat boere in die Tuinroete-gebied wat betrokke raak by landboutoerisme, nie

noodwendig bereid is om die risiko van hoë kapitaal-investering te neem nie. Dit kan toegeskryf word aan onvoldoende navorsing wat tot dusver gedoen is in die landboutoerisme-bedryf, sowel as 'n tekort aan landboutoerisme-voorligtingsdienste. Dit is tot dusver ook nie 'n gevestigde industrie met definitiewe voordele daaraan verbonde nie. Indien daar na resultate in Tabel 4.6 gekyk word, kan daar afgelei word dat daar meer landboutoerisme plase in die weste van die Tuinroete-gebied voorkom as in die ooste. Die rede hiervoor kan wees dat boere in die weste van die Tuinroete-gebied die afgelope paar jare relatief swaar gekry het as gevolg van negatiewe omgewingsfaktore en addisionele inkomste (sien Tabel 4.2) wou genereer deur die skepping van 'n landboutoerisme-vertakking om hierdie probleem te oorkom. Dit is moontlik 'n verdere rede waarom boere nie noodwendig nuwe infrastruktuur geskep het wat hoë kapitaal-investering behels om die landboutoerisme-vertakking op hul plase te ontwikkel en te onderhou nie.

Die resultate wat die effek van landboutoerisme op werkverskaffing in hierdie studie aandui, dui daarop dat daar geen statisties betekenisvolle verband bestaan tussen die skepping van werk en die landboutoerisme-aktiwiteite wat aangebied word nie (sien Tabelle 4.55 tot 4.57). Maar daar is wel 'n statisties betekenisvolle ($p = 0.0406$) verband gevind tussen die skepping van werk aan addisionele arbeiders en die aantal aktiwiteite wat aangebied word (Tabel 4.54). Dit wil voorkom dat, hoe meer landboutoerisme-aktiwiteite aangebied word, hoe minder persoonlike tyd kan daar aan elke afsonderlike aktiwiteit spandeer word deur die persoon/persone wat die landboutoerisme-vertakking behartig. Dit lei daartoe dat persone wat die landboutoerisme-vertakking behartig, addisionele hulp nodig het en sodoende word addisionele werkseleenthede geskep. Jordaan (2001) meld dat toerisme 'n baie arbeidsintensiewe industrie is en juis daarom 'n belangrike werkverskaffer is wat wissel van die mees basiese tot die mees geskoolde arbeid denkbaar. Dit wil voorkom of die resultate in hierdie studie die siening van Jordaan (2001) ondersteun, want Tabel 4.2 dui aan dat 7.5% van die respondente werkskepping as een van die hoofredes aandui waarom hulle begin het om landboutoerisme op hul plase aan te bied. Verder dui die resultate in Tabel 4.8 ook aan dat werk nie net geskep word vir arbeiders nie, maar ook vir respondente se vroue, en kinders, en ander familie sowel as in sekere gevalle, aan ander persone, soos spesiaal aangestelde bestuurders vir landboutoerisme-doeleindes. Die bevindings is soortgelyk aan dié van Lategan (1990) wat in sy studie, in die Oudtshoorn-gebied, gevind het dat landboutoerisme werkseleenthede aan 'n verskeidenheid persone bied. Terwyl Pienaar (1993) in sy studie, in die Grabouw-Elgin-gebied, tot die gevolgtrekking gekom het dat daar gemiddeld nege

plaaswerkers per vakansieplaas betrokke is by landboutoerisme in Suid-Afrika. Dié belangrike bevinding word deur Nowers (2001b) ondersteun. Hy beweer dat landboutoerisme 'n belangrike rol in ontwikkelende lande soos Suid-Afrika en dan spesifiek in die landboubedryf, speel ten opsigte van werkskepping en dat hierdie werkseleenthede meestal onder die armer en minder geskoolde groepe geskep word. Verder word die arbeidsmag op plase ook beter benut deur die implimentering van 'n landboutoerisme-vertakking omdat landbou-aktiwiteite besonders seisoonaal is (Pienaar, 1993; Nowers, 2001c). Landboutoerisme bied verder ook vir arbeiders die geleentheid om hul landbou-inkomste aan te vul deur middel van die vervaardiging van produkte wat verkoop kan word of deur die fooitjies wat deur toeriste aan hulle gegee word (Nowers, 2001b). Verder is dit nie net in ontwikkelende lande en Suid-Afrika waar landboutoerisme 'n effek het op werkloosheidsyfers nie, maar ook in ontwikkelde lande soos Portugal (Richards en Hall, 2000) en Engeland. Navorsing deur die "English Tourist Board" en "British Rural Development Commission" dui daarop dat landboutoerisme wat in samewerking met die plaaslike dorp en streek in Brittanje bedryf word, ook onregstreeks 'n beduidende bydrae tot werkskepping lewer (English Tourist Board, 1988). Vanuit die bostaande resultate en besprekings kan die afleiding gemaak word dat, indien landbou en toerisme (met hul werkskeppingsvoordele) gekombineer word, dit 'n positiewe impak op die werkloosheidsprobleme in Suid-Afrika kan hê. Dit beklemtoon weereens dat dit 'n industrie is wat verder ontgin moet word veral in areas met 'n hoë werkloosheidsyfer. Dit kan 'n moontlike bydrae tot die oplossing van werkloosheid in die Tuinroete-gebied bied.

Daar is geen statisties betekenisvolle verbande gevind toe data ontleed is tussen die landboutoerisme-aktiwiteite wat aangebied word en die opleiding verskaf aan arbeiders wat addisioneel aangestel moes word vir toerisme-doeleindes nie. Die frekwensie tussen die landboutoerisme-aktiwiteite wat aangebied word en die opleiding verskaf aan arbeiders wat addisioneel aangestel moes word vir toerisme-doeleindes word in Tabela 4.58 tot 4.59 aangedui. Intendeel, daar is wel 'n statisties betekenisvolle ($p = 0.0209$) verband gevind toe data ontleed is tussen die aantal aktiwiteitskombinasies en die opleidingsvlak van arbeiders wat addisioneel aangestel moes word vir toerisme-doeleindes. Die verspreiding ten opsigte van die aantal aktiwiteitskombinasies en die opleidingsvlak van arbeiders wat addisioneel aangestel moes word vir toerisme-doeleindes word in Tabel 4.60 aangetoon. Vanuit bostaande resultate is dit moontlik om die afleiding te maak dat arbeiders wat betrokke is by die aanbied van aktiwiteitskombinasies waarin akkommodasie en natuurgebaseerde aktiwiteite voorkom,

opleiding van die een of ander aard nodig het, omdat hierdie arbeiders in meer direkte kontak met toeriste kom as in ander gevalle en hulle oor die vermoë moet beskik om toeriste te hanteer en met hulle effektief te kommunikeer. Mense wat direk met toeriste werk het sekere vaardighede nodig en verder is die opleiding van arbeiders ook 'n meganisme tot bemagtiging. Roberts en Hall (2001) beweer dat toerisme in 'n groot mate kan bydra tot die bemagtiging van minder bevoorregte mense in die platteland deurdat hulle opgelei word en in sekere gevalle opbeweeg in die plattelandse arbeidsmag. Die bemagtiging van arbeiders dra weer by tot die volhoubaarheid van die gemeenskap, wat belangrik is vir die volhoubaarheid van die toerismebedryf in hierdie gebiede. Dit stem ooreen met die siening van Nowers (2001b) dat die kontak met toeriste vereis dat plaaswerkers beter opgelei word en dat daar selfs meer werkseleenthede vir hulle geskep behoort te word.

Die resultate in Tabel 4.62 dui die frekwensie tussen behuising verskaf aan arbeiders wat addisioneel aangestel moes word en die aantal aktiwiteite wat aangebied word aan. Daar is 'n statisties betekenisvolle ($p = 0.0691$) verband gevind tussen behuising verskaf aan arbeiders wat addisioneel aangestel moes word en die aantal aktiwiteite wat aangebied word. Die resultate dui ook aan dat 'n landboutoerisme-onderneming wat meer as vier landboutoerisme-aktiwiteite aanbied, behuising verskaf aan arbeiders betrokke by die landboutoerisme-vertakking. Dit wil voorkom of ondernemings wat vier of meer landboutoerisme-aktiwiteite aanbied, die dienste van arbeiders benodig op 'n 24 uur basis en daarom word daar ook in hierdie ondernemings klem gelê op behuising sodat die persone wat dienste moet lewer, redelik beskikbaar kan wees.

Resultate in Tabelle 4.63 en 4.64 dui die frekwensie tussen behuising verskaf aan arbeiders wat addisioneel aangestel moes word en die tipe aktiwiteitskategorieë sowel as die aantal aktiwiteitskategorieë wat aangebied word aan. Daar is geen statisties betekenisvolle verbande gevind is toe data ontleed is tussen behuising verskaf aan arbeiders wat addisioneel aangestel moes word en die tipe aktiwiteitskategorieë sowel as die aantal aktiwiteitskategorieë wat aangebied word nie. Dit wil voorkom dat daar 'n verskil tussen aktiwiteitskategorieë en aktiwiteitskombinasies voorkom omdat daar 'n statisties betekenisvolle ($p = 0.0455$) verband gevind is toe data ontleed is tussen behuising verskaf aan arbeiders wat addisioneel aangestel moes word en die tipe aktiwiteitskombinasie wat aangebied word (Tabel 4.65). Dit dui daarop dat in die gevalle waar respondente aktiwiteitskombinasies aanbied met akkommodasie-, natuur- en avontuur-gebaseerde aktiwiteite, hulle oor die algemeen behuising aan arbeiders

betrokke by landboutoerisme verskaf en dus geld dieselfde redes wat in bostaande geval gegee word, in hierdie geval ook. Die verskaffing van menswaardige behuising aan plaasarbeiders (minderbevoorregtes) is `n aktuele onderwerp en soms ook omstrede veral in Suid-Afrika (WTTC, 1998). Indien dit moontlik sou wees om die landbousektor met die toerismesektor binne `n sekere gebied te versoen, behoort dit `n groot bydrae te lewer ten opsigte van behuising aan minderbevoorregtes. Aangesien die stabiliteit en welvaart van die landbou in `n groot mate tot die sosio-ekonomiese ontwikkeling van die platteland bydra, sal die groeiende landboutoerisme-industrie ook `n sosiale en morele verpligting hê tot die welvaart van minderbevoorregtes betrokke by die industrie. Respondente wat behuising aan arbeiders betrokke by landboutoerisme verskaf, verskaf ook behuising aan daardie arbeiders se afhanklikes. Verder is die landbou ook in `n groot mate verantwoordelik vir die behuising van minderbevoorregtes en hul afhanklikes, so ook toerisme regoor die wêreld. Dit wil voorkom dat, indien hierdie twee sektore gekombineer word, daar heel moontlik `n toename in behuising van minderbevoorregtes en hul afhanklike families sal plaasvind regoor Suid-Afrika en spesifiek in die Tuinroete-gebied waar hierdie probleem daaglik meer ooglopend word. Nowers (2001b) beweer ook dat die plaaswerker se welvaart toenemend onder die loep kom en daar is gevind dat, waar toeriste op plase kom, hulle ook kyk na die stand van die plaaswerkershuise en hul lewensomstandighede. Die gevolg is, dat oor die algemeen, werknemers op landboutoerisme-plase se lewensomstandighede heelwat beter is as dié van plase waar toeriste nie kom nie.

5.3.2.1 Samevatting

Landboutoerisme beskik oor die potensiaal om `n betekenisvolle bydrae te maak tot die instandhouding en verbetering van die sosio-ekonomiese toestand van die platteland. Volgens resultate uit die studie dra landboutoerisme nie pertinent by tot infrastruktuur-ontwikkeling nie, maar verskeie ander studies bewys die teendeel. Verder dui die resultate van hierdie studie dat landboutoerisme wel `n bydrae lewer tot werkskepping, bemagtiging en opleiding van plaasarbeiders. `n Bydrae tot behuising deur landboutoerisme in die Tuinroete-gebied is slegs gevind in gevalle waar meer as vier landboutoerisme-aktiwiteite aangebied word, aangesien arbeiders in voorafgenoemde gevalle meer gereeld op die plaas vir landboutoerisme-doeleindes benodig word.

5.4 Opsomming

Die resultate van die studie oor landboutoerisme in die Tuinroete-gebied is in hierdie hoofstuk bespreek volgens die diagramme soos uiteengesit in Figure 3.1 en 3.2 in Hoofstuk 3 se hooffokus-areas, naamlik aanbieders, aktiwiteite, omvang, mikro-bydrae en makro-bydrae. Hoofstuk 5 word gevolg deur Hoofstuk 6 waar die gevolgtrekking en aanbevelings uiteengesit word.

HOOFSTUK 6

GEVOLGTREKKING EN AANBEVELINGS

6.1 Inleiding

Hoofstuk 6 bestaan uit `n samevattende gevolgtrekking van hierdie studie en sluit sekere aanbevelings in wat moontlik `n konstruktiewe bydrae kan lewer tot die optimale benutting van die landboutoerisme-potensiaal binne die Tuinroete-gebied.

6.2 Gevolgtrekking

Die toerismebedryf is wêreldwyd een van die grootste, omvangrykste, en snel ontwikkelendste bedrywe. Ook binne Suid-Afrika, en spesifiek in die Tuinroete-gebied, is dit `n bedryf waarmee rekening gehou behoort te word. Dit is egter kommerwekkend dat die toerismebedryf skynbaar in sekere fasette deur gebrekkige navorsing belemmer word. Veral word die landboutoerismebedryf gekortwiek deur `n tekort aan kennis en bestaan daar gevolglik wye vlakke van onkunde wat indirek aan onvoldoende navorsing en effektiewe bemarking toegeskryf kan word.

Die onderwerpe wat in hierdie studie bespreek is, is miskien nie die mees dringende of sigbare onderwerpe nie, maar is sekerlik van die belangrikste onderwerpe wat relevant is tydens die beplanning en bestuur van `n landboutoerisme-vertakking. Daar is wel ander navorsingskwessies wat direk en indirek verband hou met landboutoerisme, byvoorbeeld die direkte bydrae van landboutoerisme tot die ekonomie van die platteland en omgewingsimpakbehoefte wat gekoppel word aan die ontwikkeling van landboutoerisme. Elk van hierdie onderwerpe het wel baie om te bied om landboutoerisme beter te verstaan, maar soos reeds genoem, is die onderwerpe van hierdie studie relevant tydens die beplanning en bestuur van `n landboutoerisme-vertakking.

Uit hierdie studie kan afgelei word dat die persone betrokke by landboutoerisme in die Tuinroete-gebied hoofsaaklik getroude, middeljarige en opgeleide persone is met plase wat oor die algemeen kleiner as 500 ha groot is. Hulle raak hoofsaaklik betrokke by landboutoerisme met die doel om ekstra inkomste te genereer. Verder word die bestuur van

landboutoerisme-vertakkings op plase in die Tuinroete-gebied hoofsaaklik deur die boervrou behartig.

Die tradisionele toerisme-attraksies wat in die Tuinroete-gebied na alle waarskynlikheid die see en ongerepte natuur is, blyk die primêre rede vir 'n besoek aan 'n landboutoerisme-instansie te wees. Daar word 'n wye verskeidenheid landboutoerisme-aktiwiteite wat uiters gewild is in die Tuinroete-gebied aangebied, met enkele aktiwiteite wat slegs in sekere omgewings aangebied word. Akkommodasie- en natuur-gebaseerde aktiwiteite kom die algemeenste voor en gemiddeld kan 'n enkele landboutoerisme-aktiwiteit tussen een tot tien persent van die toerisme omset per jaar uitmaak.

Plase met landboutoerisme-aktiwiteite in die Tuinroete-gebied kom hoofsaaklik in die binneland voor en is, oor die algemeen, nie verder as 30 km vanaf die naaste dorp geleë nie. Landboutoerisme is 'n relatiewe jong industrie in hierdie gebied en word gemiddeld vir die afgelope 4.24 jaar bedryf. Daar is wel enkele respondente wat dit reeds vir die afgelope 11.5 jaar aanbied. Oor die algemeen bedryf respondente die toerisme-vertakking op hul plase as 'n eenmansaak en maak hulle van woord van mond gebruik ten einde hul aktiwiteite te bemark. Verder word landboutoerisme-plase in die Tuinroete-gebied hoofsaaklik deur binnelandse toeriste besoek.

Landboutoerisme-vertakkings hou as 'n finansiële onderneming sigbare potensiaal in en kan infrastruktuur en werksgeleenthede skep, behuising en opleiding verskaf en addisionele inkomste vir 'n boerdery genereer. 'n Landboutoerisme-vertakking kan gemiddeld tussen 2-30% tot 'n boerdery se jaarlikse omset bydra. Alhoewel die sosio-ekonomiese bydrae van landboutoerisme in hierdie studie nie noodwendig buitengewoon groot is nie, kan slegs 'n betreklike klein bydrae tot die sosio-ekonomiese welvaart van die platteland 'n groot verskil in die platteland se welvaart teweeg bring.

Landboutoerisme-ontwikkeling beteken egter nie die blote groei van die landboutoerisme-industrie nie, maar behoort ook voorsiening te maak vir die prosesse van opleiding, aanpassing en betekenisvolle verandering wat die vermoë besit om nuwe ontwikkelde potensiaal beskikbaar te stel. Sodoende kan goed beplande, gekoördineerde en gekontroleerde landboutoerisme-vertakkings as 'n bruikbare meganisme beskou word ten einde veral behulpsaam te wees in die algemene sosio-ekonomiese ontwikkeling van die platteland en

groei binne die betrokke omgewing waar dit voorkom. Dit is egter belangrik om te besef dat navorsing, kapitaal en effektiewe bestuur, die risiko's verbonde aan landboutoerisme-ontwikkeling kan verminder. Alhoewel daar sonder twyfel aanvaar kan word dat daar 'n positiewe landboutoerisme-potensiaal binne die Tuinroete-gebied aanwesig is, moet alle verwagtings, beplanningsaksies en ontwikkelings realisties van aard wees.

Hierdie potensiaal kan egter nog 'n geruime tyd neem om ten volle te ontwikkel en beskikbaar gestel te word aan potensiële landboutoeriste. Landboutoerisme binne Suid-Afrika het tot op hede met daadwerklike probleme soos swak ekonomiese toestande en oneffektiewe beplanning en bestuur te kampe gehad. Dit het daartoe gelei dat die Suid-Afrikaanse publiek en boere grootliks onbewus is van die voordele verbonde aan landboutoerisme, plaaslik sowel as internasionaal. 'n Verdere uitvloeisel van hierdie onkunde is dat die potensiaal van toerisme en veral landboutoerisme nie ten volle in Suid-Afrika ontwikkel word nie. Een van die grootste take wat nou egter vir die landboutoerisme-bedryf voorlê, is 'n omvattende opvoedingstaak aan beide die boeregemeenskap en potensiële toeriste.

Vanuit die breë oorsig in hierdie studie bestaan daar genoegsame getuienis vir die effektiewe bevordering van landboutoerisme. Dit kan meebring dat al hoe meer plaasentrepreneurs gemotiveer word om hulle toerismebates aan te wend vir die generering van inkomste. Verder kan die bevordering van landboutoerisme lei tot die diversifisering van boerdery-ondernemings en risikoverspreiding, sowel as die skepping van infrastruktuur en werksgeleenthede. Dit kan verder ook lei tot die verskaffing van behuising en opleiding aan verskeie groepe in die breër landelike gemeenskap van die Tuinroete-gebied sowel as aan die res van Suid-Afrika.

6.3 Aanbevelings

Die volgende aanbevelings kan moontlik 'n konstruktiewe bydrae lewer tot die optimale benutting van die landboutoerisme-potensiaal binne die Tuinroete-gebied.

- In die toekoms behoort daar meer aandag aan strategiese beplanning gegee te word ten einde die sterk- en swakpunte, voor- en nadele asook in- en uitsette van die landboutoerismeproduk te identifiseer en daarvolgens te ontwikkel. Hierdie strategiese beplanning behoort ondersteun te word deur die Geïntegreerde Ontwikkelings Planne (G.O.P.'s) van die plaaslike streeks owerhede.

- Die landboutoerismebedryf moet meer van direkte bemarkingsaksies soos brosjures, advertensies en publisiteit gebruik maak en minder afhanklik wees van indirekte bemarking deur persoonlike (mondelingse / woord van mond) mededeling. Verder behoort bemarkingsaksies in 'n groter mate op die binnelandse toerismemark gekonsentreer te word, aangesien hierdie toeriste die mees algemene deelnemers aan landboutoerisme is.
- Die ekonomiese lewensvatbaarheid van landboutoerisme wat geïsoleerd bedryf word op individuele plase is betwyfelbaar en die inisiëring van landboutoerismeverenootskappe word eerder in streeksverband aanbeveel.
- Landboutoerisme-ondernemings moet 'n nismark ontwikkel, soortgelyk aan die van die wynroetes in Suid-Afrika, en dit as 'n eenheid bemark.
- Aangesien daar 'n tekort aan kennis aangaande landboutoerisme voorkom, behoort daar baie aandag aan die opleidings en inligtingsaspekte van landboutoerisme gegee te word.
- Die belangrikheid van toekomstige navorsing in die landboutoerisme-bedryf kan nie oorbeklemtoon word nie. Vir die landboutoerisme-bedryf om sy volle potensiaal in Suid-Afrika en ander ontwikkelende lande te bereik, is verdere navorsing van kardinale belang.
- Landboutoerisme-ondernemings moet ondersoek instel of hulle by die G.O.P.'s van die plaaslike streeks owerhede betrokke kan raak om sodoende bevondsing te bekom en integrasie te laat plaasvind.

Deur hierdie aanbevelings, waar moontlik, effektief te implimenteer, kan die landboutoerismebedryf in sy volle omvang bevoordeel word en kan die Tuinroete-gebied se landboutoerismebedryf sy volle potensiaal bereik. Hierdie aanbevelings behoort egter deeglik deur kundiges binne die praktyk geëvalueer te word voordat dit prakties geïmplementeer word. Hierdie kundiges sluit nie net akademici in nie, maar veral ook die praktiserende bestuurders van landbou en landboutoerisme-ondernemings. Dit sal daartoe bydra dat meer deelnemers in hierdie proses sal inkoop en dit ten volle sal ondersteun.

6.4 Opsomming

Hierdie hoofstuk bestaan uit `n algemene samevattende gevolgtrekking van hierdie studie en uit sekere aanbevelings wat moontlik `n konstruktiewe bydrae kan lewer tot die optimale benutting van die landboutoerisme-potensiaal binne die Tuinroete-gebied.

BRONNELYS

A Growth Industry. 2001. <http://www.gov.nf.ca/agric/whatsnew/agri-tourism.htm>.

Agri/Ecotourism in Kazakhstan: A Business/Marketing Plan. 1995.
http://uwadmnweb.uwyo.edu/RanchRecr/handbook/case_study.htm

Agri-Tourism Benefits Farmers in San Diego Country. 2001.
<http://www.ccfc.org/corf/features.htm>

Boo, E. 1990. Ecotourism: the Potential and Pitfalls. Vol.2. Washington: World Wildlife Fund.

Botha, T. 2000. Wen-roete vir agri-toerisme. *Landbouweekblad*, 4 Feb.

Bouer, B. en Schumann, D.E.W. 1989. Elementêre Statistiek: Bekrywende Metodes, Lexicon Uitgewers (Edms.) Bpk.

Bringing the City and Country together. 1999.
<http://ceres.ca.gov/coastalconservancy/coast&ocean/summer99/pages/page6.htm>

Cape Tourism. 2001. Western Cape Tourism. <http://www.capetourism.org>

Cater, E. and Lowman, G. 1994. Ecotourism: A sustainable option. England: John Wiley and Sons.

Cooper, C. and Wanhill, S. 1997. Tourism Development: Environmental and Community Issues. England: John Wiley and Sons.

De Jager, P. 2002. Landboutoerisme inligtingsdag. Landbou-ekonoom. ABSA. George: Outeniekwa proefplaas. 16 Oktober.

Department of Environmental Affairs and Tourism. 1996. Development and Promotion of Tourism in South Africa. June.

Department of Environmental Affairs and Tourism. 2002. National responsible tourism development guidelines for South Africa. March.

Directorate Agricultural Information Services. 2001. The strategic plan for South African agriculture. The Department of Agriculture. Pretoria. 27 November.

Dreyer, M. 2001. Landbou toerisme. Direkteur: Toerismeburo. George. Persoonlike mededeling. 5 Maart.

Dunn, A. 2001. Landbou toerisme. Streeksbestuurder: Sentrasure. George. Persoonlike mededeling. 15 Maart.

English Tourist Board. 1988. Visitors in the Countryside: Rural tourism and Development Strategy. London.

Fabricius, M. 2002. Landboutoerisme inligtingsdag. Hoof van Toerisme Wes-Kaap Provinsie. George: Outeniekwa proefplaas. 16 Oktober.

Gartner, W.C. 1996. Tourism Development: Principles, Processes, and Policies. Canada: John Wiley and Sons.

Getz, D. 1997. Event management & Event tourism. USA: Cognizant Communication Corporation.

Gilbert, D. 1989. "Rural tourism and marketing – synthesis and new ways of working". Tourism Management, 10 (1).

Grier, C., Raubenheimer, M. and Maasdorp, S. 2001. Your travel companion to South Africa's Garden Route and Klein Karoo. George: Garden Route Marketing (PTY).

Henning, F. 2002. Landboutoerisme inligtingsdag. Toerismehoof Eden Distriksmunisipaliteit. George: Outeniekwa proefplaas. 16 Oktober.

- Hill, H. 2002. Landboutoerisme inligtingsdag. Beplanningshoof Distriksmunisipaliteit. George: Outeniekwa proefplaas. 16 Oktober.
- Holloway, J.C. 1994. The business of tourism. 4th ed. England: Longman.
- Jordaan, J.W. 2000. *The challenge of integrating entrepreneurship in tertiary agricultural education*. Paper presented at the 10th Global Conference on Internationalising Entrepreneurship in Education and Training. Finland. 10-12 July.
- Jordaan, M.J.S. 2001. Tourism in South Africa. Tekskor BK.
- Keeping, E.S. 1962. Introduction to Statistical Inference. U.S.A.:Van Nostrand Reinold Company.
- Kersandt, U. 2000. Agri-tourism. *South African Country life*. April.
- Kersandt, U. 2001. Boontjieskraal, Caledon. Persoonlikke mededeling. 15 Mei.
- Knight Associates, D.W. 1999. A Study of Agri-Tourism in Newfoundland and Labrador. The Department of Forest Resources and Agrifoods. 1 March.
- Kroon, J. 1990. General Management. Pretoria: HAUM Tertiary.
- Lamot, A. 2002. Landboutoerisme inligtingsdag. Burgermeester: Eden Distriksmunisipaliteit. George: Outeniekwa proefplaas. 16 Oktober.
- Lategan, L.P. 1990. *Rekreasiemoontlikhede vir die landboutoeris binne die Oudtshoorn-omgewing*. Ongepubliseerde M.A.-verhandeling. Universiteit van die Oranje-Vrystaat, Bloemfontein.
- Leedy, PD. 1993. Practical Research Planning and Design. 5th ed. New York: Macmillan, Inc.
- Leibold, M. 1992. "The role of rural areas in the development of tourism." Platteland Forum.

Lindberg, K. 1991. Policies for Maximizing Nature Tourism's Ecological and Economic Benefits. Washington: World Resources Institute.

Lindberg, K. and Sturt, C. 1996. The Economic Impacts of Ecotourism. <http://www.ecotourism.ee/oko/kreg.html>.

Lobo, R. 2000. Agricultural Tourism. <http://www.sfc.ucdavis.edu/agritourism/definition.html>.

Maude, A.J.S. and Van Rest, D.J. 1985. The social and economic effects of farm tourism in the United Kingdom. *Agricultural Administration*, 20 (2).

McDonald, S. and Kirsten, J.F. 1999. South African agriculture and world market changes. *Agrekon*, 38(4).

Mead, R. and Curnow, R.N. 1983. Statistical Methods in Agriculture and Experimental Biology. London: Chapman and Hall.

Mood, A.M. 1950. Introduction to the Theory of Statistics. U.S.A.: McGraw-Hill.

National Department of Agriculture. 2000. Die strategiese plan vir Suid-Afrikaanse landbou. Suid-Afrika. <http://www.nda.agric.za>.

Nickerson, N.P. 1996. Foundations of Tourism. New Jersey: Prentice Hall.

Nowers, R. 2000. International seminar: Agritourism and Rural Tourism. A key option for rural integrated and sustainable development. *Elsenburg Joernaal*.

Nowers, R. 2001a. Agritoerisme gaan sy regmatige plek inneem. http://www.news24.co.za/Die_Burger/Landbou/Burger/0,4144,4-902_989475,00.html.

Nowers, R. 2001b. Die vestiging en bestuur van volhoubare agritoerismebeesighede: 'n Handleiding vir praktiese landboukundiges. Ongepubliseerde materiaal. Elsenburg: Departement van Ekonomiese sake, Landbou & Toerisme.

Nowers, R. 2001c. Landbou toerisme. Assistent-direkteur: Landbou-ekonomie en Finansiering. Elsenburg. Persoonlike mededeling. 23 Februarie.

Olson, R.K. 1998. Procedures for Evaluating Alternative Farming Systems: A Case Study for Eastern Nebraska. Extension and Education Materials for Sustainable Agriculture. Volume 8. Lincoln.

On-Farm Deversification. 2001.

<http://www.gov.mb.ca/agriculture/financial/agribus/ccf01s01.html>

Page, S.G. and Getz, D. 1997. The Business of Rural Tourism: International Perspectives. London: International Thomson Business Press.

Pienaar, F.J 1993. *Die funksionele waarde van toerisme in die ontwikkelingsopset van landelike gebiede met spesifieke verwysing na landboutoerisme*. Ongepubliseerde M.A.-verhandeling. Universiteit van Stellenbosch, Stellenbosch.

Review of Agri-tourism in Canada. 2001.

<http://www.gov.nf.ca/agric/Tourism/review.htm>

Richards, G. and Hall, D. 2000. Tourism and Sustainable Community Development. London: Routledge.

Rilla, T. 2000. Agritourism in Britain and New England.

<http://www.sfc.ucdavis.edu/agritourism/printer.html>.

Rita, P. 2000. Tourism in the European Union. International Journal of Contemporary Hospitality Management. Lisbon: MCB University Press.

Roberts, L. and Hall, D. 2001. Rural Tourism and Recreation: Principles to practice. New York: CAB Internasional.

SAS, 2000. SAS/STAT Users Guide, Version 8, First Edition, Vol. 2. U.S.A.: SAS Institute Inc.

- Scace, R.C., Grifone, E. and Usher, R. 1992. Ecotourism in Canada. Ottawa: Canadian Environmental Advisory Council.
- Schaller, D.T. 2002. Indigenous Ecotourism and Sustainable Development: The case of Rio Blanco, Ecuador. <http://www.eduweb.com/schaller/Section2RioBlanco.html>
- Sharpley, R. and Sharpley, J. 1997. Rural Tourism. An Introduction. London: International Thomson Business Press.
- Snedecor, G.W. and Cochran, W.G. 1980. Statistical Methods, 7th Ed. Ames: The Iowa State University Press.
- Standard Bank. 2002. Agri Review: A quarterly agricultural review. April. South Africa: Standard Bank.
- Strydom, T. 2002. Landboutoerisme inligtingsdag. Konsultant: Beplanning van roetes. George: Outenikwa proefplaas. 16 Oktober.
- Tourism Talk South Africa, 1998. A bulletin on tourism and its allied industries. Revised and updated edition. South Africa: Grant Thornton Kessel Feinstein.
- Van Der Walt, W. 2001. Landbou toerisme. Eco Bound, Environmental & Tourism Agency. Persoonlike mededeling. 27 Maart.
- Van Rooyen, J. 1997. Challenges and roles of agriculture in the Southern African region. Agrekon, 36(2). June.
- Watt, D.C. 1998. Event management in leisure and tourism. England: Wesley Longman Limited.
- Welcome to South Africa's Garden Route and Klein Karoo. 2002. <http://www.capegardenroute.org/home.php>
- Western Cape Tourism Board. 2001/2002. Annual Report.

What is Agri-Tourism ?. 2001a. <http://www.npat.com/What is Agri-Tourism /what is agri-tourism .html>

What is Agri-Tourism?. 2001b.
<http://www.sfc.ucdavis.edu/agritourism/factsheets/what.html>

WWTC. 1998. South Africa`s Travel and Tourism : Economic Drive for the 21st Century.
London: WTTC Registred Office.

Zeeman, E. 2001. Khulula Farmhouse. Swellendam. Persoonlike mededeling. 16 Mei.

Ziffer, K. 1989, Ecotourism: The Uneasy Alliance, Conservation International. Washington:
Ernst and Young.

Bylae

Bylae A

Brief aan respondente

Vir wie dit mag aangaan

Geagte Mnr./Me.

Navorsing aangaande landboutoerisme

Ek is tans besig met navorsing vir `n Meestersgraad wat handel oor landboutoerisme. Ek is tans `n student geregistreer by PE Technikon (George). Die doel van die studie is om te bepaal watter tipe landboutoerisme-aktiwiteite in verskillende streke aangebied word, die redes waarom hierdie spesifieke aktiwiteite aangebied word, die hoofrede waarom landboutoerisme as `n ekstra bedryfstak aangebied word en die mate waartoe so `n bedryfstak die sosiale en ekonomiese doelwitte in die Tuinroete-gebied kan verbeter.

Die studie kan alleenlik suksesvol voltooi word met u samewerking. U word vriendelik versoek om my in te lig aangaande u bereidwilligheid tot samewerking by die e-pos adres hieronder.

Daar word beoog om die inligting in te samel deur middel van persoonlike onderhoude tydens die periode 17/04/2002 – 08/05/2002. Definitiewe afsprake sal gemaak word vir hierdie doel.

Persoonlike inligting sal as vertroulik beskou word.

U ondersteuning word opreg waardeer.

Byvoorbaat dank

Vicus De Jager

E-pos: s9734868@student.pitech.ac.za

Bylae B

Vraelys

`n Ontleding van landboutoerisme in die Tuinroete-gebied

Landboutoerisme vraelys

Die doel van hierdie studie is om `n profiel saam te stel wat `n beskrywing van landboutoerisme in die Tuinroete-gebied gee en om vas te stel watter bydrae landboutoerisme tot die landbousektor in hierdie gebied lewer.

Hierdie studie kan alleenlik wetenskaplik en suksesvol geloods word indien die boer, in wie se besit die potensiële toerisme-hulpbron is, betrek word binne so `n ondersoek. Omrede u in die Tuinroete-gebied geleë is en een of ander toerisme-aktiwiteit op u plaas aanbied, vorm u deel van hierdie navorsingsprojek en is dit dus vir u en die algemene boeregemeenskap van groot belang dat u hierdie vraelys so eerlik moontlik beantwoord. Die inligting en kundigheid waaroor u beskik is onontbeerlik vir die sukses van die navorsingsprojek.

Dit is van kardinale belang vir die sukses van die navorsing om so `n groot aantal voltooide vraelyste moontlik terug te ontvang. Ek wil u versoek om asseblief die vraelys te voltooi aangesien u respons grootliks sal bydra tot die geldigheid en betroubaarheid van die navorsing.

Dit is wenslik dat u persoonlik die lys voltooi sonder om dit vooraf met ander, wie se persoonlike mening moontlik ook verlang word, te bespreek. Wees asseblief eerlik.

Die versekering word gegee dat alle inligting vertroulik hanteer en slegs vir navorsingsdoeleindes in u en die gemeenskap se belang gebruik sal word.

By voorbaat dankie vir u tyd, samewerking, ondersteuning en waardevolle bydrae.

Die uwe

.....

Jacobus Lodevicus de Jager
(Navorser)

OM IN TE VUL DEUR DIE EIENAAR VAN DIE TOERISME-ONDERNEMING / BEDRYFSTAK

A

PERSOONLIK

1. Naam:.....

2. Van:

3. Ouderdom:(jare)

4. Geslag ? (Merk met ✓):

Manlik	☐	Vroulik	☐
--------	--------------------------	---------	--------------------------

5. Wat is u huwelikstatus ? (Merk met ✓):

Getroud	☐	Ongetroud	☐	Geskei	☐	Ander, spesifiseer:
---------	--------------------------	-----------	--------------------------	--------	--------------------------	---------------------------

6. Posadres:.....

7. Telefoon no.:

8. Selfoon no.:.....

9. Faks no.:.....

10. E-pos adres:.....

PLAAS BESONDERHEDE

1. In watter distrik is u plaas geleë ? (merk met ✓)

	DISTRIK	✓
1.	Heidelberg	
2.	Riversdal	
3.	Albertinia	
4.	Mosselbaai	
5.	George	
6.	Wildernis	
7.	Sedgefield	
8.	Knysna	
9.	Plettenbergbaai	
10.	Ander, spesifiseer:	

2. Plaas naam:

3. Plaas grootte: (ha)

4. Hoe ver is u plaas vanaf die naaste dorp geleë ?(km)

5. Hoe ver is u plaas vanaf die naaste hoofpad/hoofroete geleë ? (km)

6. Spesifiseer die tipe pad in bogenoemde vraag, bv. hoofpad, provinsiale pad, snelweg ens:

.....

7. Sal u sê hierdie afstande het enige invloed op die hoeveelheid toeriste wat u plaas besoek ? (Merk met ✓):

Ja		Nee	
----	--	-----	--

8. Indien ja, motiveer u antwoord:

9. As watter ondernemingsvorm word u boerdery bedryf ? (merk met ✓)

	ONDERNEMINGSVORM	✓
1	Eenmansaak	
2	Vennootskap	
3	Beslote korporasie	
4	Publieke Maatskappy	
5	Privaat Maatskappy	
6	Trust	
7	Koöperasie	
8	Ander, spesifiseer:	

10. As watter ondernemingsvorm word die toerisme afdeling op u plaas bedryf ? (merk met ✓)

	ONDERNEMINGSVORM	✓
1	Eenmansaak	
2	Vennootskap	
3	Beslote korporasie	
4	Publieke Maatskappy	
5	Privaat Maatskappy	
6	Trust	
7	Koöperasie	
8	Ander, spesifiseer:	

11. Merk al die bedryfstakke (eenhede) wat u op die plaas behartig (merk met ✓). Rangskik hierdie bedryfstakke volgens belangrikheid (% van omset) (byvoorbeeld skape 50%, vleisbeeste 30%, wingerd 15% en toerisme 5%):

	BEDRYFSTAK	✓	%
1	Graan		
2	Melkbeeste		
3	Vleisbeeste		
4	Volstruise		
5	Hoenders		
6	Vrugte, spesifiseer:		
7	Vis		
8	Toerisme		
9	Wolskape		
10	Vleisskape		
11	Groente, spesifiseer:		

12	Blomme, spesifiseer:		
13	Varke		
14	Dekriet		
15	Bokke		
16	Wild, spesifiseer:		
17	Ander, spesifiseer:		
			
			
			
			

LANDBOUTOERISME INLIGTING

Toerisme oorsig

1. Bied u toerisme as 'n volwaardige bedryfstak aan of net as 'n stokperdjie ? (Merk met ✓):

Volwaardige bedryfstak		Stokperdjie		Ander	Spesifiseer
---------------------------	--	-------------	--	-------	-------------------------------

2. Hoe lank is u al betrokke by die aanbied van landboutoerisme ? :

3. Watter tipe toerisme aktiwiteite bied u aan ? (Merk met ✓). Rangskik hierdie toerisme aktiwiteite volgens belangrikheid (% van omset bv. gastehuis 50%, perdry 30%, staproete 20%). Maak gebruik van die volgende skaal om aan te dui hoe gewild elk van hierdie aktiwiteite onder toeriste is (1-2-3-4-5, waar 1 uiters gewild is en 5 glad nie gewild is), meld ook hoeveel jaar u al met elk van hierdie aktiwiteite besig is:

	TOERISME AKTIWITEIT	✓	%	GEWILDHEID 1-2-3-4-5	AANTAL JARE
1	Wildboerdery				
2	4X4 Roete				
3	Staproete				
4	Bergfietsroete				
5	Perdry				
6	Padstalletjie				
7	Gastehuis				
8	Self-help woonstelle				
9	Kampeergerieue				
10	Piekniek geriewe				
11	Konferensiefasiliteit				
12	Self pluk geleentheid, spesifiseer:				
					
					
13	Visvang				
14	Kano ritte				
15	Aktiewe deelname aan plaaswerk				
16	“Abseiling” en “rock climbing”				
17	Trekker ritte				
18	Swemplekke				
19	Ander, spesifiseer:				

					
--	-------------------------	--	--	--	--

4. Wat is die rede(s) dat u juis daardie toerisme aktiwiteite aanbied ?

.....

.....

.....

.....

5. Doen u die aankope van voorraad (bv. kruideniersware vir die gastehuis) wat benodig word vir toerisme aktiwiteite op u plaas, op u plaaslike dorp of nie ? (Merk met ✓):

Ja		Nee	
----	--	-----	--

6. Wie behartig die toerismebedryfstak op u plaas ? (Merk met ✓):

	BEHARTIG DEUR	✓
1	U self	
2	U eggenoot	
3	U dogter	
4	U seun	
5	Ander familie	
6	Plaas bestuurder	
7	Spesiaal aangestelde bestuurder vir toerisme	
8	'n Kontrakteur	
9	Ander, spesifiseer:	
		
		

7. Verskaf die ouderdom en naskoolse opleiding van die persoon/persone wat die toerismebedryfstak behartig:

Ouderdom:

OPLEIDING	
Kwalifikasie	Instansie

8. Indien u (boer) dit nie self aanbied nie, wat is die rede(s) dat die bogenoemde persoon die toerisme aktiwiteit behartig ?

.....

.....

.....

9. Wat is die hoofrede(s) dat u begin het om toerisme op u plaas aan te bied ?

.....

.....

.....

.....

.....

10. Het u op die lang duur aan hierdie doel (redes) voldoen ? (Merk met ✓):

Ja		Nee	
----	--	-----	--

11. Indien nee, motiveer u antwoord:

.....

.....

Infrastruktuur

12. Was die infrastruktuur op u plaas wat gebruik word vir toerisme reeds beskikbaar, of moes u addisionele infrastruktuur skep ? (Merk met ✓):

Reeds beskikbaar		Addisioneel	
------------------	--	-------------	--

13. Noem die tipe infrastruktuur wat geskep moes word en gee by benadering die kostes/kapitaal investering wat u moes aangaan:

	INFRASTRUKTUUR	BENADERDE BEDRAG IN RAND
1		
2		
3		
4		
5		

14. Het u van plaaslike mense uit u dorp gebruik gemaak met die oprigting van hierdie infrastruktuur ? (Merk met ✓):

Ja		Nee	
----	--	-----	--

15. Wat is die addisionele onderhoudskoste (benaderd) van hierdie infrastruktuur per jaar:

Benaderde bedrag in R

Ontwikkeling en uitbreiding

16. Beskik u plaas oor enige verdere eksklusiwiteit wat u glo besiens- of besoekwaardighede is en wat verder potensiële toerisme na u plaas kan stimuleer, soos byvoorbeeld boesmantekeninge, nasionale gedenkwaardighede, ens.? (Merk met ✓):

Ja		Nee	
----	--	-----	--

17. Indien ja, noem en beskryf kortliks:

.....

.....

.....

18. Is u van plan om enige verdere ontwikkelings t.o.v. landboutoerisme, op u plaas te inisieer ? (Merk met ✓):

Ja		Nee	
----	--	-----	--

19. Indien u enige verdere ontwikkeling t.o.v. landboutoerisme op u plaas sou doen, sal u dit self doen of uitkontrakteur aan 'n privaat ontwikkelaar onder u voorwaardes en teen finansiële vergoeding ? (Merk met ✓):

Self		Uitkontrakteur	
------	--	----------------	--

20. Indien u dit sal uitkontrakteur, gee u redes daarvoor:
-
-
-

Bemaking

21. Watter metodes gebruik u om toerisme op u plaas te bemark ? (Merk met ✓). Maak gebruik van die volgende skaal om aan te dui hoe suksesvol elk van die metodes is wat u gebruik (1-2-3-4-5, waar 1 uiters suksesvol is en 5 glad nie suksesvol is nie).

	METODE	✓	SKAAL VAN SUKSES-VOLHEID 1-2-3-4-5
1	Woord van mond		
2	Eie brosjures		
3	Plaaslike toerisme buro brosjure		
4	Internet – eie webblad		
5	Internet – koppel met ander webblad, spesifiseer:		
6	Internet advertensies, spesifiseer:		
7	Uitstalling by skoue, spesifiseer:		
8	Radio advertensies, spesifiseer:		
9	Koerant advertensies, spesifiseer:		
10	Tydskrifadvertensies, spesifiseer:		
11	Plakkate, spesifiseer:		
12	SATOER		
13	Ander, spesifiseer:		

22. Wat is u gemiddelde (benaderde) koste van bemaking per jaar ?

Benaderde bedrag in R

23. Is u plaas tans ingesluit in enige georganiseerde toerisme roetes wat deur toeroperateurs / toerismeburo's bedryf word ? (Merk met ✓):

Ja		Nee	
----	--	-----	--

24. Indien ja, watter ? :

.....

.....

25. Maak u enigsins gebruik van 'n georganiseerde stelsel (netwerk van verwysings) waar u toeriste na ander landboutoerisme plase verwys indien u nie aan al hul behoeftes kan voldoen nie (bv. toeriste wil perdry, u bied nie perdry ritte aan nie, maar u buurman wel, het u enige **formele** samewerking met u buurman om toeriste daar te laat perdry)? (Merk met ✓):

Ja		Nee	
----	--	-----	--

26. Indien ja, gee 'n voorbeeld.:

.....

.....

.....

Werkskepping, opleiding en behuising

27. Hoeveel arbeiders in **totaal** (vir boerdery en toerisme) is tans aangestel in u diens (mans en vrouens) ?:

Mans		Vrouens	
------	-------	---------	-------

28. Hoeveel van hierdie arbeiders word vir **beide**, algemene plaaswerk sowel as toerisme gebruik (mans en vrouens) ?:

Mans		Vrouens	
------	-------	---------	-------

29. Hoeveel van hierdie arbeiders word **alleenlik** vir toerisme gebruik (mans en vrouens) ?:

Mans		Vrouens	
------	-------	---------	-------

30. Hoeveel arbeiders moes u **addisioneel** aanstel, bo en behalwe u normale arbeids kapasiteit, om toerisme te kon behartig (mans en vrouens) ?:

Mans		Vrouens	
------	-------	---------	-------

31. Watter % van arbeiders wat gebruik word vir algemene plaaswerk sowel as toerisme se **tyd** word per week afgestaan aan die toerisme vertakking ? (Merk met ✓):

	% VAN TYD AFGESTAAN AAN TOERISME	✓
1	10%	
2	20%	
3	30%	
4	40%	
5	50%	
6	meer	

32. Verskaf u verblyf aan algemene plaas arbeiders op u plaas ? (Merk met ✓):

Ja		Nee	
----	--	-----	--

33. Indien nie, waar bly hierdie arbeiders ?

.....

.....

.....

34. Indien nie, hoe kom hierdie arbeiders elke dag op u plaas ?

.....

.....

.....

35. Indien u ekstra arbeiders vir **toerisme doeleindes** moes aanstel, veskaf u verblyf aan hulle op u plaas ?
(Merk met ✓):

Ja		Nee	
----	--	-----	--

36. Indien nie, waar bly hierdie arbeiders ?

.....

.....

37. Indien nie, hoe kom hierdie arbeiders elke dag op u plaas ?.....

.....

.....

38. Hoeveel afhanklikes (mans, vrouens en kinders) van die algemene plaaswerkers op u plaas, wat **beide** vir algemene plaaswerk sowel as toerisme gebruik word, word onderhou op u plaas? :

Mans		Vrouens		Kinders	
------	-------	---------	-------	---------	-------

39. Hoeveel afhanklikes (mans, vrouens en kinders) van die arbeiders wat addisioneel vir toerisme doeleindes aangestel moes word, word onderhou op u plaas? :

Mans		Vrouens		Kinders	
------	-------	---------	-------	---------	-------

40. Word daar enige opleiding aan algemene arbeiders op u plaas gegee ? (Merk met ✓):

Ja		Nee		Spesifiseer die tipe opleiding	
					
					
					

41. Word daar enige opleiding aan **algemene arbeiders**, vir toerisme doeleindes op u plaas gegee ? (Merk met ✓):

Ja		Nee		Spesifiseer die tipe opleiding	
					
					
					

42. Word daar enige opleiding aan arbeiders wat spesiaal vir toerisme doeleindes aangestel is op u plaas gegee ? (Merk met ✓):

Ja		Nee		Spesifiseer die tipe opleiding	
					
					
					

Bestuurskwessies

43. Volgens u persoonlike ervaring, wat is die belangrikste **algemene kennis** en **bestuurskennis** waaroor 'n persoon moet beskik tydens die **vestiging** van 'n toerisme bedryfstak ?

43.1 Algemene kennis:

.....

.....

.....

.....

43.1.1 Motiveer:
.....
.....
.....

43.2 **Bestuurskennis:**

.....
.....
.....
.....

43.2.1 Motiveer:
.....
.....
.....

44. Volgens u persoonlike ervaring, wat is die belangrikste **algemene kennis** en **betuurskennis** waaroor `n persoon wat reeds `n **geruime tyd** toerisme aanbied moet beskik ?

44.1 **Algemene kennis:**

.....
.....
.....
.....

44.1.1 Motiveer:
.....
.....
.....

44.2 **Bestuurskennis:**

.....
.....
.....
.....
...

44.2.1 Motiveer:
.....
.....
.....
.....

45. Volgens u persoonlike ervaring, wat is die belangrikste **algemene vaardighede** en **bestuursvaardighede** waaroor `n persoon moet beskik tydens die **vestiging** van `n toerisme bedryfstak ?

45.1 **Algemene vaardighede:**

.....
.....
.....
.....

45.1.1 Motiveer:
.....
.....

.....

 45.2 **Bestuursvaardighede:**

45.2.1. Motiveer:

46. Volgens u persoonlike ervaring, wat is die belangrikste **algemene vaardighede** en **bestuursvaardighede** waaroor 'n persoon wat reeds 'n **geruime tyd** toerisme aanbied moet beskik ?

46.1 **Algemene vaardighede:**

 ...

46.1.2. Motiveer:

46.2 **Bestuursvaardighede:**

46.2.1 Motiveer:

47. Indien u toerisme as 'n ekstra bedryfstak van u boerdery bedryf, watter % van u tyd per week word afgestaan aan die bestuur van die toerisme vertakking ? (Merk met ✓):

	% VAN TYD AFGESTAAN AAN TOERISME	✓
1	10%	
2	20%	
3	30%	
4	40%	
5	50%	
6	meer	

Voordele en nadele

48. Het toerisme enige invloed, positief of negatief, op bestaande boerdery bedryfstakke ? (Merk met ✓):

Positief		Negatief	
----------	--	----------	--

49. (Motiveer kortliks u antwoord):
50. Watter voordele hou die toerisme vertakking op u plaas vir u as boer in ?
51. Watter nadele hou die toerisme vertakking op u plaas vir u as boer in ?
52. Watter voordele hou die toerisme vertakking op u plaas vir u plaas arbeiders in ?
53. Watter nadele hou die toerisme vertakking op u plaas vir u plaas arbeiders in ?
54. Watter van die volgende faktore kan 'n negatiewe impak op die landboutoerisme potensiaal van u plaas uitoefen ? (Merk met ✓). Maak gebruik van die volgende skaal en oordeel elk van die faktore wat u gemerk het soos volg in die blokkie daar agter (1-2-3-4-5, waar 1 'n baie groot mate en 5 'n geringe mate aandui):

	FAKTORE	✓	1-2-3-4-5
1	Die klimaat van die omgewing		
2	Die onkunde en kennis tekort aangaande landboutoerisme		
3	Die onkunde en kennis tekort van potensiële toeriste aangaande landboutoerisme		
4	Die geografiese ligging van u plaas		
5	Die tekort aan toeriste attraksies op u plaas		
6	Die grootte van u plaas maak dit nie lewensvatbaar vir toerisme nie – plaas te klein		
7	Die ontwikkeling van toerisme geriewe op u plaas is te koste intensief		
8	U as boer het nie genoeg tyd om aan potensiële toeriste te bestee nie – te veel werksverpligtinge		
9	Swak plaaspaaie beïnvloed die bereikbaarheid van u plaas		
10	Geriewe op u plaas is onvoldoende om toeriste te ontvang		
11	Ander, spesifiseer:		
			
			
			

55. Dink u dat landboutoerisme 'n bydrae kan maak tot die ontwikkeling van u dorp ?
(Merk met ✓):

Ja		Nee	
----	--	-----	--

56. Indien ja, hoe sal dit u dorp bevoordeel ?

.....
.....
.....

Algemene oorsig

57. Indien u van vooraf kan begin, sal u weer toerisme op u plaas aanbied ? (Merk met ✓):

Ja		Nee	
----	--	-----	--

58. Indien nie, motiveer u antwoord:
.....
.....
.....

59. Watter van die volgende redes meen u is die hoofredes dat toeriste **plase** binne die Tuinroete-gebied besoek ? (Merk met ✓). Maak gebruik van die volgende skaal om die graad van belangrikheid, van elke rede aan te dui (1-2-3-4-5, waar 1 uiters belangrik is en 5 die minste belangrik is).

	FAKTORE	✓	1-2-3-4-5
1	Die feit dat toeriste in stede woonagtig is		
2	Die geografiese ligging van die gebied		
3	Die geografiese ligging van die plaas		
4	Die klimaat van die Tuinroete gebied		
5	Die tradisionele toeriste atraksies van die area		
6	Die diversiteit van die onderskeie landbousektore op elke plaas, bv. volstruise, wingerde, melkery, ens.		
7	Die stilte en rustigheid wat met die plaaslewe geassosieer word		
8	Die gasvryheid van die boeregemeenskap		
9	Die kultuur van die boeregemeenskap		
10	Die kennisverbreding van toeriste wat met so 'n plaasbesoek gepaard gaan		
11	'n Oornagpunt vir deurgangbesoekers		
12	Relatief goedkoop verblyf		
13	Persoonlike aandag van die gasheer/gasvrou		
14	Gevoel van vryheid		
15	Verwerking van spanning		
16	Ander faktore, spesifiseer:		

60. Is dit hoofsaaklik binnelandse toeriste of buitelandse toeriste wat u plaas die mees algemeenste besoek ?
(Merk met ✓):

Binneland		Buiteland	
-----------	--	-----------	--

61. Indien dit buitelandse toeriste is, van watter lande is die meerderheid afkomstig ?
.....
.....

62. Wat is die gemiddelde tydsduur wat toeriste op u plaas vertoef ?.....

63. Hoeveel geld spandeer 'n toeris gemiddeld tydens hierdie tydperk ?

Benaderde bedrag in R

64. Besoek toeriste die plaaslike dorp tydens hul besoek aan u plaas ? (Merk met ✓):

Ja		Nee	
----	--	-----	--

65. Indien ja, hoekom ?

66. Merk die 5 belangrikste redes waarom u begin het om toerisme op u plaas aan te bied ? (Merk met ✓).
 Maak gebruik van die volgende skaal om die graad van belangrikheid, van elke rede aan te dui (1-2-3-4-5, waar 1 uiters belangrik is en 5 die minste belangrik is).

	REDE	✓	1-2-3-4-5
1	Om voordeel uit `n geleentheid wat ontstaan het te benut		
2	Om die volhoubaarheid van my boerdery te verseker		
3	Om redelike vryheid in my werk te hê		
4	Om my werk op my eie manier te benader		
5	Om risiko's te versprei		
6	Om my boerdery te diversifiseer		
7	Om ekstra werk te skep		
8	Om my plaasarbeiders op te lei		
9	Om ekstra inkomste te bekom		
10	Om my eie tyd te beheer		
11	Om iets te bereik en erkenning daarvoor te kry		
12	Om meer buigbaar te wees vir my persoonlike en familie lewe		
13	Om myself, my eggenoot en kinders meer sekuriteit te gee		
14	Om uit gedaag te word deur die probleme wat `n nuwe besigheid daar stel		
15	Om uit gedaag te word deur die geleenthede wat `n nuwe besigheid daar stel		
16	Om `n bydrae te maak in die gemeenskap waarin ek leef		
17	Om `n bydrae te maak tot die welstand van my naasbestaandes		
18	Om skeppend te wees en leiding te neem met toerisme ontwikkeling		
19	Om vir myself `n hoër posisie in die samelewing te verwerf		
20	Om toegang te hê tot indirekte voordele soos gedeeltelike belastings vrystelling		
21	Om my eggenoot van werk te voorsien		
22	Om `n groter invloed in my gemeenskap te hê		
23	Om die besienswaardighede wat my plaas bied met ander te deel		
24	Om `n familietradisie te laat oorleef		
25	Om die voorbeeld te volg van `n persoon wat ek bewonder		
26	Om gebruik te maak van onbenutte hulpbronne		
27	Ander, spesifiseer:		